



รายงานการวิจัย

เรื่อง

การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนในสังคมไทย

The Enhancement of the five Precepts Observing Village Project to
Create Security and Sustainability of Communities in Thai society

โดย

พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อบอุ่น)

พระเทพศาสนาภิบาล (แย้ม อินทร์กรุงเก่า)

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ (วิสิทธิ์ชัย)

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763009



รายงานการวิจัย

เรื่อง

การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนในสังคมไทย

The Enhancement of the five Precepts Observing Village Project to
Create Security and Sustainability of Communities in Thai society

โดย

พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อบอุ่น)

พระเทพศาสนาภิบาล (แย้ม อินทร์รุ่งเก่า)

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ (วิสิทธิ์ชัย)

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763009

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนในสังคมไทย” วัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และเพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ กับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ ซึ่งเป็นการวิจัยที่ดำเนินการภายใต้โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความเมตตาธรรมของพระมหาเถระที่มีพระคุณยิ่ง คือ พระพรหมเสนาบดี ที่ปรึกษาคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ พระเทพศาสนาภิบาล ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ ทั้งในระดับส่วนกลางและระดับหน คณะสงฆ์ในทุกจังหวัดที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการฯ ซึ่งคณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในเมตตาธรรมเป็นอย่างยิ่งที่พระเดชพระคุณทุกท่านได้ให้ข้อมูลและแนวทางการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาของพระเทพวัชรบัณฑิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระมหาเถระ รองอธิการบดี และคณาจารย์ฝ่ายบรรพชิตทุกรูปที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัย ขอเจริญพรขอบคุณผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นายณรงค์ ทรงอารมณ์ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา รวมทั้งขอเจริญพรขอบคุณปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้านและประชาชนทั่วไปที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ อันเป็นการพัฒนาหมู่บ้านที่มีความพร้อมด้วยศีลธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขอความเป็นไปในโลกจงเป็นประดุจดั่งคำปรารภของพระสิริมิ่งคลาจารย์ที่รจนาไว้ในนิคมคาถาจักวาฬที่ป็นว่า “...ขอพระสัทธรรมคำสอนของพระโลกนาถส่องแสงตลอดกาลนาน ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งสิ้นจงเป็น ผู้เลื่อมใสในพระศาสนา ขอฝนจงตกต้องตามฤดูกาล หลังอุทกธารโดยดี นำปฐพีไปสู่ความมั่งคั่ง รักษาพืชและสัตว์ที่เกิดบนแผ่นดินทุกเมื่อ ขอพระราชาทรงรักษาประชาชนโดยธรรมทุกเมื่อ ประดุจมารดาบิดารักษาบุตรน้อยที่เกิดจากตนเป็นนิตย์เทอญ...”

พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อากาศโร) และคณะ
วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

ชื่อรายงานการวิจัย :	การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนในสังคมไทย
ผู้วิจัย :	พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ
ส่วนงาน :	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ :	๒๕๖๓
ทุนอุดหนุนการวิจัย :	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และเพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ กับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงเอกสาร เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้แทนภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนจำนวน ๔๙๐ รูป/คน ทั้งในระดับนโยบาย คณะสงฆ์ในระดับจังหวัดและประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด ประกอบด้วย เชียงราย น่าน พิจิตร สกลนคร นครพนม บัรีรัมย์ กาญจนบุรี ชลบุรี สงขลา สตูล จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงสถิติพรรณนา และข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้เห็นกระบวนการและผลลัพธ์ของการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า

๑. ผลการศึกษาการรับรู้และการมีส่วนร่วมการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
จากการศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนจำนวน ๔๐๐ ราย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี และสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๗ เคยรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ผ่านช่องทางที่ทางวัดเป็นผู้แจ้งให้ทราบมากที่สุด รองลงมา ผ่านสื่อ social media อาทิ เฟซบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์ ในด้านการรักษาศีล ๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สนใจและตั้งใจสมาทานศีลในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีเพียงจำนวนน้อยระบุว่าตั้งใจรักษาศีลในทุกวัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างระบุว่า มีการรักษาศีลข้อที่ ๓ คือ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำทางเพศของตนเองมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การไม่เอาของของคนอื่นมาโดยพลการหรือมีจิตคิดจะขโมยของผู้อื่น (ศีลข้อ ๒) การไม่มีจิตโกหกพูดให้ผู้อื่นเสียหาย (ศีลข้อ ๓) การไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรายาเสพติด (ศีลข้อ ๕) และการไม่เบียดเบียนฆ่าหรือทำร้ายกัน (ศีลข้อ ๑)

๒. ผลศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ
พบว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในพื้นที่ ๑๐ จังหวัดในสังคมไทย ได้ปรับเปลี่ยนหลักการของศีล ๕ ให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้เหมาะสมกับการพัฒนาหมู่บ้านในเชิงศีลธรรมของสังคม คือ ๑) การรักษาศีลข้อที่ ๑ ไม่มุ่งร้ายต่อกันสอนให้รู้จักคุณค่าของความเป็นคนและให้มีเมตตาต่อสรรพสัตว์ มีกฎของหมู่บ้านคือ ห้ามจับสัตว์น้ำฤดูวางไข่ ห้ามพกพาอาวุธ จัดกิจกรรมปล่อยนก ปล่อยปลา ตั้งเขตอภัยทานของหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนมีการปรับเงินผู้ที่ละเมิดกติกาหมู่บ้าน ๒) การรักษาศีลข้อ ๒ ห้ามลักขโมย หากมีการละเมิดปรับ ๒ เท่าของราคาทรัพย์สิน และมุ่งเน้นการตั้งกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้ประกอบสัมมาชีพ ๓) การรักษาศีลข้อที่ ๓ ห้ามคบชู้ นอกใจ ฝ่าฝืนตักเตือน ให้ข้อคิด โดยมีกิจกรรม

ส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์และส่งเสริมเยาวชนให้มีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางเพศของตนเอง
 ๔) การรักษาศิลข้อที่ ๔ ห้ามทะเลาะวิวาท ห้ามส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ฝ่าฝืนให้ชดใช้ค่าเสียหาย
 รวมทั้งส่งเสริมให้คนมีสัจจะต่อกันตามภูมิปัญญาและประเพณีของชุมชน ๕) การรักษาศิลข้อ ๕ ห้าม
 ยุ้งเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ฝ่าฝืนตัดเตือนและส่งเจ้าหน้าที่ตามความผิดที่ปรากฏ โดยมีการพัฒนา
 กิจกรรมงานบุญปลอดเหล้างานเศร้าปลอดอบายมุข เพื่อให้สังคมหมู่บ้านเกิดสันติสุข

๓. ผลการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕
 พบว่า รูปแบบการขับเคลื่อนและการเสริมสร้างเครือข่ายโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ นั้น ดำเนินการ
 คล้ายกับโครงการในระดับหมู่บ้านของภาครัฐ เช่น โครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง โครงการ
 หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โครงการหมู่บ้านสีขาว-ช่อสะอาด ชุมชนคุณธรรม เป็นต้น มีการขับเคลื่อน
 โดยคณะกรรมการที่มาจากคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาชน
 ตามหลัก “พลังบวร” โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีการรักษาศิล ๕ มีความรัก
 ความสามัคคีพร้อมกับการส่งเสริม “สามาชีพ” อันเป็นการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน

๔. ผลการวิเคราะห์การดำเนินการของหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ต้นแบบกับการพัฒนา
สังคมวิถีพุทธ พบว่า ผลลัพธ์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ นั้น ได้นำไปสู่การสร้างหมู่บ้านต้นแบบ
 และชุมชนคุณธรรมบนฐานพุทธธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยผ่านกระบวนการ
 ทำงานของคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นไปตาม
 หลักศิล ๕ และหลักภาวนา ๔ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ คือ ๑) การพัฒนาคนหรือ
 ทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักหลักพุทธธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อนุเคราะห์
 เกื้อกูลต่อกัน ๒) การอนุรักษ์และส่งเสริมจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดการ
 สร้างสรรค์ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ๓) การจัดการและอนุรักษ์
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน และ ๔) การบูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการหมู่บ้าน
 และชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคม

Research Title : The Enhancement of the Five Precepts Observing Village Project to Create Security and Sustainability of Communities in Thai Society

Researchers : Phra Suthirattanabundit

Department : Buddhist Research Institute,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year : 2020 (2563 B.E.)

Research Scholarship Buddhist Research Institute

Sponsor :

ABSTRACT

This research project consists of 3 main objectives, namely; to study the development of the Five Precepts conservation activities of the Five Precepts Conservation Villages, to study the movement and reinforcement of the cooperative network of the Five Precepts Conservation Village, and to analyze the results of the implementation of the Five Precepts Conservation Village project and the development of a Buddhist society. This research is a combination of documentary, quantitative, qualitative and action research, through data consolidation from a total of 490 samplings which were gathered from monks, government officials, local leaders, and the general public, at the policy level, monks at the provincial level, and villagers from 10 Five Precepts Conservation Village prototypes in 10 provinces, which includes Chiang Rai, Nan, Phichit, Sakon Nakhon, Nakhon Phanom, Buriram, Kanchanaburi, Chonburi, Songkhla, and Satun. Data were then analyzed through the use of descriptive statistics and qualitative data analysis. The results of the study revealed that:

1.Results of the study, perception, and participation, in the implementation of the Five Precepts Conservation Village. From the study of the opinions of 400 monks and people, most of which are female, aged between 20-30 years, with secondary school education level, revealed that, the majority of the sample group, 87%, used to receive information regarding the Five Precepts Conservation Village project, by being directly informed by the temple. It is followed by social media channels, such as Facebook, Line, and websites. On the practice of the Five Precepts, it was found that most of the sample groups displayed interest and determination in the observation of religious precepts on Buddhist holy days or other religious-related days. Only a small number of people say that they intend to

observe the precepts on a daily basis, and which the sample group also mentioned that they strictly adhere to the Third Precept, which is being responsible for their own sexual acts. It is followed by the arbitrary possession of other people's possession or the thought of stealing from others (Second Precept), not to indulge in malicious speech or falsehood that may cause harm to others (Fourth Precept), not to indulge in alcohol or drugs (Fifth Precept), and not to exploit, kill, or hurt, one another (First Precept).

2. Results of the study of the development activities of the Five Precepts of the Five Precepts Conservation Village. The study revealed that the Five Precepts Conservation Villages in the 10 provinces has substantially changed in Thai society with regards to The Five Precepts in order to suit the villagers' social moral development, namely: 1) the observation of the First Precept, i.e. holding no ill intent towards one another, teaches the value of humanity and kindness towards all living beings. The village has defined its own rules by which no fishing is allowed during the spawning season, carrying weapons is prohibited, organizing merit-making activities such as releasing birds and fishes, or setting up of a village sanctuary. If anyone is found to have violated these rules, they will be fined. 2) The observation of the Second Precept, where stealing is prohibited. The violator will be fined twice the value of the stolen goods. The village also focuses on setting up village funds and savings groups to support an honest livelihood. 3) The observation of the Third Precept, which is to refrain from committing adultery and infidelity. Violators will be admonished and given thoughts through activities promoting family relations and youth to be responsible for their own sexual behaviors. 4) The observation of the Fourth Precept, where quarrelling, fighting, and making loud noises and causing a disturbance is forbidden. Violators will be made to provide compensation, as well as, encouraging people to be honest with one another according to the wisdom and traditions of the community. 5) The observation of the Fifth Precept, forbidding drug abuse, of which violators will be warned and handed over to officials according to the offenses observed. Development activities, where merit-making or melancholic ceremonies, should be free from alcohol and vices, are promoted to ensure a peaceful village society.

3. The results of the mobilization and strengthening of the Five Precepts Conservation Village cooperation network. The study revealed that the model performed similarly to the government village projects, such as the Pandhin Tham Pandhin Thong Project, the Sufficiency Economy Village Project, the Baan Si

Khao - Chor Sa-ard Project, and the Moral Community, etc. The project is driven by a committee in which members are selected from the clergy, the government, local governing bodies, the private sector, and the local people, based on the principles of “the power of home, temple, and local government agencies (Palang Boworn)”, with the monks as the backbone in the development of the village to conserve the Five Precepts, have affection, unity, as well as, the promotion of “honest livelihood”, which is the path towards sustainable stability for village development.

4.The results of the analysis of the operation of the Five Precept Conservation Village prototype, and the development of Buddhist way of life.

The study revealed that the results of the Five Precept Conservation Village project led to the construction of model villages and moral communities based on Buddhadhamma, which is to improve the quality of life of the people through the work process of the clergy, the government, the private sector, local governing bodies, and civil society. This is in accordance with the Five Precepts and the Four Prayer Principles that are in line with the development of the Buddhist way of life, namely 1) the development of people or human resources to possess morality and ethics according to the principles of Buddhism, as well as, have a good quality of life, each giving help and support to one another, 2) the conservation and promotion of cultural resources and local wisdom, which will lead to new creations that is beneficial to the development of a creative economy, 3) the management and conservation of natural resources and the environment, and 4) the integration of technology for an effective village and community management to promote sustainable learning and development of society.

สารบัญเรื่อง

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
สารบัญเรื่อง.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ซ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ณ
บทที่ ๑ บทนำ.....	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวความคิดการวิจัย.....	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕ ในทางพระพุทธศาสนา.....	๘
๒.๒ แนวคิดโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๒๘
๒.๓ แนวคิดการอยู่ร่วมกันของพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์และอิสลาม.....	๓๔
๒.๔ แนวคิดสิทธิมนุษยชน.....	๕๗
๒.๕ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs).....	๖๔
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗๙
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	๘๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๘๓
๓.๒ พื้นที่และองค์กรในการศึกษาวิจัย.....	๘๕
๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๘๖
๓.๔ เครื่องมือการวิจัย.....	๘๖
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย.....	๘๙
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๑
๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย.....	๙๒
๓.๘ สรุปขั้นตอนและวิธีการศึกษาวิจัย.....	๙๓

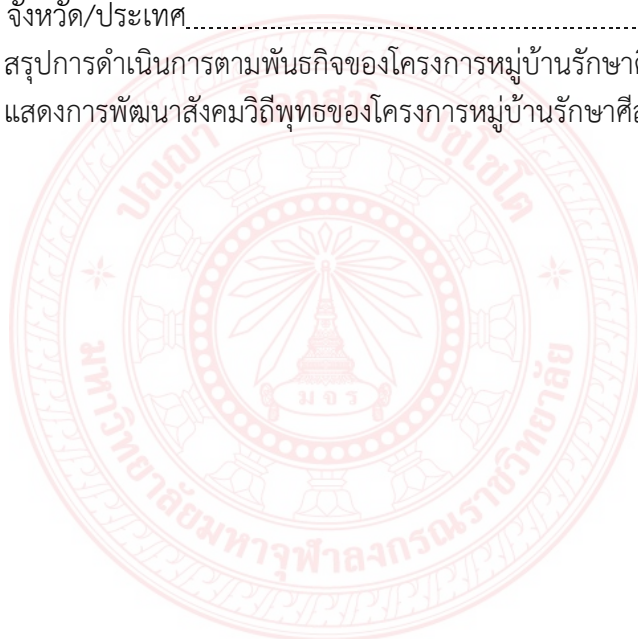
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย	๙๔
๔.๑ ผลการศึกษาการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการ หมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๙๔
๔.๒ ผลศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านที่เข้าร่วม โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๑๐๖
๔.๓ ผลการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการ หมู่บ้านรักษาศีล ๕	๑๓๐
๔.๔ ผลการวิเคราะห์การดำเนินการของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบกับ การพัฒนาสังคมวิถีพุทธ.....	๑๕๑
๔.๕ องค์กรความรู้จากการวิจัย.....	๑๕๙
 บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	 ๑๖๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๖๑
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๖๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๗๑
 บรรณานุกรม	 ๑๗๓
ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย	๑๗๘
ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรมการวิจัย	๑๘๕
ภาคผนวก ค เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๙๔
ภาคผนวก ง ประวัติผู้วิจัย	๒๐๒

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ ๒.๑ แสดงขั้นตอนการรักษาศิลปะ ๕ ตามหลักวิธีที่ ๓.....	๒๑
ตารางที่ ๒.๒ แสดงองค์ประกอบการเสริมสร้างความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา.....	๒๒
ตารางที่ ๓.๑ แสดงขั้นตอนกิจกรรมการวิจัยและระยะเวลาในการวิจัย.....	๙๐
ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง.....	๙๖
ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา.....	๙๗
ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและร้อยละการรับรู้ข่าวเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศิลปะ ๕.....	๙๗
ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวนและร้อยละรูปแบบความถี่ของการสมาทานศิลปะ ๕.....	๙๘
ตารางที่ ๔.๕ แสดงกลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจรักษาศิลปะแต่ละข้อมากที่สุดในช่วง ๓ เดือน.....	๙๙
ตารางที่ ๔.๖ แสดงจำนวนและร้อยละคุณค่าของการตั้งใจรักษาศิลปะ ๕ ที่ได้รับ.....	๑๐๐
ตารางที่ ๔.๗ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่า S.D. การปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล.....	๑๐๑
ตารางที่ ๔.๘ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็น ต่อการปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม (ธรรม ๕).....	๑๐๒
ตารางที่ ๔.๙ แสดงร้อยละของประเภทกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของคนในสังคม.....	๑๐๓
ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงแนวการปฏิบัติตนและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล.....	๑๐๔
ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ของหมู่บ้านรักษาศิลปะ ๕ ต้นแบบในสังคมไทย.....	๑๒๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพและภาพถ่าย	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ วิธีการเสริมสร้างความสุขที่สัมพันธ์พฤติกรรมมารักษาศิลปะของบุคคล	๒๓
แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการทางพระพุทธศาสนา.....	๔๒
แผนภาพที่ ๒.๓ มิติการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ.....	๗๐
แผนภาพที่ ๒.๔ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ.....	๘๔
แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับจังหวัด.....	๑๓๖
แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับ จังหวัด/ประเทศ.....	๑๕๐
แผนภาพที่ ๔.๓ สรุปการดำเนินการตามพันธกิจของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๑๕๘
แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงการพัฒนาสังคมวิถีพุทธของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๑๕๙



คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

งานวิจัยฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุที่ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.สี.(บาลี) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขนวคค พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขนวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปรปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปรปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขนธวารวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

จากสถานการณ์บ้านเมืองในห้วงเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหาหลากหลาย ประกอบด้วย การกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติด และอบายมุข การแตกแยกทางความคิด การเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการจลาจลจ้วงจกหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดสติ จิตสำนึก ศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรม อันจะส่งผลให้สังคมเกิดความขัดแย้ง คณะสงฆ์ โดยเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียว กัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน กอปรกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน คณะสงฆ์ และภาคประชาชนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกันขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามดำริที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ได้ประทานโอวาทไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า “อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือประชาชน ย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

โครงการดังกล่าวเป็นนโยบายเร่งด่วนให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้ร่วมกับคณะสงฆ์ และภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ขยายผลการดำเนินลงไปสู่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนในชาติ มีความรักและเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองของประชาชนในชาติโดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักศีล ๕ นั้นถือว่ามี ความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนทั้งกาย ทางวาจา หรือจิตใจ ทำให้สังคมมีความสุข ประกอบกิจกรรมการงานได้อย่างเสรี ไม่ต้องมีความกังวลใจใดๆ เพราะมีกฎเกณฑ์กติกาที่กำหนดให้ทุกคนนั้นเคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ในงานเขียนของท่านพุทธทาสภิกขุเรื่อง หน้าที่ของมนุษย์ กล่าวไว้ว่า มนุษย์ที่จะเต็มไปด้ด้วยความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์นั้น ก็มาจากการรักษาศีล ๕ นั่นเอง คือไม่มีปัญหา มีความเยือกเย็น ทั้งในแง่ของวัตถุ ร่างกายหรือจิตใจ มีการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หากว่าเห็นแก่ประโยชน์ของตน ไม่คำนึงถึงประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันแล้ว ไม่อาจเรียกว่าเป็นมนุษย์ได้อย่างเต็มที่

การรักษาศีล ๕ จึงเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ในการดำรงอยู่สังคมร่วมกับผู้อื่น หากพิจารณาถึงโดยธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์นั้นถือว่าเป็นสัตว์สังคม การที่ต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ทำให้โครงสร้างความสัมพันธ์มีความซับซ้อนมากขึ้น และนำมาสู่ปัญหาสังคมตามมา เมื่อเกิดปัญหาขึ้นบ่อยครั้ง จึงจำเป็นที่จะต้องมียุติธรรมหรือข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันขึ้นมา เพื่อให้ทุกคนยึดถือปฏิบัติตามร่วมกัน หากทุกคนปฏิบัติตาม สังคมก็จะมีความเป็นระเบียบ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งหลักศีล ๕ เป็นเสมือนข้อตกลงหรือบทบัญญัติขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันโดยปกติ

สุขในสังคม หากมีการละเมิดศีล ๕ นั้น อาจจะไปสู่การเกิดเป็นอาชญากรรมได้ ฉะนั้นการประพฤติตนไม่ให้ละเมิดศีล ๕ จะทำให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อยในตัวบุคคล ซึ่งเมื่อทุกคนมีศีล ๕ ที่เสมอกัน คือ มีความเสมอภาคในเรื่องศีล ก็จะเป็นการปรับสถานะให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข^๑

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จึงเป็นโครงการที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ขึ้นในสังคมไทย ด้วยการอาศัยหลักธรรมศีล ๕ ข้อ ซึ่งเป็นธรรมพื้นฐานของการดำรงชีวิต เป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความสามัคคีเกิดขึ้นในชุมชน การส่งเสริมให้ผู้คนรักษาศีล ๕ ข้อ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความสมานฉันท์แล้ว ยังจะช่วยแก้ไขปัญหาลี้ลับที่ส่งสมมายาวนานที่เกิดจากความขัดแย้งของคนในชาติ อันเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า และยังช่วยสร้างบรรยากาศความสงบสุขเรียบร้อยเพื่อนำพาประเทศชาติกลับคืนสู่สภาวะปกติสุขอย่างยั่งยืน

จากการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมา (๒๕๕๗-๒๕๖๑) พบว่า มีประชาชนสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๔๑,๔๓๕,๐๒๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๖๓.๐๔ ของประชากรในสังคมไทย ซึ่งเป็นการดำเนินการในระยะที่ ๑ ให้ผู้ที่สนใจเข้ามาร่วมกิจกรรม ส่วนกิจกรรมในเชิงคุณภavnันได้ดำเนินการในลักษณะต่างๆ เช่น การคิดดี ทำดี พูดดี โดยมีกิจกรรมสำคัญ ๗ ประการ คือ

- ๑) กิจกรรมรักษาศีล ๕
- ๒) กิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิ
- ๓) กิจกรรมการรักษาความสะอาดบ้าน สภาพแวดล้อมให้น่าอยู่
- ๔) กิจกรรมคบคนดีรอบข้าง ชวนกันทำความดี
- ๕) กิจกรรมพูดไพเราะ สื่อสารเพื่อประโยชน์และความสุข
- ๖) กิจกรรมบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์
- ๗) กิจกรรมชั่วโมงสุขจริงหนอ เพื่อสร้างครอบครัวให้อบอุ่น เป็นต้น

โครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” จึงเป็นโครงการที่สำคัญของคณะสงฆ์และภาครัฐที่บรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นไปตามพันธกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยมีการดำเนินการที่สอดคล้องกับการปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาโครงการเพื่อต่อยอดกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาชนในการดำเนินการตามเป้าหมายและกิจกรรมของโครงการ คือ การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การสนับสนุนการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และการส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคณะกรรมการโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” และในฐานะบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทย จึงจะมีความตั้งใจที่ยกระดับโครงการ

^๑คู่มือโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕). คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ. (กรุงเทพมหานคร : โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕, ๒๕๕๗,) หน้า ๒-๓.

เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ วัตถุประสงค์หลักของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้แก่ เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และเพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๑.๒.๒ วัตถุประสงค์ย่อยของโครงการ ได้แก่

- ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”
- ๒) เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”
- ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินการของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑) หมู่บ้านต้นแบบของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” มีการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ อย่างไร
- ๒) คณะสงฆ์ และหมู่บ้านต้นแบบของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” มีกระบวนการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” อย่างไร
- ๓) หมู่บ้านต้นแบบของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” มีกระบวนการและผลการดำเนินการที่สอดคล้องกับเป้าหมายการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไร
- ๔) ผลสัมฤทธิ์ของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีผลสัมฤทธิ์อย่างไร ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ดังนี้

- ๑) การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
- ๒) การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

๓) การบูรณาการกับกิจการพระพุทธศาสนาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๔) การศึกษากระบวนการขับเคลื่อนการสร้างการปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๕) การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

๖) การวิเคราะห์ผลการดำเนินการของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยใน ๓ ระดับ ได้แก่

๑) ระดับนโยบาย ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และสำนักงานโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” วัดปทุมคงคา เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร และวัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราม จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่สำนักงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

๒) ระดับจังหวัดและหมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ จำนวน ๑๐ หมู่บ้านในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด ประกอบด้วย เชียงราย น่าน พิจิตร สกลนคร นครพนม บุรีรัมย์ กาญจนบุรี ชลบุรี สงขลา สตูล ดังนี้

๑) บ้านโป่ง (วัดบ้านโป่ง) ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดเชียงราย ปี ๒๕๖๒

๒) บ้านนางศ์ (วัดนางศ์) ตำบลเจดีย์ชัย อำเภอปัว จังหวัดน่าน หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดน่าน ปี ๒๕๖๓

๓) บ้านสำนักขุนเณร (วัดสำนักขุนเณร) สำนักขุนเณร อำเภอคงเจริญ จังหวัดพิจิตร หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดพิจิตร ปี ๒๕๖๓

๔) บ้านหนองน้ำเค็ม (วัดช่องแสมสาร) ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดชลบุรี ปี ๒๕๖๓

๕) บ้านตลุงใต้ (วัดสันติคีรี) ตำบลดอนแสลบ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดกาญจนบุรี ปี ๒๕๖๓

๖) บ้านหนองสะโน (วัดหนองสะโน) ตำบลนาหม่อง อำเภอกุตบาก จังหวัดสกลนคร หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดสกลนคร ปี ๒๕๖๓

๗) บ้านหนองสังข์ (วัดสระพังทอง) ตำบลหนองสังข์ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดนครพนม ปี ๒๕๖๓

๘) บ้านหนองเต็งใหญ่ (วัดศุภราชบุรุษบำรุง) ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดบุรีรัมย์ ปี ๒๕๖๓

๙) บ้านนาทิว (วัดนาทิว) ตำบลนาทิว อำเภอนาทิว จังหวัดสงขลา หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดสงขลา ปี ๒๕๖๒

๑๐) บ้านนิคมฝั่ง ๗ (วัดนิคมพัฒนาราม) ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดสตูล ปี ๒๕๖๒

๓) ระดับพื้นที่เครือข่ายโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ได้แก่ จังหวัดลำพูน ขอนแก่น กาญจนบุรี และสงขลา

๓. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

๑) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด จำนวน ๔๐๐ คน

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

(๑) กลุ่มตัวแทนคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕) เจ้าคณะจังหวัด คณะสงฆ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน ๓๐ รูป

(๒) ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในพื้นที่หมู่บ้านรักษาศีลต้นแบบใน ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ คน

(๓) กลุ่มตัวแทนภาครัฐในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ ราย

(๔) กลุ่มตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ ราย รวมประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔๙๐ ราย

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา หมายถึง บทบัญญัติที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้เพื่อฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้สังคมปราศจากความรุนแรง การลักขโมย การประพฤติดะเมิดในทางกามารมณ์ การว่าร้าย หลอกหลวง และการไม่สำรวมในการดื่มน้ำเมา เป็นต้น

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ หมายถึง โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕) ที่มหาเถรสมาคมและคณะสงฆ์ โดยเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริในการเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ เพื่อให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียว กัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน

การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ หมายถึง การที่คณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคีที่เกี่ยวข้องได้ทำการส่งเสริมให้บุคคลและสังคมร่วมกันรักษาศีล ๕ อันเป็นหลักการทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดการลด ละเว้นความชั่วหรือความไม่ดีงามทั้งหลาย และเพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เข้าถึงเบญจธรรม เพื่อสร้างสันติสุขในสังคม โดยมีเกณฑ์บ่งชี้การรักษาศีลหลักพระพุทธศาสนาและกฎหมายของบ้านเมือง

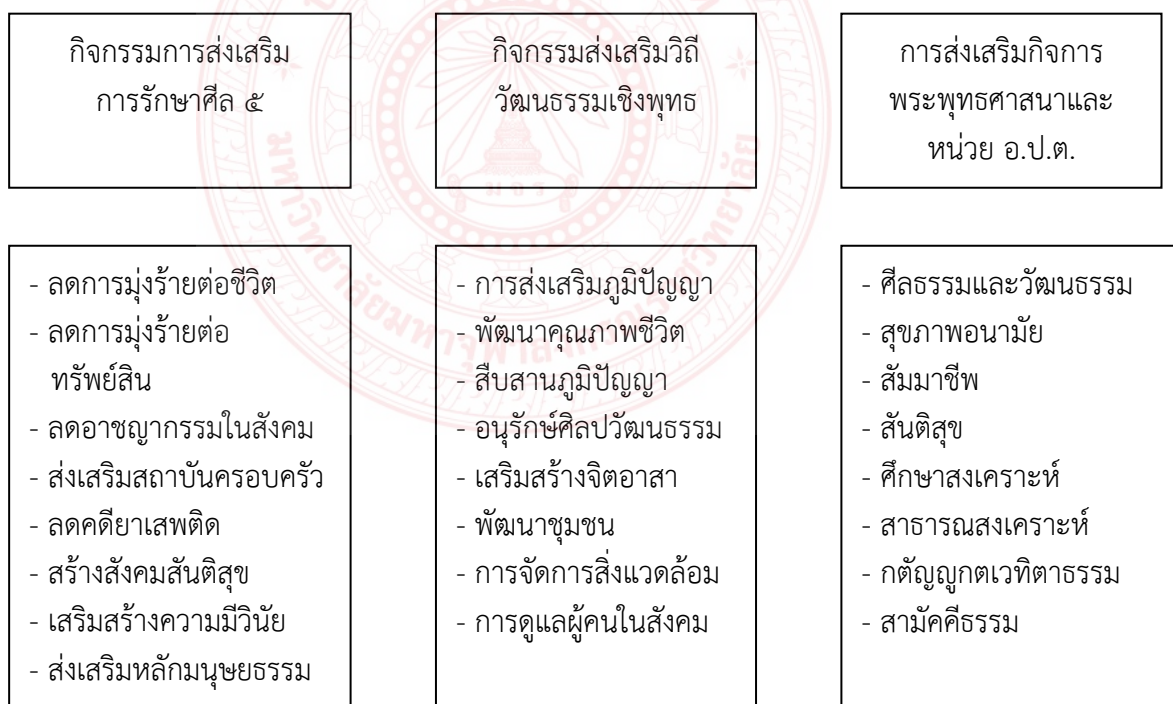
การดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง การส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตวันทั้งในด้านการพัฒนาตนเองและสังคม

การสนับสนุนการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หมายถึง การส่งเสริมการดำเนินการของคณะสงฆ์และหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

เพื่อให้ได้มีการพัฒนาและปฏิบัติตามพันธกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จำนวน ๘ ประการ ได้แก่ ๑) ศีลธรรมและวัฒนธรรม ๒) สุขภาพและอนามัย ๓) สัมมาชีพ ๔) สันติสุข ๕) ศึกษาสงเคราะห์ ๖) สาธารณสงเคราะห์ ๗) กตัญญูทเวทิตาธรรม และ ๘) สามัคคีธรรม

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หมายถึง กิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของคณะสงฆ์ที่ได้จัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลซึ่งปรับปรุงแก้ไข ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เริ่มดำเนินการและมีระเบียบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ตามความดำริของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินธรมหาเถร) วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร โดยมีแนวคิดในการจัดตั้ง คือ เพื่อให้วัดในพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำในการเผยแผ่หลักธรรมและเป็นศูนย์กลางชุมชน สามารถสงเคราะห์เกื้อกูลชุมชนในทุกๆ ด้าน ที่ไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัยและกฎหมาย และเพื่อให้วัดที่มีความพร้อมในตำบลหนึ่งๆ จัดตั้งดำเนินงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เพื่อทำหน้าที่อบรมและปฏิบัติการอันเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในตำบลนั้นๆ โดยมีพันธกิจ ๘ ประการ

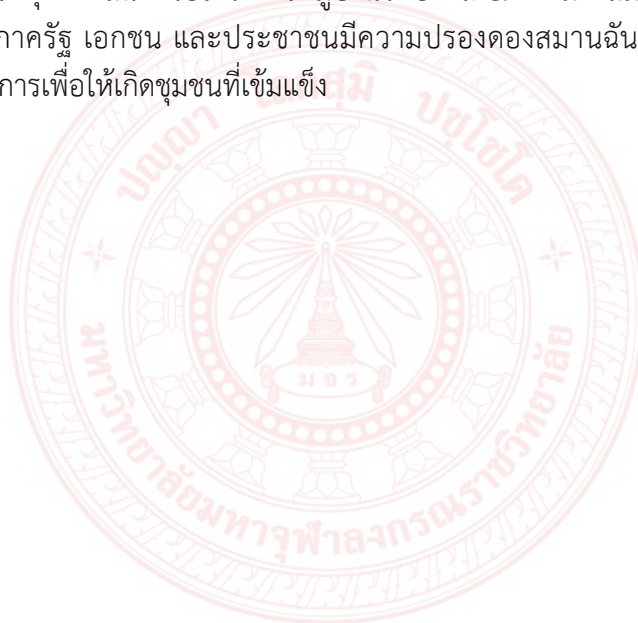
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย



การพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา
 การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ พัฒนาคุณภาพชีวิต การสืบสาน
 ภูมิปัญญา การพัฒนาสังคม และการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) ได้มีการยกระดับการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
- ๒) ได้มีการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม
- ๓) ได้มีการพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนและการสนับสนุนการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของคณะสงฆ์และประชาชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบใน ๑๐ จังหวัด
- ๔) ได้มีการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่เหมาะสม
- ๕) ภาครัฐ เอกชน และประชาชนมีความปรองดองสมานฉันท์ โดยให้หลักคำสอนทางศาสนาบาบูรณาการเพื่อให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง



บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของโครงการที่ว่า ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนา กิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ๒) เพื่อพัฒนาการขับเคลื่อนและเสริมสร้าง เครือข่ายความร่วมมือโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินการของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษา ศีล ๕ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕ ในทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๒ แนวคิดโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
- ๒.๓ แนวคิดการอยู่ร่วมกันของพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ อิสลาม
- ๒.๔ แนวคิดสิทธิมนุษยชน
- ๒.๕ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕ ในทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่ศีล สมาธิ และปัญญาเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญของความเป็นมนุษย์ เมื่อมนุษย์ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา การกระทำทั้งปวงก็จะสำเร็จผลที่เป็นประโยชน์แก่อกุศล สำหรับศีลนั้น เป็น พื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในทางสังคมของมนุษย์ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์^๑ ได้ให้ ความหมายว่า ศีล คือ ความประพฤติดีทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติ สำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่ สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีพ มักใช้เป็นคำเรียกออย่างง่ายสำหรับคำว่า อธิศีลสิกขา ศีลในทาง พระพุทธศาสนานั้น ว่าโดยความหมายตามปทานุกรมและพจนานุกรม ก็หมายถึง ข้อบัญญัติทาง พระพุทธศาสนา เป็นธรรมชาติที่คนดีควรทรงไว้ให้มีความเป็นสภาวะที่ปกติ เป็นวัตรอันดีงาม ความ สำรวมระวังทำให้รักษากายวาจาให้เรียบร้อย กล่าวคือเป็นข้อปฏิบัติสำหรับการควบคุมกายวาจาให้ตั้ง มั่นอยู่ในความถูกต้องดีงาม หรือเป็นข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้เกิดความประพฤติดี รวมถึง การประกอบอาชีพที่สุจริต การมีความเป็นปกติด้านมารยาททางกายและทางวาจาที่เป็นสุจริต ซึ่งจะ บังเกิดขึ้นมาได้ด้วยอำนาจการสำรวมระวังได้อย่างครบถ้วนตามกลุ่มสิกขาบทชนิดใดชนิดหนึ่ง จัดเป็น คุณงามความดีเบื้องต้นของพระพุทธศาสนา เป็นปทัฏฐานแห่งคุณงามความดีเบื้องต้นสูงขึ้นไป ซึ่งก็

^๑พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๖๔-๓๖๖.

หมายความว่า เป็นการฝึกฝนอบรมความประพฤติทางกายและวาจา คือ ระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยดี ให้เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน ไม่ทำลาย เป็นพื้นฐานแห่งการฝึกอบรมจิตใจในอธิจิตตสิกขาหรือสมาธิและปัญญาในสิกขา ๓ หรือไตรสิกขา ดังนั้น ศีล จึงเป็นเบื้องต้นของความดีงามตามหลักพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักสากลของการไม่ละเมิดต่อชีวิตทรัพย์สินและสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่น

สำหรับศีล ๕ (เรียกว่าเบญจศีล) เป็นศีลของมนุษย์ในทุกๆระดับ หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาและใจให้เรียบร้อย การรักษาตนเองเป็นปกติตามระเบียบวินัยของสังคม เป็นข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วและการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียนต่อตนเองและผู้อื่นหรือสรรพสิ่ง ประกอบด้วย^๒

๑) ปาณาติปาตา เวรมณี การเว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกันซึ่งกันและกัน

๒) อทินนาทานา เวรมณี การงดเว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ มีลักษณะของการลักขโมย เว้นจากการลักโกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน

๓) กาเมสุมิฉฉาจา เวรมณี การเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน

๔) มุสาวาทา เวรมณี การเว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวงทำร้ายผู้อื่นด้วยวาจา

๕) สุราเมรยมชชพมาทานุฐานา เวรมณี การเว้นจากดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท รวมหมายถึงการเว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ

ศีล ๕ ข้อนี้นับว่าขั้นเดิมเรียกว่า สิกขาบท ๕ หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตนเองเพื่อมิให้มุ่งทำลายและทำร้ายบุคคลอื่นหรือสังคม หรือเรียกว่า ธรรม ๕ ข้อ เพราะว่าเมื่อปฏิบัติได้ตามธรรมเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นผู้มีศีล คือ เป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล ส่วนคำว่าเบญจศีล เป็นคำที่มาในพระไตรปิฎก ปรากฏในคัมภีร์ชั้นอุปทานและพุทธวงศ์ต่อมาในสมัยหลัง และมีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น “นิจศีล” หมายถึงศีลที่ควรหัดควรรักษาเป็นประจำ เพราะถือว่าเป็นหลักมนุษยธรรม เป็นธรรมของมนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^๓ ผู้ทรงเป็นพระมหาเถระและนักปราชญ์โดดเด่นทางพระพุทธศาสนาในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ได้ทรงให้คำนิยามศีลไว้ในมิติของสังวรและเจตนาว่า ศีล หมายถึง การสำรวมกาย วาจาให้เรียบร้อย อีกอย่างหนึ่ง พระองค์ทรงหมายถึงเจตนาอันคิดจะระวังรักษาความประพฤติกาย วาจาให้เรียบร้อยดีงามปราศจากโทษ กล่าวคือความสำรวมระวังไม่ล่วงละเมิด จัดเป็นการรักษากาย และวาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นปกติตรงกันข้ามกับความไม่เรียบร้อยอันเป็นการผิดปกติ ซึ่งก็หมายเอาการงดเว้นจากการทำความชั่วต่าง ๆ และได้ทรงขยายความไว้อีกว่า ศีล หรือศีล คือ ปกติ หมายเอาใจที่สงบเป็นปกติ ไม่คิดจะประพฤติล่วงตามนั้น ๆ เพราะฉะนั้น การตั้งใจรักษาอาการมิให้ประพฤติชั่ว เป็นอาการของศีล ตั้งใจรักษาไปจนจิตใจเป็น

^๒ที่.ปา. ๑๑/๒๘๖/๒๔๗

^๓สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท. (พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.)

ปกติ ไม่คิดล่วงตัวศีล นั้นหมายความว่า ศีล ก็คือเจตนางดเว้นความชั่วทางกาย วาจา รวมถึงทางใจ ด้วย เจตนางดเว้นทุจริตทางกาย วาจา ท่านเรียกว่า เจตนาศีล การงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ เรียกว่า เจตสิกศีล คือศีลที่เกี่ยวกับใจโดยตรง แม้ไม่ทำด้วยกาย วาจา ก็ทำให้ศีลทางใจขาดได้ ก็เพราะศีลเป็นตัวเจตสิกนั่นเอง ได้แก่ กุศลธรรม คือ ความไม่โลภ ความไม่พยาบาท และความเห็นชอบ ของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปกรรม มีปาณาติบาต เป็นต้น ดังนั้น ศีล จึงมีความหมายรวมถึงจิตที่เป็นปกติ จะไม่ถูกละ โทสะ โมหะครอบงำและชักพาไปทำความชั่วหรือทำความผิดได้ เมื่อจิตเป็นปกติ จะทำอะไรทางกาย ก็ย่อมจะไม่ทำด้วยกายทุจริต เมื่อจะพูดอะไรทางวาจา ก็ไม่พูดด้วยวจีทุจริต เมื่อจะคิดเรื่องราวอะไรทางใจหรือทางมนะ ก็ไม่คิดเป็นมโนทุจริต เพราะฉะนั้น ใจจึงเป็นศีล ทำทางกาย กายก็เป็นศีล ทำทางวาจา วาจาก็เป็นศีล ทำทางมนะหรือทางใจ มนาก็เป็นศีล คนที่รักษาศีลกันโดยมาก รักษากันทางกาย ทางวาจา ไม่ถึงทางใจ และถึงอย่างนั้นก็ยิ่งดีกว่าที่ไม่มีเสียเลย เพราะกายกับวาจา จะไม่ได้ทำการทุจริตต่าง ๆ อย่างที่ว่ารักษาศีลๆ ก็คือ ตั้งใจรักษาปกติของตนให้เรียบร้อยดีงาม

หลวงพ่อบุทธทาสภิกขุ^๔ ได้อธิบายเรื่องศีลว่า เป็นแนวปฏิบัติของมนุษย์หรือผู้มีมนุษยธรรม โดยได้ให้คำนิยามศีล ไว้ในมิติความเป็นปกติทางกาย วาจา และครอบคลุมถึงใจด้วยว่า ศีล ก็คือความเป็นปกติหรือปกติภาวะตามธรรมดา หมายความว่า ทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติ คือไม่เดือดร้อน ไม่กระวนกระวาย ไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใดๆ เกิดขึ้น ว่าโดยเนื้อความ ศีล ก็หมายถึงระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กายที่วาจา โดยให้เหตุผลว่า การปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอกนั้น จะต้องอาศัยศีลเป็นเครื่องมือพัฒนาที่กายที่วาจา เพื่อให้เป็นกายวาจาที่น่าดู เมื่อศีลเป็นพื้นฐานแล้ว จิตจึงเป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีลดี สมาธิก็มีได้ง่าย ดังนั้น ศีลจึงน่าจะมีความหมายสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงด้านจิตใจด้วย และท่านอธิบายศีลในเชิงสังคมว่า เพราะว่า ศีล แปลว่า ปกติ ธรรมะ แปลว่า เหตุก็ได้ การกระทำก็ได้ รวมความว่า ศีลธรรม แปลว่า สิ่งที่ทำความปกติ การเมืองที่บริสุทธิ์ก็เป็นศีลธรรม โดยเหตุที่คำว่าศีลธรรมคำนี้มีความหมายกว้าง หมายถึงอะไรก็ได้ถ้ามันทำไปเพื่อความปกติสุข หรือปกติสงบ ของมนุษย์ก็จัดเป็นศีลธรรมหมด ถ้าว่าการเมืองเป็นไปอย่างถูกต้องมันก็เป็นไปเพื่อความปกติ ไม่ใช่เพื่อความวุ่นวาย แต่การเมืองคดโกงมันก็สร้างความวุ่นวายตลอดเวลา กลายเป็นเรื่องน่ารังเกียจเป็นเรื่องสกปรกไปเสีย ซึ่งสอดคล้องกับความหมายในคัมภีร์วิสุทธิมรรคที่ วสันอินทสระ ได้แสดงทัศนะสนับสนุนความหมายของศีลไว้ว่า เป็นเจตนาที่จะงดเว้นจากความชั่วหรือทุจริต ดังท่านพระพุทธโฆสเถระ (พระพุทธโฆษาจารย์) ได้นำเอาคำของพระสารีบุตรที่กล่าวไว้ในปฏิสัมภิทามรรค คือ เจตนา เจตสิก ความระวัง และการไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม แล้วมาอธิบายต่ออีกว่า ศีล ก็คือ การงดเว้นจากกายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ ชื่อว่า เจตนาศีล การงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ ชื่อว่า เจตสิกศีล ความระวัง หรือสังวร ชื่อว่า สังวรศีล ท่านแบ่งเป็น ๔ ได้แก่^๕

๑) ปาฏิโมกข์สังวร หมายถึง การสำรวมระวังในสิกขาบทตามภูมิขั้นของตน เช่น ศีล ๕ เป็นศีลปาฏิโมกข์ของอุบาสก อุบาสิกา เป็นต้น

^๔พุทธทาส ภิกขุ, **ผู้มีมนุษยธรรม**. (กรุงเทพมหานคร : หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, ๒๕๕๙), หน้า ๒๓๘.

^๕พระพุทธโฆษาจารย์. **วิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐ (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕, หน้า ๑๕๔-๑๕๘.

๒) สติสังวร ระวังกิดกันด้วยสติ

๓) ขันติสังวร คือระวังกิดกันด้วยบาปด้วยญาณ คือความรู้เท่าทัน

๔) วิริยะสังวร ระวังด้วยกิดกันบาปด้วยความเพียรพยายาม และการไม่ลวงละเมิดข้อห้ามทางกายและวาจาของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว ชื่อว่า อวิตกกมศีล

ดังนั้น เพื่อความเข้าใจ จึงพอจะกำหนดได้ว่า ศีล คือ เจตนาจะงดเว้น และการงดเว้นจากความชั่วอย่างคำว่า ศีลธรรม จึงหมายถึง การเว้นชั่ว และธรรม หมายถึง การทำดีนอกจากนี้ ศีลยังมีความหมายที่สอดคล้องกัน ตามทัศนะของนักวิชาการพระพุทธศาสนาทั้งหลายที่ได้กล่าวไว้ อาทิ เช่น ศีล หมายถึง ความประพฤติดีทางกายและวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยข้อปฏิบัติเพื่อควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย มารยาทที่ปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ

ศีล หมายถึง ความสะอาดที่ทวาร คือกายวาจานั้นแหละ เป็นเครื่องหมายหรือธงชัยของศีล เช่นเดียวกับควันขึ้นจากที่ใด เป็นเครื่องหมายให้รู้ได้ว่า มีไฟหรือความร้อนอยู่ที่นั่น ซึ่งหมายความว่า ความรู้สึกที่ทำลายการกุศลเสียได้ และความสามารถหมดจดจากโทษเป็นรสของศีล เช่นเดียวกับควันขึ้นจากที่ใด เป็นเครื่องหมายให้รู้ได้ว่า มีไฟหรือความร้อนอยู่ที่นั่น และหมายถึง การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย และยังหมายถึงข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ

ความหมายของศีล ๕ ดังกล่าว มีความหมายที่ครอบคลุมถึงการแสดงออกทั้งทางกายวาจา และใจด้วย ดังนั้น ศีล หมายถึง การมีปกติในการกระทำทางกายที่สุจริต การพูดทางวาจาที่สุจริต รวมถึงความรู้สึกนึกคิดทางใจที่สุจริต ซึ่งก็หมายถึงว่า ศีลเป็นข้อปฏิบัติเพื่อควบคุมรักษากิริยาทางกาย วาจาให้เรียบร้อย ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและคนอื่น ซึ่งเป็นการฝึกอบรมและพัฒนาทางกาย วาจาให้สงบเรียบร้อย รวมถึงสามารถส่งผลให้เกิดความสงบทางจิตใจได้ด้วย นับว่าเป็นจริยศาสตร์เบื้องต้น คือข้อปฏิบัติพื้นฐานสำหรับควบคุมกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามอย่างปกติ ทั้งเป็นภาวะที่จิตเป็นปกติไม่ถูกกิเลสทั้งหลาย มีโลภะ เป็นต้น ครอบงำและชักพาให้กระทำความชั่วต่าง ๆ

ศีล ๕ คืออะไร

หากท่านทั้งหลายพิจารณาถึง “**หลักการอยู่ร่วมกัน**” เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน ปราศจากการทำลาย ทำร้าย ลักขโมย ฆ่าข่มขืน ไม่มีการหลอกลวง จริงจัง จริงใจต่อกัน และไม่มียาเสพติดมาทำร้ายตัวเราและลูกหลาน อาชญากรรมในสังคมมีน้อย เป็นสังคมที่ไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นความยั่งยืนแห่งความสุขในสังคม (Stability of Happiness in Society) และเป็นสังคมที่เกื้อหนุนต่อ “การพัฒนาชีวิตที่งอก

งาม”^๖ อะไร คือ สิ่งที่จะทำให้สังคมแบบนี้เกิดขึ้นได้ กฎหมาย ศีลธรรม กติกาของสังคม หรือการอยู่ในกรอบความเชื่อทางศาสนา

ปราชญ์เมธี พระพุทธเจ้า ศาสดาของศาสนาและลัทธิต่างๆ ต่างขบคิดถึง “ความเป็นจริง” ของมนุษย์และสิ่งต่างๆ ว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีพื้นฐานของ “ความเห็นแก่ตัว” และก็นึกว่า “มนุษย์มีจิตสำนึกแห่งความดีงาม” ในตัวเองด้วย ถ้าวันใด มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวอาศัยความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นพื้นฐาน วันนั้น มนุษย์ก็สามารถที่จะกระทำการใดๆ ที่เป็นฝ่ายอกุศลได้ เช่น ประหัต ประหาร ทำลาย ทำร้าย ลักขโมย ฆ่าข่มขืน หลอกหลวง หรือก่ออาชญากรรมได้ทุกอย่าง

แต่ถ้าวันใด มนุษย์มีจิตสำนึกแห่งความดีงาม อาศัยความเมตตา กรุณา และใช้สติปัญญา เป็นกำลังแห่งตน วันนั้น มนุษย์สามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามทั้งต่อตนเอง เพื่อนมนุษย์ สรรพสัตว์ และสรรพสิ่งได้อย่างน่าสรรเสริญ ความรัก ความสามัคคี ความเกื้อกูลต่อกัน ย่อมจะเกิดขึ้น เป็นสังคมแห่งความสุขและความเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตที่ดีร่วมกัน

“จิตสำนึกแห่งความดีงาม” คือ อะไร เกิดขึ้นอย่างไร และ “ศีล” หรือบทบัญญัติพื้นฐานของศาสนามีส่วนเสริมสร้างจิตสำนึกแห่งความดีงามนี้อย่างไร หนังสือคู่มือเล่มนี้ จะนำพาท่านทั้งหลายเข้าสู่ความเข้าใจต่อ “ศีล ๕” อันเป็นบทบัญญัติพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาและการสร้าง “ความสุข” ของบุคคลและสังคม อันมี “จิตสำนึกแห่งความดีงาม” เป็นมรรควิธีและเป้าหมายของการพัฒนาชีวิตทั้งดงามและการจัดการเพื่อคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน

ศีล ๕ เป็นบทบัญญัติพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความดีงามต่อบุคคลและสังคม โดยมีนัยต่างๆ ดังนี้

๑) ศีล ๕ คือ “บทบัญญัติพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม” การล่วงละเมิดศีล ก็คือการละเมิดต่อหลักการอยู่ร่วมกันของสังคม เพราะเป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงต้องมีหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน

๒) ศีล ๕ คือ “หลักประกันของชีวิต” ผู้ที่รักษาศีลย่อมมีหลักประกันความมั่นคงของชีวิต เมื่อเราไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่มีการเบียดเบียน ไม่ฆ่า ไม่ทำร้าย ไม่ลักขโมย ย่อมจะได้ชื่อว่า รักษาชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว ความมีสัจจะ มิตรภาพ และสติปัญญาของตนเอง

๓) ศีล ๕ คือ “หลักมนุษยธรรม” บุคคลผู้ที่รักษาศีล ๕ ย่อมจะทำให้มีความเป็นมนุษย์ใน ตนเองสมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วยการไม่เบียดเบียนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรมการงานของตนเอง

๔) ศีล ๕ คือ “จิตสำนึกแห่งความดีงาม” เนื่องจากศีลมาจาก “เจตนา” ความตั้งใจที่จะงดเว้นจากการประพฤติที่ไม่ดีงามทั้งหลาย เช่น กายทุจริต วาจทุจริต และมโนทุจริต และเป็นเจตนาแห่ง ความสำรวมระวังเพื่อปิดกั้นหนทางความชั่วร้ายที่เกิดจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

๕) ศีล ๕ คือ “ความรักในตนเองและเพื่อนมนุษย์” ศีล ๕ นั้น เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์และมวลมนุษย์ช่วยกันบัญญัติขึ้นมา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จากสามัญสำนึกที่รู้ว่า เมื่อเรามีความรักตนเอง ต้องการความสุข ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คนอื่นก็ย่อมมีความรู้สึกเช่นเดียวกับเรา ด้วยเหตุนี้ ศีล ๕ จึงเป็นความรักในตนเองและเพื่อนมนุษย์

^๖พระมหาสุทนต์ อาภากร. ศีล ๕ คุณค่าชีวิตและสังคม. (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘) หน้า ๑-๑๐.

๖) ศิล ๕ คือ “การสร้างสันติภาพสากล” ความไม่สงบสุขในโลกส่วนใหญ่เกิดจากการละเมิดในกฎเกณฑ์ของมนุษย์ที่พยายามประหัตประหาร ทำร้ายซึ่งกันและกัน ผนวกกับความสงบสุขในใจของบุคคลไม่มี สันติภาพจึงเกิดขึ้นได้ยาก หากสังคมใดมีศีล มีเหตุมีผล รู้จักยับยั้งชั่งใจ สันติภาพในใจของบุคคลและของโลกย่อมจะเกิดขึ้น

๗) ศิล ๕ คือ “เครื่องบ่งชี้ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์” มนุษย์ที่ยังเบียดเบียน ทำร้าย ล่วงละเมิดซึ่งกันและกัน จะมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่โหด คนที่มีศีล มีปกติแห่งการประพฤติปฏิบัติชอบแห่งตนในแนวทางที่เหมาะสมจึงมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่แท้ได้

๘) ศิล ๕ คือ “คุณธรรมพื้นฐานของสังคม” เพราะเป็นเครื่องช่วยควบคุมกาย และวาจาของมนุษย์ให้เรียบร้อย เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข หากมีผู้ใดล่วงละเมิดศีลข้อใดข้อหนึ่ง แล้ว ก็แสดงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์โดยทั่วไปออกมา ซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายเกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง หมู่คณะ และสังคมส่วนรวม

ประเภทของศีลในพระพุทธศาสนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับประเภทของศีล สามารถประมวลมานำเสนอได้ตามพุทธทศนะว่าด้วยประเภทของศีลในพระสูตรตันตปิฎกนั้น พบว่า มีปรากฏในสามัญญผลสูตรซึ่งได้แสดงการจำแนกประเภทของศีลไว้ ๓ ระดับ คือ จุลศีล (ศีลอย่างน้อย) ได้แก่ ศักดิ์ศีลทั้งสอง คือ ศิล ๕ และอาชีวะกัมมศีล มัชฌิมศีล (ศีลอย่างกลาง) ได้แก่ บรรพชาศีลทั้ง ๒ คือ ได้แก่อัญญศีลและทสศีล มหาศีล (ศีลอย่างสูง) ได้แก่ อุปสมบททั้งสองคือ ภิกษุณีวินัยและภิกษุวินัย^๗

ก) **จุลศีล** หรือจุลศีล ศีลย่อย จุลศีลนี้มุ่งกล่าวถึงศีลที่เป็นหลักความประพฤติของภิกษุ ประกอบด้วย ๒๖ ประการ ได้แก่ (๑) ละปาณาติบาต (๒) ละอนินาทาน (๓) ละอพรหมจรรย์ (๔) ละมุสาวาท (๕) ละปิสุณวาจา (๖) ละผรุสวาจา (๗) ละสัมผัปปลาปะ (๘) เว้นจากการพรากพิชคาม และภุตคาม (๙) ฉันทมือเดียว งดเว้นจากการฉันทอาหารในเวลาวิกาล (๑๐) เว้นจากฟ้อนรำขับร้อง ประโคมดนตรีและดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล (๑๑) เว้นจากการตัดทรงประดับและตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอมและเครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว (๑๒) เว้นจากการนั่งนอนบนที่นอนที่นึ่งที่นอนอันสูงใหญ่ (๑๓) การรับเงินและทอง (๑๔) เว้นจากการรับธัญญาหารดิบ (๑๕) เว้นจากการรับเนื้อดิบ (๑๖) เว้นจากการรับสตรีและกุมารี (๑๗) เว้นจากการรับทาสิและทาส (๑๘) เว้นจากการรับแพะและแกะ (๑๙) เว้นจากการรับไก่และสุกร (๒๐) เว้นจากการรับช้าง ม้า โค ม้า และลา (๒๑) เว้นจากการรับไร่นาจาที่ดิน (๒๒) เว้นจากการประกอบพฤติกรรมรับใช้เดินข่าว (๒๓) เว้นจากการซื้อขาย (๒๔) เว้นจากการรับไร่นาจาที่ดิน (๒๕) เว้นจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง และ (๒๖) เว้นจากการเอน หัน ฟัน ข่า จองจำ ตีชิง ปล้น และกรรโชก การเป็นเหตุ การฉ้อโกง และเว้นจากการเบียดเบียนทำร้ายกันและกัน เป็นต้น

ข) **มัชฌิมศีล** ศีลปานกลาง มัชฌิมศีลนี้ ส่วนมากถึงจะกล่าวซ้ำกับจุลศีล แต่ก็ได้กล่าวเน้นแยกเอาเฉพาะข้อใหญ่ๆ แล้วกล่าวอธิบายจำแนกเพิ่มชื่อวัตถุของข้อนั้นๆ กำกับไว้อย่างละเอียด

^๗พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๖๔-๓๖๖.

เป็นชนิดๆ ไป ประกอบด้วย ๑๐ ประการ ได้แก่ (๑) เว้นจากการพรากพืชคามและภุตคาม (๒) เว้นจากการบริโภคที่ทำการสะสมไว้ (๓) เว้นจากการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล(๔) เว้นจากการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (๕) เว้นจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ (๖) เว้นจากการประดับตกแต่งร่างกาย (๗) เว้นจากติรัจฉานกถา (๘) เว้นจากถ้อยคำหุ่มเกลียงแก่งแย่ง (๙) เว้นจากการประกอบพฤติกรรมรับใช้เดินข่าว และ (๑๐) เว้นจากการพูดหลอกลวงเลียบเคียงทำเลศนาลาภ

ค) มหาศีล ศีลใหญ่ มหาศีลนี้มุ่งกล่าวถึงการห้ามติรัจฉานวิชาล้วนๆ คือ การทำกิจที่มีใช้ของสมณะ เป็นสิ่งที่สมณะไม่ควรกระทำ ประกอบด้วย ๗ หมวด ได้แก่ (๑) เว้นจากมิฉฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา (การทำนายทายทัก เกี่ยวกับโชคกลาง เสกเป่า หมอดู หมอโอง หมอผี) (๒) เว้นขาดจากมิฉฉาชีพติรัจฉานวิชา (ทายลักษณะคน ลักษณะของสัตว์) (๓) เว้นจากมิฉฉาชีพติรัจฉานวิชา (จำพวกดุฤกษ์ชัย) (๔) เว้นจากมิฉฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา (ทำนายจันทรคราส สุริยคราส อุกกาบาต และนักษัตรที่เป็นไปและที่ผิดแปลกต่างๆ) (๕) เว้นจากมิฉฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา (ทำนายชะตาบ้านเมือง ฝนฟ้า ภัยโรค ภัยแล้ง ทุพภิกขภัย เป็นต้น) (๖) เว้นจากมิฉฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา (ให้ฤกษ์ แก้วเคราะห์เป็นหมอเวทมนตร์ ทรงเจ้า บวงสรวง สู่ขวัญ) และ (๗) เว้นจากมิฉฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา (ทำพิธีบนบาน แก้วบน ทำพิธีตั้งศาล ปลูกเรือน ทำบ่วงเจ้าที่ บูชาไฟ หมอยา หมอผ่าตัด) หรือแม้กระทั่งอาถรรพณ์เวท ที่เป็นบทสวดว่าด้วยคาถาทางไสยศาสตร์

ศีล ๕ ในกรอบของสิกขาบทที่บุคคลพึงรักษา

ศีลในฐานะที่เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของบุคคลและสังคมนั้น มีหลายข้อที่บุคคลจะพึงรักษาซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาเรียกว่า “สิกขาบท” มี ๕ ข้อ ประกอบด้วย ^๕

๑) ศีลข้อที่หนึ่ง การมีเจตนางดเว้น จากการไม่ทำลายชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย มีความประพฤติหรือมีการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นและสรรพสัตว์ทางด้านชีวิตร่างกาย ไม่ฆ่าทำลายชีวิตหรือว่าจ้างผู้อื่นกระทำ และไม่เลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่รุนแรงต่อสรรพสัตว์และเพื่อนมนุษย์ การมีศีลข้อนี้ถือว่าเป็นการประกันชีวิต ซึ่งถือว่าเป็นการฝึกฝนความมีเมตตากรุณาให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง (ปาณาติปาตา เวรมณี)

๒) ศีลข้อที่สอง การมีเจตนางดเว้น จากการไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ไม่ลักขโมย มีความประพฤติหรือมีการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ต่างๆ ที่บุคคลอื่นถือครองอยู่ หลีกเลียงจากการกระทำตนให้รำรวยมั่งคั่งขึ้นบนความทุกข์ยากของชีวิตบนโลกโดยมีเจตนาไม่บริสุทธิ์ การมีศีลในข้อนี้ถือว่าเป็นการประกันทรัพย์สิน เป็นพัฒนาความซื่อสัตย์สุจริตขึ้นในตนเองและสร้างประโยชน์สุขของตนและสังคม บนความเคารพในสิทธิของกันและกัน (อทินนาทานา เวรมณี)

๓) ศีลข้อที่สาม การมีเจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกามารมณ์ ไม่ล่วงละเมิด ช่มชู้น ชื่นใจบุคคลที่ไม่ยินยอมพร้อมใจและบุคคลผู้ที่พ่อ-แม่หรือญาติผู้ใหญ่ยังให้การคุ้มครอง (ผู้เยาว์) มีความประพฤติหรือมีการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้าน

^๕พระมหาสุทิตย์ อากาศโร อ่างแล้ว หน้า ๘-๙.

คู่ครองบุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณี ไม่นอกใจคู่ครองของตน การมีศีลข้อนี้ถือว่าเป็นการประกันครอบครัว (กามสุมิฉฉาจารย์ เวมณี)

๔) ศีลข้อที่สี่ มีความตั้งใจดเว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ยุแหยง ส่อเสียดในทางเสียหาย มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่ไม่เป็นจริง ไม่เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ตัดผลประโยชน์หรือแกล้งทำลาย การมีศีลข้อนี้ถือว่าเป็นการประกันเครดิตทางสังคม (มุสาวาทา เวมณี)

๕) ศีลข้อที่ห้า มีเจตนางดเว้น จากการเสพสิ่งของมีนเมา คือ สุรา ยาเสพติด อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทหลังพลาดมัวเมา เนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติปัญญา การมีศีลข้อนี้ถือว่าเป็นการประกันสติปัญญาแห่งตน (สุราเมรยมัชชปมาทัญญานา เวมณี)

อานิสงส์และประโยชน์ของการรักษาศีล ๕

การรักษาศีล ๕ ตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นวิธีการทำบุญอย่างหนึ่ง เพราะทุกครั้งที่คุณมีความตั้งใจดเว้นจากความชั่ว ตั้งใจที่จะไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน ย่อมจะเกิดจิตสำนึกแห่งความดีงาม เกิดความเมตตาขึ้นในใจ เป็นการชำระจิตใจของตนเองให้สะอาดบริสุทธิ์ การรักษาศีลจึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจให้บริสุทธิ์ดีงามยิ่งขึ้น ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงอานิสงส์ของการรักษาศีลไว้ ๕ ประการ คือ^๙

๑. ย่อมได้โภคทรัพย์สมบัติมากมาย ผู้ที่รักษาศีลย่อมได้โภคทรัพย์ที่มาจาก การประพฤติปฏิบัติอันดีงามของตนเอง เช่น บิดา-มารดา ย่อมมอบทรัพย์สมบัติให้ องค์กร หน่วยงาน ย่อมมอบหมายการทำงานที่เหมาะสมให้ดำเนินการเพราะเชื่อมั่นในความสุจริต โปร่งใส ที่สำคัญผู้ที่มีศีลย่อมรักษาศีลของตนเองได้อย่างดี เพราะมีกำลังแห่งสติปัญญาของตนเอง

๒. ชื่อเสียงอันดีงามย่อมจรจรายไป บุคคลผู้ที่มีศีล มีความประพฤติที่ดีงาม คนทั้งหลายจึงชื่นชมยินดีเป็นที่รักที่พอใจของบุคคลรอบข้าง บุคคลเหล่านั้นย่อมกล่าวถึงสิ่งดีงาม คุณธรรม และความประทับใจที่ได้รับ ความดีนี้เองย่อมเป็นที่แพร่หลายออกไป

๓. มีความมองอาจเมื่อไปสู่ท่ามกลางผู้คน ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ มีความภาคภูมิใจ ในความดีงามของตน มีใจเป็นปกติ ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครรู้กรรมชั่วของตน ดังนั้น จึงอาจในท่ามกลางผู้คนได้ทุกจริต

๔. ไม่เป็นผู้หลงสติในขณะเสียชีวิต คนมีศีลย่อมมีสติสมบูรณ์อันเนื่องมาจากการได้ฝึกสติอยู่เสมอๆ เพราะเมื่อจะกระทำสิ่งใดก็ตามต้องคอยระมัดระวังไม่ให้ผิดศีล เมื่อถึงคราวหมดอายุขัย ย่อมมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ เพราะรู้และได้เห็นการกระทำอันดีงามจากการรักษาศีลของตนเอง

๕. หลังจากเสียชีวิต ย่อมเข้าถึงสุคติ เพราะได้มีความประพฤติดีงาม มีกรรมดี ทำให้จิตผ่องใส ย่อมไปสู่โลกหน้าในภพภูมิอันเป็นสุข คือ สุคติภูมิ

ในขณะที่หลวงปู่มั่น พระมหาเถระในสังฆมณฑลไทยได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการรักษาศีล ว่า

๑) ทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน

๒) ทรัพย์สมบัติของตนมีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายเบียดเบียน ทำลาย

^๙ พระเทพคุณาภรณ์. อานิสงส์การรักษาศีล. (กรุงเทพมหานคร : วัดเทพราชกุญชร, ๒๕๖๐)

- ๓) ครอบคร้ว ลูก หลาน สามี ภริยา อยู่ด้วยกันเป็นผาสูก
- ๔) พุดอะไร มีผู้เคารพเชื่อถือ คำพุดมีเสน่ห์เป็นที่จับใจไพเราะ
- ๕) เป็นผู้มืสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด

โดยสรุป อาานิสงส์ของศีล ๕ คือ การรักษาศีลชีวิตให้ยืนยาว รักษาทรัพย์สมบัติให้มั่นคง รักษาครอบครัวให้อบอุ่น รักษาสุขภาพและมิตรภาพให้ยั่งยืน รักษาสติปัญญาของตนเองให้สมบูรณ์ และเป็นเครื่องป้องกันตนเองจากความทุกข์เข้าถึงความสุขได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ศีลจึงมีประโยชน์และอาานิสงส์แก่ผู้ที่รักษาศีลตลอดกาลนาน

ศีล ๕ ในมิติการพัฒนาชีวิต

มนุษย์มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ การพัฒนาทางด้านร่างกายของมนุษย์นั้นเป็นธรรมชาติที่จะก่อเกิดให้มนุษย์มีการเจริญเติบโต มีความแข็งแรงทางร่างกาย แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งศีล ๕ ถือเป็นปัจจัยในการพัฒนาพฤติกรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้โดยปกติสุข

ปัจจัยสำคัญที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมทั้งในเชิงบวกและเชิงลบได้ชัดเจนนั้น คือ พฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาภายใต้พื้นฐานการดำรงชีวิต ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยหลักจริต ๖ การแสดงออกมาทางด้านพฤติกรรมมีทั้งด้านดีและด้านที่ไม่ดี ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กุศลและอกุศล โดยสามารถแบ่งออกได้ ดังต่อไปนี้

๑) พฤติกรรมที่ดี หมายถึง การกระทำออกมาทางกายวาจา และใจ คือ การปฏิบัติดำเนินชีวิตตามหลักของเบญจศีล ๕ ประการ คือ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตผิดในกาม การไม่พุดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย และเป็นผู้ความสังวร ระวังสำรวมจิตใจของตนเองเป็นสำคัญ เป็นผู้ที่ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีหิริโอตตปปะ และแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างเหมาะสม รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่สร้างเดือดร้อนให้กับตนเอง และสังคม อันเป็นการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข

๒) พฤติกรรมที่ไม่ดี หมายถึง การแสดงออกมาทางด้านที่ไม่ดี ทางกาย วาจาและใจที่เป็นอกุศลไม่ดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล คือ มีการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤตผิดในกาม พุดเท็จ ดื่มสุราเมรัย และไม่ดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรม ไม่เป็นผู้ความสังวร ระวังสำรวมจิตใจของตนเอง คือ เป็นผู้ที่ขาดความเมตตา กรุณา ขาดความซื่อสัตย์สุจริตธรรม และหิริ โอตตปปะ ขาดความยับยั้งชั่งใจ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลในการกระทำสิ่งต่างๆ จนเป็นเหตุให้ตนเอง และสังคมได้รับความสับสนวุ่นวาย และเดือดร้อนในที่สุด

ในพระไตรปิฎก ได้กล่าวถึงศีล ๕ ต่อการประพฤต การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมทางกายและวาจาไว้ ปรากฏอยู่หลายแห่ง เช่นพระพุทธพจน์ว่า “ทนฺโต เสฏฺฐมฺนุสฺเสสุ” ในหมู่มนุษย์ ผู้ที่ฝึกตน (กายกับใจ) ได้แล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด ศีลเป็นเครื่องรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย การฝึกกาย วาจาเพื่อให้เกิดสมรรถภาพ คุณภาพ และสุขภาพทางจิตใจ ศีลจึงเป็นพื้นฐานในการฝึกตนเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยทางกายวาจาได้ หรือในบารมี ๑๐ ทศ โดยเฉพาะศีลบารมี ได้กล่าวถึงศีลในลักษณะเป็นพื้นฐานการบรรลุธรรมไว้ว่า “บารมี ย่อมผูกสัตว์อื่นไว้ในตน ด้วยการประกอบคุณวิเศษ หรือบารมีย่อมขัดเกลาสัตว์อื่นๆ ให้หมดจดจากมลทิน คือ กิเลส หรือบารมีย่อมถึงนิพพานอัน

ประเสริฐที่สุดด้วยคุณวิเศษ หรือบารมียอมกำหนดรู้โลกอื่นคุณวิเศษคือญาณ อันเป็นการกำหนดแล้ว หรือบารมียอมตัดดวงคุณมีศีลเป็นต้นอื่นไว้ ในสันดานของตนเป็นอย่างดี”

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) ^{๑๐} ได้อธิบายศีล ๕ ไว้ว่า คือ กิริยาที่ตั้งไว้ และสภาพที่ทรงไว้ หรือเป็นคุณสมบัติเฉพาะที่ไม่สามารถหาได้จากสิ่งอื่น และคือ ความเป็นรากฐาน ศีลมีการทรงไว้ซึ่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ หรือมีการรวบรวมกาย วาจาให้เป็นปกติ พ้นจากทุจริตจัดว่าเป็นลักษณะ เพราะฉะนั้น ศีลจะมีก็อย่างก็ตาม แต่ศีล คือ ทรงกาย วาจาให้เป็นปกติ พ้นจากทุจริตนั่นเอง หมายถึง ทรงความประพฤติเบื้องต้นให้เป็นกุศล คือ ทรงกาย วาจาให้สุจริต เช่น ตั้งใจจะรักษาศีลแล้วรักษาศีลนั้นไว้ได้ตามเจตนาที่ตั้งใจ เชื่อว่าเป็นการทรงเจตนาอันไม่ให้เสื่อมถอยหรือว่าเป็นสภาวะที่รองรับไว้เพื่อให้กุศลอื่นๆ ติดตามมา ถ้าหากว่าไม่มีศีลแล้วจะเจริญกุศลสูงๆ ไม่ได้

การขัดเกลาโดยอาศัยศีล ๕ เป็นพื้นฐานนั้น พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ^{๑๑} ได้กล่าวว่า ศีลเป็นฐานไปสู่การปฏิบัติธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นมรรคมงคล ๘ โพชฌงค์ ๗ สติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น ได้รับผลเปรียบเหมือนคนที่จะต้องทำงาน ต้องใช้กำลัง ก็จะต้องอาศัยพื้นดินเป็นฐานยืนหรือสัตว์ทั้งหลายทั่วไปจะยืน เดิน นั่ง นอนก็ล้วนอาศัยพื้นแผ่นดินรองรับนอกจากนั้น ศีลยังเป็นฐานรองรับการปฏิบัติเพื่อสมาธิ โดยทำหน้าที่เป็นพื้นที่ให้ข้อบัญญัติที่เป็นปทัฏฐานแห่งศีล ย่อมห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ไม่ให้ลักทรัพย์ ไม่ให้ประพฤติผิดในกาม ไม่ให้พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ไม่ให้หาเลี้ยงชีพโดยทางไม่ชอบธรรม เมื่อผู้ใดสำรวมด้วยดีในพระบัญญัติแล้ว เรียกว่า เป็นผู้ที่มีศีลตามแบบของพระพุทธเจ้า ทั้งนี้หลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ จัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ตีงามถูกต้องอันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสังคม จริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีล (Precept) อันหมายถึงหลัก หรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติ เพื่อตัดหรือฝึกหัดทางกายวาจา ให้เรียบร้อย ให้เป็นปกติ ให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำถูกต้องเป็นธรรมแล้ว ย่อมมีความสุข ไม่เดือดร้อน สิ่งดังกล่าวนี้ เป็นผลของการมีศีลหรือเป็นผลแห่งการมีคุณธรรมในจิตใจ เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้ว ก็เป็นเหตุให้ประพฤติจริยธรรมได้ถูกต้อง

พระองค์ได้ตรัสไว้อีกตอนหนึ่งว่า ตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลพระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นพระราชอาเภแห่งแผ่นดินยังทรงรักษา และได้ประกาศไว้ในกฎหมายการปกครองของพระองค์ด้วย แม้ในปัจจุบันนี้ มีกฎหมายบ้านเมืองอยู่มากมาย หลายนามตรามีทั้งโทษอย่างหนักและเบาแล้ว แต่ก็ยังมีความจำเป็นต้องนำเอาศีลเข้ามาประพฤติปฏิบัติด้วย ราษฎรทั่วไปจึงจะมีการเป็นอยู่อย่างสงบสุข ในทางตรงกันข้ามหากผู้ปกครองไม่ตั้งตนอยู่ในศีลแล้ว ย่อมจะประพฤติทุจริตในกิจการต่างๆ ผู้อยู่ภายใต้การปกครองก็จะได้รับความเดือดร้อนไปตามๆ หรือหากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้การปกครองไม่ตั้งตนอยู่ในศีล ก็จะทำให้ตนเป็นคนประพฤติชั่ว ก่อความเสียหายเดือดร้อนต่างๆ ได้ ศีลจึงมีความจำเป็นและความสำคัญมากสำหรับคนที่อยู่ร่วมกันจำนวนมาก หากทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ใต้ปกครองตั้งตนอยู่ในศีลอย่างทั่วหน้าแล้ว บ้านเมืองก็จะมีแต่ความสงบสุขปราศจากภัยต่างๆ เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย ภัยจากความประพฤติชั่วร้ายอื่นๆ เป็นต้น

^{๑๐} สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) **ธรรมบทเทศนา**. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐๓.

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) **พุทธธรรม**. (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๖) หน้า ๕๔๙.

การรักษาศีล ๕ ตามหลักวิริตี

ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงวิธีการรักษาศีล ๕ ว่า สามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ทุกๆ วัน ด้วยมีความเชื่อว่า มนุษย์เรามี “เจตจำนง” ในการดำเนินชีวิต โดยปกติเราก็มีการคิด การพูด การทำ ซึ่งมาจากเจตนาภายในของเราอยู่แล้ว ดังนั้น การมีตั้งใจว่า จะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนทั้งทางกาย วาจา และสติปัญญา ก็ถือว่าเป็นการรักษาศีลแล้ว

ดังนั้น การรักษาศีล ๕ ก็คือการมีเจตนาหรือความตั้งใจที่จะไม่ประพฤตินทางเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวหรือบุคคลที่อ่อนแอ ตั้งใจในการรักษาคำพูด มีสัจจะ และลดเว้นกับสิ่งของมีนเมา ยาเสพติด ที่ทำให้สูญเสียกำลังแห่งสติปัญญาของตน ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงการรักษาศีลว่า จะต้องประกอบเจตนาที่แรงกล้า เพื่อดำเนินจากการกระทำผิดในสิกขาบททั้ง ๕ ข้อ โดยใช้หลัก “วิริตี” หรือหลักการเว้นจากการทำชั่ว การทุจริต ๓ ประการ คือ

๑) สมทานวิริตี คือ การงดเว้นด้วยการตั้งใจที่จะรักษาศีลในข้อนี้ๆ ตั้งใจสมทานเพื่อจะละเว้นจากการฆ่าสัตว์ การประหัตประหาร ทำลาย ทำร้าย ลักขโมย ล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้ที่อ่อนแอ ไม่ยินยอม ตั้งใจที่จะรักษาคำพูด การละเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นเหตุที่ตั้งของความประมาท^{๑๒}

๒) สัมปัตตวิริตี คือ การงดเว้นการกระทำความชั่วในสถานการณ์ซึ่งหน้า เมื่อมีความตั้งใจที่จะงดเว้นรักษาศีลแล้ว แต่เมื่อบุคคลเราพบเจอกับสิ่งยั่วๆ หรือประสบบกับสิ่งซึ่งหน้าที่จะก่อให้เกิดการล่วงละเมิดศีล ๕ แล้ว ก็ยังมีความตั้งใจมั่นที่จะไม่กระทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สินนั้นๆ ถือว่าเป็นรักษาศีลที่มั่นคงยิ่งขึ้น มีจิตใจที่มั่นคงในการรักษาศีล

๓) สมุจเฉทวิริตี คือ การละเว้นการล่วงละเมิดในศีล ๕ อย่างเด็ดขาด งดเว้นจากความชั่วทั้งปวงได้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างหน้าและลับหลัง มีจิตใจเมตตา มีสติปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอจนถึงขั้นสามารถขจัดกิเลสที่เป็นเหตุแห่งความชั่วนั้นๆ ได้ ไม่มีความคิดที่จะประกอบกรรมชั่วนั้นหรือการละเมิดศีลต่างๆ ได้เลย การรักษาศีล ๕ ใน ๓ ระดับดังกล่าว ย่อมนำไปสู่การสร้างความดีงามยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๒.๑ แสดงขั้นตอนการรักษาศีล ๕ ตามหลักวิริตี ๓

ขั้นที่ ๑ สมทานวิริตี	ขั้นที่ ๒ สัมปัตตวิริตี	ขั้นที่ ๓ สมุจเฉทวิริตี
มีความเจตนาตั้งใจว่าจะรักษาศีล ละเว้นความไม่ดีงามต่อชีวิตและสังคม	มีเจตนาแน่วแน่ ปรารถนาดีให้ ความเจริญต่อชีวิตและสังคม	ละเว้นการทำชั่ว สร้างความดีต่อชีวิตและสังคมอย่างสม่ำเสมอ
ผลลัพธ์ : ฝึกฝนเพื่อสามารถดำรงชีวิตท่ามกลางสังคมที่มีกฎเกณฑ์อยู่ในโลกที่ตีร่วมกับสังคมได้	ผลลัพธ์ : มีความสุขจากการได้ทำความดี มีความเกื้อกูลต่อสังคม มีจิตสำนึกแห่งความดีงาม	ผลลัพธ์ : มีกำลังแห่งสติปัญญาสามารถพัฒนาตนและสังคมได้ดี และสามารถนำตนเองเข้าถึงความดีงามของ

^{๑๒}ที่.อ. ๑/๓๗๗.

ศีล ๕ และเบญจธรรม ๕ : คุณค่าของชีวิตและสังคม

มนุษย์ทุกเชื้อชาติ ศาสนา หรือต่างผิวพรรณ วรรณะล้วนชื่นชอบความสงบสุข สันติภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล แต่ด้วยเหตุที่ยังมีคนบางคน บางกลุ่ม บางพวกไม่เข้าใจถึงความรัก ความเมตตา และไม่สามารถควบคุมกิเลส ตัณหาภายในใจของตนเองได้ดีพอ จึงก่อความขัดแย้ง เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ความสงบสุขและสันติภาพจึงเกิดขึ้นได้ยาก ผลที่เกิดขึ้น คือ ความสูญเสียในชีวิต ทรัพย์สิน ความขัดแย้ง สูญเสียคนรัก ครอบครัว มิตรภาพ เสียแม้กระทั่งความสุข ภายในใจของตนเอง ไม่ว่าจะโลกจะเกิดสงครามหลายครั้ง เกิดความขัดแย้งทั้งในระดับบุคคลไปจนถึง ความขัดแย้งระดับนานาชาติ ทุกอย่างจบลงด้วยการสร้างความเข้าใจที่มาจากความปรารถนาดีของกลุ่มคนที่ต้องการยุติความขัดแย้ง ไม่อยากให้มีการประหัตประหาร ทำลาย ทำร้ายซึ่งกันและกัน

ดังนั้น สิ่งที่ทำให้บุคคลและโลกเกิดสันติภาพได้ ก็คือ ความปรารถนาดีที่มาจากภายในใจ จากความรัก ความเมตตา และการตั้งอยู่ใน “ศีล” หรือข้อปฏิบัติที่มนุษย์จะพึงมีต่อกัน ไม่ว่าจะศีลธรรม ทางศาสนาหรือจริยธรรมที่เป็นข้อตกลง-กติกาของสังคม เช่น การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของคนอื่น ไม่เบียดเบียน คุกคาม ให้ร้ายซึ่งกันและกัน ฉะนั้น “ศีล” จึงเป็นเสมือนกติกาของชีวิตและสังคมที่จะทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เมื่อบุคคลดำเนินการตามหลักศีล ๕ และเจริญในหลัก “เบญจธรรม” คือ คุณธรรม ๕ ประการคู่กับศีล ย่อมจะสร้างสังคมให้เกิดสันติภาพขึ้นมาได้

เบญจธรรม ๕ ประการ คือ

๑) เมตตา กรุณา ได้แก่ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นให้มีความสุข ความเจริญและ ต้องการจะช่วยเหลือ ดูแล แบ่งปันผู้อื่นให้พ้นจากปัญหาในชีวิต

๒) สัมมาอาชีวะ ได้แก่ การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ประพฤติดตนเองให้ทางเสียหาย ก่อ การทุจริต คอร์รัปชันที่เกิดจากการทำงานของตนเอง มีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบในอาชีพ และการทำงานของตนเอง

๓) กามสังวร ได้แก่ ความสำรวมระวัง รู้จักยับยั้ง สามารถควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ เบียดเบียนผู้ที่อ่อนแอ รับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองทำลงไปจากพฤติกรรมทางเพศนั้น

๔) สัจจะ ได้แก่ การมีความจริงใจ มีความซื่อตรงต่อตนเองและต่อบุคคลอื่น เป็นการสร้าง สัจจะและมิตรภาพด้วยการคิด พูด ทำที่มาจากความรู้สึภายใน

๕) สติสัมปชัญญะ ได้แก่ ความระลึกได้ รู้สึทัวอยู่เสมอ เป็นการฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยัง คิด ยังทำ ไตร่ตรองถึงสิ่งต่างๆ ว่า สิ่งใดควรทำ และไม่ควรรทำ ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต

เมื่อบุคคลได้กระทำให้สิ่งที่เกื้อกูลด้วยศีลและเบญจธรรมดังกล่าว สันติภาพจากใจและ สันติภาพของสังคมย่อมเกิดขึ้น ดังนั้น ศีลจึงเป็นคุณค่าของชีวิตและสังคมที่จะก่อให้เกิดความสงบสุข มีการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน

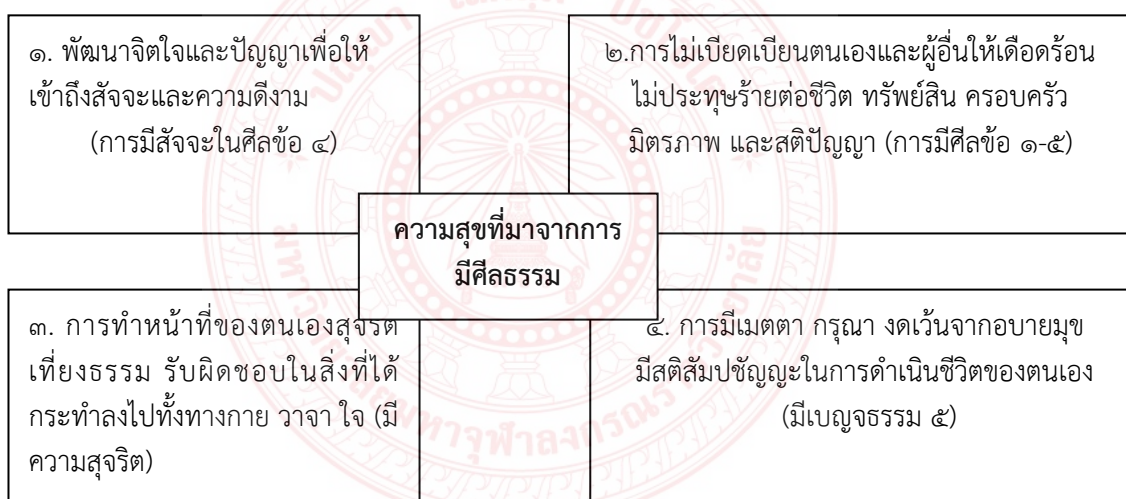
ศีล ๕ กับความสุข

ถึงแม้ว่า “ความสุขกับความทุกข์” จะเป็นของคู่กันที่สามารถเกิดขึ้นได้กับมนุษย์ ตลอดเวลา แต่มนุษย์ก็ปรารถนาความสุขมากกว่า ความทุกข์ เพราะนำมาซึ่งความสุข ความสบาย ความโปร่งโล่งภายในจิตใจของตนเองอันเป็นไปตามอารมณ์ที่ชอบปรารถนาของตนเอง จากการศึกษา

ตามแนวคิดและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาพบว่า ความสุขของบุคคลและสังคมนั้น มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ชีวิต การพัฒนาด้านจิตใจและปัญญา

“ศีล” ก็เป็นอีกหลักการหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความสุข ความเจริญในชีวิตของบุคคลและสังคม หากบุคคลมีศีลเป็นพื้นฐานการประกอบกิจการต่างๆ ในชีวิตย่อมรุ่งเรืองเพราะไม่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรมอันดีงามของสังคม ปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่มีการทำลาย ทำร้าย ช่มเหิงซึ่งกันและกัน การทำงานที่ทำย่อมได้รับการยอมรับ เป็นที่ไว้วางใจต่อสังคม แต่หากมีการละเมิดศีล มีการเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการด้านแรงงาน การค้ามนุษย์ การหลอกลวงทุจริต คอร์รัปชัน เป็นต้น การงานที่ทำนั้น ย่อมไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมของผู้ที่มีศีลหรือประเทศที่มีมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่มองเห็นคุณค่าของบุคคลและสังคมแห่งความดีงาม ดังนั้น ศีล จึงเป็นการสร้างความสุขให้บุคคลและสังคมได้ดีกว่า

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงวิธีการเสริมสร้างความสุขที่สัมพันธ์พฤติกรรมกรักษาศีลของบุคคล



ศีล ๕ กับสุขภาวะทางสังคม

ปัจจุบันหลายประเทศมีการพัฒนาประเทศในเส้นทางของการเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมใน ๔ ด้าน คือ การพัฒนาด้านกายภาพ ด้านสังคม (ศีล) ด้านจิตใจ และด้านปัญญา เพื่อให้ผู้คนในสังคมได้มีสุขภาวะที่ดีทั้งทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม สังคมที่ดีงาม มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีความเป็นอิสระทางความคิดและการกระทำ มีปัญหาที่รู้เท่าทันกับบริบทของโลก สังคมและรู้จักตนเอง โดยมีความพยายามกำหนดเกณฑ์ชี้วัดสุขภาวะทางสังคมขึ้นมาว่า หากประเทศไหน สังคมไหน ชุมชนไหน มีการพัฒนาใน ๔ ด้านดังกล่าว สังคมนั้น ประเทศนั้น ถือว่า มีการพัฒนาในทิศทางที่ตอบสนองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เอื้อต่อการพัฒนาชีวิตและสังคมให้มีความสุข ความเจริญ โดยมีได้มองถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่มองถึงการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม มองถึงความสุข การพัฒนาจิตใจและปัญญาเป็นสำคัญ

เกณฑ์ดัชนีชี้วัดความสุขและการพัฒนาสุขภาวะทางสังคม ๔ ประการนั้น หากพิจารณาจากหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้วจะพบว่า มีส่วนที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้^{๑๓}

๑) ดัชนีสุขภาวะทางกาย เช่น การมีสุขภาพดี มีการแสวงหาทรัพย์ที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน ใช้จ่ายทรัพย์เพื่อความรู้และการพัฒนาสติปัญญา การรู้จักการบริโภคที่เหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นต้น

๒) ดัชนีสุขภาวะทางสังคม เช่น การมีปลอดภัยในการดำเนินชีวิต การอยู่ในสังคมที่ไม่มีการเบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สังคมมีความเป็นธรรม เสมอภาค ยุติธรรม ให้เกียรติและไม่เอาเปรียบผู้อื่น เป็นต้น

๓) ดัชนีสุขภาวะทางจิตใจ เช่น การมีความดีงามภายในจิตใจ มีความเมตตา กรุณา ความขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ ผ่องใส สดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ไม่ขุ่นมัวด้วยอารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบที่จะมีกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งการมีสภาวะแห่งจิตใจที่มีความสำราญ แข่มชื่น ไม่ขุ่นมัวด้วยอำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นเหตุแห่งความเศร้าหมองหรือความทุกข์

๔) ดัชนีสุขภาวะทางปัญญา เช่น การมีสติปัญญา มีความรู้ มีความเห็น มีความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง สามารถอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตได้อย่างปกติสุข มองเห็นและเข้าใจกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง มีเหตุผล สามารถพิจารณาเห็นปัจจัยต่างๆ อันเป็นสาเหตุของความสุขและความทุกข์ในชีวิตได้

การที่จะเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมทั้ง ๔ ประการให้เกิดขึ้นได้นั้น “ศีล” คือ หลักการและเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการให้เกิดสุขภาวะทางสังคมดังกล่าว หลายประเทศจึงให้ความสำคัญกับศีลธรรมและกติกาสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและให้ศีลเป็นพื้นฐานของการพัฒนา

ศีล ๕ กับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน นับว่าเป็นความยากลำบากต่อการรักษาคุณธรรม จริยธรรม หรือการรักษาศีลเพื่อให้สังคมเกิดสันติสุข คดีอาชญากรรมก็ยิ่งเกิดขึ้นในทุกๆ วัน และมีความรุนแรงมากขึ้น ในหลายประเทศถึงแม้ว่าจะมิได้บอกว่าประเทศเหล่านั้นรักษาศีล ๕ เช่นเดียวกับสังคมไทย แต่ก็พบว่าปัญหาอาชญากรรมในประเทศเช่น ญี่ปุ่น ยุโรป หรือบางประเทศก็มีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากร คำถามก็คือว่า อะไร ที่ทำให้ประเทศเหล่านั้นมีอาชญากรรมไม่มากนัก คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ดังนั้น หากพิจารณาถึงหลักการดังกล่าวก็จะพบว่า “จิตสำนึกแห่งความดีงาม” และเจตจำนงแห่งการละเว้นความชั่วที่จะไม่เบียดเบียนตนเองและสังคมให้เดือดร้อนนั้นแหละ คือ ปัจจัยหลักของการสร้างสังคมให้น่าอยู่ การมีศีล ๕ เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตเท่านั้น จึงจะทำให้บุคคลและสังคมได้รับความสุข หากแต่เรามองข้ามการละเมิดศีลเล็กน้อย ไม่มีเจตนาและความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะความไม่ดีงามทั้งปวง สังคมไทยก็ยังคงพบกับปัญหาทางสังคม อาชญากรรมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด วิธีการง่ายๆ ในการรักษาศีล ๕ คือ

^{๑๓} พระมหาสุทิตย์ อาภาโร และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาของไทยและภูฏาน. (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘. หน้า ๒๑๔.

- ๑) พึงสละ “ความเห็นแก่ตัว” ออกจากตนเองอย่างจริง
- ๒) มีความตั้งใจ มุ่งมั่น เพื่อรักษาศีล ๕
- ๓) รับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองทำลงไปทั้งต่อหน้าและลับหลัง
- ๔) เจริญในหลักภavana ๔ คือ การพัฒนากายภาพให้เรียบร้อย (กายภavana) รักษาสังคม (ศีลภavana) ดูแลจิตใจ (จิตภavana) และแสวงหาความรู้ พัฒนาปัญญาอย่างต่อเนื่อง (ปัญญาภavana) ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามของชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวที่อบอุ่น สังฆและมิตรที่ยั่งยืน และสติปัญญาของตนเอง การละเมิดศีล ๕ คือ ความพยายามที่จะเข้าข้างตนเอง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่น เป็นความเห็นแก่ตัวที่มาจากไม่สามารถควบคุมความอยากหรือกิเลส ตัณหาที่มาจากภายในของเราเอง

การใช้หลักเบญจธรรม คือ ความมีเมตตากรุณา การตั้งใจประกอบอาชีพที่สุจริต การให้เกียรติยกย่องความเป็นมนุษย์และสตรีเพศ การรักษาสัจจะและมิตรภาพ รวมทั้งการมีสติปัญญาเพื่อรักษาตนจะทำให้สังคมน่าอยู่ ก็เท่ากับว่า เป็นการรักษาศีล ๕ ได้แล้วในสังคมปัจจุบัน

การเสริมสร้างความสุขเชิงพุทธบูรณาการตามหลักศีล ๕

จากการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขตามหลักพระพุทธศาสนาของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ความสุขในมิติพระพุทธศาสนามีใน ๔ ด้าน คือ ความสุขด้านกายภาพ ความสุขสังคม ความสุขจิตใจ และความสุขที่เกิดจากปัญญา ถ้าจะมีการเสริมสร้างความสุขเชิงพุทธให้เกิดได้ ก็พบว่า มีนัยที่เกี่ยวข้องกับการรักษาศีล ๕ และการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ามาเป็นส่วนของการปฏิบัติในชีวิตด้วยเสมอ ดังนั้น หากบุคคลและสังคมมีการรักษาศีล ๕ และประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต ก็จะสามารถจะได้รับความสุขและมีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตได้ โดยมีเกณฑ์ชี้วัดความสุขและวิธีการเสริมสร้างความสุขตามหลักพุทธธรรม ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ องค์ประกอบเสริมสร้างความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา

องค์ประกอบหลัก ของความสุข	เกณฑ์บ่งชี้ความสุข ของบุคคลและสังคม	หลักธรรมและวิธีการเสริมสร้างความสุข
สุขทางกายภาพ	๑) การไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ	- การรู้จักประมาณในการบริโภค การรู้จักสาเหตุของโรค และวิธีการป้องกันโรค
	๒) การมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์	- การพักผ่อน การออกกำลังกาย - การพัฒนาทางกาย ได้แก่ การดูแลสุขภาพกาย มีความสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งเสพบริโภค เช่น การรู้จักกินรู้จักใช้ การบำรุงสุขภาพให้แข็งแรง หลีกเลี่ยงการเสพสุรา ยาเสพติด
	๓) การดูแลสุขภาพร่างกาย	- การใช้สติปัญญาพิจารณาปัจจัยสี่และการรู้จักการรักษาสุขภาพแบบองค์รวม

องค์ประกอบหลัก ของความสุข	เกณฑ์บ่งชี้ความสุข ของบุคคลและสังคม	หลักธรรมและวิธีการเสริมสร้างความสุข
	๔) การบริโภคอาหารแบบพอดี	- การใช้หลักโภชนาการที่สมดุล คือ การรู้จักประมาณในการบริโภค รู้เห็นคุณค่าของอาหารและการแบ่งปัน
	๕) การรู้เท่าทันการใช้เทคโนโลยี	- การใช้โยนิโสมนสิการในการพิจารณาและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม
	๖) การรู้จักพิจารณาก่อนการบริโภคใช้สอยสิ่งของในชีวิตประจำวัน	- เข้าใจพิจารณาการอยู่ การนุ่งห่ม การใช้สอย การปฏิบัติหน้าที่ การทำงานด้วยความพอใจ
	๗) อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมดีและเหมาะสม	- การสร้างบรรยากาศเพื่อให้สบาย - การใช้หลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธในการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
	๘) สมาชิกในสังคมเป็นคนดี	- การมีศีล ๕ และการประยุกต์ใช้หลักทศ ๖ เพื่อการเกื้อกูลต่อกัน
	๙) การมีปัจจัยสี่ (อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) เพียงพอในการอยู่ร่วมกัน	- การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการแสวงหาทรัพย์สิน และการใช้หลักอาทิโกคิยะ ๕ เพื่อให้สอยทรัพย์ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด
	๑๐) การหาทรัพย์มาด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่เบียดเบียนผู้อื่น	- การใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะประโยชน์ ๔ ในการพัฒนาชีวิตและการสร้างฐานะตามหลักฆราวาสธรรม
	๑๑) การใช้จ่ายทรัพย์เพื่อตนเอง	- การใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในวิถีปฏิบัติและการคิดเพื่อการดำรงชีวิต
	๑๒) การใช้จ่ายทรัพย์เพื่อครอบครัว	- การแบ่งปันทรัพย์ตามหลักโภควิภาค ๔ และการดูแลคนในครอบครัวตามหลักมงคล ๓๘ ประการ
	๑๓) การไม่มีภาระหนี้สิน	- การใช้หลักความสุขของคฤหัสถ์ ๔ ประการเพื่อลดภาระหนี้สิน
สุขทางสังคม	๑๔) การเสียสละ มีน้ำใจ และเกื้อกูลต่อกัน	- การใช้หลักทาน ๒ - การใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ - การใช้ศีล ๕
	๑๕) การมีธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในครอบครัว	- การใช้หลักทศ ๖ - การใช้หลักที่ว่า มีความสุขเริ่มต้นด้วยการทำความดี หรือการทำบุญ “บุญเป็นชื่อ

องค์ประกอบหลัก ของความสุข	เกณฑ์บ่งชี้ความสุข ของบุคคลและสังคม	หลักธรรมและวิธีการเสริมสร้างความสุข
		ของความสุข” การบำเพ็ญเพียรทางจิต หรือการเจริญภาวนา “ผู้มีสุข จิตย่อมตั้งมั่น”
	๑๖) การมีความอดทนและอภัยกัน	- การใช้หลักชั้นติธรรมในการทำการงาน และการใช้ชีวิตประจำวัน
	๑๔) การเสียสละ มีน้ำใจ และเกื้อกูลกัน	- การใช้หลักสาราณียธรรม ๖ เพื่อให้เกิดความปรารถนาดีต่อกันทั้งกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม
	๑๗) ความประพฤติดีงาม มีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน	- การใช้หลักสุจริต ๓ ในการดำเนินชีวิต - การใช้หลักศีล ๕ ในการสร้างสังคม
	๑๘) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่ถูกต้อง มีประโยชน์ต่อสังคม	- การใช้หลักอริปไตย ๓ ในการพิจารณาถึงการใช้อำนาจและหน้าที่
	๑๙) การแบ่งปันสิ่งของและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น	- การใช้หลักทาน - การใช้หลักสังคหวัตถุ ๔
	๒๐) การพูดจาปลอมโยนให้กำลังใจผู้อื่น	- การใช้หลักวาจาสุภาสิตในการสื่อสารโดยยึดหลักคำจริง คำแท้ คำที่เป็นประโยชน์ และถูกต้องกับกาลเวลาที่จะพูด
	๒๑) การเป็นคนดี ทำประโยชน์ต่อสังคม	- การสร้างประโยชน์ตามหลักพุทธจริยา คือ การดูแลญาติ สังคม มวลมนุษย์และสรรพสิ่งในโลก
	๒๒) การพูดจาให้เกียรติกันต่อผู้อื่น	- การเว้นจากการใช้วาจาทุจริต คำหยาบ คำเพื่อเจ้า เป็นต้น
	๒๓) มีความเป็นธรรม ยึดหลักเสมอภาค ไม่เอาเปรียบผู้อื่น	- การยึดมั่นในธรรมะ - การใช้หลักสันติสุขและความเมตตาที่มาจากภายในจิตใจของตนเอง
	๒๔) การไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น	- การใช้หลักศีล - การใช้พรหมวิหารธรรม
	๒๕) การไม่เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่น	- การใช้หลักศีลในการดำเนินชีวิต - การยึดมั่นในบทบัญญัติของสังคม
	๒๖) การอยู่ในสังคมที่ไม่หวาดระแวงต่อกัน	- การมีมรรควิธีในการสร้างให้สังคมสงบสุข และมีสันติภาพ มีความสามัคคี มีความเสมอภาค มีความยุติธรรมในการพัฒนาสังคมตามหลักสาราณียธรรม

องค์ประกอบหลัก ของความสุข	เกณฑ์บ่งชี้ความสุข ของบุคคลและสังคม	หลักธรรมและวิธีการเสริมสร้างความสุข
สุขทางจิตใจ	๒๗) การมีอารมณ์แจ่มใส จิตใจ เบิกบาน	- การปฏิบัติตามหลักกัมมัฏฐาน ๒ คือ ๑) สมถะ คือ ความสงบใจ การฝึกสมาธิ ๒) วิปัสสนา คือ การเห็นแจ้ง ปัญญาเห็น แจ้ง คือการฝึกอบรมเจริญปัญญา
	๒๘) การมองโลกในแง่ดี	- การมีพรหมวิหาร ๔ - การดำเนินชีวิตสายกลาง - การมีศีล สมาธิ ปัญญา โดยศีลเป็นบาท ฐานในการเจริญสมาธิและปัญญา
	๒๙) การมีจิตใจปลอดโปร่ง ผ่อนคลาย ไม่เศร้าหมอง	- การฝึกจิตให้มีความเป็นสมาธิ
	๓๐) การควบคุมตนเองในการ กระทำสิ่งไม่ดียังาม	- การฝึกจิต รักษาจิต คุ้มครองจิตให้เป็นสุข
	๓๑) การมีความเชื่อมั่นว่าตน เป็นที่พึ่งแห่งตนได้	- การยึดหลักประโยชน์ ๓ คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวม
	๓๒) ความขยันหมั่นเพียรในการ ทำงาน	- การใช้หลักอิทธิบาท ๔
	๓๓) ความอดทนในการใช้ชีวิต	- การใช้หลักบารมี ๑๐ ในการดำเนินชีวิต
	๓๔) การมีสมาธิแน่วแน่ในการ ทำงาน	- มีวิธีปฏิบัติต่อความสุข ได้แก่ ๑) ไม่เอาทุกข์ทับถมตน ๒) ไม่ละทิ้งสุขที่ชอบธรรม ๓) ไม่หมกมุ่นสยบในอำนาจของกิเลส ๔) เพียรทำเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไป
	๓๕) การมีสติที่ดีในการดำเนิน ชีวิต	- การใช้หลักอปัสเสนธรรมหรือธรรมที่เป็น ที่พึ่งแห่งตน ๔ ประการ ได้แก่ ๑) รู้จักพิจารณาใช้สอยปัจจัย ๒) รู้จักพิจารณาแล้ว อดกลั้นต่อความ ทุกข์กายทุกข์ใจ ๓) รู้จักคิดพิจารณาแล้วบรรเทาสิ่งที่เป็น โทษกับตนเอง ๔) รู้จักคิดพิจารณาแล้วเว้นเสียจากสิ่งที่เป็น โทษ
	๓๖) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ โอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น	- มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับ ความสุข มีเมตตาจิตในใจเสมอ

องค์ประกอบหลัก ของความสุข	เกณฑ์บ่งชี้ความสุข ของบุคคลและสังคม	หลักธรรมและวิธีการเสริมสร้างความสุข
	๓๗) ความกรุณาอยากช่วยเหลือ ให้ผู้อื่นพ้นทุกข์	- การใช้พรหมวิหารธรรม
	๓๘) การระลึกถึงและตอบแทน บุญคุณผู้อื่น	- การใช้หลักความกตัญญู
	๓๙) การยกย่องและชื่นชม คุณค่าแห่งการทำความดี ของผู้อื่น	- การให้อภัยและแบ่งปัน - การใช้วาจาสุภาพิต
	๔๐) การใช้วาจาแนะนำให้ผู้อื่น ทำความดี	- การสร้างประโยชน์ต่อสังคมด้วยการใช้ คำพูดเพื่อโน้มน้าวใจไปสู่การสร้างสรรค ความดีงามร่วมกัน
	๔๑) การมีคุณค่าต่อสังคม	- การมีความสงบ มีความสันโดษ - การใช้ปัญญาและพัฒนาด้านจิตใจให้มี อุปนิสัยพอเพียง คือ การฝึกจิตใจให้ เข้มแข็ง และการพัฒนาให้เป็นคนดี
	๔๒) มีความเชื่อมั่นในการ แก้ปัญหา	- การให้อริยสัจ ๔ ในการแก้ไขปัญหา - การใช้หลักโยนิโสมนสิการในการพิจารณา สิ่งต่างๆ อย่างรอบครอบ
	๔๓) ความพอใจในสถานะทาง สังคม เช่น เกียรติยศ ฐานะ ตำแหน่ง หน้าที่การงาน บริวาร ที่ตนเองได้มาอย่างชอบธรรม	- การใช้หลักสัพปุริสธรรม ๗ ในการ พิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เข้าในชีวิตของตนเอง
สุขทางปัญญา	๔๔) การแสวงหาความรู้และ การเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ	- การใช้หลักปริเยสนา คือ การแสวงหาที่ เหมาะสม - การใช้หลักโกศล ๓ คือ ฉลาดในในการ สร้างความดีงามและการพัฒนาจิตใจ
	๔๕) การเร่งชวนขวยทำความดี	- การใช้สติและปัญญาในการพัฒนาตนเอง
	๔๖) การใช้ชีวิตแบบไม่ประมาท	- การใช้สติตามพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่ได้คิด พูด ทำทั้งก่อนและหลังการกระทำ - การใช้หลักกุศลธรรม ๔
	๔๗) การเสียสละผลประโยชน์ ส่วนตน เพื่อส่วนรวม	- การใช้หลักพละ ๔ เพื่อสร้างกำลังแห่ง ความศรัทธา ความเพียรในการพัฒนา
	๔๘) การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อ ส่วนรวม	- การใช้เวสารัชชกรณธรรม ๕ เพื่อให้เกิด เครือข่ายความดี
	๔๙) การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้น	- การใช้หลักสังคหัตถ ๔ ในการเกื้อกูลต่อ

องค์ประกอบหลัก ของความสุข	เกณฑ์บ่งชี้ความสุข ของบุคคลและสังคม	หลักธรรมและวิธีการเสริมสร้างความสุข
	ทุกขั	บุคคลและสังคม
	๕๐) การรู้เท่าทันและเห็นโทษ ในการเสพความสุขเกินความ พอดี	- การใช้หลักไตรลักษณ์ในการพิจารณา ความเป็นไปของชีวิตและการใช้หลัก อริยสัจ ๔ ในการพัฒนาตนเองและสังคม
	๕๑) การยอมรับความ เปลี่ยนแปลงของชีวิตและการ รับรู้สิ่งต่างๆตามความเป็นจริง	- การใช้วิปัสสนาภาวนาในการดูแลจิตใจ ของตนเองอย่างต่อเนื่อง
	๕๒) การรักษาใจให้สงบและ ปล่อยวาง	- การใช้สติปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตตามความเป็นจริง
	๕๓) การรู้จักพิจารณา รู้จักคิด อย่างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต	- การใช้หลักปฏิจจสมุปบาทในการตัด วงจรแห่งกิเลส กรรม และวิบาก
	๕๔) การไม่ยึดติดกับวัตถุ ไม่ตก เป็นทาสของวัตถุ	- การใช้หลักอบายมุข ๖ - การใช้หลักอูบาสกธรรม ๗
	๕๕) ความพอประมาณในการ บริโภคปัจจัย ๔	- การใช้หลักมงคลชีวิต ๓๘
	๕๖) การมีคุณธรรมเป็นเครื่อง ยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต	- การใช้หลักสุจริต ๓ เป็นฐานการดำเนิน ชีวิตและการพัฒนาสังคม
	๕๗) การประพติตนในศีล ๕	- การมีศีล ๕ เป็นฐานการดำเนินชีวิต
	๕๘) การฝึกอบรมสมาธิ	- การละเว้นอกุศลกรรมบถ ๑๐
	๕๙) การไม่กระทำบาปทั้งทาง กายและทางใจ	- การใช้หลักศรัทธา ๔ - การใช้หลักไตรสิกขา
	๖๐) การมีความศรัทธาเลื่อมใส ในคำสอนของพระพุทธเจ้า	- การใช้หลักศรัทธ ๔ และหลักอนุพุพิภภา ในการพัฒนาบุคคลและสังคม
	๖๑) ความซาบซึ้งในการกระทำ ความดี	- การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาชีวิต และการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ เสริมสร้างความดีงามของบุคคล
	๖๒) การไม่ยึดถือ ยึดติดกับสิ่งที่ ขึ้นชอบหรือสิ่งที่ซัง	- การใช้ชีวิตตามหลักโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ เพื่อเป็นแนวทางในการเข้าสู่ เส้นทางแห่งอริยบุคคล
	๖๓) การมีความสุขในการใช้ ชีวิตอย่างสงบ	- การเข้าใจถึงโลกธรรม ๘ ไม่หวั่นไหวกับสิ่ง ต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตประจำวัน
	๖๔) การไม่หวั่นไหวต่อสิ่งต่าง ที่มากระทบ	- การเข้าใจกฎไตรลักษณ์ - การเข้าใจถึงหลักปฏิจจสมุปบาท

วิธีการเสริมสร้างความสุขดังกล่าว จะมีความสัมพันธ์การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นอย่างมาก ดังนั้น การรักษาศีล จึงเป็นเบื้องต้นของความสุขและการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การสร้างสังคมที่ติงามสืบต่อไป

๒.๒ แนวคิดโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕)

โครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕) เกิดขึ้นจากสถานการณ์บ้านเมืองในห้วงเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหามากมาย ประกอบด้วย การกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติด และอบายมุข การแตกแยกทางความคิด การเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการจางจืดหืนสถาบันหลักของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดสติ จิตสำนึก ศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรม อันจะส่งผลให้สังคมเกิดความขัดแย้ง คดเคี้ยว โดยเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียว กัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน กอปรกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกันขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามดำริที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ประทานโอวาทไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า **“อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕”**^{๑๔}

โครงการดังกล่าวเป็นนโยบายเร่งด่วนให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้ร่วมกับคณะสงฆ์ และภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ขยายผลการดำเนินลงไปสู่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนในชาติ มีความรักและเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองของประชาชนในชาติโดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักศีล ๕ นั่นถือว่ามี ความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนทั้งกาย ทางวาจา หรือจิตใจ ทำให้สังคมมีความสุข ประกอบกิจกรรมการงานได้อย่างเสรี ไม่ต้องมีความกังวลใจใดๆ เพราะมีกฎเกณฑ์กติกาที่กำหนดให้ทุกคนนั้นเคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ในงานเขียนของท่านพุทธทาสภิกขุเรื่อง หน้าที่ของมนุษย์ กล่าวไว้ว่า มนุษย์ที่จะเต็มไปด้วยความ เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์นั้น ก็มาจากการรักษาศีล ๕ นั่นเอง คือไม่มีปัญหา มีความเยือกเย็น ทั้งในแง่ของวัตถุ ร่างกายหรือจิตใจ มีการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หากว่าเห็นแก่ประโยชน์ของตน ไม่คำนึงถึงประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันแล้ว ไม่อาจเรียกว่าเป็นมนุษย์ได้อย่างเต็มที่

^{๑๔} คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕), รายงานผลการดำเนินการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ปี ๒๕๖๒. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วัดปทุมคงคา, ๒๕๖๒), หน้า ๒-๕.

การรักษาศีล ๕ จึงเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ในการดำรงอยู่สังคมร่วมกับผู้อื่น หากพิจารณาถึงโดยธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์นั้นถือว่าเป็นสัตว์สังคม การที่ต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ทำให้โครงสร้างความสัมพันธ์มีความซับซ้อนมากขึ้น และนำมาสู่ปัญหาสังคมตามมา เมื่อเกิดปัญหาขึ้นบ่อยครั้ง จึงจำเป็นที่จะต้องมียุติธรรมหรือข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันขึ้นมา เพื่อให้ทุกคนยึดถือปฏิบัติตามร่วมกัน หากทุกคนปฏิบัติตาม สังคมก็จะมีความเป็นระเบียบ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งหลักศีล ๕ เป็นเสมือนข้อตกลงหรือบทบัญญัติขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขในสังคม หากมีการละเมิดศีล ๕ นั้น อาจจะไปสู่การเกิดเป็นอาชญากรรมได้ ฉะนั้นการประพฤติตนไม่ให้ละเมิดศีล ๕ จะทำให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อยในตัวของบุคคล ซึ่งเมื่อทุกคนมีศีล ๕ ที่เสมอกันคือ มีความเสมอภาคในเรื่องศีล ก็จะเป็นการปรับสถานะให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จึงเป็นโครงการที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ขึ้นในสังคมไทย ด้วยการอาศัยหลักธรรมศีล ๕ ข้อ ซึ่งเป็นธรรมพื้นฐานของการดำรงชีวิตเป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความสามัคคีเกิดขึ้นในชุมชน การส่งเสริมให้ผู้รักษาศีล ๕ ข้อ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความสมานฉันท์แล้ว ยังจะช่วยแก้ไขปัญหาคอรัปชั่นที่มาจากความขัดแย้งของคนในชาติ อันเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า และยังช่วยสร้างบรรยากาศความสงบสุขเรียบร้อยเพื่อนำพาประเทศชาติกลับคืนสู่สภาวะปกติสุขอย่างยั่งยืน

ผลการดำเนินการ จากการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในรอบ ๔ ปีที่ผ่านมา (๒๕๕๗-๒๕๖๐) พบว่า มีประชาชนสมัครเข้าร่วมโครงการ **จำนวน ๔๑,๔๓๕,๐๒๔ คน** คิดเป็น **ร้อยละ ๖๓.๐๔** ของประชากรในสังคมไทย ซึ่งเป็นการดำเนินการในระยะที่ ๑ ให้ผู้ที่สนใจเข้ามาร่วมกิจกรรม ส่วนกิจกรรมในเชิงคุณภาพได้ดำเนินการในลักษณะต่างๆ เช่น การคิดดี ทำดี พูดดี โดยมีกิจกรรมสำคัญ ๗ ประการ คือ

- ๑) กิจกรรมรักษาศีล ๕
 - ๒) กิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิ
 - ๓) กิจกรรมการรักษาความสะอาดบ้าน สภาพแวดล้อมให้น่าอยู่
 - ๔) กิจกรรมคบคนดีรอบข้าง ชวนกันทำความดี
 - ๕) กิจกรรมพูดไพเราะ สื่อสารเพื่อประโยชน์และความสุข
 - ๖) กิจกรรมบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์
 - ๗) กิจกรรมชั่วโมงสุขจริงหนอ เพื่อสร้างครอบครัวให้อบอุ่น
- ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินการ

๑) ประชาชนมีจิตสำนึกและได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมถิ่นกำเนิดของตนเอง ด้วยการสร้างความรักความสามัคคี ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๒) ประชาชนไทยทุกหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล และสังคมมีความรักความเข้าใจ เคารพในความคิดเห็นของกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อ เป็นสังคมเครือญาติและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๓) ประชาชนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาดำเนินชีวิตอย่างมี ความสุข

๔) ประชาชนมีความตระหนัก รักปกป้อง เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่ง จะส่งผลให้ ประเทศชาติมีความมั่นคงยั่งยืน

ต่อมาคณะสงฆ์โดย มหาเถรสมาคม ได้มีการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและ ได้กำหนดจัดทำแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามมติมหาเถรสมาคมในการประชุมครั้งที่ ๕/ ๒๕๕๙ (มติที่ ๑๐๖/๒๕๕๙) และในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐ ที่มี มติเห็นชอบแผนแม่บทการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามแผนดังกล่าว จึงได้ ดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ๖ (+ ๑) ด้าน ได้แก่ การปฏิรูปกิจการ พระพุทธศาสนาด้านการปกครอง ศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก

โดยมีโครงการที่ดำเนินการจำนวน ๑๔ โครงการ ดังนี้

- ๑) โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่สังคม
- ๒) โครงการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล ๕
- ๓) โครงการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์
- ๔) โครงการยกระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- ๕) โครงการส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่าย
- ๖) การพัฒนาระบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ
- ๗) โครงการ Smart Card Smart Buddhism สู่พระพุทธศาสนา ๔.๐
- ๘) โครงการส่งเสริมนวัตกรรมเชิงพุทธ
- ๙) โครงการยกระดับขีดความสามารถศาสนบุคคล
- ๑๐) โครงการศูนย์รวมองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนา
- ๑๑) โครงการบริหารศาสนสมบัติระบบการเงิน-การบัญชี
- ๑๒) โครงการวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส
- ๑๓) โครงการสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน
- ๑๔) โครงการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น โครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” จึงเป็นโครงการที่สำคัญของคณะสงฆ์และภาครัฐที่บรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ ชาติ ๒๐ ปี เป็นไปตามพันธกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๓๕ และ ๒๕๖๐ โดยมีการดำเนินการที่สอดคล้องกับการปฏิรูปกิจการคณะ สงฆ์และการพัฒนาโครงการเพื่อต่อยอดกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” (โครงการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล ๕) ได้กำหนดยุทธศาสตร์เป้าประสงค์ และพันธกิจการดำเนินการตามโครงการ เพื่อให้มียุทธศาสตร์การดำเนินงานที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคม โดยในระยะ ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๖๕) ได้กำหนดยุทธศาสตร์เป้าประสงค์ และพันธกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้^{๑๕}

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีกลไกในการขับเคลื่อนโครงการในทุกกระดับ

เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ มีเป้าประสงค์ ดังนี้

๑) การยกระดับการบริหารจัดการภายใน กลไกการขับเคลื่อนโครงการของคณะสงฆ์และภาคีที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้มแข็งต่อการพัฒนาสังคมและความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาและโครงการฯ

๒) การส่งเสริมให้คณะสงฆ์มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาในการขับเคลื่อนโครงการไปด้วยกัน

๓) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธในระดับต่างๆ ทั้งในระดับนโยบาย ระดับจังหวัด และหมู่บ้าน จัดระบบข้อมูลให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการยกระดับการพัฒนากิจการกรมการรักษาศีล ๕ ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง

กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมระบบและกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนา ระบบการขับเคลื่อนโครงการของคณะสงฆ์และภาคีที่เกี่ยวข้องในทุกระดับเพื่อให้เกิดการประสานงาน การดำเนินการ การพัฒนากิจการกรมโครงการรักษาศีล ๕ การติดตามประเมินผล และการสรุปผลการดำเนินการ โดยใช้รูปแบบคณะกรรมการในระดับจังหวัด อำเภอและหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นกลไกการดำเนินการ

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรและชุมชนในการเผยแผ่หลักศีล ๕ โดยการส่งเสริม สนับสนุนให้คณะสงฆ์ บุคลากรและหมู่บ้าน/ชุมชน ผู้ร่วมขับเคลื่อนการเผยแผ่และการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในระดับต่างๆ ของโครงการ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาบุคลากรและชุมชนในการสนับสนุนการเผยแผ่หลักศีล ๕ อย่างเพียงพอ

เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ มีเป้าประสงค์ ดังนี้

๑) การเสริมสร้างความมั่นคงในการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรมของบุคลากรและชุมชน โดยมีกระบวนการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน เยาวชน คนรุ่นใหม่ให้มีการเรียนรู้ตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรม

^{๑๕} คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”. ยุทธศาสตร์โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ประจำปี ๒๕๖๑-๒๕๖๕. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วัดปทุมคงคา, ๒๕๖๒), หน้า ๒-๕.

๒) การเพิ่มพูนศรัทธาและปลูกฝังศรัทธาในประชาชนและชุมชนให้มีความรู้และแนวปฏิบัติที่เหมาะสม โดยมีการเพิ่มศักยภาพทางปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างสังคมแห่งความดีงามด้วยหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรม

กลยุทธ์ที่ ๑ เพิ่มขีดความสามารถบุคลากร หมู่บ้านและชุมชนในการสนับสนุนการเผยแผ่หลักศีล ๕ โดยการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ทักษะและแนวปฏิบัติของบุคลากรและชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรม การพัฒนาพระสงฆ์ บุคลากร และชุมชนในด้านต่างๆ เช่น พระสอนศีลธรรม พระธรรมทูต พระธรรมจาริก พระนักพัฒนา ศาสนทายาท มัคทายก กุลบุตร-กุลธิดา ศีล ๕ ชุมชนศีล ๕ เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๒ การเสริมสร้างเครือข่ายบุคลากร หมู่บ้านและชุมชนตามหลักศีล ๕ โดยการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร หมู่บ้านและชุมชนในการเป็นต้นแบบการรักษาศีล ๕ การสร้างเครือข่ายระดับบุคลากร หมู่บ้านและชุมชนเพื่อประสานการทำงานและการสร้างสังคมศีล ๕ และการปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ โดยมีกระบวนการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาของสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการเรียนรู้ตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ส่งเสริม สนับสนุน การจัดกิจกรรมการเผยแผ่หลักศีล ๕ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ มีเป้าประสงค์ ดังนี้

๑) การพัฒนากิจกรรมและโครงการในระดับหมู่บ้านและจังหวัดในการเผยแผ่และปฏิบัติตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรม ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

๒) การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธและที่สอดคล้องกับหลัก ๘ ประการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)

๓) การเสริมสร้างการสื่อสารสังคม โดยการใช้สื่อและองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการปฏิบัติตนและการเผยแผ่หลักศีล ๕ ในสังคม

กลยุทธ์ที่ ๑ การพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ และนวัตกรรมวิถีพุทธให้ทันสมัย มุ่งเน้นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ และนวัตกรรมวิถีพุทธให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ยกกระดับหมู่บ้านและชุมชนให้มีความชัดเจนและให้ เป็นต้นแบบของการพัฒนาตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรม เช่น โครงการพัฒนาโรงเรียนสีขาว โรงเรียนวิถีพุทธ องค์กรสุจริตด้วยศีล ๕ เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๒ เสริมสร้างองค์ความรู้และการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ โดยการพัฒนาองค์ความรู้และแนวปฏิบัติผ่านสื่อสารมวลชน พัฒนาวัด หมู่บ้านและชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแนวปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น จัดทำโครงการศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมตามหลัก ๘ ประการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการรักษาศีล ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ มีเป้าประสงค์ ดังนี้

๑) การพัฒนาระบบบริหารจัดการ การสร้างเครือข่ายและกระบวนการมีส่วนร่วมของ คณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ในการดำเนินการโครงการและการปฏิบัติตาม

หลักศีล ๕ และวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม

๒) การจัดตั้งและพัฒนากองทุนเพื่อดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้มีงบประมาณในการบริหารจัดการในระยะยาว

กลยุทธ์ที่ ๑ การร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล มุ่งเน้นการประสานให้ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เข้ามีส่วนร่วมในการทำงานตามโครงการเพื่อการปฏิบัติและการเผยแผ่หลักศีล ๕ การดำเนินการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การมีจิตอาสาเพื่อสังคม เช่น การส่งเสริมองค์กรวิถิพุทธ การสร้างจิตอาสาเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ การร่วมมือกับชมรมพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษา การพัฒนาเยาวชนต้นกล้าคุณธรรม การสร้างเครือข่ายชุมชนสุขภาวะ เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๒ การพัฒนากองทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการรักษาศีล ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยมุ่งเน้นให้วัด พระสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาเข้ามีส่วนร่วมในการจัดตั้งและการบริหารกองทุนเพื่อการส่งเสริมการรักษาและเผยแผ่หลักศีล ๕ การสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา รวมทั้งการพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในมิติการศึกษาเชิงพุทธบูรณาการ

สรุปยุทธศาสตร์โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๕)

ยุทธศาสตร์ ๔ ด้าน	กลยุทธ์ ๘ กลยุทธ์
<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีกลไกในการขับเคลื่อนโครงการในทุกกระดับ - พัฒนาบุคลากรและชุมชนในการสนับสนุนการเผยแผ่หลักศีล ๕ อย่างเพียงพอ - ส่งเสริม สนับสนุน การจัดกิจกรรมการเผยแผ่หลักศีล ๕ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต - ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการรักษา ศีล ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมระบบและกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ - ส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรหมู่บ้านและชุมชนในการเผยแผ่หลักศีล ๕ - เพิ่มขีดความสามารถบุคลากร หมู่บ้านและชุมชนในการสนับสนุนการเผยแผ่หลักศีล ๕ - การเสริมสร้างเครือข่ายบุคลากร หมู่บ้านและชุมชนตามหลักศีล ๕ - การพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ และนวัตกรรมวิถิพุทธให้ทันสมัย - เสริมสร้างองค์ความรู้และการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ - การร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล - การพัฒนากองทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการรักษา ศีล ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

การบูรณาการ ๗ กิจวัตรความดีตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ระยะที่ ๒

โครงการรักษาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระยะที่ ๒ ของคณะสงฆ์ไทย ได้ส่งเสริมให้ประชาชนได้ตั้งใจปฏิบัติตามหลักศีล ๕ โดยเริ่มต้นจากประยุกต์ใช้ ๗ กิจกรรมความดี เพื่อสร้างพื้นฐานของการรักษาศีลและการพัฒนาสังคม โดยมีกิจกรรมดังต่อไปนี้

๑. รักษาศีล ๕
๒. สวดมนต์ นั่งสมาธิ
๓. จัดเก็บห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัวให้สะอาด บ้านเรือน เป็นระเบียบเรียบร้อย
๔. คิดดี...ด้วยการจับดีคนรอบข้าง
๕. พุดดี...ด้วยการพูดจาไพเราะ
๖. ทำดี...ด้วยการทำบุญหรือบำเพ็ญประโยชน์อย่างน้อย ๑ เรื่อง
๗. ร่วมกิจกรรมชั่วโมงสุขจริงหนอ

กำหนดให้ครอบครัวและชุมชนมีช่วงเวลาที่มาชิกทุกคนมาทำความดีร่วมกัน โดยมีการอาราธนาพระสงฆ์หรือผู้ใหญ่มาร่วมกันสมათาน ตั้งใจรักษาศีล ๕ สวดมนต์ นั่งสมาธิ แบ่งปันประสบการณ์ที่ดีๆ ที่เกิดจากการทำความดีในแต่วันช่วงเวลา และฟังธรรมบรรยายจากพระสงฆ์หรือผู้รู้เพื่อให้เห็นความสำคัญของการทำ ๗ กิจวัตรความดีและการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ

สำหรับกิจกรรม “ชั่วโมงสุขจริงหนอ” จะช่วยเสริมสร้างกำลังใจในการทำความดีของสมาชิกในครอบครัว องค์กร และชุมชนให้มีความมั่นคงและเข้มแข็งเพื่อสร้าง “จิตสำนึกแห่งความดีงาม” และการสร้าง “สังคมแห่งความสุข” สืบต่อไป

ผลลัพธ์ของโครงการ

- ๑) อัตราการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ และหลักธรรมพระพุทธานุศาสนานิกายของพุทธศาสนิกชน
- ๒) กระบวนการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ
- ๓) พระสงฆ์ ศาสนบุคคล และชุมชนได้รับการพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้ตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรม
- ๔) เกิดภาคีเครือข่ายคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และพุทธศาสนิกชนในการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธานุศาสนา
- ๕) การจัดกิจกรรมการรักษาและเผยแผ่หลักศีล ๕ มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม
- ๖) ชุมชนรู้ตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรมได้มีการเผยแผ่ในสังคมอย่างกว้างขวาง

๒.๓ แนวคิดการอยู่ร่วมกันของพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ และอิสลาม

แนวคิดการอยู่ร่วมกันของพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ อิสลาม และฮินดูนั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและหลักคำสอนของศาสนาที่ประชาชนในประชาคมอาเซียนนับถือซึ่งมีศาสนาหลักอยู่ ๔ ศาสนา คือ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์หรือฮินดู โดยมองว่า ศาสนาเป็นกระบวนการหนึ่งของพัฒนาการทางสังคมที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ดังนั้น หลักคำสอนของแต่ละศาสนาจึงมีส่วนที่จะส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของศาสนิกชน อันเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมมนุษย์ โดยทุกศาสนาล้วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาชีวิตและสังคม และมองว่าชีวิตแต่ละชีวิตล้วนมีส่วน

สัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน จะอยู่โดดเดี่ยวคนเดียวไม่ได้ ฉะนั้น การจะอยู่ร่วมกันนั้นจะต้องมีความมีความเอื้ออารีต่อกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือกัน มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีความรัก ความเมตตา ปรารถนาดีต่อกัน จึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งแต่ละศาสนามีแนวคิดและหลักปฏิบัติ ดังนี้

๒.๓.๑ แนวคิดและหลักการอยู่ร่วมกันของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสากล มีประชากรนับถือมากเป็นอันดับ ๓ ของโลกรองจากศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ แต่ถ้านับรวมผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอะไร ก็อาจอยู่ในลำดับที่ ๔ จากประชากรในโลกที่มีความเชื่อทางศาสนา สำหรับสังคมไทยนั้นมีการนับถือพระพุทธศาสนามากเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ พระพุทธศาสนาเป็นทั้งศาสนาและปรัชญา โดยพระพุทธศาสนาได้เกิดในประเทศไทยอินเดียเมื่อประมาณ ๔๕ ปีก่อนพุทธศักราชจนถึงปัจจุบันรวมเวลา ๒๖๐๐ ปี ปัจจุบันพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๒ นิกายใหญ่ๆ คือ นิกายเถรวาทหรือหินยานและนิกายอักษริยวาทหรือนิกายมหายาน สำหรับนิกายเถรวาทหรือหินยานนั้นมีประชากรนับถือมากในประเทศศรีลังกา พม่า ไทย ลาว กัมพูชา อินเดีย บางส่วนของมาเลเซียและบังคลาเทศ ส่วนนิกายอักษริยวาทหรือมหายานมีประชากรนับถือมากในประเทศจีน ทิเบต ญี่ปุ่น มองโกเลีย เกาหลี สิงคโปร์ และเวียดนาม^{๑๖} ประเทศไทยมีการนับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลาอันช้านานนับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิในราวพุทธศตวรรษที่ ๓ จากนั้นประชาชนในดินแดนแถบนี้ก็มีการนับถือพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องทั้งนิกายเถรวาทและมหายาน โดยพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นสถาบันหลักของสังคมและเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย มีภูมิปัญญาศาสนธรรม พุทธศิลปกรรมอย่างมาก และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน โดยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามุ่งส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มุ่งให้คิดอย่างมีเหตุผลและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข^{๑๗} สำหรับแนวคิดและหลักธรรมในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของผู้คนนั้นพระพุทธศาสนามีแนวคิดและหลักการที่สำคัญหลายประการ ดังนี้

แนวคิดในการอยู่ร่วมกันของศาสนาพุทธ

พระพุทธศาสนา มองว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยมีบุคคลผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรคอยเป็นผู้แนะนำแนวทางให้กับบุคคลและสังคม การที่บุคคลแต่ละบุคคลจะมีสติปัญญา มีความสามารถในการดำเนินชีวิต หรือสามารถดำรงชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม มีความสมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์นั้น จะต้องอาศัยกัลยาณมิตรคอยดูแล แนะนำ ซึ่งบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรนั้นประกอบด้วย บิดา มารดา ครูอาจารย์ ญาติ เพื่อน หรือบุคคลที่ผู้ใดใกล้ชิดซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำรงชีวิตของเรา ถ้าบุคคลเกิดความทุกข์ไม่ว่าจะเป็นทุกข์ทางกาย ทางใจขึ้นมา กัลยาณมิตรก็จะเข้ามาช่วยให้เกิดการจัดการที่ดีต่อบุคคลนั้น ดังนั้น แนวคิดการอยู่ร่วมกันของพระพุทธศาสนาจึงมีนัยที่เกี่ยวข้อง ๓ ประการ คือ

^{๑๖} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วัฒนธรรมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕๐.

^{๑๗} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๓), หน้า ๒.

๑) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนามองว่า สรรพสิ่งในตัวเองและสิ่งต่างๆ ในโลกและสากลจักรวาลนั้น เกิดขึ้นด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่มีสิ่งใดจะเกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว ทุกสิ่งมีที่มา มีที่ไป มีเหตุ มีปัจจัย เมื่อเหตุและปัจจัยเกิดขึ้นพร้อมกันอย่างเกื้อกูล ย่อมเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ และสิ่งใหม่ก็สร้างเส้นทางการเชื่อมโยงกับสิ่งเก่าและสรรพสิ่งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทุกอย่างเป็นกระบวนการที่โยงใย สลับซับซ้อน เป็นเครือข่าย (network) ที่เชื่อมโยงจากสิ่งเล็กๆ และภายในสิ่งเล็กๆ ก็มีการเกาะเกี่ยวกันอย่างน่าอัศจรรย์ จากอนุที่เล็กที่สุดอย่างเช่น ควอนตัม ฟิสิกส์ ไปจนถึงจักรวาลที่กว้างใหญ่ล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกัน และภายใต้ระบบความสัมพันธ์นั้น สิ่งต่างๆ มิได้เป็นตัวตนของสิ่งหนึ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว หากในทุกอนุของสรรพสิ่งเต็มไปด้วยความเชื่อมโยงเกาะเกี่ยวกับสรรพชีวิตและสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง เป็นสายใยที่ต่อเนื่องและเป็นส่วนเสี้ยวของโครงข่ายที่มีความสลับซับซ้อน เลื่อนไหลไปมา และมีการปรับเปลี่ยนเข้ากับสิ่งรอบข้าง เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม โดยที่สรรพสิ่งในตัวเองและสิ่งรอบข้างนั้น เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบต่างๆ ที่มาบรรจบกันแล้วก่อรูปและสร้างกระบวนการจนเป็นข่ายใยชีวิต (web of life) ที่ปรากฏอัตลักษณ์หรือภาพแห่งความเคลื่อนไหวที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ โดยที่มนุษย์อาจจะลืมนึกถึงความเป็นจริงแห่งข่ายใยชีวิตในมิติแห่งความสัมพันธ์อันนั้นที่เชื่อมต่อในจักรวาลนั้น

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังกล่าวถึงสภาวะความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันว่าเป็นไปตามหลัก “ปฏิจจนสมุปบาท” ที่หมายถึงอาการและความที่สรรพสิ่งต่างก็พึ่งพาอาศัยกันเกิดขึ้น โดยต่างฝ่ายต่างก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยของกันและกัน เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งและเป็นองค์รวมเสมือนห่วงโซ่ที่ร้อยรัดและผูกพัน ซึ่งก่อให้เกิดปัจจัยการอื่น ๆ ตามมาในลักษณะที่ว่า “เพราะมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น” และท้ายที่สุดในทัศนะของพระพุทธศาสนา กล่าวถึงสภาวะของสิ่งต่างๆ ว่า ไม่มีตัวตนที่แท้จริง เป็นเพียงองค์ประกอบที่มีการเกื้อหนุนหรือเกิดขึ้นอย่างพร้อมเพรียงของสิ่งต่างๆ ที่สมมติขึ้นในความหมายและภาษาที่ใช้พูดของมวลมนุษย ซึ่งนั่นก็หมายถึง “ความเป็นสิ่ง หรือสิ่งมีชีวิต” ที่เราเข้าใจในความหมาย ความคิด และภาษาของเราเอง^{๑๘}

อีกนัยหนึ่ง แท้ที่จริงแล้วสิ่งต่างๆ นั้น ล้วนดำรงอยู่อย่างเป็นกลุ่มก้อน เป็นสายใยแห่งความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายและมีความสลับซับซ้อนนับตั้งแต่ตัวเราในระดับปัจเจกบุคคล ไปจนถึงหน่วยของสังคมมนุษย์ในขนาดและรูปแบบต่างๆ รวมทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ เทคโนโลยี ความคิดเห็นและหรือสิ่งอื่นๆ ซึ่งทั้งหมดล้วนดำรงอยู่และเชื่อมโยงกันอย่างอนอกอนันต์ โดยความเป็นเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่มีต่อกันของสรรพสิ่งนั้น เป็นสิ่งที่เราสามารถพบเห็นได้อย่างชัดเจนในวิถีชีวิตของเราที่มีการรู้จักคุ้นเคยกับสิ่งต่างๆ เช่น เมื่อเรามองไปยังแอ่งน้ำในระบบนิเวศแห่งหนึ่งก็พบว่า มีแหล่งกำเนิดเผ่าพันธุ์ (species) ของสัตว์และพืช ที่มีความหลากหลายในระบบนิเวศนั้นๆ มีการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม ทั้งสัตว์บก สัตว์น้ำ ต้นไม้ ต้นหญ้า หรือสัตว์และพืชอื่นๆ ที่ต่างก็พึ่งพาอาศัยจนเป็นห่วงโซ่ที่โยงใยและเกื้อกูล โดยมีต้องกล่าวถึงเครือข่ายในสังคมมนุษย์ (social network) ที่ตัวเรามีความผูกพันใกล้ชิดกับบุคคลต่างๆ เช่น พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งเครือข่ายที่เกิดจากระบบเทคโนโลยีที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวเรา ซึ่งล้วนพึ่งพาอาศัยและสร้าง

^{๑๘} พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอูน). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

ข่ายใยแห่งชีวิตที่ต่อเนื่อง เหตุปัจจัยและข่ายใยแห่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นทั้งความสัมพันธ์ที่มีปรากฏอยู่ในสภาวะตามความเป็นจริงของธรรมชาติและสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจรวมถึงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาศาสตร์ อารยธรรม ระบบสาธารณสุข โภค ฯลฯ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมที่เรียกว่า เครือข่ายทางสังคม (social network) ที่มีความหมายต่อการเรียนรู้ของผู้คนในสังคมปัจจุบัน

ดังนั้น การมองชีวิต โลก และจักรวาล จึงควรสืบสาวไปถึงความสัมพันธ์ต่อกันว่า ทุกสรรพสิ่งมีการเชื่อมโยงถึงกัน ทุกสรรพสิ่งล้วนเป็นข่ายใยแห่งชีวิตและจิตวิญญาณ การมองผ่านโดยใช้ กระบวนทัศน์เชิงพุทธ (Buddhist Paradigm) ที่ถือว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานแบบใหม่ที่เป็นทางเลือกของมนุษยชาติเพราะเป็นกระบวนทัศน์ที่จะช่วยปรับเปลี่ยนทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ปัจจุบันแยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติหรือเน้นการพิชิตและครอบครองธรรมชาติ มาสู่การมองความจริงแห่งสรรพสิ่งใหม่ว่า สรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงอิงอาศัยกันและกันเป็นองค์รวม (Holistic) ตามหลักปัจจุสมุปบาท (Dependent Origination) ที่ให้แง่คิดว่า “ไม่มีอะไรที่จะดำรงอยู่ได้โดยไม่มีพึ่งพิงสิ่งอื่น” และนอกจากพระพุทธศาสนามองสรรพสิ่งเป็นองค์รวม หลักพุทธธรรมยังได้เชื่อมโยงอิงอาศัยกันและกันตามระบบธรรมชาติ โดยมองว่า ธรรมชาติความจริงของธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วพระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบความจริงของธรรมชาติแล้วนำมาเผยแพร่ โดยทรงนำความรู้ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ธรรมชาตินั้น มาวางเป็นหลักปฏิบัติสำหรับมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนมากที่สุด ซึ่งแนวคิดเรื่ององค์รวมหรือการบูรณาการนั้น เกิดขึ้นหลังจากอิทธิพลของวิทยาศาสตร์แบบลดทอนได้สร้างความเสียหายกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาที่มากเกินไป การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเต็มที่เพื่อผลทางเศรษฐกิจ การเกิดภาวะโลกร้อน ภาวะเรือนกระจก และการขาดความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์และต่อธรรมชาติ ก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและขาดจิตวิญญาณของการรับผิดชอบต่อกันทุกสรรพสิ่ง แนวคิดวิทยาศาสตร์แบบลดทอนนอกจากจะสร้างปัญหาแล้วยังไม่สามารถนำปรัชญาแนวคิดนั้นมาแก้ไข ปัญหาที่ซับซ้อนและยุ่งยากได้ การมองปัญหาอย่างแยกส่วน การเชื่อมโยงของปัญหา เช่น แยกกายออกจากจิต แยกความคิดเรื่องวัฒนธรรมออกจากโครงสร้างของสังคม ยิ่งซ้ำเติมปัญหายิ่งขึ้น ปรัชญาแนวคิดเรื่ององค์รวมจึงเกิดขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของทุกสรรพสิ่งหรือทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวข้องกัน ทุกอย่างประกอบเข้าด้วยกัน เชื่อมโยงกัน (web)^{๑๙}

องค์ประกอบของมนุษย์ก็ดีของสิ่งต่างๆ รอบตัวก็ดี มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน มนุษย์จึงไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ มนุษย์ต้องอาศัยสิ่งต่างๆ เป็นเครื่องอยู่อาศัยเช่นกัน ไม่ว่าจะอากาศที่บริสุทธิ์ แม่น้ำที่สะอาด ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้เพื่อผลิตฝืน เพื่อการเกษตร และการดำรงชีวิต เป็นต้น ดังนั้น การพึ่งพาอาศัยกันจึงเป็นแนวคิดหลักทางพระพุทธศาสนาที่ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันบนเส้นทางของกิจกรรมมนุษย์และสังคม

๒) การจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ตีร่วมกัน พระพุทธศาสนามองว่า เมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เป็นสังคมแล้ว ย่อมจะมีการกิน หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อกัน ให้มีการทำ

^{๑๙}Ken Wilber, *Sex, Ecology, Spirituality: The Spirit of Evolution*, Second Edition Revised, (Boston: Shambhala, ๒๐๐๐), pp. ๔๔-๔๕.

หน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อการจัดการคุ้มครองชีวิตที่ตีร่วมกัน เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ดังเช่น หลักการอยู่ร่วมกันที่ปรากฏในสังคาลสูตร ซึ่งพระพุทธองค์ได้กล่าวถึงหน้าที่ของบุคคลภายในครอบครัวและสังคมใกล้ชิดภายใต้หลักทศ ๖ ซึ่งหมายถึง การจัดการดูแลกันภายในครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุดในการดูแลคุ้มครองบุคคลให้เกิดความผาสุก หากบุคคลในแต่ละทิศปฏิบัติตนตามหน้าที่ซึ่งมีอยู่ประจำทิศได้อย่างเหมาะสมแล้ว ย่อมสามารถที่จะพัฒนาสังคมส่วนใหญ่นี้ให้มีความเจริญรุ่งเรือง ประกอบด้วย

๑) ปุรัตถิมทิศ แปลว่า ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา หรือพ่อแม่ ซึ่งเป็นผู้มีอุปการคุณคนแรกของเรา ท่านก้าวเข้ามารับผิดชอบต่อชีวิตของเราก่อนใครๆ ในโลก และทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็ชีวิต เลือดเนื้อ รวมทั้งความเป็นคน เราได้มาจากท่านทั้งนั้น พระพุทธเจ้า จึงทรงจัดให้ท่านทั้งสองมาอยู่ข้างหน้าเป็นทิศเบื้องหน้าของเราที่จะพึงตอบแทนด้วยความกตัญญู

๒) ทักขิมทิศ แปลว่า ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูบาอาจารย์ โดยครูบาอาจารย์นั้นนับว่าเป็นบุคคลสำคัญกับชีวิตของเราอีกท่านหนึ่ง เพราะท่านสอนเราตั้งแต่ให้รู้จักการเรียนรู้ การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ให้รู้จักการรักษาเนื้อรักษาตัวให้พ้นจากภัยอันตรายต่างๆ ตลอดจนสอนให้รู้จักแนวทางการประกอบอาชีพหรือการทำมาหากิน ท่านจึงเป็นทักษิณอบุคคล คือบุคคลที่พวกเราต้องเคารพกราบไหว้บูชา เคารพด้วยความกตัญญู^{๒๐}

๓) ปัจฉิมทิศ แปลว่า ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ ภรรยาหรือสามี ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินชีวิตของสังคมทั่วไปที่จะต้องมีส่วนภรรยา เพื่อเป็นกำลังใจในดำเนินชีวิต เป็นคู่ชีวิต เสริมส่งเสริมให้มีการดูแลซึ่งกันและกัน เป็นผู้ติดตามคอยสนับสนุนช่วยเหลืออยู่ข้างหลังทั้งสิ้น ดังนั้น การหมั่นคอยดูแล เอาใจใส่ซึ่งกันและกันหรือมอบความเป็นใหญ่ให้เกียรติต่อกันและกันย่อมจะเติมเต็มชีวิตของบุคคลให้มีความสุขได้

๔) อุตตรทิศ แปลว่า ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย สำหรับมิตรสหายนั้นเป็นบุคคลที่คบค้าสมาคมกันมาตั้งแต่เด็กจนโตหรือทำงานร่วมกัน เป็นผู้ที่ยคอยช่วยเหลือให้เราข้ามพ้นอุปสรรคและภัยอันตรายต่างๆ ในเวลาเดียวกันก็ยังเป็นกำลังสนับสนุนให้เราสามารถบรรลุความสำเร็จอีกด้วย

๕) เภฏฐิมทิศ แปลว่า ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ที่มงาน คนรับใช้ หรือลูกน้อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานในโลกปัจจุบันที่จะต้องมที่มงาน เจ้านาย ลูกน้องที่คอยช่วยเหลือหรือทำงานร่วมกันให้เกิดความสำเร็จ ทิศเบื้องล่างนี้เอง ที่คอยเป็นฐาน เป็นกำลัง เป็นที่มาแห่งทรัพย์สินเงินทอง สำหรับเอามาใช้เป็นกองเสบียงในการหล่อเลี้ยงชีวิตของเรา

๖) อุปริมทิศ แปลว่า ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณะ พราหมณ์ หรือบุคคลผู้ที่เรานับถือ โดยปกติบุคคลทั่วไปย่อมจะมีการนับถือศาสนาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ โดยเฉพาะชาวพุทธนั้น ก็จะมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจ เพราะเป็นผู้ที่คอยแนะนำทางธรรมให้บุคคลได้ก้าวเดิน เป็นผู้ชี้ทิศแนะนำทางศีลธรรม ฉะนั้น การดูแลอุปถัมภ์บุคคลผู้ที่เรานับถือย่อมจะนำความสุขมาให้

แนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักทศ ๖ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นกระบวนการจัดการเพื่อคุ้มครองชีวิตที่ตีร่วมกัน บุคคลที่เป็นทิศเบื้องหน้าย่อมเป็นเสมือนกัลยาณมิตรคอยแนะนำสั่งสอนให้บุคคลที่ตามมาทีหลังได้มีแนวคิด วิธีการที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของตนเอง ฉะนั้น แนวคิดการอยู่

^{๒๐}ที่.ปา.๑๑/๑๘๘-๒๐๔/๒๐๒-๒๐๖.

ร่วมกันในทางศาสนาพุทธนั้นจึงเกิดจากการทำหน้าที่ของบุคคลและสังคมเริ่มจากหน่วยที่เล็กที่สุดคือครอบครัวก่อนที่จะขยายไปในสังคมเพื่อให้เกิดการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ตีร่วมกัน

๓) การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน การที่มนุษย์จะมีความสมบูรณ์ได้นั้น การมีความสุขทางจิตใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นการอย่างยิ่ง ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงพัฒนาการของสังคมไว้ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมสารซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปว่า เมื่อมนุษย์มีความปรารถนาที่จะดำรงชีวิตร่วมกันจึงได้กระทำกิจน้อยใหญ่เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านกายและจิตใจ มารวมตัวกันเป็นสังคม เป็นหมู่คณะ เพื่อช่วยเหลือดูแลกันและกัน โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าจะประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ต่อมาเมื่อมีบุคคลบางพวก บางหมู่ ได้มีการละเมิดในข้อตกลง ละเมิดกติกากฎของหมู่ชน เช่น ทำลายชีวิตและทรัพย์สิน มีการโกหกหลอกลวงว่าร้ายซึ่งกันและกันด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง ตัณหา มานะ ทิฐิ ซึ่งเป็นพื้นฐานตามธรรมชาติมนุษย์ที่เกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอก เมื่อบุคคลและสังคมเดือดร้อนเพราะการกระทำของบุคคลบางกลุ่มจึงทำให้มีการแสวงหาระเบียบกฎเกณฑ์ กติกาที่จะทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม ต่อมาจึงสมมติให้มีกษัตริย์ มีผู้ปกครอง และมีกระบวนการเพื่อให้คนในสังคมนั้นดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการพัฒนาคน และหากยังมีการล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อตกลงร่วมกันจึงให้มีการลงโทษทางสังคม เพื่อให้สังคมและบุคคลดำรงชีวิตที่ดีต่อไปได้ โดยในตอนสุดท้ายของพระสูตรเรื่องนี้ พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงความแตกต่างของมนุษย์ว่า เกิดขึ้นเพราะการกระทำและความประพฤติเท่านั้นชาติกำเนิดไม่ใช่เครื่องบ่งชี้ถึงความดีและเลวของมนุษย์ได้และหมู่มสัตว์เหล่านั้นจะดีเลวก็ด้วยการกระทำของตนเองเป็นไปตามอำนาจแห่งการกระทำ^{๒๑}

แนวคิดการพัฒนาบุคคลและสังคมจึงเกิดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ “สังคมมีการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ตีร่วมกัน” มีการพัฒนาบุคคลเพื่อให้เป็นผู้ที่มีการฝึกฝนตนเอง เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีอิสระจากเครื่องผูกมัดทั้งหลายอันเป็นกิเลสภายในของตนเอง มีการพัฒนาคนและสังคมเพื่อให้ระบบในสังคมมีความเกื้อกูลต่อการพัฒนาคน เป็นสังคมแห่งกาลยาณมิตรที่คอยส่งเสริมการพัฒนาคนให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา ให้บุคคลมีความสุขบนพื้นฐานของความมนุษย์ และพัฒนามนุษย์ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

พระพุทธศาสนา มองว่า การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการที่เกื้อกูลต่อการพัฒนามนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์จะต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีสัมมาทิฐิ โดยจะต้องมีปัจจัยที่เกื้อกูล ๒ ประการ คือ หลักปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ คำว่า ปรโตโฆสะ แปลว่า เสียงพร่ำสอนจากผู้อื่น หมายถึง การกระตุ้นหรือชักจูงจากบุคคลและสังคมภายนอก เช่น การแนะนำสั่งสอน การถ่ายทอด การให้ข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้จากผู้อื่น โดยเฉพาะส่วนที่ติงามถูกต้องซึ่งเป็นความรู้หรือคำแนะนำจากบุคคลที่กาลยาณมิตรในระบบสังคมนั้น^{๒๒} ความเป็นผู้มีกาลยาณมิตรนั้น มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นบุคคลที่มีศรัทธา มีศีล มีสุตะ คือเป็นพหูสูต มีจาคะและปัญญา การคบหาบุคคลหรือสังคมเช่นนั้น ย่อมนำพาบุคคลไปสู่การพัฒนาตนเองให้เข้าถึงความติงามตามหลักการที่ดีของสังคมนั้น หลักปรโตโฆสะนี้ถือว่า

^{๒๑}ที่.ป.า. ๑๑/๖๓/๗๑-๘๘.

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธิมร์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๖๓-๕๖๔.

เป็นปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของบุคคลเช่น ผู้ที่เป็นบิดา มารดา ครู อาจารย์ นับว่าเป็น กัลยาณมิตรที่คอยแนะนำสั่งสอนให้เกิดทัศนคติ มุมมองที่ดีต่อการพัฒนาบุคคลและสังคม ส่วนคำว่า โยนิโสมนสิการ หมายถึง การใช้ความคิดถุวิธีของบุคคล คือ การกระทำภายในใจโดยละเอียดถี่ถ้วน คิดพิจารณาถึงสิ่งทั้งหลายด้วยความเป็นเหตุเป็นผล พิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุเหตุจนตลอดสาเหตุต้นทาง แยกแยกวิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ ตามสภาพความเป็นจริงและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย หลักโยนิโสมนสิการนี้ ถือว่าเป็นปัจจัยภายในของบุคคลที่จะทำให้บุคคลได้รู้จักคิด รู้จักพิจารณาด้วยตนเองอย่างถุวิธี มีความคิดของตนเองอย่างอิสระ สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง นำไปสู่สัมมาทิฐิ และเข้าถึงความเป็นจริงของสรรพสิ่ง

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาสังคมตามหลักพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นการส่งเสริมให้บุคคลและสังคมเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีกระบวนการพัฒนาทางศีล สมาธิ ปัญญา ไปสู่การงดเว้นจากการทำบาป การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการพัฒนาจิตใจ โดยมีเป้าหมายหลัก คือ “การจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ตีร่วมกัน” ซึ่งกระบวนการพัฒนาสังคมนั้นจะประกอบด้วยการพัฒนาขั้นพื้นฐานคือ กายภาวนา (การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การพัฒนากายให้แข็งแรง) ศีลภาวนา (การพัฒนาด้านพฤติกรรมให้ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลไม่เบียดเบียนทำลายหรือทำร้ายซึ่งกันและกันทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน) จิตใจภาวนา (การพัฒนาด้านจิตใจให้เกิดความผ่องใส มีสมรรถนะพร้อมที่จะกระทำความดีงามให้กับชีวิตและสังคม) และปัญญาภาวนา (การพัฒนาด้านปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้เท่าทันกับสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ไม่ติดอยู่กับอวิชชา คือ ความรู้ไม่จริงหรือรู้เพียงอย่างเดียวหนึ่งและอนุมานว่าสิ่งนั้นจะเป็นเช่นนั้น) แนวคิดการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนานี้ให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาคน” และ “การพัฒนาาระบบที่เกื้อกูล” ที่หมายถึงการพัฒนาสังคมแห่งกัลยาณมิตรเพื่อให้บุคคลและสังคมมีความเกื้อกูลต่อกัน มีการแบ่งปันความสุข และการสร้างสรรค์ความดีงามภายใต้การเข้าใจถึงหลักความจริงของสรรพสิ่ง

หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน

หลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ตั้งแต่ “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” จนถึงโอวาทว่าด้วยความไม่ประมาทในคราวก่อนที่จะปรินิพพานตลอด ๔๕ พรรษา นั้น หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะพบว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าหรือหลักพุทธธรรมนั้นมีลักษณะที่เชื่อมโยงกันเป็น ๓ ส่วน คือ ๑) การแสดงถึงความจริงตามธรรมชาติ เป็นธรรมะหรือหลักการที่แสดงถึงความเป็นกลางและความเป็นเช่นนั้น (ตถตา) ของสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งก็เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ สภาวะที่เป็นเช่นนั้น มิใช่ตัวเรา ตัวเขาหรือเป็นของอย่างใดอย่างหนึ่งที่เรียกว่า “มัชฌนธรรม” ๒) หลักแห่งการปฏิบัติที่บุคคลจึงปฏิบัติเพื่อทำให้ชีวิตงอกงาม ชีวิตที่มีการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา เป็นต้น ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิบัติ” และ ๓) หลักแห่งอรรถธรรมวิธี เป็นหลักการที่สังคมจะพึงประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยความเกื้อกูล การมีพื้นฐานของคุณธรรมแห่งอารยชน ที่เรียกว่า “อารยธรรมวิธี” ดังนั้น จึงมีความเกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกัน โดยมีหลักธรรมที่สำคัญ ดังนี้

๑) หลักโอวาทปาติโมกข์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๒๓} ได้อธิบายพระพุทธพจน์ดังกล่าวว่าเป็นทั้งอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการที่จะนำไปสู่ความสุขและความยั่งยืน ซึ่งอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนานั้นมีแนวปฏิบัติใน ๔ ประการ คือ

(๑) ความอดทน ได้แก่ ความอดทนต่อการไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดีงามหรือบาปทั้งทางกาย วาจา และใจ มีอดทนต่อการใช้ชีวิต การทำงาน และการรักษาความสงบสุขของตน เมื่อบุคคลมีความอดทนอดกลั้นต่อการใช้ชีวิตและความชั่วที่จะเกิดขึ้นย่อมประสบผลคือ ความสุขของชีวิต

(๒) ความไม่เบียดเบียน ได้แก่ การละเว้นจากการทำลาย ทำร้าย ประหัตประหารซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนจากการกระทำของตนเอง เมื่อบุคคลไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนย่อมจะพบกับมิตรภาพและความสงบของชีวิต

(๓) ความสงบ ได้แก่ การมีจิตที่มีความสงบ ตื่นรู้กับการทำความดีงาม การมีสันติสุขภายในด้วยการระงับกิเลส ตัณหาที่มีครอบงำจิต และการสร้างสันติสุขภายนอกด้วยการปฏิบัติที่เกื้อกูลต่อสรรพสิ่ง มุ่งแสวงหาความสงบทั้งทางกาย วาจา และใจ เมื่อบุคคลสามารถฝึกหัดจิตให้มีความสงบได้ บุคคลนั้นย่อมจะพบกับความสุขที่มาจากภายในจิตใจของตนเอง

(๔) นิพพาน ได้แก่ การเข้าถึงความจริงและความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง เป็นการเข้าถึงความสงบสุขอันเป็นความสุขที่ปราศจากกิเลส ตัณหาทั้งปวง ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ ๘ และการเจริญวิปัสสนา เมื่อบุคคลเจริญวิปัสสนาอย่างเต็มที่แล้วย่อมหลุดพ้นจากวัฏสงสารเข้าถึงความดับทุกข์อันเป็นอมตะธรรม

ส่วนหลักการ ๓ ประการ ประกอบด้วย

(๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่ การงดเว้น การลด ละเลิกการทำบาปทั้งปวง เป็น การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การอยากได้สมบัติของผู้อื่น การผูกพยาบาทและความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม และการทำความชั่วอื่น ๆ ไม่มีจิตคิดร้ายต่อบุคคล ทรัพย์สินและชีวิตของคนอื่นและสรรพสิ่ง

(๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีตามหลักกุศลเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามของชีวิต เป็นต้นว่า การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น การไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้มาเป็นของตน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ พูดคำจริง คำอ่อนหวาน พูดคำให้เกิดความสามัคคีและพูดถูกกาลเทศะ การไม่โลภอยากได้ของของผู้อื่นมีแต่คิดเสียดลางการไม่ผูกอาฆาตพยาบาท ประกอบด้วยความเมตตาและปรารถนาดี และมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

(๓) การทำจิตให้ผ่องใส ได้แก่ การทำจิตของตนให้ผ่องใส สงบ ปราศจากนิวรณ์และเครื่องเศร้าหมองของจิต ไม่มัวเมาในการบริโภคนิยม ความพยาบาท ความขุ่นมัวของจิต ความลึกลับสงสัยเมื่อบุคคลมีจิตที่ผ่องใสม่อมจะเบิกบานในชีวิต ทำงานด้วยความตื่นรู้

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **จาริกบุญ จาริกธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๒-๑๔๐.

สำหรับวิธีการเพื่อเสริมสร้างประโยชน์และความสุขตามหลักโอวาทปาติโมกข์ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายว่า เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการสร้างมิตรภาพ การดำรงตนอย่างเรียบง่ายเพื่อให้เกิดความสุขและประโยชน์เกื้อกูลร่วมกัน ประกอบด้วย ๖ ประการ คือ

(๑) การไม่ว่าร้าย ได้แก่ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือ กล่าวโจมตีใครให้ได้รับความเสียหาย จากคำพูดของตนเอง การมุ่งร้ายด้วยวาจา ด้วยคำเท็จย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นๆ ดังนั้น การไม่ว่าร้ายจึงเป็นวิธีการสำคัญของการสร้างมิตรภาพและความสงบสุขของสังคม

(๒) การไม่ทำร้าย ได้แก่ การไม่เบียดเบียน ประหัต ประหารทำร้ายผู้อื่นที่จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขของสังคม เมื่อบุคคลแสวงความสุขก็พึงแสวงหาด้วยการไม่ทำร้ายผู้อื่น หากยังทำร้ายผู้อื่นก็ไม่เชื่อว่าเป็นผู้ที่รักสันติ ความสุขของสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้

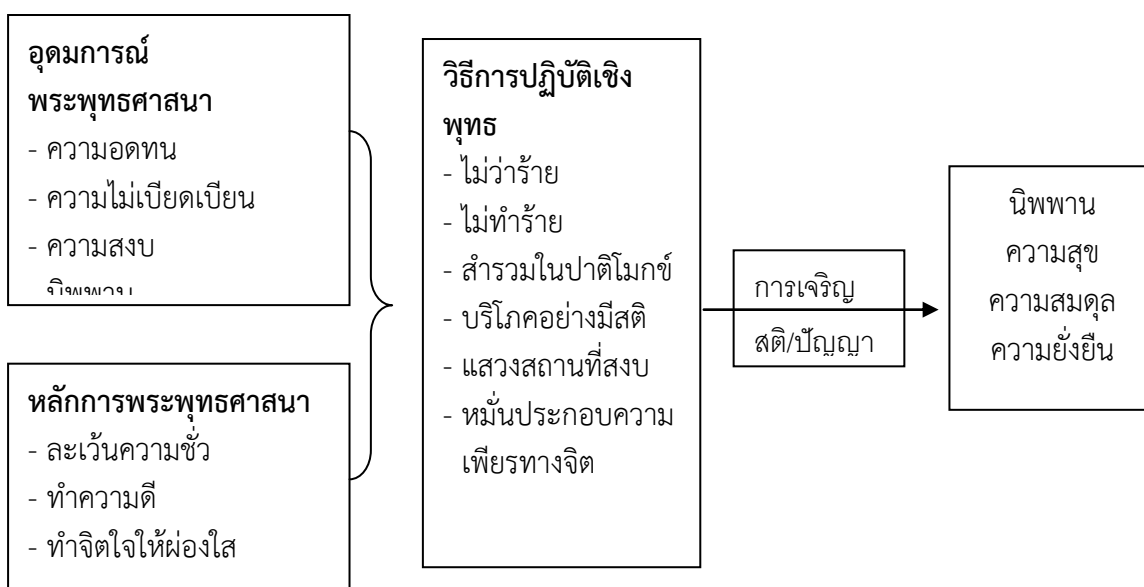
(๓) การสำรวมในปาติโมกข์ ได้แก่ ความเคารพในพระธรรมวินัย ระเบียบ กฎ กติกา กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม หมายถึง การสำรวมระวังมิให้ตนเองล่วงละเมิดพระธรรมวินัยหรือกฎ กติกาของสังคมอันเป็นหลักการอยู่ร่วมกันของหมู่คณะ หากบุคคลไม่สำรวม ละเมิดกฎ กติกาของสังคมแล้ว ความวุ่นวายย่อมจะเกิดขึ้น

(๔) การรู้จักประมาณในการบริโภค ได้แก่ การมีสติในการบริโภคหรือใช้สอย ทรัพย์สินไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป การรู้จักความพอดีในการบริโภคอาหารหรือการใช้สอยสิ่งต่างๆ ด้วยการคำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม

(๕) การอยู่ในสถานที่ที่สงบ ได้แก่ การอยู่ในสถานที่สงบ มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตและสรรพสิ่ง ทำตัวให้เรียบง่าย เป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่มีวุ่นวายครุ่นคิดและใช้แรงงานใช้เวลาให้หมดไปกับการแสวงหาสิ่งเสพบริโภค ซึ่งไม่รวมเฉพาะการบริโภคอาหารเท่านั้น ยังรวมถึงการใช้สอยปัจจัย ๔ อื่นๆ คือ มีการใช้สอยแบบประหยัด พอเพียงไม่สนองความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดหรือไม่มุ่งหาความสุขสำราญจากเรื่องของวัตถุเท่านั้น ยังให้คุณค่าทางด้านจิตใจด้วย

(๖) การประกอบความเพียรในการฝึกจิตใจ ได้แก่ การมั่นคอยดูแลจิตใจของตนเอง ให้ผ่องใส เหมาะสมกับการเรียนรู้เพื่อลดละกิเลส ที่เป็นต้นตอของความทุกข์ การฝึกหัดชำระจิตใจให้สงบมีสุขภาพ คุณภาพและประสิทธิภาพที่ดี สามารถสรุปได้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการทางพระพุทธศาสนา



๒) หลักเบญจศีล เบญจธรรม เบญจศีล^{๒๔} คือข้อปฏิบัติ สำหรับควบคุมกาย และวาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ความเกษมสุข การสำรวม และความไม่ก้าวล่วงละเมิด ส่วนเบญจธรรม^{๒๕} หมายถึง กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีลซึ่งเป็นสภาวะของผู้ทรงไว้แห่งความดีหรือเป็นผู้รักษาความดีไว้ ด้วยการประกอบคุณงามความดี ข้อควรปฏิบัติ ๕ ประการ ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม มีกาย วาจา ใจที่สะอาดงดงาม ได้แก่ เมตตา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และสติสัมปชัญญะ ผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นจะมีความสุข ศีล ๕ คือความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อยการรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

(๑) ปาณาติปาตาเวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต การฆ่าการประทุษร้ายกัน

(๒) อทินนาทานาเวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน

(๓) กามเมสุมิฉฉาจาราเวรมณี เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิด สิ่งที่อยู่อื่นรักใคร่หวงแหน

(๔) มุสาวาทานาเวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง

(๕) สุราเมรยมัชชชมาทัฏฐาเวรมณี เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ

ส่วนเบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมอันดีห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ

(๑) เมตตาและกรุณา คือความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ และความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ คู่กับศีลข้อที่ ๑

(๒) สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต คู่กับศีลข้อที่ ๒

(๓) กามสังวร สังวรในกาม ความสำรวมระวัง รู้

จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงใหลในรูปเสียง กลิ่น รส และสัมผัส คู่กับศีลข้อที่ ๓

(๔) สัจจะ ความสัตย์ ความซื่อตรง คู่กับศีลข้อที่ ๔

(๕) สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำ และไม่ควรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท คู่กับศีลข้อที่ ๕

๓) หลักพรหมวิหาร ๔^{๒๖} คือธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

(๑) เมตตา ความรัก ความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่เมตตาและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

^{๒๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลเบญจธรรมเล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๙.

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕).

^{๒๖} อภ.ปญจก ๒๒/๑๙๒/๒๕๒

(๒) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

(๓) มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการยิ้มขึ้นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

(๔) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขู ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบเฝ้ามองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม^{๒๗}

๔) หลักขรราวาสธรรม ๔^{๒๘} ธรรมสำหรับขรราวาส, ธรรมสำหรับการครองเรือน, ครองชีวิตของคฤหัสถ์

(๑) สัจจะ ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง

(๒) ทมะ การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัยแก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

(๓) ขันติ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

(๔) จาคะ ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว^{๒๙}

๕) หลักสารณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน, ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม มี ๖ ประการ คือ

(๑) เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๒) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

^{๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕.). หน้า ๑๒๔.

^{๒๘} ส.ส. ๑๕/๘๔๕/๓๑๖; ขุ.สุ.๒๕/๓๑๑/๓๖๑.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕.) หน้า ๑๑๓.

(๓) เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

(๔) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกันข้อนี้ ใช้ข้อปฏิบัติตโตโคศี ก็ได้

(๕) สีสสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

(๖) ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

ธรรม ๖ ทั้งประการนี้มีคุณคือ เป็นสารณียะ ให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปิยกรณ ทำให้เป็นที่รัก เป็นครุกรรมทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ ความประสานกลมกลืน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเพื่อเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๓๐}

๗) หลักสังคหัตถุ ๔^{๓๑} ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชน ไว้ในสามัคคี เป็นหลักการสงเคราะห์ของคนในสังคม ประกอบด้วย

(๑) ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

(๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาตุดต็มน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

(๓) อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือชวนชววยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

(๔) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอดันเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้อารมณ์ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๓๒}

จากหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน และการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนานั้น ตั้งอยู่บนหลักการของ “ความสุข” “ความสมดุล” และ “ความยั่งยืน” ของบุคคล สังคม และสรรพสิ่ง มุ่งเน้นบุคคลให้มีสติปัญญา ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีการกระทำทางกาย วาจา ใจที่งดงาม เมื่อบุคคลเป็นกัลยาณชนที่ดีแล้วย่อมจะเกื้อกูลต่อสังคมให้สังคมมีความงดงามตามไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อการจัดการและคุ้มครองชีวิตร่วมกันอย่างเกื้อกูล โดยคำนึงถึงสันติสุขภายในของบุคคลและสันติภาพของสังคม

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), อ้างแล้ว.

^{๓๑} ที.ปา. ๑๑/๑๔๐/๑๖๗ อัง.จตุกก.๒๑/๓๒/๔๒;

^{๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), .อ้างแล้ว.

๒.๒.๒ หลักคำสอนว่าด้วยการอยู่ร่วมของศาสนาคริสต์

คริสต์ศาสนา เป็นศาสนาที่เชื่อในพระเจ้า พระเจ้าที่ชาวคริสต์เชื่อทรงเป็นพระเจ้าหนึ่งเดียว สูงสุดและทรงเป็นผู้สร้างสรรค์สรรพสิ่งทั้งมวล (จักรวาล โลก สิ่งมีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิต) ความเชื่อในพระเจ้าของศาสนาคริสต์มีรากฐานสืบเนื่องมาจากศาสนายิว ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของคริสต์ศาสนา ศาสนายิวเกิดจากอับราฮัม ผู้นำของตระกูลหนึ่งในกลุ่มชนเร่ร่อนซึ่งไม่มีแผ่นดินที่จะปักหลักสร้างบ้าน สร้างเมืองเป็นปึกแผ่น ต้องท่องเที่ยวเร่ร่อนไปอย่างไม่มีหลักแหล่งในดินแดนแถบตะวันออกกลาง ภูมิภาคระหว่างอียิปต์ และเมโสโปเตเมีย แถบลุ่มแม่น้ำไนล์ และลุ่มแม่น้ำไทกริส และยูเฟรติส เมื่อประมาณ ๔๐๐๐ ปีมาแล้ว^{๓๓} สำหรับจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่เป็นข้อปฏิบัติที่ชาวคริสต์จะต้องปฏิบัติตามน้ำพระทัยของพระเป็นเจ้า อันประกอบด้วยปัญญาตามหลักมูลฐานจริยธรรมพระคัมภีร์คือ การนอบน้อมเชื่อฟังต่อพระเป็นเจ้า ดังที่ท่านดับบลิว. เอส บรูยซ์ ได้กล่าวว่า “พระเจ้าผู้เป็นบุคคล พระเจ้าผู้ทรงอยู่เป็นหลักศีลธรรม และหลักความดีประเสริฐทุกประการ ต้องเป็นสิ่งที่มาจากน้ำพระทัยของพระองค์” ต้องเชื่อฟังและกระทำตามพระทัยพระเจ้าเป็นหลักปฏิบัติ เป็นความดีประเสริฐที่สุดการไม่เชื่อฟังเป็นบาปเป็นการละเมิดพระบัญญัติ^{๓๔}

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแห่งความรัก ซึ่งสรุปได้ ๒ ประการคือ รักพระเจ้าอย่างสูงสุดชีวิตจิตใจและรักเพื่อนมนุษย์อย่างสูงสุดเหมือนรักตนเอง คริสตชนที่แท้จริงจึงเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของพระเยซู พยายามเรียนรู้ที่จะรักอย่างที่พระเยซูทรงรัก คือรักอย่างไม่เห็นแก่ตัว พยายามแทนความเห็นแก่ตัวด้วยความรักต่อพระเจ้าด้วยสิ้นสุดจิตใจ สิ้นสุดชีวิต สิ้นสุดปัญญา และด้วยความรักพระเจ้านี้ คริสตชนรักเพื่อนมนุษย์โดยไม่คำนึงว่า เขาจะเป็นคนที่เราชอบหรือไม่ชอบ เป็นคนดี หรือไม่ดี รักเราหรือเกลียดเรา

ตลอดระยะเวลา ๒๐๐๐ ปีที่ผ่านมา มีมนุษย์นับไม่ถ้วนที่ได้เรียนรู้ และดำเนินชีวิตตามความรักของพระเยซูนี้ และได้ทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ โดยทำให้มนุษย์สามารถอยู่ด้วยกันอย่างสันติ ท่านเหล่านี้ชาวคริสต์เรียกว่านักบุญ คือ ผู้ที่อุทิศตนเพื่อมวลมนุษย์โดยไม่คำนึงถึงตนเองดังคำกล่าวของท่านมหาตมาคานธีที่ได้รับวิถีแห่งพระเยซูมาเป็นแนวทางการต่อสู้แบบสันติเคราะห์ของท่าน “ข้าพเจ้ารู้สึกดีที่สุดในคำเทศนาภูเขา (The Sermon on the Mount) เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะบทที่มีคำสอนว่า “เราขอบอกท่านว่าท่านต้องไม่ต่อสู้กับความชั่ว ใครก็ตามที่ตีบท่านที่แก้มข้างขวา ท่านจงหันแก้มข้างซ้ายให้เขาตีด้วย ถ้าหากใครเอาเสื้อนอกของท่านไปท่านจงให้เสื้อคลุมของท่านแก่เขาด้วย” นั่นเป็นที่ถูกอกถูกใจข้าพเจ้าอย่างสุดพรรณนาได้”

ความรักที่พระเยซูสอนสำหรับคนธรรมดาอย่างเราดูเหมือนจะเป็นไปไม่ได้ แต่ในความเป็นจริงนั้นเป็นไปได้ ถ้าเราจริงใจในการฝึกฝนเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้ลืมตัวตนของเรา ให้ไม่ให้เห็นแก่ตัว เราก็สามารถรักอย่างที่พระเจ้ารักเราได้ ดังที่พระเยซูสอนว่า “ถ้าเมล็ดข้าวไม่ได้ตกลงไปในดินและเปื่อยเน่าไปเมล็ดเดียวจะคงอยู่เป็นเมล็ดเดียว แต่ถ้าเปื่อยเน่าไปแล้วก็จะงอกขึ้นเกิดผลมาก

^{๓๓} ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. สุนทรียธรรม หลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมโลกเดียวกันอย่างสันติสุข คริสต์ พุทธ ยูดาห์ อิสลาม ฮินดู, (กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ : ๒๕๕๐), หน้า ๑.

^{๓๔} เอนลี เอ็ช.บาร์เนต . คริสเตียนจริยธรรม, แปลโดย ทอด ประทีปเสน, (กรุงเทพมหานคร: อุทนาการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕.

ผู้ใดที่รักชีวิตตนก็ต้องเสียชีวิต และผู้ที่ซังชีวิตของตนในโลกนี้ก็จางชีวิตนั้นไว้ในรันดร”^{๓๕} หน้าที่ที่สำคัญของคริสตชนก็คือทำลายความเห็นแก่ตัวและดำเนินชีวิตเพื่อผู้อื่น

หลักคำสอนเพื่อการอยู่ร่วมกันของศาสนาคริสต์

๑) บทบัญญัติ ๑๐ ประการ เป็นหลักการพื้นฐานของศาสนาคริสต์ที่มีความประสงค์จะให้หมู่มนุษย์ได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน เป็นพันธสัญญาที่พระองค์ทรงกระทำกับพวกเขาบัญญัติสิบประการเป็นบัญญัติที่สำคัญสำหรับชาวคริสต์ด้วย แม้ว่าบัญญัติสำคัญที่สุดคือบัญญัติแห่งความรัก แต่บัญญัติสิบประการเป็นหลักการที่เป็นรูปธรรมเพื่อการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะเป็นหลักการที่กว้างก็ตาม บัญญัติสิบประการมีดังนี้

๑. จงนมัสการพระเจ้าแต่ผู้เดียว
๒. อย่าออกพระนามพระเจ้าโดยไม่สมควร
๓. วันพระเจ้าให้ถือเป็นวันศักดิ์สิทธิ์
๔. จงนับถือบิดามารดา
๕. อย่าฆ่าคน
๖. อย่าล่วงประเวณี
๗. อย่าลักทรัพย์
๘. อย่าินทาว่าร้ายผู้อื่น
๙. อย่าคิดโลภในประเวณี
๑๐. อย่าคิดโลภในสิ่งของของผู้อื่น

บทบัญญัติข้อที่ ๑-๓ นั้น มุ่งเน้นการสร้างศรัทธาในพระเจ้าโดยมีหลักการเช่น “เจ้าจงอย่ามีพระเจ้าอื่นต่อหน้าเรา” “เจ้าจงอย่าสร้างรูปเคารพสำหรับคนเป็นสัณฐานรูปใด ๆ ซึ่งมีอยู่ในท้องฟ้า อากาศเบื้องบน หรือแผ่นดินเบื้องล่าง หรือในน้ำใต้แผ่นดิน อย่ากราบไหว้ ปฏิบัติรูปนั้น ๆ ด้วยเรา คือ ยะโฮวาฮพระเจ้าเบื้องบนของเจ้า เป็นผู้ทรงแหน ให้โทษของบิดา ซึ่งซึ่งเราติดถึงลูกหลาน กระทั่ง ๓-๔ ชั่วอายุคน แต่แสดงกรุณาต่อผู้ที่รักเรา และรักษาบัญญัติของเราหลายพันชั่วอายุคน อย่าออกนาม ยะโฮวาฮ พระเจ้าของเจ้าเปล่า ๆ ด้วยผู้ที่ออกนามของพระองค์ท่านเล่นเปล่า ๆ นั้น พระเจ้าจะไม่ปรับโทษก็หาไม่ได้ จงนับถือวันสะบาโต (Sabbath day) คือ วันอาทิตย์เป็นวันบริสุทธิ์ จงทำงานของเจ้าให้เสร็จใน ๖ วัน (ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์) แต่วันที่ ๗ เป็นวันสะบาโตของพระยะโฮวาฮพระเจ้าของเจ้า ในวันนั้นจงอย่าทำงานใดๆ คือเจ้าเองหรือบุตรธิดาของเจ้าหรือทาสของเจ้า หรือบรรดาสัตว์ใช้งานของเจ้าหรือแขกผู้อาศัยอยู่ข้างในประตูเมืองของเจ้า ทั้งนี้ เพราะพระเจ้าได้สร้างฟ้าแผ่นดิน และทะเล และทุกสิ่งที่มีอยู่ในที่ทั้งปวงนั้น พระองค์ทรงเหน้อยมาก จึงทรงพักในวันที่ ๗ ฉะนั้น พระเจ้าจึงทรงอวยพรแต่วันสัปดาห์และทรงถือว่าเป็นวันบริสุทธิ์

บัญญัติข้อที่ ๔ จงนับถือบิดามารดา ประเพณีของอิสราเอลไม่แตกต่างจากประเพณีชนชาติต่าง ๆ ในโลกซึ่งให้ความนับถือบิดามารดาและ บรรพบุรุษของเผ่าพันธุ์ของตนแต่ก็จริงสำหรับทุกเผ่าพันธุ์เช่นเดียวกันว่า มีผู้ที่กตัญญูต่อบุพการีของตนในลักษณะต่าง ๆ บัญญัติข้อนี้มีไว้เพื่อย้ำให้

^{๓๕} ยอห์น ๑๒: ๒๔-๒๕

เห็นความสำคัญและกล่าวโทษผู้ที่กระทำผิดในเรื่องนี้ว่า "ผู้ใดทุบตีบิดามารดาของตน จะถูกปรับโทษถึงตาย" "ผู้ใดด่าแช่งบิดามารดาของตน ต้องถูกปรับโทษถึงตาย" "นัยน์ตาที่เยาะเย้ยบิดาและดูถูกไม่ฟังมารดา จะถูกแหงนหุบเขาจิกออก และแร้งกินเสีย" ในพันธสัญญาเดิมมีบทสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่มาก โดยเฉพาะในหนังสือสุภาษิตซึ่งล้วนสอนให้ปฏิบัติต่อบิดามารดา ด้วยความเคารพ "บุตรของเราเอ๋ยจงรักษาบัญญัติของพ่อเจ้า และอย่าละทิ้งคำสั่งสอนของแม่เจ้าแม้ดม้นไว้ในใจของเจ้าเสมอผู้กมันไว้ที่คอของเจ้า เจ้าจะเดินมันจะนำหน้า ถ้าเจ้านอนลงมันจะเฝ้าเจ้าและเมื่อเจ้าตื่นมันจะพูดกับเจ้า"

ในพันธสัญญาใหม่ พระเยซูก็ทรงย้ำเรื่องนี้เช่นเดียวกัน แต่ก็อาจมีความสงสัยในทำที่และคำสอนของพระองค์ในบางครั้งเมื่อพระองค์บอกกับผู้ที่อยากติดตามพระองค์ซึ่งขออนุญาตกลับไปฝั่งศพบิดามารดาก่อนว่า "ปล่อยให้คนตายฝังคนตายเองเถิด" หรือ "ถ้าผู้ใดมาหาเราและไม่ซิงบิดามารดา บุตรภรรยาและพี่น้องชายหญิง แม้กระทั่งชีวิตของตนเองด้วย ผู้นั้นเป็นศิษย์ของเราไม่ได้" คำว่า "ซิง" ในที่นี้มีความหมายว่า ถือเป็นเรื่องรอง ไม่ได้หมายความว่าให้ "เกลียดชัง" ตามความหมายของอักษร เช่นเดียวกับเรื่องของคนที่ขออนุญาตไปฝั่งศพ ซึ่งหมายถึงขอไปเลี้ยงดูบิดามารดาจนท่านถึงแก่กรรมก่อน ซึ่งพระเยซูก็คงไม่ให้ห้ามเพราะสิ่งที่พระองค์ทรงกระทำก็ล้วนแสดงให้เห็นถึงความเป็นมนุษย์ แต่ทรงบอกเช่นนั้นเพื่อให้ผู้นั้นเห็นว่า การติดตามพระองค์นั้นสำคัญกว่าทุกสิ่งที่เหลือพระเจ้าจะทรงจัดการให้เอง เซนต์ปอลเองก็สอนเรื่องนี้หลายครั้งเช่นเดียวกันว่า "จงนบนอบเชื่อฟังบิดามารดาของตนในองค์พระผู้เป็นเจ้า เพราะกระทำ อย่างนั้นเป็นการถูกจงให้เกียรติแก่บิดาของเจ้า นี่เป็นพระบัญญัติข้อแรกที่มีพระสัญญาไว้ด้วย เพื่อเจ้าจะไปดีมาดีและมีอายุยืนนานบนแผ่นดินโลก" แต่ท่านก็สอนบิดามารดาเช่นเดียวกันว่า "อย่าข่มขู่บุตรของตนให้เกิดโทษแต่จงอบรมบุตรของตนด้วยการสั่งสอนและการเตือนสติตามหลักขององค์พระผู้เป็นเจ้า"

การนับถือบิดามารดาและบรรพบุรุษเป็นหน้าที่สำคัญเพราะพวกเขาคือผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันประกอบด้วยคุณค่า ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตในทุก ๆ ด้าน บุตรคือผู้สืบทอดเจตนารมณ์ต่าง ๆ ด้วยการรับและปฏิบัติตาม ซึ่งก็อาจมีการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขของกาลเวลาการเน้นความเคารพต่อบิดามารดาเป็นการตอกย้ำความสำคัญของอุดมคติคุณธรรมและคุณค่าต่าง ๆ ของอดีตเพื่อไม่ให้ลืมอดีต สืมรากฐานชีวิตดั้งเดิมของตนเอง หันไปหาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่มีคุณค่าที่แท้จริงและไม่อาจต่อเนื่องจากประเพณีเดิมได้ ดำเนินชีวิตไปอย่างไม่มีรากเหง้า

บัญญัติข้อที่ ๕ อย่างมาคน บัญญัติข้อนี้มาจากความเชื่อที่ว่า พระเจ้าทรงเป็นผู้ให้กำเนิดแก่ชีวิตมนุษย์ พระองค์ทรงเป็นเจ้าของและมีสิทธิ์เหนือชีวิตนี้ชีวิตมีค่าสูงสุดซึ่งมนุษย์ยอมสละทุกสิ่งเพื่อจะได้อยู่ยืนาน เมื่อลมหายใจเข้าออกมาจากพระเจ้า ทุกขณะในชีวิต จึงเป็นชีวิตในพระเจ้า "พระองค์ทรงเป็นผู้ประทานชีวิต ลมหายใจและสิ่งสารพัดแต่คนทั้งปวงต่างหากพระองค์ได้ทรงสร้างมนุษยชาติ สืบสายโลหิตอันเดียวกันให้อยู่ทั่วโลก และได้ทรงกำหนดเวลาและเขตแดนให้เขาอยู่เพื่อเขาจะได้แสวงหาพระเจ้าและมุ่งหวังจะคลำหาให้พบพระองค์ที่จริงพระองค์ไม่ได้อยู่ห่างไกลจากทุกคนเลย ด้วยว่า "เรามีชีวิต เป็นอยู่และไหวตัวอยู่ในพระองค์ ตามที่กวีบางคนในพวกท่านได้กล่าวไว้ว่า "แท้จริงเราทั้งหลายเป็นเชื้อสายของพระองค์" เมื่อชีวิตเป็นสิ่งประเสริฐเช่นนี้ ความตายจึงเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามอิสราเอลมองว่าถ้าชีวิตเป็นสิ่งที่ดีความตายก็เป็นสิ่งชั่วร้าย บางครั้งก็มองว่าความตายเป็นการลงโทษของพระเจ้า แต่ก็ถือด้วยว่าเป็นกฎ "ธรรมชาติ" หรือกฎที่มาจากพระเจ้าที่มนุษย์ต้องตายพระเจ้าเท่านั้นไม่รู้ตายพระองค์ทรงเป็น "พระเจ้าทรงชีวิตมนุษย์ไม่มีสิทธิ์ทำลายชีวิตทั้งของตนเอง

และของผู้อื่น ในพันธสัญญาเดิมกำหนดโทษในเรื่องนี้ไว้หนักมาก เมื่อทำให้ผู้อื่น ตายตัวเองก็ต้องตาย ด้วยนอกจากการฆ่าแล้วยังรวมความไปถึงการเบียดเบียนด้วย ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

บัญญัติข้อที่ ๖ อย่างลวงประเวณี การผิดประเวณีเป็นความผิดของทั้งชายและหญิง เท่ากัน อย่างไรก็ตามก็ยังมีมองว่าเป็นความผิดของหญิง มากกว่า หญิงมักจะถูกประณามและกล่าวโทษ มากกว่าชาย (ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมส่วนใหญ่ในโลกแม้ในปัจจุบัน) แต่ก็ไม่ได้ หมายความว่า ฝ่ายชายจะไม่ผิดเพราะโทษที่กำหนดไว้ในนั้นมีสำหรับหญิงและชายหนักพอ ๆ กันในประวัติศาสตร์ของ อิสราเอลในยุคแรกซึ่งเริ่มจากอาบราฮัมนั้น บุรุษอาจมีภรรยาได้หลายคน อาบราฮัมไม่มีบุตรกับ นางซาราห์จึงรับเอานางฮาการ์ซึ่งเป็นคนใช้ชาวอียิปต์มาเป็นภรรยาอีกผู้หนึ่งเพื่อจะได้ทายาทสืบตระกูล (ดู ปฐก.๖) ต่อมาได้มี ประเพณีผิวเดียวเมียเดียวโดยการอ้างถึงการสร้างโลก ซึ่งพระเจ้าทรงสร้าง อาดัมและอีฟขึ้นมา "ไม่ควรที่ผู้ชายผู้นี้จะอยู่คนเดียว เราจะสร้างคู่อุปถัมภ์ที่สมกับเขาขึ้น" ในอีกตอนหนึ่งเกี่ยวกับการสร้างโลก (ซึ่งดูเหมือนสะท้อนประเพณีความเชื่อของอิสราเอล ในยุคที่ หนังสือปฐมกาล เขียนขึ้นมา) บอกว่า "ผู้ชายจึงจากบิดามารดาของตนไปผูกพันอยู่กับภรรยา และเขาทั้งสองจะเป็นเนื้อเดียวกัน" พระองค์ทรงอวยพรให้มีลูกหลานเต็มแผ่นดินด้วยเหตุนี้การแต่งงานจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หย่าร้างมิได้ "เราเกลียดการหย่าร้าง และการที่ใครกระทำการทารุณต่อภรรยาของตน" อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าในพันธสัญญาเดิมมีการหย่าร้างแต่โดยมีเงื่อนไขว่าฝ่ายภรรยาเป็นหมั้น เพราะถือว่า การมีบุตรเป็น พระพรของพระเจ้าหรือว่ามี การผิดประเวณี การลวงประเวณีเป็นความผิดหนัก และมีโทษหนักเท่ากับการฆ่าคนที่เดียวและไม่ได้หมายถึงการลวงประเวณีระหว่าง ชายและหญิง เท่านั้น แต่ระหว่างชายกับชาย หรือระหว่างคนกับสัตว์ ไม่ว่าชายหรือหญิงอีกด้วย "ถ้าผู้ใดร่วม ประเวณีกับภรรยาของเพื่อนบ้าน ให้ขว้างผู้ร่วมประเวณีทั้งชายและหญิงนั้นให้ตาย ผู้ใดเข้านอน กับ ภรรยาบิดาตน ผู้นั้นได้เปิดของลับของบิดาตนให้ขว้างทั้งสองนั้นเสียให้ตาย ที่เขาต้องตายนั้นเขาเอง รับผิดชอบ ผู้ใดเข้านอนกับลูกสะใภ้ให้ขว้างทั้งสองนั้นให้ตายเพราะเขาผิดประเวณีต่อญาติสนิทที่เขา ต้องตายนั้นเขาเองรับผิดชอบ ชายใดเข้านอนกับผู้ชายกระทำการอย่างกับผู้หญิงทั้งสองคนกระทำผิดในสิ่งที่พึงรังเกียจให้ขว้างทั้งสองคนนั้นเสียให้ตาย ที่เขาต้องตายนั้นเขาเองรับผิดชอบชายใดได้ภรรยาและ ได้มารดาของของนางมาเป็นภรรยาด้วย นี่เป็นเรื่องอธรรม ให้เผาทั้งชายนั้นและหญิงทั้งสองนั้นเสีย ด้วยไฟ เพื่อว่าจะไม่มีความอธรรมในหมู่พวกเจ้า ถ้าชายใดสมสู่กับสัตว์เดรัจฉาน ให้ขว้างชายคนนั้น เสียให้ตายและเจ้าจงขว้างสัตว์เดรัจฉานนั้นเสียให้ตายถ้าหญิงใดเข้าใกล้สัตว์เดรัจฉานนั้นเสียให้ตาย ที่ เขาต้องตายนั้น เขาเองรับผิดชอบ " ในพระวรสารมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับหญิงที่ถูกจับได้ขณะที่ผิด ประเวณี ชาวยิวนำมาถามพระเยซูว่าจะลงโทษตามกฎหมาย ของโมเสสหรือไม่ พระองค์ตรัสกับพวกเขาว่า "ผู้ใดในพวกท่านที่ไม่ผิดก็ให้อาหินขว้างเขาก่อน" แล้วพระองค์ก็เจียบไปโดยก้มลงเขียนอะไรบางอย่าง บนพื้นดิน จนกระทั่งชาวยิวเหล่านั้นค่อยๆ จากไป คงเหลือแต่สตรี ผู้นั้น พระเยซูตรัสกับนางว่า "เรา จะไม่เอาโทษเจ้าเหมือนกัน ไปเถิดแล้วอย่าทำบาปอีก" เรื่องนี้ยืนยันคำสอนข้ออื่น ๆ ซึ่งพระเยซูทรง สอนบนภูเขา พระองค์ทรงเสด็จมาเพื่อทำให้กฎหมายเดิมสมบูรณ์ และทรง แสดงให้เห็นถึงพระเมตตาของพระเจ้าที่มีต่อคนบาป ทั้งนี้ก็ยังยืนยันเช่นเดิมว่าสิ่งที่ผิดก็ยังผิด บาปก็คือบาป

บัญญัติข้อที่ ๗ อย่างลักทรัพย์ บัญญัติข้อนี้ไม่ได้หมายถึงแต่การขโมยของผู้อื่น แต่รวมถึง การเบียดเบียน การกดขี่ การเอาเปรียบผู้อื่นแกว่า ผู้ที่ยากจนกว่า หรืออีกนัยหนึ่งเป็นเนื่อง เกี่ยวกับความยุติธรรม ส่วนที่เกี่ยวกับการลักทรัพย์โดยตรง พระคัมภีร์กล่าวถึงความโลภในทรัพย์สิน

ของผู้อื่นและของโลกโดยทั่วไป การลักทรัพย์มีโทษหนักเบาตามกรณี หนังสือห้าเล่มแรกได้กำหนด กฎเกณฑ์และการลงโทษเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้มากเกี่ยวกับบัญญัติข้อนี้มีเรื่องที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ซึ่ง มนุษย์แต่ละคนมีแม้ว่าในท้ายที่สุดทุกสิ่งทุกอย่างก็เป็นของพระเจ้า พระเจ้าตรัสว่า "เจ้าจะขายที่ดิน ของเจ้าให้ชาตมิได้เพราะว่าที่ดินนั้นเป็นของเราเพราะเจ้าเป็นแขกเมืองและเป็นผู้อาศัยอยู่กับ เรา"

บัญญัติข้อที่ ๘ อย่างนิทานว่าร้าย ซึ่งรวมถึงการมุสาการเป็นพยานเท็จทำให้ผู้อื่นเสียหาย เสียชื่อเสียง การหลอกลวงทุกชนิดทั้งด้วย การปฏิบัติและคำพูด "คนไร้ค่าคือคนชั่วร้ายที่เหี่ยวไปด้วย วาจาอคตเคี้ยว ตาของเขาก็ขยับ เท้าของเขาก็ขยับ นิ้วของเขาก็ชี้ไป ประดิษฐ์ความ ชั่วร้ายด้วยใจ ตลบตลวงหวานความแตกร้างอยู่เรื่อยไป" การกล่าวเท็จโยงไปถึงจิตใจและความคิดที่ชั่วร้ายความ อิจฉาริษยา ความมุ่งร้ายต่อผู้อื่น ดังตัวอย่างของกาอินที่ฆ่าอาเบล น้องชายพระเจ้าทรงถามถึงอาเบล กาอินก็โกหกว่าไม่ทราบหรือพี่น้องของโยเซฟที่อิจฉาโยเซฟและขายให้กับ พ่อค้าอียิปต์แล้วไปโกหก ยากอบผู้บิดาว่าโยเซฟถูกสัตว์ป่ากัดกิน และเรื่องอื่น ๆ ซึ่งได้รับการกล่าวโทษและประณาม เช่นเดียวกับที่พระเยซูทรงประณามพวกฟาริสี คัมภีร์อาจารย์ เพราะความหน้าซื่อใจคดของพวก เขา พระองค์เปรียบเทียบคนเหล่านี้กับหลุมศพที่ ฝังงามแต่ภายนอก คนเหล่านี้ไม่พูดความจริงและไม่ปฏิบัติ "จริง" เซนต์ปีเตอร์สอนว่า "ที่ท่านทั้งหลายได้ชำระจิตใจของท่านให้บริสุทธิ์แล้วด้วยการเชื่อ ฟังความจริงจนมีใจรักเพื่อนพี่น้องอย่างจริงใจ ท่านทั้งหลายจงรักกันมากด้วยน้ำใสใจจริง" ทั้งนี้เพราะ พวกเขาเชื่อในพระเยซูผู้ทรงเป็น "หนทางความจริง และชีวิต"

บัญญัติข้อที่ ๙ และ ๑๐ ในหนังสือห้าเล่มแรกรวมอยู่ด้วยกันคือ "อย่าโลภครว้เรือนของ เพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้านหรือทาสทาสีของเขาหรือโคลาของเขาหรือสิ่ง ๆ ซึ่งเป็นของ เพื่อนบ้าน" ทั้งสองข้อนี้เกี่ยวกับข้อหกและข้อเจ็ดแต่เน้นที่จิตใจของผู้กระทำผิดซึ่งมีความโลภมากมัก ได้ของของผู้อื่น แม้ว่าจะยังไม่ได้ ลงมือกระทำก็ตามพระเยซูเองก็เน้นเรื่องนี้ พระองค์ทรงสอน ว่า "ความคิดชั่วร้าย การผิดแผกผิดเมีย การล่วงประเวณี การลักขโมย การเป็นพยานเท็จ การใส่ร้าย ก้อออกมาจากใจ" พันธสัญญาเดิมสอนว่า "พระเจ้าทรงทอดพระเนตรจิตใจ" ผู้เป็นที่โปรด ปรานของพระเจ้าและเข้าใกล้ พระองค์ได้คือผู้มีจิตใจบริสุทธิ์เท่านั้นพระองค์ทรงหยั่งทราบในใจของ มนุษย์และทรงทดลองใจของมนุษย์ พระเยซูตรัสว่า "เจ้าทั้งหลายดูทำที่เป็นคนชอบธรรมต่อหน้า มนุษย์ แต่พระเจ้าทรงทราบใจของท่านทั้งหลาย ด้วยว่าสิ่งที่เป็นที่นับถือท่ามกลางมนุษย์ก็ยังมีที่ เกลียดซึ่งจำเพาะพระพักตร์พระเจ้า" ความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์เป็นความสัมพันธ์ "ทาง ใจ" พระองค์ทรง "ดลใจ" มนุษย์โดยพระจิตของพระองค์ ทรง "เปิดใจ" ทำให้มนุษย์เชื่อสิ่งที่พระองค์ ทรงเปิดจิตใจของสาวกสองคนที่กำลังสนทนากันเรื่องพระเยซู โดยไม่ทราบว่ามีผู้ร่วม เดินทางกับพวก เขานั้นคือ พระเยซูผู้กลับคืนชีพแล้ว ผู้ที่จะเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้าได้ต้องเป็นผู้มีใจบริสุทธิ์ เหมือนเด็กน้อย ผู้ยังมีแต่ความเชื่อและบริสุทธิ์รัก "ทุกคนที่รักก็บังเกิดจากพระเจ้าและรู้จักพระเจ้าผู้ที่ไม่รักก็ไม่รู้จักพระเจ้าเพราะว่าพระองค์ทรงเป็นความรัก" ผู้ที่รักคือ ผู้ที่มีพระจิตของพระเจ้า เขาเกิด ใหม่และเป็นบุตรของพระเจ้าด้วย เป็นการยากอย่างยิ่งที่จะกล่าวถึงเรื่องพระตรีเอกภาพอันเป็นรหัส ธรรมอันสำคัญและลึกซึ้งนี้แต่เพียงสั้น ๆ เหตุผลของ มนุษย์คงไม่สามารถ "เข้าถึง" ได้จนสามารถ "อธิบาย" ได้อย่างเห็นแจ้ง เช่นเดียวกับไม่สามารถกระทำได้กับรหัสธรรมอื่นๆ พระเยซูได้ทรงเปิดเผย ให้ทราบถึงพระบิดาและพระจิต แต่พระองค์ไม่เคยเอ่ยคำว่า "สาม" พระองค์ตรัสถึงความเป็นหนึ่ง

เดียว กับพระบิดาและกับพระจิต พยานความเชื่อของพระศาสนจักรนับแต่บรรดาสาวกทำให้เชื่อว่า พระเจ้าทรงเป็นหนึ่งเดียว ทรงเป็นพระเจ้าเดียวเป็นสามพระบุคคล (One God, Three Persons) เท่าเทียมกันทุกประการ ทรงมีธรรมชาติเดียว คือ ธรรมชาติ หรือ ความเป็นพระเจ้าไม่ทรงมีเบื้องต้นและ บั้นปลาย ทรงเป็นอยู่แต่ในรันดร สัจธรรมนี้พระเยซูคริสต์ได้ทรงเปิดเผยและ ถูกถ่ายทอดมาด้วยภาษามนุษย์ ซึ่งมีขีดจำกัดและอยู่ในเงื่อนไขของกาลเวลาและสถานที่ และเป็นข้อจำกัดของธรรมชาติมนุษย์ ของแต่มนุษย์ก็สามารถข้ามพ้นขีดจำกัดนี้ได้โดยการดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งพระเจ้า วิถีแห่งความรัก ด้วยจิตวิญญาณแห่งพระเจ้าผู้ประทับ อยู่กับผู้ที่มิหัวใจรัก นี่คือนิยามชีวิตของพระเยซูคริสต์เองผู้ทรงเป็น "บุตรหัวปี" ของพระเจ้าแต่ทรงกำเนิดแต่ในรันดรภาพ ความรู้แจ้งในสัจธรรมข้อนี้ก็จะเกิดขึ้นจากการ ร่วมชีวิตเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า

๒) ความศรัทธา ความศรัทธาและความเชื่อสำหรับคริสต์ชนเป็นเรื่องเดียวกัน ศรัทธา เป็นความมุ่งมั่นที่จะเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า ความศรัทธาทำให้เกิดความเชื่อ ด้วยความเชื่อนี้ มนุษย์จะสามารถทำสิ่งที่เป็นไปได้ ดังที่พระเยซูสอนว่า “ถ้าพวกท่านมีความเชื่อเท่าเมล็ดพืช เมล็ดหนึ่ง ท่านก็จะสั่งต้นหมอนี้ได้ว่า ‘จงถอนขึ้นออกไปปักในทะเล’ และมันจะฟังท่าน” (ลูกา ๑๗ : ๑๖)^{๓๖} ความเชื่อนี้มนุษย์ต้องวิงวอนขอต่อพระเจ้าด้วยความศรัทธา ดังที่พระอัครสาวกของพระเยซู วิงวอนขอต่อพระองค์ว่า “ขอพระองค์โปรดให้ความเชื่อของพวกข้าพเจ้ามากยิ่งขึ้น” (ลูกา ๑๗: ๕)^{๓๗} ความเชื่อเป็นสิ่งที่จะทำให้มนุษย์มีความกล้าแกร่งทางคุณธรรม ดังที่พระเยซูวิงวอนขอความเชื่อจาก พระเจ้าให้แก่เปโตร หัวหน้าของอัครสาวกของพระองค์ว่า “แต่เราได้อธิษฐานเผื่อตัวท่าน เพื่อ ความเชื่อของท่านจะได้ไม่ขาด และเมื่อท่านได้หันกลับแล้ว จงชูกำลังพี่น้องของท่าน” (ลูกา ๒๒ : ๓๒)^{๓๘} เพราะเปโตรกลัวที่จะแสดงว่ารู้จักพระเยซูเมื่อพวกเขาจะมาจับพระองค์ ทั้งนี้เพื่อเปโตรจะได้มี ความกล้าที่จะเป็นผู้นำทางธรรมะของพระองค์ จนในที่สุดเปโตรก็สละชีวิตโดยถูกตรึงกางเขน เช่นเดียวกับพระเยซู

๓) ความสุข ในคริสต์ศาสนา เนื่องจากศาสนาคริสต์มีความรักเป็นหัวใจของตรีศตธรรม ความสุขสำหรับคริสต์ชนจึงไม่เป็นเพียงความสุขทางกายเท่านั้น แต่เป็นการแสดงความรักอันเป็น เอกลักษณะของศาสนาคริสต์นี้ ดังที่พระเยซูตรัสไว้ในมัทธิว บทที่ ๕ ข้อ ๑-๑๑ ซึ่งชาวคริสต์ เรียกว่ามหาบุญลาภ “บุคคลผู้รู้สึกบพร่องฝ่ายวิญญาณ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะแผ่นดินสวรรค์เป็น ของเขา”^{๓๙} ในความเชื่อของคริสต์ชน มนุษย์ทุกคนเป็นคนบาป ไม่มีผู้ใดที่ดีบริบูรณ์นอกจากพระเจ้า เท่านั้น (ลูกา ๑๘: ๑๙) ผู้ที่รู้สึกบพร่องฝ่ายวิญญาณคือ ผู้ที่รู้จักตัวเองตามความเป็นจริง และ ตระหนักว่าตนต้องเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า ไม่ยึดมั่นถือมั่นอยู่กับตนเองอย่างเห็นแก่ตัว “บุคคล ผู้ใดโศกเศร้า ผู้นั้นเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับการปลอบประโลม” ความเศร้าโศกนี้ไม่ใช่เป็นการ สงสารตนเอง แต่เกิดจากการร่วมทุกข์ร่วมสุข การเอาใจเขามาใส่ใจเราทำให้รู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นความรู้สึกร่วมกับผู้ที่มีความทุกข์ยาก “บุคคลผู้ใดมีใจอ่อนโยน ผู้นั้นเป็นสุขเพราะเขาจะได้ แผ่นดินโลกเป็นมรดก” “บุคคลผู้ใดสร้างสันติ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะพระเจ้าจะทรงเรียกเขาว่าเป็น

^{๓๖}(ลูกา ๑๗:๑๖)

^{๓๗}(ลูกา ๑๗:๕)

^{๓๘}(ลูกา ๒๒:๓๒)

^{๓๙}(ลูกา ๑๘ :๑๙)

ลูก” “บุคคลผู้ใดต้องถูกข่มเหงเพราะความชอบธรรม ผู้นั้นเป็นสุขเพราะว่าแผ่นดินสวรรค์เป็นของเขา” “เมื่อเขาจะติเตียนข่มเหง และนินทาว่าร้ายท่านทั้งหลายเป็นความเท็จเพราะเรา ท่านก็เป็นสุขจงชื่นชมยินดีเพราะว่าบำเหน็จของท่านมีบริบูรณ์ในสวรรค์เพราะเขาได้ข่มเหงผู้เผยพระวจนะทั้งหลายที่อยู่ก่อนท่านเหมือนกัน

ความทุกข์ก็เช่นเดียวกัน เกิดจากความไม่ใส่ใจในเพื่อนมนุษย์ พระเยซูได้พูดถึงเรื่องความทุกข์นี้โดยทรงเล่าเป็นนิทานเปรียบเทียบเรื่องเศรษฐีกับลาซารัส (ลูคา ๑๖:๑๙-๓๑) เศรษฐีในเรื่องเป็นทุกข์อย่างแสนสาหัสร้องต่ออับราฮัมว่า “อับราฮัมบิดาของข้าฯ ขอเอ็นดูข้าพเจ้าเถิดขอให้ข้าพเจ้าได้กินเศษขนมปังที่ตกจากโต๊ะของท่านบ้าง” ซึ่งอับราฮัมตอบว่า “ลูกเอ๋ยเจ้าจงระลึกว่าเมื่อเจ้ายังมีชีวิตอยู่ เจ้าได้ของดีสำหรับตัว และลาซารัสก็ได้ของเลว แต่เดี๋ยวนี้เขาได้รับการเลี้ยงดู แต่เจ้าได้รับความแสนระทม” ความทุกข์ของเศรษฐีเกิดจากการที่เขาไม่เห็นใจคนยากจน^{๔๐}

๔) ความดี เป็นความมุ่งมั่นที่จะดำเนินชีวิตเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายคือเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า การดำเนินชีวิตเช่นนี้มีพระบัญญัติที่พระเจ้าประทานให้เป็นแนวทาง และต้องหมั่นพิจารณาชีวิตอยู่เสมอ ๆ ซึ่งท่านยอห์นได้เตือนคริสตชนว่า “ท่านที่รักทั้งหลายอย่าเชื่อวิญญาณเสียทุก ๆ วิญญาณ แต่จงพิสูจน์วิญญาณนั้น ๆ ว่ามาจากพระเจ้าหรือไม่” (๑ ยอห์น ๔ : ๑) เพราะมนุษย์สามารถที่จะลุ่มหลงออกนอกกลุ่มนอกทางตลอดเวลา การพิจารณาชีวิตนั้นมนุษย์ไม่ได้ถูกปล่อยให้ทำเอง แต่พระเจ้าจะคอยช่วยเหลือขอเพียงมนุษย์ตั้งใจมุ่งมั่นที่จะดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้อง การดำเนินชีวิตเช่นนี้มีผลเป็นการดีที่มนุษย์ควรทำ

๕) ความยุติธรรม ความยุติธรรมกับพระเจ้าของชาวคริสต์นั้นเป็นหนึ่งเดียวกัน เช่นตอนหนึ่งในพระคัมภีร์กล่าวว่า “ความชอบธรรม และความยุติธรรมเป็นรากฐานแห่งบัลลังก์ของพระเจ้า” การปฏิบัติพระบัญญัติที่สำคัญที่สุด คือรักพระเจ้าและรักเพื่อนมนุษย์นั้น จะต้องปฏิบัติความยุติธรรมด้วยความยุติธรรมในคำสอนของคริสต์ศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่ที่การไม่ละเมิดกฎหมาย แต่รวมไปถึงการต้องมีน้ำใจด้วยนั้นคือถ้าคริสตชนขาดน้ำใจก็เป็นการทำผิดต่อความยุติธรรม (สดุดี ๙๗:๒)^{๔๑}

๖) การให้อภัย เป็นเรื่องสำคัญยิ่งของศาสนาคริสต์ พระเยซูทรงสอนให้มนุษย์รู้จักให้อภัยอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และให้อภัยแก่ทุกคนดังเรื่องในคัมภีร์ที่เปโตรทูลถามพระเยซูว่า “พระองค์เจ้าข้า หากพี่น้องของข้าพระองค์ทำผิดต่อข้าพระองค์เรื่อยไป “ข้าพระองค์ควรจะยกความผิดของเขาก็ครั้ง ถึงเจ็ดครั้งหรือ พระเยซูตรัสตอบเขาว่า เรามีได้ว่าเพียงเจ็ดครั้งเท่านั้น แต่เจ็ดครั้งคุณด้วยเจ็ดสิบ”^{๔๒}

^{๔๐}(ลูคา ๑๖:๑๙-๓๑)

^{๔๑}(สดุดี ๙:๒)

^{๔๒}ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. สุนทรียธรรม หลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมโลกเดียวกันอย่างสันติสุข คริสต์ พุทธ ยูดาห์ อิสลาม ฮินดู, กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ : ๒๕๕๐, หน้า ๑๖-๑๘.

๗) ปัญญา เป็นสิ่งที่พระเจ้าจะเผยแสดงให้มนุษย์ทราบ เมื่อมนุษย์แสวงหาน้ำพระทัยพระเจ้าอย่างมุ่งมั่น พระเยซูทรงสอนว่า “อย่ากระวนกระวายว่าจะตอบอย่างไร หรือจะกล่าวอะไร เพราะว่าพระวิญญาณบริสุทธิ์จะโปรดสอนท่านในเวลาไม่งั้นเองว่าควรจะพูดอะไร” ^{๔๓}

๘) สันติภาพ พระเยซูเป็นผู้นำของสันติภาพในความหมายใหม่ ชาวคริสต์เรียกพระเยซูว่า “องค์สันติราชา” พระองค์ทรงสอนให้เอาชนะความชั่วด้วยความดี เอาชนะความรุนแรงด้วยสันติ พระเยซูทรงสอนให้มนุษย์ใช้สันติวิธี ทั้งทางใจและการปฏิบัติ คือการให้ความรัก และการให้อภัยแก่ทุกคนอย่างไม่มีเงื่อนไข แม้กระทั่งกับศัตรู พระเยซูตรัสว่า “ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งกล่าวว่า จงรักคนสนิท และเกลียดชังศัตรู ฝ่ายเราบอกท่านว่าจงรักศัตรูของท่าน และจงอธิษฐานเพื่อผู้ข่มเหงท่าน” ในทางปฏิบัติ พระเยซูทรงสอนว่า “ท่านทั้งหลายได้ยินคำกล่าวว่า ตาต่อตาและฟันต่อฟัน ฝ่ายเราบอกท่านว่า อย่าต่อสู้คนชั่ว ถ้าผู้ใดตบแก้มขวาของท่าน ก็จงหันแก้มซ้ายให้เขาด้วย ถ้าผู้ใดอยากจะฟ้องศาล เพื่อจะปรับเอาเสื้อของท่านไป ก็จงให้เสื้อคลุมแก่เขาด้วย ถ้าผู้ใดจะเกณฑ์ท่านให้เดินทางไป ๑ กิโลเมตร ก็ให้เลยไปกับเขาถึง ๒ กิโลเมตร” (มัทธิว ๕:๓๘-๔๑) ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นการยอมสยบแก่ผู้ใช้ความรุนแรง แต่เป็นการใช้คนละมาตรฐานในการจัดการกับความรุนแรง คือเป็นการต่อสู้กับความชั่วด้วยความดีต่อสู้กับความรุนแรงด้วยความสงบ เป็นการเอาชนะอธรรมด้วยธรรมะ (มัทธิว ๕:๔๓-๔๔) ^{๔๔}

หลักคำสอนของศาสนาคริสต์ที่กล่าวถึง ความสุข ความดี ความยุติธรรม ความเสมอภาค ความมีปัญญา และสันติภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงหลักการของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่จะร่วมกันสร้างสรรค์เพื่อให้เข้าถึงพระเจ้าผู้เป็นเจ้า

๒.๓.๓ หลักคำสอนว่าด้วยการอยู่ร่วมของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่จัดอยู่ในประเภทเอกเทวนิยม (Monotheism) คือศาสนาที่นับถือพระเจ้าองค์เดียวอิสลามมาจากรากศัพท์ภาษาอาหรับ “อัล-ลิลม” แปลว่า “สันติภาพ” “การนอบน้อมและการยอมจำนน” ในด้านนิติศาสตร์ อิสลามจึงมีความหมายว่า “การยอมจำนนตนเองต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าเพื่อจะได้บรรลุถึงความสงบสุข” มุสลิมเป็นคำที่ใช้เรียกผู้นับถือศาสนาอิสลาม หมายถึง ผู้ที่นอบน้อมมอบตนต่อพระเจ้าแต่ผู้เดียว เพื่อความสันติ กฎหมายของพระเจ้าซึ่งประกาศไว้อย่างชัดเจนในคัมภีร์อัลกุรอาน โดยมีวิธีการดำเนินชีวิตของศาสนทูตมุฮัมมัดเป็นแบบฉบับ (ซุนนะฮ์) นั้นมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด กฎหมายดังกล่าวใช้ได้กับผู้คนอย่างเท่าเทียมตั้งแต่ระดับสูงสุดจนถึงต่ำสุด ตั้งแต่กษัตริย์ไปจนถึงปุถุชนคนธรรมดา และตั้งแต่ผู้ปกครองไปจนถึงผู้ถูกปกครอง ^{๔๕}

ศาสนาอิสลามมาจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าและมีได้ถูกก่อตั้งขึ้นโดยมนุษย์คนใด มุสลิมทั่วไปถือว่าศาสนาอิสลามได้ปรากฏขึ้นในโลกตั้งแต่มีมนุษย์คนแรก คือ อาดัมและได้มีวิวัฒนาการทางคำสอน

^{๔๓}(ลูกา ๑๒:๑๑-๑๒)

^{๔๔}(มัทธิว ๕:๓๓-๔๔)

^{๔๕}ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. อ่างแล้ว หน้า .๘๖

ตามวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ โดยผ่านทางประกาศต่าง ๆ จนกระทั่งมาเป็นคำสอนที่สมบูรณ์แบบในสมัยของท่านศาสดานบีมุฮัมมัด^{๕๖}

ศาสนาอิสลามจัดว่าเป็นศาสนาที่มีลักษณะเด่น โดยเฉพาะศาสนิกชนที่เรียกว่า มุสลิม จะแสดงออกซึ่งศรัทธาต่อพระเจ้าอย่างมั่นคง คำว่าอิสลาม แปลว่า สันติซึ่งหมายถึงศาสนาที่มุ่งสันติแก่มนุษยชาติ แม้ว่าในประวัติศาสตร์ของอิสลาม ซึ่งสังคมยุคนั้นตกอยู่ในภาวะของความแตกแยกทางความเชื่อ ความคิด ขาดเอกภาพ จนทำให้เกิดสงครามจึงถูกมองว่าความรุนแรงดังกล่าวมีสาเหตุมาจากความเชื่อทางศาสนา อีกประการหนึ่งการดำเนินชีวิต ตามหลักคัมภีร์ อัล-กุรอานนั้น จัดว่าเป็นรัฐธรรมนูญสูงสุดของชีวิตครอบคลุมทุกอย่าง และสมบูรณ์ที่สุดที่ได้รับ

หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม การใช้ชีวิตของคนในสังคมเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด ไม่แพ้เรื่องชีวิตของปัจเจกบุคคล และจักรวาลที่เป็นเวทีสำหรับการดำรงอยู่ของคน แต่เรื่องของสังคม ออสลับซับซ้อน มีรายละเอียดปลีกย่อยมาก เนื่องจากอิสลามได้วางกฎเกณฑ์ความประพฤติที่เรียกว่ากฎหมาย (ชะรีอะฮ์) ที่ครอบคลุมการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลกับสังคม บุคคลกับบุคคล หรือสังคมกับสังคม ในรูปของการใช้ชีวิต ส่วนตนและการใช้ชีวิตเกี่ยวกับครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง การปกครอง หรือเรื่องอื่น ๆ แม้กระทั่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ^{๕๗}

ตัวอย่างโองการในคัมภีร์อัลกุรอาน

อัลกุรอาน ๒๑:๙๒ ^{๕๘}“(มนุษย์ชาติเอ๋ย !) แท้จริงชุมชนของสุเจ้านี้เป็นชุมชนเดียวกัน และฉันเป็นพระผู้อภิบาลของสุเจ้า ดังนั้นจงเคารพภักดีฉัน”

โองการนี้สะท้อนทัศนคติของอิสลามหลายประการทั้งในแง่แบบแผนของความประพฤติในฐานะเป็นรากฐานที่สำคัญของการมีชุมชนการมองคนแต่ละคนว่าเป็นสมาชิกของชุมชนเดียวกัน และการยอมรับสภาพความแตกต่างของชุมชนดังนี้^{๕๙}

๑. อิสลามถือว่าระเบียบแบบแผนของพฤติกรรมร่วมกันของกลุ่มชน เป็นรากฐานที่จำเป็นของความเป็นชุมชน คือเป็นแนวทางหรือเป็นแบบแผนของความประพฤติ ระเบียบแบบแผนทางด้านความเชื่อ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนการปฏิบัติ ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้คนใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มได้

๒. คนทุกคนในทุกที่ทุกเวลา มีฐานะเป็นสมาชิกของชุมชนมนุษย์โดยเสมอกัน ภายใต้แบบแผนที่มีลักษณะร่วมกันเป็นสากล เป็นการยอมรับฐานะของบุคคลโดยเสมอภาคกัน คนแต่ละคนในโลกนี้ เป็นเสมือนหยดน้ำแต่ละหยดจากมหาสมุทรเดียวกัน ต่างก็มีแบบแผนที่สำคัญร่วมกัน เช่น มีกำเนิดมาจากพระเจ้าองค์เดียวกัน มีธรรมชาติทางกายภาพ จิตตานุภาพโดยทั่วไปอย่างเดียวกัน และมีบรรพบุรุษร่วมกันคือ อาดัมกับเฮวาฮ์ มีจุดหมายปลายทางของชีวิตร่วมกัน ใน

^{๕๖} ภัทรพร สิริกาญจน และคณะ. ความรู้พื้นฐานทางศาสนา , พิมพ์ครั้งที่ ๔ , (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖) , หน้า ๘๑.

^{๕๗} เสรี พงศ์พิศ และคณะ . คนในทรรศนะของพุทธศาสนา อิสลาม และคริสต์ศาสนา , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สภาคatholicแห่งประเทศไทย , ๒๕๒๔) , หน้า ๑๕๓.

^{๕๘} อัลกุรอาน ๒๑:๙๒.

^{๕๙} เสรี พงศ์พิศ และคณะ . อ้างแล้ว หน้า ๑๑๕.

ลักษณะร่วมเหล่านี้อิสลามยังถือว่าคนได้รับหลักการดำเนินชีวิต เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตทางสังคมที่มีแก่นแท้เหมือนกันมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน

๓. ชุมชนแต่ละชุมชน อาจมีความแตกต่างกันในแบบแผนความประพฤติโดยที่แบบแผนดังกล่าว อาจขัดแย้งต่อแบบแผนและเจตนารมณ์ของแบบแผนเดิม หรือแบบแผนที่อัลลอฮ์ ทรงวางไว้เป็นรากฐานของการใช้ชีวิตและการปฏิบัติต่อกันในชุมชน ดังใจความที่ว่า “มนุษย์ทั้งหลายมิใช่เป็นอย่างอื่น นอกจากเป็นชุมชนเดียวกัน และพวกเขาได้แตกแยกกัน”

๔. ชุมชนมีกฎเกณฑ์ของความเจริญ และความเสื่อมสลาย ความเสื่อมสลายของชุมชน เกิดจากการละเมิดกฎเกณฑ์ของจริยธรรมหรือศีลธรรม อันมีลักษณะร่วมกัน เป็นแบบที่มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ที่เห็นได้ชัดคือ เป็นแบบแผนที่สร้างคุณธรรมให้แก่บุคคลในสังคม เพื่อความผาสุก และการอยู่รอดของสังคม คนในทุกยุคทุกสมัยมีศักยภาพที่จะได้รับการปลูกฝังสิ่งที่ดีงามตามที่ศนะของศาสนา^{๕๐}

ตัวอย่างโองการในคัมภีร์อัลกุรอาน

อัลกุรอาน ๔๙:๑๓^{๕๑} “(มนุษย์ชาติเอ๋ย!) แม้จริงเราได้ให้กำเนิดสุเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และได้ทรงทำให้สุเจ้าเป็นชาติพันธุ์ และตระกูลต่าง ๆ เพื่อสุเจ้าจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้มีเกียรติสูงสุดในหมู่สุเจ้า ตามที่ศนะของอัลลอฮ์นั้น คือผู้สำรวมตนดีที่สุดใน แท้จริงอัลลอฮ์ เป็นผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงตระหนักเสมอ จากตัวอย่างโองการนี้ ได้สะท้อนที่ศนะทั่วไปของอิสลามเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคลและชุมชน หลายประการคือ

๑. ความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือชุมชนเป็นสิ่งที่คนหรือกลุ่มบุคคลต้องถือเป็นเงื่อนไข ในการสถาปนาระบบความสัมพันธ์ ทางสังคมในวงกว้างออกไป เพื่อเกื้อกูลประโยชน์สุขร่วมกัน เพื่อแผ่ผลประโยชน์ระหว่างกัน ในโลกที่อัลลอฮ์ ทรงมอบให้แก่คนทุกคน ความแตกต่างระหว่างคนที่ต่างก็มีบรรพบุรุษเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็ในดำนถิ่นที่อยู่อาศัย เชื้อชาติ วงศ์ตระกูล เพศ ภาษา อายุ ซึ่งเป็นความแตกต่างในข้อปลีกย่อยของคนหรือกลุ่มชน เป็นรากฐานให้คนสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน สามารถจำแนกสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยความแตกต่างกัน รวมทั้งได้รู้จักสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน เรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตร่วมกันภายในชุมชนของตนระหว่างชุมชนย่อยระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับโลก ปังเจกบุคคลและกลุ่มชนในโลก เป็นคนในครอบครัวเดียวกัน เป็นพี่น้องกัน ต้องการร่วมมือเกื้อกูลกัน เพื่อรักษาอะมานะฮ์ หรือหน้าที่ความรับผิดชอบของคน

๒. คุณค่าของคนหรือกลุ่มชนวัดกันด้วยการสำรวมตนตามข้อบัญญัติของอัลลอฮ์ วัดกันด้วยความรับผิดชอบต่อแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่เป็นเครื่องวัดว่าคนหรือกลุ่มชนมีความภักดีต่ออัลลอฮ์เพียงใด และประชาชาติทุกกลุ่มในโลก ทุกสถานที่และกาลเวลาจะต้องได้รับการทดสอบด้วยมาตรการที่บ่งถึงความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับอัลลอฮ์ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ไม่ว่าจะเราจะมีประเมินหรือชี้ให้เห็นถึงลักษณะดังกล่าว และความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของคนและชุมชน

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน.

^{๕๑} อัลกุรอาน ๔๙:๑๓

อัลกุรอาน ๒๘:๗๗^{๕๒} “จงแสวงหาที่พำนักแห่งปรโลกด้วยปัจจัยที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานแก่ผู้เจ้า และจงอย่าลืมนส่วน และจงอย่าลืมนส่วนของเจ้าแห่งโลกนี้ และจงปฏิบัติต่อผู้อื่น เช่นที่อัลลอฮ์ได้ทรงปฏิบัติต่อเจ้า และจงอย่าก่อความเสียหาย ณ แผ่นดิน แท้จริง อัลลอฮ์มีทรงรักผู้ก่อความเสียหาย โองการนี้เป็นโองการที่สะท้อนถึงเป้าหมายของชีวิต และเป้าหมายของชุมชน แสดงให้เห็นว่า การใช้ชีวิตหรือการพัฒนาความเป็นอยู่ของคนหรือของชุมชน โดยส่วนรวมเป็นไปในแนวเดียวกัน คือเป็นการกระทำเพื่อสร้างความผาสุกในโลกนี้และโลกหน้า โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ที่อัลลอฮ์ทรงประทานมาให้ เช่นอาศัยความรู้ความสามารถทำการงานเพื่อยกสภาพความเป็นอยู่ของตนในทางสุจริตไม่ขัดต่อทบัญญัติของศาสนา ขณะเดียวกันคนต้องปฏิบัติตามศาสนกิจในความรับผิดชอบตามสมรรถภาพของตนให้ครบถ้วน เพื่อผลตอบแทนที่ดีในจุดหมายปลายทางของชีวิต หรือรักษาตนเองให้พ้นจากการลงโทษ^{๕๓}”

สรุปหลักการอยู่ร่วมกันของศาสนา การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของศาสนาต่าง ๆ

ศาสนาพุทธ มีหลักธรรมที่สำคัญที่หล่อหลอมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนรักสันติ รักอิสสระ มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อกัน ได้แก่ หลักโอวาทปาติโมกข์ เบญจศีลหรือ ศีล ๕ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ ขรวาสาธรรม ๔ สปัปฐิสธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมของคนดี หรือหลักธรรมของสัตบุรุษ ๗

ศาสนาคริสต์ ศาสนาคริสต์มีหลักธรรมที่หล่อหลอมให้คริสต์ศาสนิกชนมีจิตเมตตา มีความรักเพื่อนมนุษย์ เหมือนรักตัวเอง บัญญัติ ๑๐ ประการ หลักอาณัติพระเจ้า อาณัติพระเจ้าเป็นอาณัติที่มีแต่ความสุข เป็นอาณัติแห่งความรักอย่างแท้จริง หลักคำสอนอื่น ๆ ได้แก่ หลักตรีเอกานุภาพ หลักความรัก ศาสนาคริสต์ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งความรัก พระเยซูคริสต์ทรงสอนให้รักเพื่อน มนุษย์เหมือนรักตัวเอง ให้รักแม้กระทั่งศัตรู

ศาสนาอิสลาม หลักธรรมในศาสนาอิสลาม มุ่งให้มุสลิมปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มุสลิมทุกคนมีความรู้ในข้อปฏิบัติทางศาสนาอย่างดี มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นเอกภาพ สอนให้มนุษย์พึงยึดหลักศรัทธา ๖ ประการและหลักปฏิบัติ ๕ ประการ ตลอดจนเน้นการกระทำหน้าที่อีก ๓ ประการต่อพระเจ้า ต่อมนุษย์และต่อตนเอง จะทำให้เกิดความผูกพันกับพระเจ้า จุดหมายสูงสุด คือทำความดีแล้วในมนุษย์โลกเมื่อสิ้นชีวิตแล้วจะไปอยู่ในสวรรค์กับพระเจ้านิรันดร

^{๕๒} อัลกุรอาน ๒๘:๗๗

^{๕๓} เสรี พงศ์พิศ. และคณะ อ่างแล้ว.

๒.๔ แนวคิดสิทธิมนุษยชน

ด้วยเหตุที่สภาพการณ์การละเมิดสิทธิบุคคลและสิทธิของชุมชนยังปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคมโลกและมีรูปแบบการละเมิด ความรุนแรงที่แตกต่างออกไปจากในสมัยอดีตด้วยอำนาจของระบบทุนนิยมและการครอบงำในเชิงความคิดและวิธีการปฏิบัติ สิทธิ เสรีภาพของบุคคลและสิทธิชุมชนจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นแนวคิดหลักของการพัฒนาประเทศในระดับนานาชาติ หากประเทศใดยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและไม่มีการส่งเสริมสิทธิชุมชนในระดับสูงก็จะถูกสังคมโลกตำหนิว่า ยังไม่มีการพัฒนาในด้านสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน ผนวกกับบุคคลในสังคมเรียกร้องถึงสิทธิของตนเองและสิทธิชุมชนมากขึ้น จึงทำให้แนวคิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชนกลายเป็นวาทกรรมที่สร้างระบบ กฎเกณฑ์ และค่านิยมทางสังคมขึ้นมาเพื่อสะท้อนภาพความเป็นจริงและการพัฒนาบางอย่างในสังคม

แนวคิดสิทธิมนุษยชน (Human Rights) และสิทธิชุมชนได้รับการกล่าวถึงทั้งในมิติกฎหมายและวิธีการปฏิบัติโดยเฉพาะตามอนุสัญญาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. ๑๙๘๙ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๗๙ เป็นต้น ซึ่งแนวคิดสิทธิมนุษยชนนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์และเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียม และนับตั้งแต่คำว่าสิทธิมนุษยชนได้มีการบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ.๒๔๙๑ (Universal Declaration of Human Rights, ๑๙๔๘) บรรดาประเทศสมาชิกในองค์การสหประชาชาติก็ดำเนินการที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อให้เกิดผลจริงตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติและเพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับประเทศสมาชิกที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลภายในประเทศ โดยกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ โดยเหตุผลทางด้านเผ่าพันธุ์ เพศ ภาษา และศาสนาและให้ปฏิญญาว่า “ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน”

“สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) เป็นคำที่ใช้กล่าวอ้างถึงความมีสิทธิ เสรีภาพ และอิสระของมนุษย์ เป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยก่อนหน้านั้น นับเนื่องไปถึงสมัยกรีกและโรมันได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแต่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น “สิทธิตามธรรมชาติ” (Natural Rights) “สิทธิของเอกชน” (Civil Rights) เป็นต้น แล้ววิวัฒนาการมาเป็น “สิทธิมนุษยชน” ในเวลาต่อมา สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) กล่าวคือ มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา โดยเป็นสิทธิที่มีได้อยู่นิ่งเฉยแต่เป็นผลจากวิวัฒนาการของกระบวนการเรียกร้อง (struggle) ของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่อ้างอิงความชอบธรรมของประโยชน์เหล่านั้น ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ (human dignity) โดยมีฐานทางกฎหมายในการเรียกร้องและการขยายความหมายเพื่อเข้าข้างตนเอง ทั้งนี้ เพราะการขยายขอบเขตและความหมายของมนุษยชนหรือสิทธิมนุษยชนให้กว้างขึ้น แม้จะทำให้มนุษย์ได้พัฒนาและมีสิทธิมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันอาจก่อให้เกิดความสับสนได้มากขึ้นเช่นกัน และอาจทำให้สิทธิที่ได้รับรองอยู่แล้วมีน้ำหนักน้อยลง คำว่า สิทธิมนุษยชนนั้น ได้มีคำและใช้คำที่มีความหมายที่ใกล้เคียงกับคำว่า สิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่อดีต ตามแต่จะเรียกในแต่ละยุคสมัย และมีความหมายแตกต่างกันออกไปบ้าง ซึ่งคำที่ใช้ขึ้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางความคิดที่ใช้ในการสนับสนุนความชอบธรรมในการกล่าวอ้างหรือเรียกร้องสิทธินี้ เช่น สิทธิธรรมชาติ

(Natural Rights) อันมีพื้นฐานทางความคิดอิงอยู่กับ ศาสนาของกรีกโบราณ สิทธิของมนุษย์ (Rights of Man) อันมีพื้นฐานทางความคิดทางการเมืองที่ก่อตัวในศตวรรษที่ ๑๘ หลักนิติธรรม (The Rule of Law) อันมีพื้นฐานความคิดทางนิติศาสตร์ที่เรียกร้องให้มีกระบวนการคุ้มครองสิทธิพลเรือนอย่างเป็นธรรม

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

“สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) เป็นคำที่ใช้กล่าวอ้างถึงความมีสิทธิ เสรีภาพ และอิสระของมนุษย์ เป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยก่อนหน้านั้น นับเนื่องไปถึงสมัยกรีกและโรมันได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแต่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น “สิทธิตามธรรมชาติ” (Natural Rights) “สิทธิของเอกชน” (Civil Rights) เป็นต้น แล้ววิวัฒนาการมาเป็น “สิทธิมนุษยชน” ในเวลาต่อมา สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) กล่าวคือ มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา โดยเป็นสิทธิที่มีได้อยู่หนึ่งเฉยแต่เป็นผลจากวิวัฒนาการของกระบวนการเรียกร้อง (struggle) ของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่อ้างอิงความชอบธรรมของประโยชน์เหล่านั้น ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ (human dignity) โดยมีฐานทางกฎหมายในการเรียกร้องและการขยายความหมายเพื่อเข้าข้างตนเอง ทั้งนี้ เพราะการขยายขอบเขตและความหมายของมนุษยชนหรือสิทธิมนุษยชนให้กว้างขึ้น แม้จะทำให้มนุษย์ได้พัฒนาและมีสิทธิมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันอาจก่อให้เกิดความสับสนได้มากขึ้นเช่นกัน และอาจทำให้สิทธิที่ได้รับรองอยู่แล้วมีน้ำหนักน้อยลง คำว่า สิทธิมนุษยชนนั้น ได้มีคำและใช้คำที่มีความหมายที่ใกล้เคียงกับคำว่า สิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่อดีต ตามแต่จะเรียกในแต่ละยุคสมัย และมีความหมายแตกต่างกันออกไปบ้าง ซึ่งคำที่ใช้ขึ้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางความคิดที่ใช้ในการสนับสนุนความชอบธรรมในการกล่าวอ้างหรือเรียกร้องสิทธินี้^{๕๔} เช่น สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) อันมีพื้นฐานทางความคิดอิงอยู่กับ ศาสนาของกรีกโบราณ สิทธิของมนุษย์ (Rights of Man) อันมีพื้นฐานทางความคิดทางการเมืองที่ก่อตัวในศตวรรษที่ ๑๘ หลักนิติธรรม (The Rule of Law) อันมีพื้นฐานความคิดทางนิติศาสตร์ที่เรียกร้องให้มีกระบวนการคุ้มครองสิทธิพลเรือนอย่างเป็นธรรม โดยนัยนี้จะเห็นได้ว่าพื้นฐานของที่มาของคำว่าสิทธิมนุษยชนนั้นไม่มีความแตกต่างกันมากจนเกินไปต่างมุ่งเน้นสิทธิตามที่บุคคลจะพึงมีอยู่ในตนเองและตามที่มีอยู่ในธรรมชาติ โดยตามความหมายของสิทธิมนุษยชนนั้นมีหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. สิทธิมนุษยชน หมายถึง ข้อความคิดทางการเมืองต่างๆ ในแต่ละทฤษฎีหรือสำนักความคิดทางสังคม เช่นเดียวกับทฤษฎีการเมืองว่าด้วยอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องก็ได้อ้างถึงสิทธิมนุษยชนในประการเช่นนี้ สิทธิมนุษยชนจึงต้องได้รับการปฏิบัติอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในฐานะที่เป็น “บริบททางอุดมการณ์” ที่ประกาศตัวเองอยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับสังคม หรืออย่างน้อยก็อยู่บนการพึ่งพิงกันระหว่างรัฐบาลกับผู้อยู่ใต้การปกครองหรือประชาชน โดยนัยนี้ สิทธิมนุษยชนจึงเป็นแนวความคิดที่ยึดโยงอยู่กับอุดมการณ์ทางการเมือง หากว่าผู้ที่อ้างถึงสิทธิมนุษยชนนั้นมีอุดมการณ์และสมมติฐานในทางการเมืองที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงมีการถกเถียงกันในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งในเชิงทฤษฎีและในเชิงปฏิบัติตามอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น

^{๕๔}วิชย ศรีรัตน์, ๒๕๔๓, หน้า ๑

๒. สิทธิมนุษยชน หมายถึงข้อกำหนดในฐานะที่เป็นหลักเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่มีอยู่อย่างมากมายตามที่กฎหมายกำหนดหรือมีอยู่จากหลักประกันต่างๆ ภายในของแต่ละรัฐ เช่น ตามที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ หรือตามบทบัญญัติที่กำหนดการดำเนินงานของรัฐ และตามระเบียบการเมืองที่มีอยู่ในรัฐนั้นๆ แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเช่นนี้ทำให้เกิดกฎระเบียบทางกฎหมายในเรื่องต่างๆ ที่เป็นสิทธิมนุษยชนโดยบัญญัติอยู่ในกฎหมายภายในของรัฐนั้นๆ กล่าวคือกฎหมายภายในเป็นผู้กำหนดความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนนั่นเอง

๓. สิทธิมนุษยชน หมายถึง การยอมรับแนวความคิดจากกฎเกณฑ์หรือระเบียบระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นในรูปแบบของตราสารระหว่างประเทศเกี่ยวกับการให้หลักประกันพื้นฐาน การให้สิทธิเฉพาะเจาะจงบางอย่างแก่ปัจเจกบุคคล และการควบคุมการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐที่มีอยู่เหนือพลเรือนและดินแดนของตน การจัดทำตราสารระหว่างประเทศเช่นนี้ ทำให้การใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐไม่ได้เป็นเรื่องเอกสิทธิ์โดยลำพังเฉพาะตัวสำหรับรัฐอีกต่อไป แต่ได้ทำให้การใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐเป็นเรื่องที่ถูกจำกัดภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือ หลักการสิทธิมนุษยชนพิจารณาได้จากตราสารระหว่างประเทศที่ได้จัดทำขึ้น เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน เป็นต้น

สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของบุคคล มนุษย์ผู้ซึ่งสมควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพนับถือบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยไม่ถือเอาความแตกต่างทางกายภาพ ความคิดความเชื่อ และฐานะมาเป็นอุปสรรค นั่นคือการยอมรับความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคกัน แต่สิทธิตามกฎหมายของบุคคลจึงแตกต่างกันตามเชื้อชาติ สัญชาติ อุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ ศาสนา ชาติตระกูล และฐานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมและอาชีพการงาน แม้กฎหมายจะพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์โดยการให้ “เสรีภาพมหาชน” ซึ่งเป็นเสรีภาพของบุคคลที่พึงมีในการอยู่ร่วมกันในสังคม แต่เสรีภาพดังกล่าวหมายถึงความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ซึ่งไม่ละเมิดต่อผู้อื่น ดังนั้น การใช้สิทธิตามธรรมชาติของแต่ละบุคคลจึงมีขอบเขตเพื่อที่จะให้หลักประกันแก่สมาชิกอื่นในสังคมจะได้รับสิทธิเช่นเดียวกัน ขอบเขตนี้สามารถกำหนดได้โดยกฎหมายเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วย

๑. สิทธิของปัจเจกชน ได้แก่ การมีเสรีภาพทางร่างกาย (สิทธิในชีวิต ร่างกาย และความเป็นส่วนตัว สิทธิในการสื่อสารโทรคมนาคม สิทธิในเคหสถาน) การมีเสรีภาพทางวิชาการและจิตใจ (สิทธิในการแสวงหาความรู้ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศ) การมีเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ (สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบกิจการ) เป็นต้น

๒. สิทธิทางการเมือง ได้แก่ การมีเสรีภาพที่จะมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐ (สิทธิในการลงคะแนนเสียง สิทธิที่จะรับสมัครเลือกตั้ง การมีเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสาร การมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบทางการเมืองและจัดตั้งสมาคม) เป็นต้น

๓. สิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการบริการจากรัฐ (สิทธิในการทำงาน สิทธิในการศึกษา สิทธิในการรักษาพยาบาล) สิทธิในการดำเนินการเพื่อพิทักษ์รักษาสิทธิเสรีภาพ (สิทธิในการจัดตั้งสหภาพแรงงาน สิทธิในการนัดหยุดงาน) และการใช้สิทธินั้นนอกจากจะไม่กระทบกระเทือนสิทธิของผู้อื่นแล้ว ยังจะต้องไม่ขัดต่อกระแสค่านิยมหลักของสังคมอีกด้วย

เพราะฉะนั้น คำว่า สิทธิมนุษยชน จึงหมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ซึ่งไม่อาจจะแยกสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวออกจากความเป็นมนุษย์ได้ เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับความเป็นมนุษย์ตามธรรมชาติหรืออาจเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้มีขึ้น ซึ่งแท้ที่จริงสิทธิมนุษยชนที่กล่าวกันนั้นมีไข่ของใหม่เพราะเป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ แต่เมื่อมีคำเรียกสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเป็นคำใหม่ในปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน จึงทำให้เข้าใจว่า สิทธิมนุษยชนเป็นของแปลกใหม่ไม่คุ้นเคย เช่น สิทธิในชีวิตร่างกายที่ทุกคนเข้าใจกันก็เป็นสิทธิมนุษยชน หรือสิทธิของบุคคลในชื่อเสียงของตนเองก็เป็นสิทธิมนุษยชน เป็นต้นหรือแม้แต่ในหลักการทางศาสนาก็มุ่งเน้นความมีสิทธิในการที่เข้าถึงหรือบรรลุลักษณะความสามารถของตน โดยที่ไม่มีใครช่วยเหลือ แต่บุคคลจะต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีพื้นฐานมาจากการไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้อื่นหรือการไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนตามหลักศีล ๕ ในทางพระพุทธศาสนานั้นเอง ส่วนคำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนนั้นก็เช่นเดียวกันน่าจะหมายถึง “สภาพความเป็นคน” กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ที่ทำให้สภาพความเป็นคนหมดไปหรือลดน้อยลงย่อมเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน มนุษย์หรือคนนั้นต่างจากสัตว์หรือทรัพย์สินของเพราะมนุษย์มีความรู้สึกนึกคิด มีปัญหา และชีวิตจิตใจ การกระทำต่อคนด้วยกันเยี่ยงสัตว์หรือทรัพย์สินของ เช่น การใช้แรงงานวันละ ๒๐ ชั่วโมง การซื้อขายคนหรือการค้ามนุษย์ ตัวอย่างที่ยกมานี้ก็คือ การทำลายสภาพความเป็นคนหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั่นเอง ดังนั้น จึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนนั้น เกิดมาพร้อมกับการที่มนุษย์ได้รับความคุ้มครองและยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คือ ความเป็นมนุษย์ที่มีความเป็นอิสระแห่งตน บนพื้นฐานแห่งการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

หลักการของสิทธิมนุษยชน

หลักการสิทธิมนุษยชนตามที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาสิทธิมนุษยชนและที่รัฐหรือองค์การระหว่างประเทศนำไปกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนนั้น ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. หลักเสรีภาพ ได้แก่ เสรีภาพในความเป็นส่วนตัว (การดำรงชีวิตอย่างอิสระ ความเป็นอิสระจากกลุ่มและสมาคมใดๆ) เสรีภาพในร่างกาย (การถูกกล่าวหา การถูกจับกุมคุมขัง และการถูกลงโทษย่อมได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย) เสรีภาพทางการเมืองและศาสนา (การแสดงความคิดเห็น พูด เขียน พิมพ์ การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการนับถือศาสนาโดยเสรี) เสรีภาพในทรัพย์สิน (ทรัพย์สินส่วนบุคคลไม่สามารถถูกยึดได้)

๒. หลักความเสมอภาค ได้แก่ ความเสมอภาคตามกฎหมาย (การมีส่วนร่วมในการบัญญัติกฎหมาย กฎหมายใช้เหมือนกันสำหรับทุกคน) ความเสมอภาคทางสังคม (การได้รับความเคารพนับถือจากเพื่อนมนุษย์บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน) ความเสมอภาคด้านแรงงาน (การได้รับการจ้างงาน การขึ้นสู่ตำแหน่งหน้าที่ตามคุณวุฒิโดยเท่าเทียม) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (การเก็บภาษีที่เป็นธรรม)

๓. หลักภราดรภาพ ได้แก่ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติฉันท์พี่น้องในสังคม (ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น เชื้อชาติ เพศ และทุกคนมีความรับผิดชอบช่วยเหลือสังคมร่วมกัน)

๔. หลักความยุติธรรม ได้แก่ การที่สังคมได้ให้ความยุติธรรมแก่บุคคลต่างๆ ในสังคมอย่างเท่าเทียมตามที่กฎหมายกำหนด หลักสิทธิมนุษยชนจะเกิดขึ้นมิได้ถ้าปราศจากความยุติธรรม หาก

สังคมยังไร้ความยุติธรรม การพัฒนาในด้านต่างๆ ที่จะให้มนุษย์ได้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและสังคมก็เป็นไปได้อย่างยากยิ่ง ดังนั้น หลักการของสิทธิมนุษยชน จึงมีความเกี่ยวข้องกับคำทั้ง ๔ นี้คือ “เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ และความยุติธรรม”

ขอบเขตแห่งสิทธิมนุษยชน

เนื่องจากปัจจุบันประชาชนได้มีการใช้และเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพในรูปแบบต่างๆ กันอย่างแพร่หลายไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม การชุมนุมทางการเมือง การใช้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในเครือข่ายออนไลน์ หรือการใช้สิทธิในรูปแบบอื่นๆ ที่แสดงต่อบุคคลและสังคมในเชิงสาธารณะ ซึ่งอาจเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ข้างต้น การใช้สิทธิและเสรีภาพ โดยเฉพาะการชุมนุมใช้สิทธิเรียกร้องทางการเมืองกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งก็เป็นแง่มุมหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักนิติรัฐ การแสดงออกเช่นนี้ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าเป็นสิ่งปกติที่ทำให้รัฐได้ทราบถึงความต้องการของประชาชน รวมไปถึงการใช้สิทธิในการเข้าถึงและการใช้ข้อมูลของบุคคลและสังคมผ่านระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีผลและขบวนการอย่างมากในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองดังกล่าว มีการโต้แย้งกันอยู่เสมอว่า หากรัฐเข้าป้องกัน ปรามปราม หรือดำเนินคดีจะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่อันเป็นคำถามที่มีกันตลอดมา นอกจากนี้ การใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวในบางกรณี เช่น การใช้ข้อมูลทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในสาธารณะ ก็อาจมีบุคคลอื่นโต้แย้งว่า เป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพที่เกินขอบเขตหรือก่อให้เกิดความเสียหายด้านชื่อเสียง เกียรติยศแก่บุคคลและสังคม

ในทางการเมืองประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เช่น สหรัฐอเมริกา และประเทศในแถบยุโรปตะวันตกอันเป็นต้นแบบของระบอบการปกครองในระดับสากลและประเทศไทยได้นำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาประชาธิปไตยนั้นล้วนมีแนวคิดว่าการปกครองบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีการปกครองภายใต้หลักนิติรัฐ กล่าวคือ ผู้ปกครองจะต้องปกครองภายใต้กฎหมาย ประชาชนมีความเสมอภาค มีสิทธิ เสรีภาพและมีส่วนร่วมในทางการเมือง การปกครองในระบอบนี้ยอมรับว่า บุคคลทุกคนเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ย่อมมีความเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน ทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเป็นของตนเอง เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการอยู่อาศัย สิทธิในร่างกายและทรัพย์สิน เป็นต้น แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าว นั้น หากให้ใช้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด ก็จะทำให้ไปกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือทำให้เกิดความไม่สงบสุขและเกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง อันเป็นการใช้ชีวิตที่ขาดระเบียบของสังคมทำให้สังคมนั้นอยู่ไม่ได้ เกิดความขัดแย้ง มีการทะเลาะกันจนถึงการประหัตประหารทำลายและทำร้ายซึ่งกันและกัน เพราะเป็นเรื่องต่างคนต่างถือและอ้างสิทธิเสรีภาพที่ตนมีอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวคิดว่าจะให้บุคคลทุกคนใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองเกินขอบเขตก็จักทำให้สังคมวุ่นวายเกิดความสับสนจนนำไปสู่ความขัดแย้งในสังคม ดังนั้น เพื่อให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผู้คนในสังคมแต่ละสังคมก็ตกลงกันว่า ทุกคนจะยอมสละสิทธิและเสรีภาพบางประการของตน เพื่อไม่ให้ไปกระทบสิทธิเสรีภาพของคนอื่นและให้เกิดความสงบสุขภายในบ้านเมืองและเกิดความมั่นคงภายในสังคมของ

ตน โดยยินยอมมอบอำนาจให้ผู้ปกครองซึ่งมาจากผู้แทนของประชาชน และมีการกำหนดกติกาหรือกฎหมายร่วมกันทั้งในการดำเนินการในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติและการกำหนดกติกาของชุมชน เช่น ห้ามมิให้ประชาชนเข้าไปในสถานที่ราชการที่มีเอกสารลับเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ห้ามมิให้เข้าไปในสถานที่ราชการในเวลากลางคืน อันเป็นการจำกัดสิทธิในการเดินทางของประชาชน บังคับให้ประชาชนต้องเสียภาษี อันเป็นการจำกัดสิทธิในทางทรัพย์สินของประชาชน เพื่อรัฐจะได้นำรายได้มาบริหารประเทศหรือป้องกันประเทศไม่ให้ถูกรุกราน เช่น ให้เป็นเงินเดือนทหาร ตำรวจ หรือซื้ออาวุธ ให้ทหารป้องกันประเทศ หรือนำเงินภาษีมาสร้างถนน เพื่อให้ประชาชนใช้สัญจรไปมา อันเป็นประโยชน์ของสาธารณะหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการจำกัดสิทธิในทางทรัพย์สินของเอกชนแต่ละคนในเรื่องภาษี ก็เพื่อนำมาใช้ประโยชน์แก่สาธารณะ การห้ามแสดงความคิดเห็นอันเป็นการหมิ่นประมาทผู้อื่นเพื่อมิให้เป็นการใช้สิทธิกระทบต่อสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น หากมีการฝ่าฝืนผู้ปกครองหรือรัฐซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายในฐานะฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครองก็จะดำเนินการหรือดำเนินคดีกับผู้ฝ่าฝืน โดยอาจนำตัวมาฟ้องร้องเพื่อให้ผู้ปกครองหรือรัฐในฐานะฝ่ายตุลาการพิจารณาลงโทษหรือสั่งการอย่างอื่น

โดยนัยนี้ การจำกัดสิทธิเสรีภาพบางประการของประชาชนเพื่อประโยชน์ของสาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนนั้นมีประโยชน์ต่อสังคมโดยภาพรวม แต่ยังคงมีความเข้าใจที่แตกต่างกัน เช่นว่า การดำเนินการของรัฐกับเอกชนหรือบุคคลที่แสดงความคิดเห็นหรือใช้สิทธิในการชุมนุมไม่ว่าจะเป็นการจับกุมหรือดำเนินคดีเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้สิทธิต่าง ๆ ของบุคคล เช่น สิทธิในร่างกาย ในการแสดงความคิดเห็น หรือในการชุมนุมย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง ความเข้าใจดังกล่าวจะต้องพิจารณาในมิติที่หลากหลายตามที่กล่าวแล้ว

สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของบุคคล มนุษย์ผู้ซึ่งสมควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพนับถือบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยไม่ถือเอาความแตกต่างทางกายภาพ ความคิดความเชื่อ และฐานะมาเป็นอุปสรรค นั่นคือการยอมรับความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคกัน แต่สิทธิตามกฎหมายของบุคคลจึงแตกต่างกันตามเชื้อชาติ สัญชาติ อุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ ศาสนา ชาติตระกูล และฐานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมและอาชีพการงาน แม้กฎหมายจะพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์โดยการให้ “เสรีภาพมหาชน” ซึ่งเป็นเสรีภาพของบุคคลที่พึงมีในการอยู่ร่วมกันในสังคม แต่เสรีภาพดังกล่าวหมายถึงความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ซึ่งไม่ละเมิดต่อผู้อื่น ดังนั้น การใช้สิทธิตามธรรมชาติของแต่ละบุคคลจึงมีขอบเขตเพื่อที่จะให้หลักประกันแก่สมาชิกอื่นในสังคมจะได้รับสิทธิเช่นเดียวกัน ขอบเขตนี้สามารถกำหนดได้โดยกฎหมายเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วย

๑. สิทธิของปัจเจกชน ได้แก่ การมีเสรีภาพทางร่างกาย (สิทธิในชีวิต ร่างกาย และความเป็นส่วนตัว สิทธิในการสื่อสารโทรคมนาคม สิทธิในเคหสถาน) การมีเสรีภาพทางวิชาการและจิตใจ (สิทธิในการแสวงหาความรู้ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศ) การมีเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ (สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบกิจการ) เป็นต้น

๒. สิทธิทางการเมือง ได้แก่ การมีเสรีภาพที่จะมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตย (สิทธิในการลงคะแนนเสียง สิทธิที่จะรับสมัครรับเลือกตั้ง การมีเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสาร การมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบทางการเมืองและจัดตั้งสมาคม) เป็นต้น

๓. สิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการบริการจากรัฐ (สิทธิในการทำงาน สิทธิในการศึกษา สิทธิในการรักษาพยาบาล) สิทธิในการดำเนินการเพื่อพิทักษ์รักษาสิทธิเสรีภาพ (สิทธิในการจัดตั้งสหภาพแรงงาน สิทธิในการนัดหยุดงาน) และการใช้สิทธินั้นนอกจากจะไม่กระทบกระเทือนสิทธิของผู้อื่นแล้ว ยังจะต้องไม่ขัดต่อกระแสค่านิยมหลักของสังคมอีกด้วย

เพราะฉะนั้น คำว่า สิทธิมนุษยชน จึงหมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ซึ่งไม่อาจจะแยกสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวออกจากความเป็นมนุษย์ได้ เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับความเป็นมนุษย์ตามธรรมชาติหรืออาจเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้มีขึ้น ซึ่งแท้ที่จริงสิทธิมนุษยชนที่กล่าวกันนั้นมีไข่มุมใหม่เพราะเป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ แต่เมื่อมีคำเรียกสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเป็นคำใหม่ในปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน จึงทำให้เข้าใจว่า สิทธิมนุษยชนเป็นของแปลกใหม่ไม่คุ้นเคย เช่น สิทธิในชีวิตร่างกายที่ทุกคนเข้าใจกันก็เป็นสิทธิมนุษยชน หรือสิทธิของบุคคลในชื่อเสียงของตนเองก็เป็นสิทธิมนุษยชน เป็นต้นหรือแม้แต่ในหลักการทางศาสนาก็มุ่งเน้นความมีสิทธิในการที่เข้าถึงหรือบรรลุธรรมตามความสามารถของตน โดยที่ไม่มีใครช่วยเหลือ แต่บุคคลจะต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีพื้นฐานมาจากการไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้อื่นหรือการไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนตามหลักศีล ๕ ในทางพระพุทธศาสนานั้นเอง ส่วนคำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนนั้นก็เช่นเดียวกันน่าจะหมายถึง “สภาพความเป็นคน” กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ที่ทำให้สภาพความเป็นคนหมดไปหรือลดน้อยลงย่อมเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน มนุษย์หรือคนนั้นต่างจากสัตว์หรือทรัพย์สินของเพราะมนุษย์มีความรู้สึกนึกคิด มีปัญหา และชีวิตจิตใจ การกระทำต่อคนด้วยกันเยี่ยงสัตว์หรือทรัพย์สินของ เช่น การใช้แรงงานวันละ ๒๐ ชั่วโมง การซื้อขายคนหรือการค้ามนุษย์ ตัวอย่างที่ยกมานี้ก็คือ การทำลายสภาพความเป็นคนหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั่นเอง ดังนั้น จึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนนั้น เกิดมาพร้อมกับการที่มนุษย์ได้รับความคุ้มครองและยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คือ ความเป็นมนุษย์ที่มีความเป็นอิสระแห่งตน บนพื้นฐานแห่งการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

สรุปในสังคมไทยแนวคิดสิทธิมนุษยชนได้มีปรากฏอย่างชัดเจนในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งได้กำหนดประเด็นเกี่ยวสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน โดยสิทธิและเสรีภาพในหมวดดังกล่าวหมายถึง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนทุกคนซึ่งไม่ได้หมายถึงสิทธิและเสรีภาพเฉพาะของชาวไทยเท่านั้น แต่น่าจะหมายถึงสิทธิและเสรีภาพของชาวต่างประเทศที่อยู่ในประเทศไทยด้วย

สิทธิของประชาชน (Civil Rights) หรือสิทธิและเสรีภาพของส่วนบุคคลนั้น บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดแนวทางตามหลักสากลที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพของบุคคลในมิติต่างๆ ดังตัวอย่างเช่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังรวมทั้งการค้นตัวบุคคลจะกระทำมิได้ (มาตรา ๓๒ แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๕๐) บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถานและได้รับความคุ้มครองในการอยู่อาศัยแลครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข (มาตรา ๓๓) สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง (มาตรา ๔๑) บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันเสรีอย่างเป็นธรรม การจำกัดเสรีภาพเช่นนี้จะกระทำมิได้ (มาตรา ๔๓) บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การ

พูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้ จะกระทำมิได้ (มาตรา ๔๕) บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะใน ครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น (มาตรา ๕๖) บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำ มิได้ (มาตรา ๖๓) เป็นต้น สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลดังกล่าว เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลพึงมีหรือ ได้รับการคุ้มครองจากรัฐเพื่อให้ปัจเจกบุคคลสามารถดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและมีศักยภาพที่ จะพัฒนาตนเองให้มีความสุขอย่างเต็มความสามารถ

๒.๕ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

หลังจากที่ประเทศแถบซีกโลกตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษและอเมริกาได้เป็นผู้นำและ ตุนแบบในการปฏิวัติอุตสาหกรรม คือเปลี่ยนวิธีการผลิตเพื่อยังชีพและค้าขายภายในประเทศเป็นหลัก มาสู่การผลิตเชิงอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้ผลผลิตแบบเดียวกันในปริมาณมากซึ่งทำให้มีต้นทุนต่ำเพื่อการ แข่งขันทางการค้าและมุ่งจำหน่ายระหว่างประเทศกันมากขึ้นนับแต่นั้นช่วงระยะ ๑ ศตวรรษที่ผ่านมา ทำให้เกิดการใช้วัตถุดิบ การสังสมพหุติกรรมการบริโภค และการใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ มเฟอย ไม่คุ้มค่าและมุ่งสนองตอบความสะดวกสบายมากกว่าความจำเป็นพื้นฐาน ทำให้ ทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละประเทศทรอยหรือลงอย่างมาก เช่น ทรัพยากรพลังงาน ทรัพยากรปา ทรัพยากรแร่ และทรัพยากรน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ของเสียที่ปล่อยออกจากการกระบวนการผลิต และการบริโภคสินค้าของพลโตก่อให้เกิดมลพิษ การปนเปอน และสร้างผลกระทบทั้งแก่มนุษย ทรัพยากรน้ำ อากาศ และความหลากหลายทางชีวภาพ^{๕๕} ดังนั้น ประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงเริ่มรวมตัว กันสร้างกรอบแนวทางการพัฒนาใหม่โดยเกิดการพัฒนาคำคิดแบบที่เรียกว่า “การเปลี่ยนย้ายกระ บวนทัศน์” (paradigm shift) ขึ้นส่งผลให้เกิด “กรอบแนวคิดวาทด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน” นับแต่ปี ๒๕๑๕ เป็นต้นมา จากการศึกษาที่แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาของ สังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยเริ่มตั้งแต่องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสตอกโฮลม ประเทศสวีเดน ซึ่งเรียกร ่องให้ชาวโลกคำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุมเฟอยจนเกินขีดจำกัด ผลจากการ ประชุมดังกล่าวทำให้ทั่วโลกหันมาให้ความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมกันอย่างกว้างขวาง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ สหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาของโลกว าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อ “Brundland Commission” เพื่อทำการศึกษาเรื่องการสร้างสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาซึ่งได้เผย แพรเอกสารชื่อ “Our Common Future” ที่ได้เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ ฟุมเฟอยและเปลี่ยนวิถีทางการพัฒนาประเทศเสียใหม่ ในลักษณะที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและให้ สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติมากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้เสนอว่ามนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิดการ

^{๕๕} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “โครงการพัฒนาที่ซึ่ชีวิตการ พัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย”, รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , ๒๕๔๗), หน้า ๒-๘.

พัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นมาได้ ต่อมาสหประชาชาติได้จัดการประชุมสุดยอดระดับโลกอีก ๒-๓ ครั้ง คือ “การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา” (UN Conference on Environment and Development : UNCED) ณ กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล ในปีพ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีเอกสารสำคัญคือ “แผนปฏิบัติการ ๒๑” ซึ่งเป็นเหมือนแผนแม่บทของโลกให้ประเทศภาคีสมาชิกที่เขารวมประชุมได้นำไปเป็นกรอบทิศทางพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่ความยั่งยืน อีก ๕ ปีถัดมาสหประชาชาติก็ได้เป็นเจ้าภาพจัด “การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน” (World Summit on Sustainable Development: WSSD) ณ กรุงโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งประเทศต่างๆ ทั่วโลกกว่า ๑๘๐ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญใน “กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน” อย่างต่อเนื่องและร่วมกันลงนามรับมาเป็น “พันธกรณี” ร่วมกันที่จะพัฒนาประเทศและสังคมโลกใหน่าอยู่และยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

จากรายงานของบรันด์ท์แลนก์เรียกร่องในสิ่งเหล่านี้ นั่นคือ การพัฒนาที่ตระหนักหรือคำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และการคิดถึงคนรุ่นหลังด้วย จึงได้รับการตอบรับและต้อนรับอย่างอบอุ่นจากวงการต่างๆ ซึ่งนอกจากนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืน ยังถูกมองว่า เป็นสิ่งที่ดีเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา และด้วยความที่ยังคลุมเครือ ก็เป็นการเปิดพื้นที่/ที่ว่างให้กับบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องเลือกตีความ/ให้ความหมายต่อสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน” ในแบบฉบับที่ตัวเองต้องการได้ ไม่แตกต่างจากมโนทัศน์อื่นๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็น “ความยุติธรรม” หรือ “ประชาธิปไตย” เป็นต้น เพราะคงไม่มีใครกล้าประกาศว่าไม่เห็นด้วย ไม่ชอบความยุติธรรม ไม่ชอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือแม้แต่ไม่ชอบการพัฒนาแบบยั่งยืน เพียงแต่จะมีรายละเอียดของเรื่องเหล่านี้แตกต่างกันไปเท่านั้น ฉะนั้น สิ่งที่รายงานของบรันด์ท์แลนก์กระทำก็คือ เปิดพื้นที่ชนิดใหม่ขึ้นในสังคม เพื่อให้บุคคล สถาบัน หน่วยงาน องค์กรแขนงต่างๆ เลือกประกาศจุดยืนทางศีลธรรมของตนเองผ่านวาทกรรมที่เรียกว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน” ^{๕๖}

ความโดดเด่นของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืนอยู่ที่สามารถทำให้สิ่งที่ขัดแย้งกัน สิ่งที่ดี เหมือนว่าจะไปด้วยกันไม่ได้ในอดีต นั่นคือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) กับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (environmental protection) สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ และอย่างราบรื่นโดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงระบบที่ดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกตลาดและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความโดดเด่นของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืน อยู่ที่ สามารถสลายความเชื่อ ความหวาดวิตกในยุคทศวรรษ ๑๙๗๐s และ ๑๙๘๐s ที่มองว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมแบบที่ดำรงอยู่จะนำไปสู่การทำลายล้างโลกในที่สุด สิ่งที่การพัฒนาแบบยั่งยืนนำเสนออย่างสำคัญคือการรับผิดชอบต่อกัน และในฐานะที่การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นรากฐานของจริยธรรมในปัจจุบัน ความน่าสนใจของการพัฒนาแบบยั่งยืนเกี่ยวกับการประสานระหว่างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืน ดูยังเป็นข้อเสนอที่น่าสนใจอย่างมากด้วย เนื่องจากเป็นทางเลือกที่สาม ระหว่างข้อเสนอที่ดูมี

^{๕๖} ชัยวัฒน์ เจริญสินโอสถ, Development Discourse วาทกรรมการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาฯ, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓-๕๕.

ลักษณะสุดขั้ว ๒ แบบ คือแบบของนักนิเวศวิทยาอย่างลึกที่เรียกร้องให้ปฏิเสธสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” อย่างสิ้นเชิง กับแบบที่ชูการพัฒนาอย่างไม่ตั้งคำถามและไม่คำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเลย ดังกรณีของทฤษฎีการให้ทันสมัยอย่างตะวันตกในอดีต

ฉะนั้น ด้วยเหตุผลต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมการพัฒนาแบบยั่งยืน จึงได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี แม้ว่าแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน จะได้รับความนิยมและยอมรับอย่างกว้างขวาง จนสามารถทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมกลายเป็นปัญหาาระดับโลก และได้รับความสนใจจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก แต่ก็มีได้หมายความว่าแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนสามารถลดทอนความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกลงได้อย่างฉับพลัน โดยไม่ต้องพูดถึงการขจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกให้หมดไป ซึ่งยิ่งดูยิ่งเป็นเรื่องห่างไกลมากขึ้นทุกที สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะว่าบรรดาพลังและกระบวนการในการทำลายล้างสิ่งแวดล้อมต่างๆ ยังคงดำรงอยู่ มิได้ถูกขจัดให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่เรียกว่าการพัฒนา การทำให้เป็นอุตสาหกรรม รวมถึงลัทธิบริโภคนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างขาดความรับผิดชอบเป็นที่น่าสงสัยว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดในทางปฏิบัติ เพราะเท่าที่ผ่านมา ความไม่เท่าเทียมในสังคมยังคงดำรงอยู่ คนยากจนจำนวนมากขาดแคลนอาหารที่อยู่อาศัย และเครื่องนุ่งห่ม ในประเทศโลกที่สาม หรือแม้แต่ในประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม นั่นคือการพัฒนาเท่าที่ผ่านมาได้สร้างปัญหาไว้มากมายซึ่งการแก้ปัญหาแบบประนีประนอมอย่างการพัฒนาแบบยั่งยืนนี้จะแก้ไขได้หรือไม่ เพราะมีความเกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์จำนวนมหาศาลของชาติมหาอำนาจและบรรษัทยักษ์ใหญ่ทั้งหลาย

โดยสรุปการพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทโลกคือการพัฒนาที่มุ่งสู่ดุลยภาพของมิติ ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยให้ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและไม่ทำให้คนรุ่นอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถที่จะสนองความต้องการของตนเอง ความหมายของคำว่า “ยั่งยืน” การใช้คำ sustainable และ sustainability มีนิยามอยู่ ๓ แนวใหญ่ด้วยกัน คือ

๑) แนวสังคม หมายถึงเรื่องเกี่ยวกับการสนองความต้องการพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และการบำบัดรักษายามเจ็บป่วย ในขณะที่เดียวกันก็หมายถึงการสนองความต้องการระดับสูงด้วย เช่น ความมั่นคง เสรีภาพ การศึกษาการมีงานทำ ความยั่งยืนทางสังคมอาจจะเน้นเรื่องการส่งเสริมความสุขสมบูรณ์ของมวลชนส่วนใหญ เป้าหมายสำคัญที่สุดของแนวนี้คือ การรักษาคุณภาพชีวิตให้มีระดับสูงอย่างยาวนาน

๒) แนวนิเวศ จุดเน้นอยู่ที่กระบวนการทางชีววิทยาของธรรมชาติ โดยเน้นเรื่องความยั่งยืนของการทำงานและประสิทธิภาพของระบบนิเวศ เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศในระยะยาว จำเป็นจะต้องมีการคุ้มครองทรัพยากรทางพันธุกรรมและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางธรรมชาติ ในความหมายนี้ การจัดการและการรักษาระบบนิเวศรวมทั้งการสนับสนุนให้ชีวิตทั้งหลายอยู่รอดคือเป้าหมายสำคัญที่สุด

๓) แนวเศรษฐกิจ จะเน้นแต่เรื่องการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ถ้ากล่าวถึง “ความยั่งยืน” จะหมายถึง เศรษฐกิจขยายตัวอย่างยั่งยืนยาวนาน ในอัตราที่สูง แต่นักเศรษฐศาสตร์สีเขียว มีแนวคิดอีก

แบบคือ กลาวว่า เศรษฐกิจที่ยั่งยืน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงระบบนิเวศและโลกธรรมชาติ การให้คุณค่าทางชีวิตจิตใจมากกว่าคำนึงถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นมาจากศัพท์คำว่า “Sustainable” ที่แปลว่าความยั่งยืนเป็นคำที่มาจากภาษาลาตินคือ “Sus-tenere” ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมหรือสนับสนุน (Uphold) หมายถึงความยั่งยืนนั้นเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมหรือกระบวนการเพื่อการสนับสนุน (Uphold) หรือปกป้อง (Defended) ความสามารถดำรงอยู่ได้^{๕๗}

องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง “การพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง”

องค์การสหประชาชาติได้บัญญัติศัพท์เฉพาะ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” “Sustainable Development” เพื่อกำหนดให้เป็นชื่อของเป้าหมายการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกต่อไปอันปรากฏในข้อตกลงระหว่างประเทศใน Earth Summit การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (United Nation Conference on Environment and Development) ที่กรุงริโอเดอจาเนโรประเทศบราซิลเมื่อระหว่างวันที่ ๓-๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ (ค.ศ. ๑๙๙๒)^{๕๘} เป้าหมายการที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) ทดแทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals; MDGs) ซึ่งหมดอายุลงในปี ๒๕๕๘ โดยจะเป็นข้อผูกพันสำหรับชาติสมาชิกที่ได้ให้การรับรอง (๑๙๓ ประเทศ) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าว จะถูกใช้เป็นเครื่องกำหนดทิศทางการพัฒนาทั้งของไทยและของโลกนับจากนี้ จวบจนปี ค.ศ.๒๐๓๐ ครอบคลุมระยะเวลา ๑๕ ปี ที่ประกอบด้วย ๑๗ เป้าหมาย (Goal) ๑๖๙ เป้าประสงค์ (Target)

การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ถูกตีความไปตามกระแสความคิดของคนแต่ละกลุ่มซึ่งแตกต่างกันไปทั้งนี้ก็เพราะอิทธิพลทางความคิดที่ได้มาจากการประชุมของสมาชิกองค์การสหประชาชาติดังนี้^{๕๙}

๑. คำนิยามคลาสสิกคือคำนิยามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาโลกได้ให้ไว้ว่า “เป็นการอนุรักษ์ไว้” และ “เป็นการพัฒนาที่ปลอดภัยเพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนความสามารถของคนรุ่นหลังที่จะตอบสนองความต้องการของคนรุ่นต่อไป”

๒. คำนิยามของนักเศรษฐศาสตร์ “คุณจะสามารถเอาสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาทดแทนต้นทุนธรรมชาติได้หรือไม่” “ประโยชน์นั้นจะตกไปอยู่กับใคร?” “การดำรงอยู่และเติบโตนั้นเกิดขึ้นจากรายได้ของโลกไม่ใช่จากต้นทุน”หรือว่าอีกนัยหนึ่ง “การเพิ่มรายได้ประชาชาติอย่างต่อเนื่องหรือ

^{๕๗} Michael Redclift, Sustainable Development : Economic and the Environment. In M.Redclift and C. Sage (eds.), **Strategies for Sustainable Development : Local Agenda for theSouthern Hemisphere**, (U.K : John Wiley & Sons Ltd., ๑๙๙๔).

^{๕๘} อัญญา ชัยนาม, **แผนปฏิบัติการ ๒๑ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๕๙} ทอมสัน คอยส์วีสตี, “การจะเป็นผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาที่ยั่งยืน”, ในจดหมายจากลอนดอน, **โลกสีเขียว**, ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๖), หน้า ๔.

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบไม่สิ้นสุด” คือ “ทฤษฎีที่เป็นไปไม่ได้” เพราะไม่สามารถทำให้การเติบโตดำเนินไปอย่างยั่งยืนบนโลกที่มีทรัพยากรจำกัด

๓. คำนิยามด้านการพัฒนาที่เหมาะสมในทางบริบทมากที่สุดได้แก่ “การตอบสนองความต้องการของมนุษย์รวมถึงการมีวิถีการดำเนินชีวิตมีทางเลือกมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างพอเหมาะพอควรการเคารพในสิทธิมนุษยชนการแสดงออกซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณการมีที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมที่ดีพอในขณะที่ต้องจำกัดการใช้ทรัพยากรที่สูญสิ้นไปได้ใช้ทรัพยากรที่ไม่สิ้นสูญอย่างยั่งยืนและคงความสามารถรองรับของเสียในขอบเขตท้องถิ่นและโลกเอาไว้”

๔. คำนิยามทางสิ่งแวดล้อมคือ “การรักษาระดับการบริโภคและมลพิษให้อยู่ภายในขอบเขตจำกัดทางนิเวศวิทยา” แต่ไม่ได้กล่าวถึงว่าใครเป็นคนก่อมลพิษและใครได้ผลประโยชน์และใครเสียประโยชน์

๕. คำนิยาม “ธุรกิจเช่นเคย” นั่นคือ “การสร้างความสำเร็จเติบโตในวิถีที่คนรุ่นหลังจะต้องขอบคุณ” หรือ “โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม” แต่ความเสียหายด้านสังคมคงไม่เป็นอะไรใช่ไหม

๖. คำนิยามที่ว่า “มันมิใช่สิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่เป็นกระบวนการ” เป็นคำนิยามของผู้เชี่ยวชาญจริงๆได้แก่ “กระบวนการการเปลี่ยนแปลงในการใช้ทรัพยากรทิศทางการลงทุนและการเริ่มต้นพัฒนาทางเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงสถาบันให้สอดคล้องกับความต้องการของอนาคตและปัจจุบัน” และอื่นๆเช่น “เป็นกระบวนการผลานและหรือประนีประนอมเป้าหมายทางเศรษฐกิจนิเวศวิทยาและสังคมเข้าไว้ด้วยกัน”

๗. คำนิยามด้านจริยธรรมได้แก่ “การดูแลระดับของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตของโลกสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นหลังให้ดำเนินการพัฒนาอย่างรอบคอบและเป็นธรรม”

๘. คำนิยามสีเขียวเข้ม “จำกัดความสำเร็จเติบโตของประชากรเพื่อที่มนุษย์จะได้มีชีวิตอย่างกลมกลืนกับโลกและมีสิทธิไม่มากไปกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ” นี่เป็นการยอมตายอย่างเลือดเย็นหรือ? จะใช้นโยบายบังคับให้หนึ่งครอบครัวมีเด็กได้คนเดียวหรือ? เป็นการลงโทษคนจนหรือ?

๙. คำจำกัดความจากรายงานของธนาคารโลก “ทุกสิ่งภายใต้หนึ่งเดียว” เป็นคำนิยามที่หยิบใช้ง่ายเพื่อที่จะแสดงถึงความใจกว้างและความโอบอ้อมของทุกคน “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายระยะยาวที่รักษาระดับความยั่งยืนทางเศรษฐกิจโดยสัมพันธ์กับข้อจำกัดทางนิเวศวิทยา เป็นการแบ่งปันทรัพยากรและโอกาสระหว่างคนรุ่นนี้และคนรุ่นต่อไปอย่างเท่าเทียมกัน และในช่วงคนรุ่นนี้การแบ่งปันทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ ก็คือ การคิดรวมต้นทุนทางธรรมชาติเข้าไปในต้นทุนการผลิตด้วย”

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals – MDGs) ที่ ๑๘๙ ประเทศทั่วโลก รวมทั้งไทย ได้ตกลงร่วมกันให้เป็นวาระการพัฒนาของโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ อันประกอบด้วยเป้าหมายหลัก ๘ ข้อ ได้แก่

- (๑) ขจัดความยากจนและความหิวโหย
- (๒) ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา

(๓) ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและบทบาทสตรี

(๔) ลดอัตราการตายของเด็ก

(๕) พัฒนาสุขภาพของสตรีมีครรภ์

(๖) ต่อสู้กับโรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่น ๆ

(๗) รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

(๘) ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก ซึ่งถูกใช้ในช่วง ๑๕ ปีนี้ กำลังจะสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. ๒๐๑๕ UN จึงได้ริเริ่มกระบวนการหารือเพื่อกำหนดวาระการพัฒนา ภายหลังจากปี ค.ศ. ๒๐๑๕ (post-๒๐๑๕ development agenda) ตามกระบวนการทัศน์ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยประเด็นสำคัญของวาระการพัฒนาภายหลังจากปี ค.ศ. ๒๐๑๕ คือ การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) โดยเป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากแถลงการณ์แห่งสหประชาชาติ (Millennium Declaration) เพื่อประเมินเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (Millennium Development Goals: MDGs) และกระตุ้นให้ประเทศต่างๆ พัฒนาประเทศเพื่อขจัดความยากจน ความหิวโหย ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียม เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดูแลสิ่งแวดล้อม และพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ อีกทั้งเพิ่มเนื้อหาการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ครอบคลุมโดยยึดถือหลักสำคัญว่า “No one left behind”

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ริเริ่มจากการประชุม Rio+๒๐ โดยปรากฏอยู่ในผลการประชุมที่มีชื่อว่า “The Future We Want” ทั้งนี้เพื่อเป็นการต่อเนื่องจาก MDGs ซึ่งจะสิ้นสุดในปี ค.ศ. ๒๐๑๕ ในการนี้มีการจัดตั้ง Open Working Group on Sustainable Development Goals: OWG เพื่อดำเนินการจัดทำเป้าหมาย (Goals) และเป้าประสงค์ (Targets) ขึ้น OWG ประกอบไปด้วยประเทศต่างๆ ๗๐ ประเทศ แบ่งเป็น ๓๐ กลุ่มประเทศ โดยประเทศไทยจัดอยู่กับราชอาณาจักรภูฏาน และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม OWG มีหน้าที่ในการจัดทำข้อเสนอ Goals และ Targets โดยได้รับข้อมูลสนับสนุนการทำงานจากระบบสนับสนุนทางเทคนิคของสหประชาชาติ (UN System Technical Support Team: TST) โดยข้อเสนอ Goals และ Targets เสร็จสิ้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๒๐๑๔ เสนอในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ ๖๘ (๖๘th United Nations General Assembly: UNGA) กระบวนการจัดทำตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal Indicators: SDGs indicators) เริ่มดำเนินการภายหลังจากได้ข้อเสนอ Goals และ Targets โดยคณะกรรมการด้านสถิติ แห่งสหประชาชาติ (United Nations Statistical Commission: UNSC) ได้รวบรวมตัวชี้วัดที่ได้รับการเสนอจาก หน่วยงานเฉพาะด้าน และหน่วยงานสหประชาชาติอื่นๆ จัดทำเป็นรายการตัวชี้วัดขั้นต้นที่ถูกรับเสนอ (List of proposed preliminary indicators) พร้อมเอกสารความเป็นมาของตัวชี้วัด (Background of List of proposed preliminary indicators)

ในปีนี้สหประชาชาติจะประกาศเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) โดยเปลี่ยนจากกรอบคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบ ๓ เสาหลัก (Pillars) มาสู่กรอบคิดใหม่ที่มองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความ

เชื่อมโยงกัน เพื่อลดข้อจำกัดของการส่งเสริมการพัฒนาในแบบแยกส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากกรอบความคิดแบบเสาหลัก^{๖๐}

แผนภาพที่ ๒.๓ มิติการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ



หลักการสำคัญของ SDGs

ที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ (UN General Assembly) ณ กรุงนิวยอร์ก ได้มีการรับรอง "เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ๑๗ ประการ" (The Global Goals for Sustainable Development) ประกอบด้วย

เป้าหมายที่ ๑ จัดความยากจนในทุกรูปแบบ ทุกที่

เป้าหมายที่ ๒ จัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้น และส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๓ ทำให้แน่ใจถึงการมีสุขภาพะในการดำรงชีวิต และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ

เป้าหมายที่ ๔ ทำให้แน่ใจถึงการได้รับการศึกษาที่ได้คุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน

^{๖๐}[สหประชาชาติในไทย, “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>. [๕ ก.พ. ๒๕๖๓].

เป้าหมายที่ ๕ บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศ และเสริมสร้างพลังให้แก่สตรีและเด็กหญิงทุกคน

เป้าหมายที่ ๖ ทำให้แน่ใจว่าเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๗ ทำให้แน่ใจว่าทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานที่ทันสมัยยั่งยืน เชื่อถือได้ตามกำลังซื้อของตน

เป้าหมายที่ ๘ ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและทั่วถึงให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ส่งเสริมศักยภาพการมีงานทำและการจ้างงานเต็มที่ และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๙ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม

เป้าหมายที่ ๑๐ ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ ๑๑ ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๒ ทำให้แน่ใจถึงการมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๓ ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายที่ ๑๔ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๕ พิทักษ์ บูรณะ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศบนบก จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการแปรสภาพเป็นทะเลทราย ภัยแล้งและฟื้นฟูความเสื่อมโทรมของที่ดิน และหยุดยั้งการสูญเสียมลพิษทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ ๑๖ ส่งเสริมให้สังคมมีความเป็นปกติสุข ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการเข้าถึงความยุติธรรมโดยถ้วนหน้า และสร้างให้เกิดสถาบันอันเป็นที่พึ่งของส่วนรวม มีประสิทธิผล และเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ

เป้าหมายที่ ๑๗ เสริมสร้างความเข้มแข็งในวิธีการปฏิบัติให้เกิดผล และสร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายทั้ง ๑๗ ขอนี้ครอบคลุมแนวคิดที่มองการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านมิติที่เชื่อมโยงกันของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่มาจากการรวบรวมความเห็นและข้อเสนอจากประชาชนจากทุกประเทศทั่วโลก ที่จะใช้เป็นเป้าหมายเพื่อการพัฒนาาร่วมกันในอีก ๑๕ ปีข้างหน้าจนถึงปี ๒๕๗๓ เพื่อทดแทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีเป้าหมายร่วมในการมุ่งจัดความยากจนของประชากรโลกทั้งสิ้น ๘๓๖ ล้านคนทั่วโลกให้หมดสิ้นไปภายในปี ๒๕๗๓

ด้วยเหตุนี้ องค์การสหประชาชาติจึงเน้นย้ำความสำคัญของเป้าหมายข้อ ๑๗ ที่เน้นการสร้างภาคีความร่วมมือเพื่อผลักดันให้ถึงเป้าหมาย (Partnerships for Goals) ซึ่งส่งเสริมการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วน ทั้งในประเทศและในระดับนานาชาติเพื่อสนับสนุนการระดมเงินทุน

เทคโนโลยี การยกระดับศักยภาพของส่วนราชการและองค์กรสาธารณประโยชน์ และความรับผิดชอบต่อเป้าหมายร่วมกัน

แผนภาพที่ ๒.๔ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ



โดยปี ๒๕๕๘ สหประชาชาติ ได้ประกาศใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) ทดแทนเป้าหมายพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals; MDGs) ซึ่งหมดอายุลงในปี ๒๕๕๘ โดยจะเป็นข้อผูกพันสำหรับชาติสมาชิกที่ได้ให้การรับรอง (๑๙๓ ประเทศ) ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly – UNGA) ประกอบด้วย ๑๗ เป้าหมาย (Goal) ๑๖๙ เป้าประสงค์ (Target)^{๖๑}

๑. ขจัดความยากจน ขจัดความยากจนทุกรูปแบบ ทุกสถานที่ ในทั่วโลก ผู้คนมากกว่า ๘๐๐ ล้านคน ยังคงอยู่ได้ด้วยเงินน้อยกว่า ๑.๒๕ ดอลลาร์ต่อวัน หลายคนยังขาดการเข้าถึงอาหาร น้ำดื่มที่สะอาดและสุขอนามัยที่เพียงพอ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในประเทศ เช่น จีนและอินเดีย ได้ช่วยยกระดับประชากรออกจากความยากจน แต่ความเติบโตในเรื่องดังกล่าวก็ยังไม่มีความสม่ำเสมอเท่าใดนัก ประชากรผู้หญิงมีส่วนที่อยู่ในความยากจนมากกว่าผู้ชาย เนื่องจากการเข้าถึงที่ไม่เท่ากันในเรื่องค่าแรงงาน การศึกษาและทรัพย์สิน

SDGs มีเป้าหมายที่จะขจัดความยากจนในทุกรูปแบบให้แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๗๓ ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงทรัพยากรและการบริการขั้นพื้นฐาน รวมถึงช่วยเหลือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ

^{๖๑} สหประชาชาติในไทย, “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>. [๕ ก.พ. ๒๕๖๓].

๒. ขจัดความหิวโหย การขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ได้เห็นสัดส่วนของประชากรที่ขาดแคลนอาหารลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง ประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากที่เคยได้รับความทุกข์จากความอดอยากและความหิวโหย ซึ่งในขณะนี้ ประเทศเหล่านั้นสามารถให้ความช่วยเหลือทางโภชนาการแก่ผู้ด้อยโอกาสได้เป็นจำนวนมาก มีความคืบหน้าอย่างมากในเรื่องการกำจัดความหิวโหยในภาคกลางและเอเชียตะวันออกเฉียง อเมริกา และประเทศกลุ่มแคริบเบียน

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะขจัดความหิวโหยและความอดอยากทุกรูปแบบ ให้แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๗๓ เพื่อให้แน่ใจว่าทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและผู้ด้อยโอกาสจำนวนมาก ได้รับการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการตลอดทั้งปี เป้าหมายนี้ยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และกำลังการผลิตของเกษตรกรขนาดเล็ก ที่ช่วยให้เข้าถึงแหล่งที่ดินทำกิน เทคโนโลยีและการตลาดอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ความร่วมมือระหว่างประเทศก็เป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร จะสามารถยุติความอดอยากและความหิวโหยได้ภายในปี ๒๕๗๓ โดยดำเนินการร่วมกับเป้าหมายอื่นๆ ที่กำหนดไว้

๓. มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี รับรองการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ ตั้งแต่การสร้างเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ซึ่งประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณค่าในหน้าประวัติศาสตร์ จากการลดการเสียชีวิตของเด็ก การปรับปรุงสุขภาพของมารดาและการต่อสู้กับเชื้อเอชไอวี/ เอ็ดส์ มาลาเรียและโรคอื่นๆ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ สามารถป้องกันการเสียชีวิตของเด็กทั่วโลก โดยลดลงกว่า ๕๐ % และการเสียชีวิตของมารดาที่สามารถลดลงได้ ๔๕% ในทั่วโลก ภาวะการติดเชื้อเอชไอวีและเอ็ดส์ที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถลดลงได้ ๓๐% ในระหว่างปี ๒๕๔๓ ถึงปี ๒๕๕๖ และมากกว่า ๖,๒๐๐,๐๐๐ ชีวิตได้รับการป้องกันจากโรคมมาลาเรีย

การเสียชีวิตเหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยการป้องกันและการรักษา การศึกษา แคมเปญการสร้างภูมิคุ้มกันของโรคและการดูแลสุขภาพเพศและระบบสืบพันธุ์ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีความมุ่งมั่นที่จะยุติการระบาดของโรคเอ็ดส์ วัณโรคมมาลาเรียและโรคติดต่ออื่นๆ ภายในปี ๒๕๗๓ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและจัดให้มีการเข้าถึงยาและวัคซีนอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวัคซีนก็เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการนี้เช่นเดียวกับการเข้าถึงยาในราคาที่เหมาะสม

๔. การศึกษาที่เท่าเทียม รับรองการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคนตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ มีความคืบหน้าเป็นอย่างมากในการบรรลุเป้าหมายเรื่องของผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา อัตราการลงทะเบียนเรียนรวมในประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๙๑ ในปี ๒๕๕๘ และจำนวนของเด็กทั่วโลกที่ไม่ได้รับการศึกษาลดลงได้เกือบครึ่งหนึ่ง นอกจากนี้ อัตราผู้ที่มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ยังเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก และเด็กผู้หญิงได้ไปโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความสำเร็จอันยอดเยี่ยม

การประสบความสำเร็จครอบคลุมถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งต่อยอดความเชื่อที่พิสูจน์แล้วว่าการศึกษาเป็นหนึ่งในแรงขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายนี้

ทำให้แน่ใจว่าเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายทุกคนจะได้รับสำเร็จศึกษาฟรีในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพในราคาที่เหมาะสมอย่างเท่าเทียมกัน และขจัดความไม่เสมอภาคทางเพศและความเหลื่อมล้ำ ด้วยความมุ่งหมายที่จะประสบผลสำเร็จในการเข้าถึงหลักสากลเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้นอย่างมีคุณภาพ

๕. ความเท่าเทียมทางเพศ การบรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนาบทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง ในปี ๒๕๔๓ UNDP ร่วมกับ พันธมิตรของ UN และประชาคมโลกให้ความเสมอภาคทางเพศเป็นศูนย์กลางในการทำงาน มีผู้หญิงจำนวนมากขึ้นที่ได้เรียนในโรงเรียน เมื่อเทียบกับ ๑๕ ปีที่ผ่านมา และในภูมิภาคส่วนใหญ่ ก็มีความเท่าเทียมกันทางเพศในการศึกษาระดับประถมศึกษา ในขณะที่ ผู้หญิงสามารถทำงานนอกบ้านและได้รับค่าแรงจากงาน ที่ไม่ใช่ทำการเกษตรได้ถึง ๔๑% เมื่อเทียบกับปี ๒๕๓๓ ซึ่งมีเพียง ๓๕%

SDGs มีจุดหมายที่จะสร้างความสำเร็จเหล่านี้เพื่อให้แน่ใจว่ามีการยุติการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในทุกที่ แต่ในบางภูมิภาคยังคงมีความไม่เท่าเทียมกันในเบื้องต้นสำหรับการเข้าถึงค่าจ้าง และยังคงมีช่องว่างที่มีนัยสำคัญระหว่างชายและหญิงในตลาดแรงงาน ความรุนแรงทางเพศและการละเมิดทางเพศ การใช้แรงงานที่ผิดกฎหมาย และการแบ่งแยกชนชั้นของประชาชนยังคงเป็นอุปสรรคใหญ่ในเรื่องนี้

๖. การจัดการน้ำและสุขาภิบาล รับรองการมีน้ำใช้ การจัดการน้ำและสุขาภิบาลที่ยั่งยืน ปัญหาการขาดแคลนน้ำส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วโลกมากกว่า ๔๐ % และคาดว่าจะมีการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แม้ว่าประชาชน ๒,๑๐๐ ล้านคนได้รับการเข้าถึงการสุขาภิบาลน้ำที่ดีขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ แต่การขาดแคลนอุปกรณ์สำหรับน้ำดื่มที่ปลอดภัยยังคงเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อทุกทวีป ภายในปี ๒๕๗๓ การทำให้มีน้ำดื่มที่ปลอดภัยและราคาเหมาะสม จำเป็นต้องมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม โดยจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัยและส่งเสริมสุขอนามัยในทุกกระดับ ปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น ป่าไม้ ภูเขาและแม่น้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดูแล การที่จะลดการขาดแคลนน้ำ นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่จะส่งเสริมให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและสนับสนุนเทคโนโลยีการบำบัดน้ำในประเทศที่กำลังพัฒนา

๗. พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย ระหว่างปี ๒๕๓๓ ถึงปี ๒๕๕๓ จำนวนประชากรมีการเข้าถึงไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ๑,๗๐๐ ล้านคนทั่วโลกและยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีการเรียกร้องถึงพลังงานราคาถูก เศรษฐกิจทั่วโลก พึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลและการเพิ่มขึ้นของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งนั่นคือการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงต่อระบบภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลถึงทุกทวีปทั่วโลก

ภายในปี ๒๕๗๓ มีเป้าหมายที่จะทำให้เกิดการผลิตไฟฟ้าที่เหมาะสมในทุกที่ ซึ่งหมายถึงการลงทุนในแหล่งพลังงานสะอาด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลมและพลังงานความร้อน การนำมาตรฐานการประหยัดค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในอาคารและอุตสาหกรรมสำหรับความหลากหลายของเทคโนโลยียังสามารถลดการใช้ไฟฟ้าทั่วโลกได้ ๑๔% ซึ่งหมายถึงการลดการใช้งานโรงไฟฟ้าขนาดกลาง ประมาณ ๑,๓๐๐ แห่ง การขยายโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้

มีแหล่งที่มาของพลังงานสะอาดในประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นเป้าหมายสำคัญที่ทั้งการขยายโครงสร้าง และการพัฒนาเทคโนโลยีสามารถส่งเสริมการเจริญเติบโตและช่วยเหลือสิ่งแวดล้อมได้

๘. การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุมและยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่า โดยใน ๒๕ ปีที่ผ่านมา จำนวนคนงานที่ประสบ ปัญหาความยากจนได้ลดลงอย่างมาก แม้จะมีผลกระทบที่ยาวนานของวิกฤตเศรษฐกิจจากปี ๒๕๕๑/ ๒๕๕๒ ในประเทศที่กำลังพัฒนา ชนชั้นกลางถือเป็น ๓๔% ของการจ้างงานทั้งหมด โดยตัวเลขนี้ เพิ่มขึ้นกว่าสามเท่าจากปี ๒๕๓๔ ถึง ๒๕๕๘ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะ ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนโดยบรรลุเป้าหมายการผลิตในระดับที่สูงขึ้นและผลิต ผ่านนวัตกรรมทางเทคโนโลยี สนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการและการสร้างงานซึ่งเป็น กุญแจสำคัญในเรื่องนี้ เช่นเดียวกับมาตรการที่มีประสิทธิภาพที่จะกำจัดการบังคับใช้แรงงานทาสและ การค้ามนุษย์ ด้วยเป้าหมาย ภายในปี ๒๕๗๓ เพื่อให้เกิดการจ้างงานเต็มรูปแบบและมีประสิทธิภาพ และการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิงและผู้ชายทุกคน

๙. อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการ เปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นกุญแจสำคัญในการหาทางแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนให้กับความท้าทาย ทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดให้มีชิ้นงานใหม่และส่งเสริมประสิทธิภาพในการใช้พลังงาน การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและการลงทุนในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม เหล่านี้เป็น วิธีที่สำคัญที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและนวัตกรรมเป็น หนึ่งในเป้าหมายการพัฒนา ๑๗ ข้อ ในวาระการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) วิธีการ แบบบูรณาการเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความคืบหน้าไปยังเป้าหมายอื่นๆ

๑๐. ลดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมของรายได้มีอัตราเพิ่มขึ้น ๑๐% ของคนร่ำรวย ที่สุด มีรายได้เป็น ๔๐% ของรายได้รวมทั่วโลก ผู้ที่ยากจนที่สุด ๑๐% ทำได้รายได้เพียง ๒ - ๗% ของรายได้รวมทั่วโลก ในประเทศกำลังพัฒนา ความไม่เท่าเทียมเพิ่มขึ้น ๑๑ % ตามการเจริญเติบโต ของประชากร ความไม่เท่าเทียมด้านรายได้เป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องการการแก้ไข ซึ่งปัญหานี้ เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับ การตรวจสอบของตลาดการเงินและสถาบันด้าน การเงิน การส่งเสริมการช่วยเหลือด้านการพัฒนา และการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติไปยังภูมิภาคที่มี ความจำเป็นมากที่สุด การอำนวยความสะดวกในการอพยพย้ายถิ่นที่ปลอดภัยและการเคลื่อนย้ายของ ผู้คนก็เป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหาการแบ่งเขตแดน

๑๑. เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความ ปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน การเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองใน ประเทศที่กำลังพัฒนา ควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นในการย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง ซึ่งนำไปสู่ความ เจริญในเมืองขนาดใหญ่ ในปี ๒๕๕๓ มี ๑๐ เมืองใหญ่ที่มีพลเมืองจำนวน ๑๐ ล้านคนหรือมากกว่า นั้น ในปี ๒๕๕๗ มีเมืองขนาดใหญ่ถึง ๒๘ เมือง ผู้อยู่อาศัยรวม ๔๕๓,๐๐๐,๐๐๐ คน

ความยากจนมักจะกระจุกตัวอยู่ในเมือง รัฐบาลระดับชาติและระดับท้องถิ่นต้องพยายาม จัดการเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เหล่านั้น การทำให้เมืองปลอดภัยและยั่งยืน หมายถึง การทำให้เข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและเหมาะสมและพัฒนาก่อตั้งถิ่นฐานของชุมชน

แอด นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการลงทุนเรื่องการขนส่งสาธารณะ การสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียว และการปรับปรุงการวางผังเมืองและการจัดการในลักษณะแบบมีส่วนร่วม

๑๒. แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน รับรองแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน การที่จะบรรลุเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องลดรอยเท้าทางนิเวศลงอย่างเร่งด่วน โดยการเปลี่ยนแปลงการผลิตและการบริโภคสินค้าและทรัพยากร การเกษตรกรรมเป็นผู้นำรายใหญ่ที่สุดในโลก และในขณะนี้มีการจัดการน้ำได้ถึง ๗๐% ของผู้ใช้น้ำทั้งหมด การจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและวิธีการกำจัดขยะที่เป็นพิษและมลพิษเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนี้ การส่งเสริมให้มีการรีไซเคิลและลดขยะมูลฝอยในอุตสาหกรรม ธุรกิจและผู้บริโภคเป็นสิ่งสำคัญเท่าเทียมกับการสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่แผนการบริโภคที่ยั่งยืนภายในปี ๒๕๗๓

๑๓. การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังคงเพิ่มขึ้น จากปี ๒๕๓๓ มากกว่า ๕๐% นอกจากนี้ ภาวะโลกร้อนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันยาวนานกับระบบสภาพภูมิอากาศ ซึ่งผลลัพธ์ที่ตามมาอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากไม่เริ่มดำเนินการในตอนนี้ การสร้างความเข้มแข็ง ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวของภูมิภาคที่มีความเสี่ยง เช่น ประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล และประเทศที่เป็นเกาะ จำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อพยายามสร้างความตระหนักรู้และบูรณาการมาตรการเข้าไปในนโยบายและกลยุทธ์ระดับชาติ ซึ่งยังคงมีความเป็นไปได้ด้วยเจตจำนงทางการเมืองและความหลากหลายของมาตรการทางเทคโนโลยีที่สามารถจำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกได้ถึงสององศาเซลเซียสซึ่งจำกัดได้มากกว่าก่อนยุคอุตสาหกรรม สิ่งนี้จำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันอย่างเร่งด่วน

๑๔. การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเลและชายฝั่งในปัจจุบันนี้ ๓๐% ของปลาทะเลของโลกได้ถูกใช้ไปเกินขนาด ซึ่งต่ำกว่าระดับที่สามารถผลิตผลทดแทนที่ยั่งยืนให้ได้ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) สร้างกรอบการทำงานเพื่อการจัดการอย่างยั่งยืนและปกป้องระบบนิเวศทางชายฝั่งและทางทะเลจากภาวะมลพิษจากแหล่งบนบก ตลอดจนจัดการปัญหาผลกระทบของการเป็นกรดของมหาสมุทร เสริมสร้างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของทรัพยากรทะเลผ่านกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งจะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นกับมหาสมุทร

๑๕. การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก ปกป้อง ปันฟู และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน ความเสื่อมโทรมในปัจจุบันของที่ดินแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และการสูญเสียที่ดินทำกิน ๓๐ - ๓๕ ครั้ง ภัยแล้งและการแปรสภาพเป็นทะเลทรายก็ยังคงเพิ่มขึ้นในแต่ละปี รวมจำนวนการสูญเสียถึง ๑๒ ล้านเฮกเตอร์ และส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ยากจนทั่วโลก จาก ๘,๓๐๐ สายพันธุ์สัตว์ที่เป็นที่รู้จัก มีจำนวน ๘% ที่กำลังจะสูญพันธุ์และอีก ๒๒% มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก อาทิ ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่กึ่งแห้งแล้ง และภูเขา ภายในปี ๒๕๖๓ การส่งเสริมการจัดการป่าอย่างยั่งยืนและแก้ไขการตัดไม้ทำลายป่าก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบต่อ

เปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ควรต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อที่จะลดการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพที่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

๑๖. สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สันติภาพ ความมั่นคง สิทธิมนุษยชนและการปกครองที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักนิติธรรมเป็นการรวมกันที่สำคัญเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในโลกที่ถูกแบ่งแยกมากขึ้น บางภูมิภาคได้รับสิทธิในความสงบ การรักษาความปลอดภัย ความเจริญ อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง ในขณะที่ภูมิภาคอื่นตกอยู่ในวงจรของความขัดแย้งและความรุนแรงที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีวันสิ้นสุด ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงได้และควรจะต้องได้รับการแก้ไข

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะลดความรุนแรงทุกรูปแบบ พร้อมทำงานร่วมกับรัฐบาลและชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความไม่มั่นคงอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการปกครองด้วยกฎหมายและการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เป็นกุญแจสำคัญในกระบวนการนี้ เช่นเดียวกับการลดอาวุธผิดกฎหมาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประเทศกำลังพัฒนาในสถาบันการปกครองทั่วโลก

๑๗. ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โลกยุคปัจจุบันมีการเชื่อมต่อกันมากขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาในการเข้าถึงเทคโนโลยีและความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการแบ่งปันความคิดและสนับสนุนนวัตกรรม การประสานงานด้านนโยบายจะช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถจัดการหนี้ได้ เช่นเดียวกับการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ประสบผลในการเติบโตและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายนี้ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (North-South) และความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South) โดยการสนับสนุนแผนระดับชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มอัตราการส่งออก ซึ่งนี่คือส่วนประกอบทั้งหมดที่จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในหลักเกณฑ์สากลและระบบการค้าที่เสมอภาค ซึ่งเป็นสิ่งที่ยุติธรรม เปิดกว้างและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ในด้านการศึกษา มีเป้าหมายและสาระสำคัญคือให้จัดการศึกษาแก่เด็กเยาวชนทุกคน ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษา รวมทั้งสร้างเสริมโอกาส "การเรียนรู้ตลอดชีวิต" แก่ประชาชน ซึ่งถือเป็นความท้าทายของประเทศด้อยพัฒนา และประเทศกำลังพัฒนาที่ยังมีเด็กและเยาวชนอีกกว่า ๑๒๔ ล้านคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา เพราะจากการประมาณการพบว่าจำเป็นต้องใช้งบประมาณปีละกว่า ๓๙,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี ตลอด ๑๕ ปีข้างหน้าเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยสถาบันการศึกษา และ “กองทุนการศึกษาโลก” (Global Partnership for Education: GPE) จึงเป็นหนึ่งในตัวอย่างการร่วมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีหน้าที่ระดมทรัพยากรจากประเทศพัฒนาแล้วเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนเพื่อช่วยเหลือประเทศสมาชิกที่ต้องการการสนับสนุนด้านทรัพยากร องค์ความรู้ทางวิชาการ และนวัตกรรมการจัดการที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษาให้ได้เพื่อสนับสนุนงานด้านการศึกษาขององค์การยูเนสโก และประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติทั่วโลก โดย Ms. Alice Albright ผู้จัดการกองทุนการศึกษาโลก ได้ใช้โอกาสในการประชุมสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติสมัยที่ ๗๐ จัดตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยผู้นำประเทศต่างๆ และผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การยูเนสโกเพื่อการระดม

ทุนสนับสนุนการศึกษาโลก (Commission on Financing Global Education) ให้ได้ตามเป้าหมาย ๓๙,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ ๑.๔ ล้านล้านบาท ต่อปีเพื่อช่วยให้ประเทศด้อยพัฒนา และประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกประสบความสำเร็จ

สำหรับประเทศไทยเองนั้น นอกจากการพัฒนาใน ๓ มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามแนวทางของ SDGs แล้ว ประเทศไทยยังให้ความสำคัญกับมิติทางการศึกษาและวัฒนธรรมอีกด้วย การจะบรรลุความสำเร็จของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์นักพัฒนาที่ทรงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและระดับนานาชาติได้พระราชทานเข็มทิศการพัฒนาไว้ให้ทุกภาคส่วนน้อมนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม นั่นคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตและสร้างสัมฤทธิ์ผลแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แสดงทัศนะว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธต้องมีการพัฒนาแยกเป็น ๒ ส่วนส่วนหนึ่งคือการพัฒนาคนเรียกว่าภาวนาและอีกส่วนหนึ่งคือการพัฒนาวัตถุพัฒนาสภาพแวดล้อมเรียกว่าวิวัฒนาหรือพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธว่าองค์ประกอบฝ่ายมนุษย์มีความสำคัญยิ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องให้ความสำคัญที่สุดกับเรื่องการพัฒนาคนเป็นแกนกลางจึงต้องมีการพัฒนามนุษย์โดยถือเอาการพัฒนาคนและเอามนุษย์ที่มีการพัฒนาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ซึ่งระบบการพัฒนามนุษย์ประกอบด้วย ๓ ด้านของการดำรงชีวิตของมนุษย์คือพฤติกรรมจิตใจและปัญญาซึ่งมีความสัมพันธ์อาศัยกันและส่งผลต่อกันเป็นปัจจัยแก่กันในการพัฒนาจึงต้องพัฒนาเต็มทั้งคนและด้วยเหตุที่มนุษย์มีปัจจัยที่มีเจตจำนงหรือเป็นปัจจัยตัวกระทำในขณะที่ตัวมนุษย์เองมีความหมายสองส่วนคือในฐานะบุคคลที่เป็นส่วนร่วมในสังคมและในฐานะชีวิตที่เป็นสภาวะอันมีในธรรมชาติคือธรรมชาติส่วนหนึ่งการแก้ปัญหาด้วยบูรณาการก็คือการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้โลกมนุษย์กับโลกธรรมชาติไปด้วยกันและดียิ่งขึ้นด้วยกันอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลกัน

ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงหมายถึงการพัฒนาคนครบทั้งพฤติกรรมจิตใจและปัญญาและให้คนที่พัฒนาเต็มระบบเป็นแกนกลางหรือปัจจัยตัวกระทำนำการพัฒนาคนและคนที่พัฒนาแล้วนั้นไปประสานปรับเปลี่ยนบูรณาการในระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่ของการพัฒนาคือทั้งมนุษย์สังคมธรรมชาติและเทคโนโลยี

หลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) แนวพุทธคือการพัฒนาคนตามหลักการทางพระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อนจึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผลคือระบบแห่งไตรสิกขาได้แก่ศีลสมาธิปัญญาโดยเน้นเฉพาะประเด็นที่พึงพัฒนาเป็นสำคัญดังนี้

ด้านพฤติกรรมเป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาด้านจิตใจและด้านปัญญาได้ดีด้วยด้านพฤติกรรมได้แก่ละความเคยชินที่ไม่เกื้อกูลโดยใช้วินัยและวัฒนธรรมเพื่อเร่ง

แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเอาใจริงท่านๆให้มีความสำคัญกับพฤติกรรมหาความสุขเพราะมีผลกระทบต่อพัฒนาการมากจึงควรทำให้คู่กับการได้การเอา

ด้านจิตใจพัฒนาจิตใจให้มีศักยภาพในการหาความสุขได้ง่ายขึ้นเสพบริโภคด้วยท่าที่มีก็ได้ไม่ มีก็ได้จนถึงขั้นมีก็ได้ไม่มีก็ได้อย่างฉลาดและมีจุดหมายที่นิรามิสสุข หมายถึง การมีความสุขเป็นอิสระ โดยไม่อาศัยการเสพมีคุณธรรมและมีความเพียรพยายามขยันอดทน เกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และ สิ่งแวดล้อม

ด้านปัญญามีความรู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงของธรรมชาติเสพบริโภคด้วยรู้ เข้าใจคุณค่าแท้เป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์และเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังคมมนุษย์ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมจะบรรลุจุดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวไว้ ๔ อย่างคือ^{๖๒}

๑. พระพุทธศาสนามองว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมดา ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น

๒. ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามระดับความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและ ทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย

๓. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึกเป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ซึ่งแนวคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาก็เพราะหลักการสำคัญนี้คือไตรสิกขาจริยธรรมจึงมีความหมายเท่ากับการศึกษาเมื่อมนุษย์พัฒนาแล้วก็สามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขที่เกิดจาก ภายในของมนุษย์เองได้จริง

๔. ศักยภาพของการพัฒนาคือการทำให้คนสามารถทำให้ความขัดแย้งมีความหมายเป็น ความประสานเสริมกลมกลืนซึ่งกันและกันทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพซึ่งความสามารถของ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะประยุกต์เข้ากับปัญหาสภาพแวดล้อมทั้งหมดได้

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พวงเพชร ทองหมื่นไวย^{๖๓}ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศีลในฐานะเป็นพื้นฐานของมนุษย์” ผล การศึกษาพบว่า ศีลในฐานะเป็นพื้นฐานของมนุษย์ธรรม เป็นข้อปฏิบัติในชีวิตประจำให้ถึงความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตินอกใจ การไม่พูดเท็จ และการ ไม่ดื่มสุราเมรัย ศีล เป็นที่ตั้ง แห่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ มีความปรกติทางกายวาจาเป็นที่ตั้ง โดยมี องค์ประกอบของศีล ๕ แต่ละข้อ คือ เจตนา เป็นความไม่ก้าวล่วงทางกายและวาจา ให้พ้นจากความ ชั่วทั้งปวง ย่อมมีความสงบสันติสุขในชีวิตปัจจุบัน และอนาคตเป็นอันสงบ และในตรงกันข้าม โทษ ของการละเมิดศีล เป็นเหตุให้ประมาทเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรโดยประการต่างๆ ย่อมประสบทุกข์ทั้งใน ปัจจุบัน และสัมปรายภพบั่นทอนความก้าวหน้าความจริง และความสงบสันติสุขในการดำเนินชีวิต

^{๖๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การพัฒนาตนที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธ ธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓๘.

^{๖๓} พวงเพชร ทองหมื่นไวย. ศีลในฐานะเป็นพื้นฐานของมนุษย์. ธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๕๙

ของมนุษย์ เป็นพื้นฐานให้เกิดคุณธรรมต่างๆ คือ ความมีเมตตา กรุณา มีหิริ โอตตปปะ ความซื่อสัตย์ สุจริตให้ดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา

สมภาร พรหมทา^{๖๔} กล่าวในหนังสือ ศาสนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตว่าความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ศาสนากับปัญหาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีหลายศาสนา การประยุกต์ศาสนาเข้ากับกายใจและสังคม การประยุกต์คำสอนของศาสนาเข้ากับชีวิต การพัฒนาคุณภาพจิตใจผ่านความรักเพื่อนมนุษย์ การประยุกต์ศาสนธรรมเข้ากับชีวิตผ่านการสร้างจิตสำนึกในทางสังคม

พระมงคล จุกวโร (วิชาชัย)^{๖๕} ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของบุคลากรและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอซ่งชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่พบว่า พฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคลากรและสมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบลในเขตอำเภอซ่งชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า อยู่ในระดับมากทั้งห้าด้าน ลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤติดิในกาม รองลงมาได้แก่ ศีลข้อที่ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุด คือ ศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ผลการเปรียบเทียบ พฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคลากรและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอซ่งชัย พบว่า บุคลากรและสมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบลที่มีเพศ อายุ และระดับ การศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม ๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ พฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคลากรและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอซ่งชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ ศีลห้าเป็นเครื่องมือสร้างควมมีระเบียบ แบบแผนในการ ดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม และถือเป็นกฎเกณฑ์ความสำคัญพื้นฐานในสังคม เพื่อให้คน อยู่ร่วมกันด้วยดี ไม่เบียดเบียนกัน การถือศีล ๕ และการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีนั้นเป็นสิ่งที่ ควรทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพราะจะทำให้ชีวิตเรามีความสุข และสมหวังหรือหากเราต้องเจอกับ ปัญหาหรืออุปสรรคที่หนักหนาในชีวิตก็จะทำให้เรามีสติและรอบคอบในการแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ผ่าน พ้นไป และทำให้เราสามารถใช้ปัญญาในการทำงานและสร้างความก้าวหน้าให้กับชีวิตและครอบครัวของเรา ได้อย่างเต็มที่ เต็มกำลังความสามารถ

พุทธทาสภิกขุ^{๖๖} กล่าวในหนังสือคริสตธรรมและพุทธธรรมว่า เพื่อความเข้าใจอันดี ระหว่างศาสนานำมาซึ่งสันติภาพของโลก ความปรารถนาในความรักอันบริสุทธิ์ เป็นแสงสว่างที่จะ สะท้อนให้ลูกหลานของพระพุทธเจ้า ได้ประสานดวงจิตแห่งธรรมชาติของความเป็นเพื่อน ร่วมเกิด แก่เจ็บตายเข้าด้วยกัน การดำเนินชีวิตโดยหลักธรรมคำสอนที่ถูกต้อง ด้วยเหตุผล ด้วยสติปัญญา มี สัมมาทิฐิต่อกัน ช่วยให้ผู้เป็นเยาวยุวชนชาวคริสต์ ชาวพุทธ และเยาวยุวชนชาวอิสลาม ได้รับแสงสว่าง

^{๖๔}สมภาร พรหมทา. ศาสนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. (กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานและ ประเมินผลอุดมศึกษา. ๒๕๔๙).

^{๖๕}พระมงคล จุกวโร (วิชาชัย). การศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของ บุคลากรและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอซ่งชัย จังหวัดกาฬสินธุ์. (วารสารมหาวิทยาลัย มหาภูมิพลราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘), หน้า ๓๑๑.

^{๖๖}พุทธทาสภิกขุ, คริสตธรรม และพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ. ๒๕๔๙

ในเบื้องต้นว่า “ความรักอันบริสุทธิ์ ระหว่างกันยังมีอยู่อย่างสมบูรณ์ในคำสอนของท่านพุทธทาส” เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา

ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์^{๖๗} กล่าวในหนังสือ ความสัมพันธ์ของมุสลิมทางประวัติศาสตร์ และวรรณคดีไทย กล่าวว่าทางด้านประวัติศาสตร์ ศาสนาอิสลามได้เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย ตามหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ศาสนาอิสลามมีความสัมพันธ์กับชาวไทย ส่วนหนึ่งของพลเมืองไทย เป็นคนไทยทั้งด้านขนบธรรมเนียม ภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งสืบเชื้อสายกันมาหลายร้อยปี

เสาวนีย์ จิตต์หมวดกล่าวในหนังสือ วัฒนธรรมอิสลาม ว่าวัฒนธรรมอิสลามทำให้ทราบถึงน่านาทัศนะ พิธีกรรมต่าง ๆ ของศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้อง การผสมผสานกลมกลืน ของชาวไทยมุสลิม ข้อปฏิบัติ ข้อห้าม เป็นธรรมนุญชีวิต เป็นทางนำแก่นุชยชาติ วัฒนธรรม โครงสร้างของศาสนา หลักปฏิบัติตน ความเป็นมาของอิสลามในประเทศไทย การผสมผสานและกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ^{๖๘} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาของประเทศภูฏานและประเทศไทย” ซึ่งพบว่า การสร้างตัวชี้วัดความสุขของประเทศภูฏานและประเทศไทยมีแนวคิดมาจากพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างตัวชี้วัดความสุขของภูฏานมีกระบวนการที่ชัดเจนตั้งแต่ในระดับนโยบาย องค์กร และชุมชนท้องถิ่น โดยมีแนวคิดหลักของการเสริมสร้างตัวชี้วัดความสุข คือ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน การจัดการสิ่งแวดล้อม การให้คุณค่าทางวัฒนธรรม และการบริหารจัดการที่ดี โดยมีการสร้างโดเมน ๙ ประการในการนำไปสู่การปฏิบัติ มีหน่วยงานหรือกลไกในการจัดการที่ชัดเจน ผลที่เกิดขึ้นคือประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขและเป็นนโยบายของประเทศชาติที่เน้นความสุขตามหลัก Gross National Happiness (GNH) ในระดับองค์กรมีการสร้างความสุขบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองและให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างรูปธรรมกับจิตวิญญาณ สอดคล้องกับการสำรวจของประเทศภูฏานพบว่า ประชาชนมีความสุขมากถึงร้อยละ ๔๕.๒ มีความสุข ร้อยละ ๕๑.๖ มีเพียงร้อยละ ๓.๒ เท่านั้นที่บอกว่าไม่มีความสุขมากนัก ในขณะที่กระบวนการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุขของสังคมไทยอาศัยแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่นในการจัดการ แต่ยังไม่มีความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติในระดับชาติ แต่สำหรับในระดับองค์กรและชุมชนมีการนำแนวคิดความสุขไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม แต่ยังไม่มีการดำเนินการที่หลากหลายในการพัฒนากิจกรรมและการจัดการบนพื้นที่เหมาะสมกับการพัฒนาในระยะยาว การวิจัยครั้งนี้ มีการค้นพบข้อสำคัญ คือ การพัฒนาประเทศ และชุมชนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนไม่ควร

^{๖๗}ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์. ความสัมพันธ์ของมุสลิม ทางประวัติศาสตร์ และวรรณคดีไทย : กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน. ๒๕๔๕

^{๖๘}พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ. การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาของประเทศภูฏานและประเทศไทย. รายการวิจัยของ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙. หน้า บทคัดย่อ.

มุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือการมุ่งเน้นการบริโภคนิยมเท่านั้น แต่ควรเน้นเรื่องความสุข ความพอเพียง และการมีธรรมาภิบาลในการจัดการ เพื่อการพึ่งพาตนเอง การให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณและสติปัญญา

พระปลัดกิตติ ยุตติธโร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้ศีล ๕ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์”^{๒๙} ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ คือ การปรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์สมัยใหม่ โดยการใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้งแล้วนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนเสริม เพื่อช่วยให้เกิดความสำเร็จทางด้าน ศีลธรรมของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ การประยุกต์ ใช้ศีล ๕ จึงเป็นการปรับใช้ประโยชน์ในศีล ๕ ซึ่งเป็นการปรับใช้หลักธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรวิทยาลัย สงฆ์บุรีรัมย์ เมื่อปฏิบัติศีล ๕ ก็จะเป็นมนุษย์ที่ความสมบูรณ์ มีกายเป็นปกติ มีวาจาเป็นปกติ มีใจ เป็นปกติ และจะต้องมีความสามัคคี ไม่มีความขัดแย้งซึ่งดีซึ่งเด่นกัน ก็จะสามารถพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ได้ และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ศีล ๕ ถือได้ว่าเป็นกฎระเบียบอยู่กับสังคมพุทธของไทยมาก่อนที่จะมีการร่าง กฎหมายขึ้นมาเพื่อบังคับใช้ ซึ่งตัวศีลเองนอกจากจะเป็นพื้นฐานธรรมของปัจเจกบุคคลแล้ว ศีล ยังถือได้ว่าเป็นหมวดธรรมที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมอีกด้วย ดังนั้น ศีล จึงครอบคลุมเรื่องการจัดระเบียบชีวิตด้านนอกทั้งหมด เท่าที่จะช่วยทำสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปกิจการทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม จึงสอดคล้องกับการที่ชีวิตด้าน ในที่เจริญงอกงามนั้น จะสะท้อนผลดีงามออกมาแก่ชีวิตด้านนอกคือเหมาะแก่การที่ทุกคนจะ พากันปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญาโดยเฉพาะ จะได้สามารถฝึกจิตและปัญญาให้เจริญ เพื่อ จะได้ประสบชีวิตที่มีความสุขแท้จริง พร้อมด้วยจิตใจที่เป็นอิสระโปร่งใสเบิกบานในท่ามกลาง สังคมและสภาพแวดล้อมที่สงบเรียบร้อยรื่นรมย์และร่มเย็นเป็นสุข ดังนั้น การรักษาศีลพื้นฐานหรือศีล ๕ ซึ่งเป็นข้อกำหนดอย่างต่ำหรือหลักความ ประพฤติอย่างน้อยที่สุดในระดับศีลย่อมก่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยดีงาม แก่ผู้ประพฤติ กระทั่ง ภาพรวมของสังคมย่อมเกิดความสงบเรียบร้อย

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕ ในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพื้นฐานของการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จนเกิดโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ หรือชื่อเต็มว่า โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการที่คณะสงฆ์ในสังคมมุ่งหวังสังคมให้มีความสงบสุขและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งหวังถึงการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาในท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมในสังคมไทยที่มีทั้งประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ และอิสลาม โดยอาศัยแนวคิดระดับสากล คือ แนวคิดสิทธิมนุษยชน และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมสันติสุขวิถีพุทธ

^{๒๙} พระปลัดกิตติ ยุตติธโร. “การประยุกต์ใช้ศีล ๕ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ รายงานการประชุมระดับนานาชาติ THE NATIONAL AND INTERNATIONAL CONFERENCE ON BUDDHISM, ARTS & CULTURE, วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ๒๕๖๐.

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนในสังคมไทย” นี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ๒) เพื่อพัฒนาการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินการของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เชิงปริมาณ (Quantitative Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การโดยมุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ใน ๑๐ จังหวัด และการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การสนับสนุนการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์และหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ ที่มีวิธีการศึกษาใน ๔ ลักษณะ ได้แก่

๑. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เป็นการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ชุดความรู้ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และกิจกรรมการพัฒนาของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดังนี้

๑) ศึกษาข้อมูลนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการดำเนินการของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕)

๒) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๓) ศึกษาการบูรณาการโครงการฯ กับกิจการพระพุทธศาสนาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๔) ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนการสร้างการปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๕) ศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

๖) ศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

๑) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือ/แบบสอบถามเพื่อทำการสำรวจความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรและประชาชนเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด

๒) การสำรวจความคิดเห็น การรับรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์และประชาชน จำนวน ๔๐๐ รูป/คน ใน ๑๐ จังหวัด

๓) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๔) จัดการข้อมูลในเชิงปริมาณเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๓. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

๑) การสัมภาษณ์คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ พระมหาเถระ คณะสงฆ์ และผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน ๒๐ รูป/คน เพื่อทราบนโยบายและแนวปฏิบัติของคณะสงฆ์ในการดำเนินการตามนโยบายและเป้าหมายของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๒) สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มร่วมกับคณะสงฆ์และตัวแทนภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่นในระดับจังหวัด ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ รูป เพื่อทราบแนวทางการรณรงค์ดำเนินการตามเป้าหมายของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๓) การสนทนากลุ่มและการส่งเสริมกิจกรรมวิถีพุทธในการดำเนินการตามนโยบายพันธกิจ และเป้าหมายของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๔) ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เห็นกระบวนการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๔. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเป็นกระบวนการพัฒนาชุดความรู้ตัวชี้วัด และกระบวนการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีลของหมู่บ้านต้นแบบใน ๑๐ จังหวัด ดังนี้

๑) การพัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์เกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จำนวน ๑ ชุด

๒) การถวายเป็นบุญกุศลกับพระภิกษุแกนนำในระดับจังหวัดและระดับประเทศในการประชุมคณะสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ

๓) การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมตามรักษาศีล ๕ และกิจกรรมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธในพื้นที่หมู่บ้านต้นแบบ

๔) การเสริมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยเป็นความร่วมมือของคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคเอกชน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) วิเคราะห์องค์ความรู้ ตัวชี้วัด และผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในสังคมไทย

๓.๒ พื้นที่และองค์กรในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยใน ๓ ระดับ ได้แก่

๑) ระดับนโยบาย ได้แก่ สำนักงานโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” วัดปทุมคงคา เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร และวัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราม จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่สำนักงานโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” รวมทั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๒) ระดับจังหวัดและหมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ จำนวน ๑๐ หมู่บ้านในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด ประกอบด้วย เชียงราย น่าน พิจิตร สกลนคร นครพนม บุรีรัมย์ กาญจนบุรี ชลบุรี สงขลา สตูล ดังนี้

๑) บ้านโป่ง (วัดบ้านโป่ง) ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดเชียงราย ปี ๒๕๖๒

๒) บ้านนางวงศ์ (วัดนางวงศ์) ตำบลเจดีย์ชัย อำเภอปัว จังหวัดน่าน หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดน่าน ปี ๒๕๖๓

๓) บ้านสำนักขุนเณร (วัดสำนักขุนเณร) สำนักขุนเณร อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดพิจิตร ปี ๒๕๖๓

๔) บ้านหนองน้ำเค็ม (วัดช่องแสมสาร) ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดชลบุรี ปี ๒๕๖๓

๕) บ้านตลุงใต้ (วัดสันติคีรี) ตำบลดอนแสลบ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดกาญจนบุรี ปี ๒๕๖๓

๖) บ้านหนองสะโน (วัดหนองสะโน) ตำบลนาหม่อม อำเภอภูตาก จังหวัดสกลนคร หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดสกลนคร ปี ๒๕๖๓

๗) บ้านหนองสังข์ (วัดสระพังทอง) ตำบลหนองสังข์ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดนครพนม ปี ๒๕๖๓

๘) บ้านหนองเต็งใหญ่ (วัดคุรุราษฎร์บำรุง) ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดบุรีรัมย์ ปี ๒๕๖๓

๙) บ้านนาทวี (วัดนาทวี) ตำบลนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดสงขลา ปี ๒๕๖๒

๑๐) บ้านนิคมฝั่ง ๗ (วัดนิคมพัฒนาราม) ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบของจังหวัดสตูล ปี ๒๕๖๒

๓. ระดับเครือข่ายโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ได้แก่ จังหวัดลำพูน ขอนแก่น กาญจนบุรี และสงขลา

๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

๑. การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็น การรับรู้ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จำนวน ๔๐๐ รูป/คน โดยในเบื้องต้นพบว่า พระสงฆ์และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบใน ๑๐ จังหวัด มีจำนวน ๑๐,๒๑๖ รูป คณะผู้วิจัยสามารถใช้สูตรของทาโร ยามานะ ที่กำหนดให้ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

มีความเชื่อมั่น ๙๕ % และให้มีความคลาดเคลื่อน ๕% (e = .๐๕) โดยใช้สูตรของ Taro, Yamane (๑๙๗๓) ดังนี้

วิธีทำ

$$\frac{10,216}{1 + 10,216 (.05)^2}$$

= ๓๙๘ ราย (หรือ ๔๐๐ ราย)

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

๑) กลุ่มตัวแทนคณะสงฆ์ และคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕) เจ้าคณะจังหวัด และผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน ๓๐ รูป

๒) ผู้นำชุมชน ประชาชนและบุคคลรักษาศีล ๕ ในพื้นที่หมู่บ้านรักษาศีลต้นแบบใน ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ คน

๓) กลุ่มตัวแทนภาครัฐในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ ราย

๔) กลุ่มตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ ราย รวมประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔๙๐ ราย

๓. ผู้ให้ข้อมูลและร่วมกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้แทนพระสงฆ์แกนนำและประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านต้นแบบในจังหวัดต่าง ๆ ประกอบด้วย

๑) พระสงฆ์แกนนำโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕) ในระดับจังหวัด ๆ ๒-๓ รูป

๒) ผู้นำชุมชน ประชาชนและบุคคลรักษาศีล ๕ ในพื้นที่หมู่บ้านรักษาศีลต้นแบบใน ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ คน

๓) กลุ่มตัวแทนภาครัฐในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ ราย

๔) กลุ่มตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด จำนวน ๒๐ ราย

๓.๔ เครื่องมือการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัยที่หลากหลาย ประกอบด้วย ประกอบด้วย ๑) แบบสอบถาม ๒) แบบสัมภาษณ์ ๓) การสนทนากลุ่ม ๔) ชุดกิจกรรมและกระบวนการส่งเสริมการ

ดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และ ๕) การสังเกตพฤติกรรมและกิจกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น การรับรู้ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์และประชาชนจำนวน ๔๐๐ รูป/คน โดยมีเนื้อหาของแบบสอบถาม ดังนี้

- ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา

- ตอนที่ ๒ การรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

- ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นและระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

- ตอนที่ ๔ การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธและกิจกรรมตามยุทธศาสตร์โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๒. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อสัมภาษณ์คณะสงฆ์ ผู้นำศาสนา ผู้นำองค์กรภาครัฐ โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ เช่น

๑) แนวคิดและหลักการการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ การอยู่ร่วมกันของชุมชน คืออะไร

๒) การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๓) การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

๔) การสนับสนุนการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของคณะสงฆ์และหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๕) การบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่นหรือการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน

๖) นโยบายและกลไกการส่งเสริมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๗) ปัญหา อุปสรรค ของการมีส่วนร่วมและการขับเคลื่อนการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๓. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีแนวทางการสนทนากลุ่มดังนี้

๑) นโยบายและกลไกการส่งเสริมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๒) การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๓) การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีลในระดับหมู่บ้าน

๔) การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

๕) การสนับสนุนการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของคณะสงฆ์และหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๖) การบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่นหรือการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน

๗) ปัญหา อุปสรรค ของการมีส่วนร่วมและการขับเคลื่อนการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๔. ชุดกิจกรรมและกระบวนการส่งเสริมการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ประกอบด้วย

๑) การพัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์เกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จำนวน ๑ ชุด

๒) การถวายเป็นบุญกุศลกับพระภิกษุแกนนำในระดับจังหวัดและระดับประเทศในการประชุมคณะสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ

๓) การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมตามรักษาศีล ๕ และกิจกรรมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธในพื้นที่หมู่บ้านต้นแบบ ๑๐ จังหวัด

๔) การเสริมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยเป็นความร่วมมือของคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคเอกชน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) การลงพื้นที่ตรวจสอบเยี่ยมโครงการในระดับจังหวัด โดยเป็นการลงพื้นที่เพื่อตรวจเยี่ยมและการประเมินผลการดำเนินการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบใน ๑๐ จังหวัด ร่วมกับคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ คณะสงฆ์ ตัวแทนภาครัฐ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และผู้สนใจทั่วไป เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ ตัวชี้วัด กิจกรรมของหมู่บ้านต้นแบบ และผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในสังคมไทย

๕. การสังเกตกิจกรรมและพฤติกรรม โดยเป็นการสังเกตการณ์ รูปแบบการเรียนรู้ และการพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมการรักษาศีล ๕ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นต้น โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่า ศีล ๕ คือ การสร้างหลักประกันของชีวิตและสังคม เป็นหลักประกันอันก่อให้เกิดความสงบ ความร่มเย็นเป็นสุข ความปรองดองสมานฉันท์และความปลอดภัยในด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวไว้ว่า

ศีลข้อที่ ๑ เป็นหลักประกันของชีวิต

ศีลข้อที่ ๒ เป็นหลักประกันทรัพย์สิน

ศีลข้อที่ ๓ เป็นหลักประกันของครอบครัว

ศีลข้อที่ ๔ เป็นหลักประกันของสังคมและมิตรภาพในสังคม

ศีลข้อที่ ๕ เป็นหลักประกันสุขภาพและสติปัญญา

รวมทั้งการใช้เทคนิค SWOT เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบของการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ การวิเคราะห์นโยบายและกลไกการส่งเสริมการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ การวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการหลักคำสอนและแนวปฏิบัติในเชิง

นโยบายเพื่อการอยู่ร่วมกันตามหลักศีล ๕ และพหุวัฒนธรรมในสังคมไทย รวมทั้งการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นความสอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนา

สำหรับการสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

- ๑) สืบหาหนังสือ รายงานการวิจัย ชุดความรู้ ว่าด้วยโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
- ๒) การนำข้อมูล ความรู้ที่รวบรวมไว้มาสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และประเด็นการวิจัยอื่น ๆ
- ๓) การตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะนักวิจัย
- ๔) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพิจารณาจากการอธิบายตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูล
- ๕) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๖) การวิเคราะห์เครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
- ๗) การนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลร่วมกับคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คณะสงฆ์ ภาครัฐ ผู้นำชุมชน และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบใน ๑๐ จังหวัดและเครือข่ายอีก ๔ จังหวัด โดยการรวบรวมข้อมูลหลายส่วนที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลมาประกอบกันให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล โดยได้รับคำแนะนำจากผู้อาวุโสหรือผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เมื่อได้รายชื่อแล้ว คณะผู้วิจัยก็จะนัดหมายเพื่อสอบถามข้อมูลหรือไม่ก็เชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญเหล่านั้นด้วยตนเองเพื่อมาร่วมพูดคุยกันรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ซึ่งสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้เป็นอย่างดี โดยเทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมการค้นหา ชุมชน วัด และองค์กรต้นแบบที่ดำเนินการเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจำนวน ๑๐ จังหวัดตามที่กำหนดไว้

๒) การขอหนังสือจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำลงไปขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรที่ศึกษา

๓) นำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นชุดความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อการสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๔) การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสร้างองค์ความรู้ กิจกรรม และแนวการปฏิบัติเพื่อสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๕) กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ โดยมีการนิมนต์พระสงฆ์ที่เป็นตัวแทนของจังหวัด พระสงฆ์ที่ทำงานด้านโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ

๖) การพัฒนาโครงการและกิจกรรมด้านการเสริมสร้างองค์ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๗) การสังเกตพฤติกรรม ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการเรียนรู้ของพระสงฆ์ผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติและฝ่ายต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางการสร้างและการใช้องค์ความรู้และกระบวนการปฏิบัติเพื่อการสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๘) สนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้เผยแพร่ความรู้และแนวปฏิบัติเรื่องการสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ รวมทั้งการสัมมนาการประชุมเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนผลักดันการใช้องค์ความรู้และแนวปฏิบัติเรื่องศีล ๕ ตามหลักพระพุทธศาสนา ให้เป็นบทเรียนและแนวทางการทำงานของคณะสงฆ์ ภาครัฐ และหมู่บ้านต้นแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อให้การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของมหาเถรสมาคม

๙) การประสานเครือข่ายเพื่อร่วมสนับสนุนกิจกรรมการให้ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นต้น

๑๐) การสรุปบทเรียนและการวิเคราะห์ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาเป็นชุดความรู้และกระบวนการเชิงสังคม เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ตารางที่ ๓.๑ แสดงขั้นตอนกิจกรรมการวิจัยและระยะเวลาในการวิจัย

ที่	กิจกรรมการวิจัย	เดือน							หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๖	๘	๑๐	
๑	การประชุมคณะนักวิจัย กำหนดแผนงานและวัตถุประสงค์	x	x	x					๕
๒	การลงพื้นที่จำนวน ๑๐ จังหวัด			x	x	x			๑๐
๓	การพัฒนาและยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เชิงคุณภาพ				x	x	x	x	๑๐
๔	การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของชุมชน				x	x	x	x	๒๐
๕	การส่งเสริมกิจกรรมวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธตามหลักศีล ๕				x	x	x	x	๒๐
๖	การสนับสนุนการทำงานและเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์					x	x	x	๑๕
๗	การติดตามประเมินผลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด			x	x	x	x	x	๑๐

ที่	กิจกรรมการวิจัย	เดือน							หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	
๘	การวิเคราะห์ สรุปผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย/โครงการ								ร้อยละของกิจกรรม
๙	การจัดทำรายงานการวิจัย								๕
	รวม	X	X	X	X	X	X	X	๑๐๐

การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูล

การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ใช้เวลาช่วงทำนี้เป็นช่วงที่ต้องรวบรวมข้อมูลออกมาเป็นชุดและหาแนวทางให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้เวลานี้เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากประเด็นต่างๆ ที่เก็บมาแล้ว ถ้ามีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ด้วยการค้นคว้าจากเอกสาร และเข้าไปสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยืนยันความถูกต้องและครบถ้วนทุกอย่าง ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลอาจจะดำเนินการไปพร้อมกัน โดยมีกิจกรรมการดำเนินการดังนี้

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการจัดหมวดหมู่ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูลเสร็จ ในขั้นต่อไปนี้จะได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรียบเรียงไว้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อจะได้ใช้ในการถอดบทเรียนและบูรณาการรักษาศิล ๕ ในหมู่บ้านเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ทุกภูมิภาคของประเทศไทย

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เน้นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้เก็บรวบรวมจากกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านรักษาศิล ๕ จำนวน ๔๐๐ ราย โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑) เลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science)

๒) แบบสอบถามตอนที่ ๑ ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ความสนใจและกิจกรรมการรักษาศิล ๕ โดยทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ แล้วนำมาเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

๒) แบบสอบถามตอนที่ ๒ ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการรักษาศิล ๕ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ การส่งเสริมการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย (X) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับของการกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๕๐ = มีความคิดเห็นในระดับน้อยมาก

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑- ๒.๕๐ = มีความคิดเห็นในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑- ๓.๕๐ = มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑- ๔.๕๐ = มีความคิดเห็นในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑- ๕.๐๐ = มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

๔) แบบสอบถามส่วนที่ ๓ ซึ่งเป็นข้อมูลด้านผลลัพธ์จากการปฏิบัติในการเรียนรู้ด้านการรักษาศิลป์ ๕ และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ เป็นต้น โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย (X) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับของกิจกรรมการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวและการเรียนรู้ในแต่ละด้าน

๕) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อศึกษาค่าเป็นกลางทางสถิติ และเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลกับความคิดเห็นที่มีต่อแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๖) การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค จากแบบสอบถามในเชิงสถิติและพรรณนา

๗) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้ว มาจัดทำให้เป็นระบบหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ ทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ และรูปแบบความเข้าใจกับความหลากหลายและความแตกต่างของข้อมูลที่รวบรวมมา เพื่อนำเสนอรายงานผลภาพรวม ของการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชาวบ้านบนหลักการศิลป์ ๕ เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นก็จำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามหมวดหมู่ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการวิจัย ดังนี้

๑) การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศิลป์ ๕

๒) การส่งเสริมการรักษาศิลป์ ๕ และส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ หมู่บ้านรักษาศิลป์ ๕

๓) การพัฒนากิจกรรมการรักษาศิลป์ ๕ ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศิลป์ ๕”

๔) การขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศิลป์ ๕” และ

๕) การวิเคราะห์ผลการดำเนินการของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศิลป์ ๕ ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนา

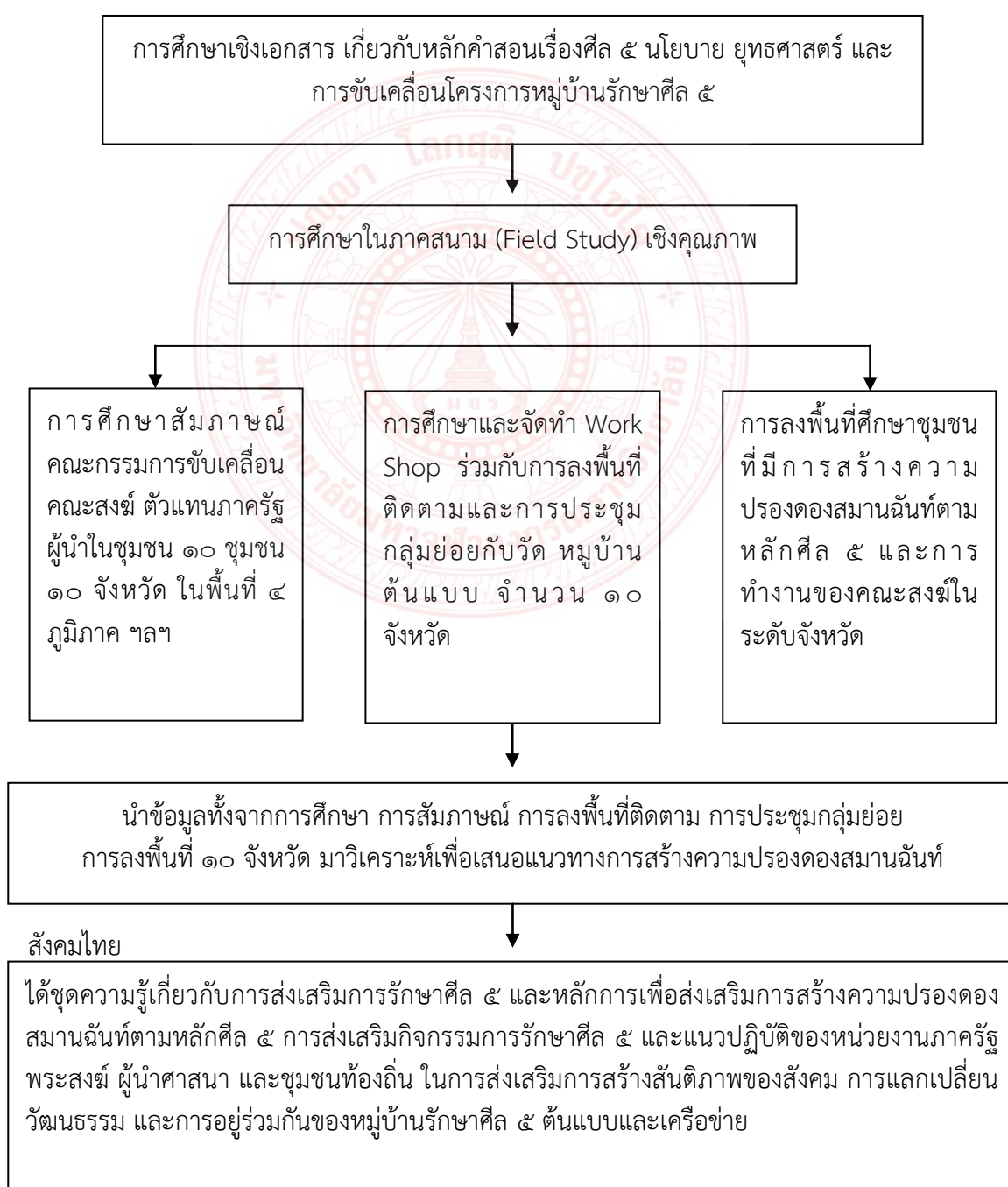
๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำมาทำการวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และจำแนกเหตุการณ์หลักๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมระบุคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม

การนำเสนอข้อมูลอยู่ในลักษณะของการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบตาราง แผนภาพ ภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด หลักการตามหลักศีล ๕ รวมทั้งการประยุกต์ใช้แนวทางการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยสามารถเป็นขั้นตอนการวิจัยได้ตามแผนภาพ ดังนี้

๓.๘ สรุปขั้นตอนการวิจัย สรุปขั้นตอนและวิธีการศึกษาวิจัยในครั้งนี้



บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย

ในบทนี้จะกล่าวถึงผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ๒) เพื่อพัฒนาการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินการของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ

ในบทนี้เป็นผลการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่ออธิบายผลการศึกษา ได้แก่ การแจกความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะดำเนินการวิเคราะห์ตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการศึกษาการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ในส่วนนี้เป็นการสำรวจความคิดเห็น การรับรู้ พฤติกรรมการรักษาศีล ๕ และการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕” จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์และประชาชน จำนวน ๔๐๐ รูป/คน ที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด ได้แก่ เชียงราย น่าน พิจิตร สกลนคร นครพนม บัรรัมย์ กาญจนบุรี ชลบุรี สงขลา สตูล ซึ่งประกอบด้วย ๔ ตอน คือ

- ๑) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ๒) การรับรู้และพฤติกรรมรักษาศีล ๕
- ๓) การปฏิบัติตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรม
- ๔) การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
- ๕) ข้อเสนอแนะในการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

	จำนวน (N=๔๐๐)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๘๒	๔๕.๕
หญิง	๒๑๖	๕๔.๐
ชายหรือหญิงข้ามเพศ	๒	๐.๕

	จำนวน (N=๔๐๐)	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๑๑๖	๒๙.๐
๒๑ - ๓๐ ปี	๓๘	๙.๕
๓๑ - ๔๐ ปี	๖๘	๑๗.๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๗๒	๑๘.๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๕๘	๑๔.๕
๖๐ ปีขึ้นไป	๔๘	๑๒.๐
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	๑๑๗	๒๙.๓
มัธยมศึกษาตอนต้น	๙๘	๒๔.๕
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๖๑	๑๕.๓
ปวช./ปวส.	๓๕	๘.๗
ปริญญาตรี	๖๐	๑๕.๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๘	๔.๕
อื่น ๆ	๑๑	๒.๗
การทำงาน/อาชีพ		
ราชการ	๓๓	๘.๓
ธุรกิจเอกชน	๒๑	๕.๓
เกษตรกร	๑๓๗	๓๔.๒
ภาคบริการ	๕	๑.๑
รับจ้าง	๔๗	๑๑.๗
พนักงาน อบต./เทศบาล	๖	๑.๕

	จำนวน (N=๔๐๐)	ร้อยละ
นักเรียน/นักศึกษา	๑๒๐	๓๐.๑
อื่น ๆ	๓๑	๗.๘
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๒๗๒	๖๘.๐
๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๙๐	๒๒.๕
๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท	๑๗	๔.๒
๓๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๒๑	๕.๓

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

จากกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน ๔๐๐ คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑๖ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ รองลงมา ได้แก่ เพศชาย จำนวน ๑๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ และกลุ่มชายหรือหญิงข้ามเพศ จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕

สำหรับอายุของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีช่วงอายุต่ำกว่า ๒๐ ปีมากที่สุดจำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐ รองลงมาอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐ อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี อายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี และอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในชั้นระดับประถมศึกษามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓ รองลงมา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๓ ระดับปริญญาตรี ระดับปวช./ปวส. ระดับสูงกว่าปริญญาตรี และจบการศึกษาระดับอื่น ๆ ตามลำดับ

สำหรับการทำงานหรืออาชีพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒ รองลงมา ได้แก่ อาชีพนักเรียน/ นิสิต นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑ อาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗ ตามลำดับ ส่วนอาชีพอื่น ๆ เช่น อาชีพอาชีพราชการ อาชีพธุรกิจเอกชน อาชีพภาคบริการ อาชีพพนักงานอบต./เทศบาล มีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน

รายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๖๘ รองลงมา มีรายได้ระหว่าง ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท รายได้ระหว่าง ๒๐,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท และรายได้มากกว่า ๓๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา

รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลัก พระพุทธศาสนา	จำนวน N=๔๐๐ (ร้อยละ)	
	ปฏิบัติ	ไม่ได้ปฏิบัติ
การทำบุญใส่บาตร	๓๓๒ (๘๓.๐ %)	๖๘ (๑๗.๑ %)
การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีทางศาสนา	๒๕๔ (๖๓.๕ %)	๑๔๖ (๓๖.๕ %)
การไหว้พระ สวดมนต์	๑๘๖ (๔๖.๕ %)	๒๑๔ (๕๓.๕ %)
การเจริญสมาธิ	๑๕๒ (๓๘.๐ %)	๒๔๘ (๖๒.๐ %)
การอ่านหนังสือหรือเรียนธรรมะ	๑๓๓ (๓๓.๒ %)	๒๖๗ (๖๖.๘ %)
อื่น ๆ การเที่ยวชมวัดทำบุญตามวันเกิดหรือ วันสำคัญของพระพุทธศาสนาและวันหยุด	๑๗ (๔.๒ %)	๓๘๓ (๙๕.๗ %)

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา โดยการทำบุญใส่บาตรจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๘๓.๑ รองลงมา คือ การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีทางศาสนาคิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ สำหรับการไหว้พระ สวดมนต์ กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติตามหลักดังกล่าวจำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๕ ขณะที่มิได้ปฏิบัติผ่านการเจริญสมาธิ และการอ่านหนังสือหรือเรียนธรรมะคิดเป็นร้อยละ ๓๘ และ ๓๓.๒ ตามลำดับ โดยมีผู้ที่ปฏิบัติตามแนวทางอื่น ๆ จำนวน ๑๗ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๔.๒ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ การรับรู้และพฤติกรรมกรรการรักษาศีล ๕

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและร้อยละการรับรู้ข่าวเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

การรับรู้ข่าวเกี่ยวกับโครงการ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่คณะสงฆ์ ดำเนินการ	จำนวน (N = ๔๐๐) (ร้อยละ)	
	เคยรับรู้	ไม่เคย
เคยได้ทราบข่าว โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕	๓๔๘ (๘๗.๐ %)	๕๒ (๑๓.๐ %)
ช่องทางการรับรู้โครงการ	จำนวน	ร้อยละ
คณะสงฆ์แจ้งให้ทราบ	๒๖๕	๖๖.๓
สื่อวิทยุ-โทรทัศน์	๒๔	๖.๐

สื่อ social media เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์	๔๕	๑๑.๕
สื่อสิ่งพิมพ์	๓	๐.๗
อื่น ๆ เช่น การแจ้งข่าวของราชการ	๒๐	๕.๐
ไม่ตอบ (ฟังเข้าร่วมกิจกรรม)	๔๓	๑๐.๕

จากตารางดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๗ เคยรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่คณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ โดยช่องทางที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างรับรู้ได้มากที่สุด คือ การที่คณะสงฆ์ในพื้นที่หรือวัดที่ตนเองร่วมทำบุญเป็นผู้แจ้งให้ทราบและเข้าร่วมกิจกรรมของวัดมากที่สุดหรือคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๓ รองลงมา คือ ผ่านสื่อ social media อาทิ เฟซบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์ จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕ ลำดับถัดมา คือ สื่อประเภทวิทยุ-โทรทัศน์ ร้อยละ ๖.๐ ส่วนราชการแจ้งให้ทราบ ร้อยละ ๕.๐ ขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์ มีผู้ได้รับข่าวสารจากช่องทางดังกล่าวเพียง ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๗ ในขณะที่ผู้ที่ไม่เคยรับทราบข้อมูลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มาก่อนร้อยละ ๑๓.๐ และฟังเข้าร่วมกิจกรรมเป็นครั้งแรก ร้อยละ ๑๐.๕ นับว่าเป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งหมายถึงว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ๑๐ จังหวัดที่เป็นหมู่บ้านต้นแบบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีการรับรู้และได้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวนและร้อยละรูปแบบความถี่ของการสมათานศีล ๕

ความถี่ของการสมათานศีล ๕ หรือศีล ๘	จำนวน (N=๔๐๐)	ร้อยละ
ตั้งใจอิฐฐานรักษาศีลในทุกวัน	๑๑๕	๒๘.๗
สัปดาห์ละ ๒-๓ วัน	๗๑	๑๗.๗
ทุกวันพระ	๙๖	๒๔.๐
ทุกวันพระใหญ่	๕๔	๑๓.๕
ไม่ได้คิดหรือสนใจในเรื่องนี้	๒๑	๕.๓
ไม่ได้มีการสมათานศีลในช่วงใด	๓๘	๙.๕
อื่น ๆ	๕	๑.๓

สำหรับรูปแบบความถี่ของการตั้งใจรักษาศีลหรือการสมათานศีล ๕ หรือศีลอื่น ๆ อาทิ ศีล ๘ กลุ่มตัวอย่างมีการตั้งใจอิฐฐานรักษาศีลในทุกวัน จำนวน ๑๑๕ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗

รองลงมาคือการตั้งใจสมาทานศีล ๕ ในทุกวันพระ จำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐ โดยมีผู้ที่สมาทานศีล ๕ สัปดาห์ละ ๒-๓ วัน จำนวน ๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗ และมีผู้ที่สมาทานศีล ๕ ในทุกวันพระใหญ่ จำนวน ๕๔ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๕ จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างที่สนใจและตั้งใจสมาทานศีลในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีจำนวนรวมร้อยละ ๘๔

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างโดยรวมร้อยละ ๑๖ ระบุว่า ไม่ได้มีการสมาทานศีลในช่วงใด จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๕ และมีผู้ที่ไม่ได้คิดหรือสนใจเรื่องดังกล่าว จำนวน ๒๑ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๕.๓ และมีกลุ่มตัวอย่างพิจารณาเลือกคำตอบอื่นหรือไม่ได้ระบุจำนวน ๕ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑.๓

ดังนั้น สามารถระบุจากข้อมูลได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๔ มีความตั้งใจและสมาทานศีล ๕ หรือศีล ๘ เป็นต้น ส่วนอีกร้อยละ ๑๖ ยังไม่ให้ความสนใจในเรื่องการรักษาศีล ซึ่งอาจมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตในรูปแบบของตนเอง

ตารางที่ ๔.๕ แสดงกลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจรักษาศีลแต่ละข้อมากที่สุดในช่วง ๓ เดือนที่ผ่านมา

ศีลข้อที่ตั้งใจรักษามากที่สุด	จำนวน (N=๒๖๖)	ร้อยละ
ศีลข้อที่ ๑	๑๖๒	๔๐.๕
ศีลข้อที่ ๒	๕๙	๑๔.๘
ศีลข้อที่ ๓	๔๓	๑๐.๗
ศีลข้อที่ ๔	๔๒	๑๐.๕
ศีลข้อที่ ๕	๕๖	๑๔.๐
ไม่ได้ตั้งใจรักษาข้อใดข้อหนึ่ง	๓๘	๙.๕

จากตารางดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ในรอบ ๓ เดือนที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตั้งใจรักษามากที่สุด คือ ศีลข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี หรือตั้งใจงดเว้นการเบียดเบียนชีวิตตนเองและผู้อื่นคิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕ รองลงมาคือ ได้แก่ ศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี การงดเว้นจากลักขโมย และศีลข้อที่ ๕ สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี การงดเว้นจากการดื่มสุราและเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ศีลข้อที่ ๓ และ ๔ ตามลำดับ

ขณะที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ตั้งใจรักษาศีลในข้อใดข้อหนึ่งจำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๕ ซึ่งเป็นไปตามข้อเท็จจริงของสังคมที่ยังมีการละเมิดศีลและกฎหมายของบ้านเมือง ยังมีสถิติการฆ่า การลักขโมย การละเมิดในทางชู้สาว และคดียาเสพติด เป็นต้น ซึ่งทำให้พระสงฆ์ ภาครัฐ และภาค

ประชาสังคมในสังคมไทยต้องต้องร่วมกันให้ประชาชนมีการรักษาศีล มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกัน ถึงแม้ว่า การรักษาศีลอาจจะหมายถึงรวมถึงการเคารพในสิทธิมนุษยชน และการรักษาความสงบของสังคม แต่ในภาพรวมสังคมไทยยังมีคนตั้งรักษาศีลธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายในระดับที่สูงพอประมาณ แต่ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ยังจะต้องฝึกฝนเรียนรู้ในการดำเนินการชีวิตตามหลักศีลธรรม และกฎหมายสืบต่อไป

ตารางที่ ๔.๖ แสดงจำนวนและร้อยละคุณค่าของการตั้งใจรักษาศีล ๕ ที่ได้รับ

คุณค่าของการตั้งใจรักษาศีล ๕ ที่ได้รับ	จำนวน N=๔๐๐ (ร้อยละ)	
	เห็นว่าได้รับ	ไม่มีความเห็น
มีแนวทางในการดำเนินชีวิตถูกต้องในหลักธรรม	๒๖๕ (๖๖.๓ %)	๑๓๕ (๓๓.๗ %)
มีสติปัญญามั่นคงมากขึ้น	๑๙๗ (๔๙.๒ %)	๒๐๓ (๕๐.๘ %)
มีทรัพย์สินสมบัติมั่นคง	๑๒๕ (๓๑.๓ %)	๒๗๕ (๖๘.๗ %)
ได้มีจิตสำนึกที่ดีงาม	๑๘๘ (๔๗.๐ %)	๒๑๒ (๕๓.๐ %)
อื่น ๆ เช่น การเคารพกติกาของสังคม	๘ (๒.๐ %)	๓๙๒ (๙๘.๐ %)

หมายเหตุ : ให้กลุ่มตัวอย่างเลือกตอบได้หลายข้อ

จากตารางที่ ๔.๖ แสดงจำนวนและร้อยละคุณค่าของการตั้งใจรักษาศีล ๕ ที่ได้รับ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การรักษาศีล ๕ เกิดคุณค่าในเรื่องเกี่ยวกับการมีแนวทางในการดำเนินชีวิตถูกต้องในหลักธรรมมากที่สุด จำนวน ๒๖๕ คน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๓ ถัดมาคือการมีสติปัญญามั่นคงมากขึ้น จำนวน ๑๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๒ ลำดับรองลงมาคือการได้มีจิตสำนึกที่ดีงาม จำนวน ๑๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๐ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเห็นคุณค่าของการตั้งใจรักษาศีล ๕ คือการมีทรัพย์สินสมบัติที่มั่นคง จำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓ และความเห็นอื่น ๆ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้จักและเข้าใจถึงอันานิสงส์ของการรักษาศีลว่า ก่อให้เกิดแนวทางในการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาและทำให้มีสติปัญญามั่นคง รวมทั้งการมีจิตสำนึกที่ดีงาม

ตอนที่ ๓ การปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) และ เบญจธรรม (ธรรม ๕)

ตารางที่ ๔.๗ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่า S.D. การปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล

การปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล		ระดับความคิดเห็นและการปฏิบัติ					ค่าเฉลี่ย	S.D.
		๕	๔	๓	๒	๑		
๑	ท่านไม่มีความคิดที่จะฆ่า/ทำร้ายผู้อื่น แม้จะโกรธ	๔๘.๙	๑๖.๙	๒๑.๔	๒.๖	๑๐.๒	๓.๙๒	๑.๓๑๒
๒	ท่านไม่พยายามเบียดเบียน ฆ่าหรือทำร้ายกัน	๕๒.๓	๑๓.๙	๒๑.๔	๓.๘	๘.๖	๓.๙๗	๑.๒๙๓
๓.	ท่านไม่มีจิตคิดจะขโมยของผู้อื่น	๕๖.๐	๑๐.๕	๒๒.๒	๒.๖	๘.๖	๔.๐๓	๑.๒๙๓
๔	ท่านไม่เคยเอาของคนอื่นมาโดยพลการ	๕๒.๓	๑๗.๓	๑๙.๙	๓.๐	๗.๕	๔.๐๔	๑.๒๓๔
๕	ท่านไม่กระทำการขึ้นใจมีเพศสัมพันธ์	๕๖.๘	๑๐.๙	๒๐.๓	๒.๖	๙.๔	๔.๐๓	๑.๓๑๔
๖	ท่านรับผิดชอบต่อการกระทำทางเพศของตัวเอง	๕๒.๓	๑๕.๘	๒๔.๔	๒.๖	๔.๙	๔.๐๘	๑.๑๔๕
๗	ท่านไม่มีจิตโกหก พูดให้ผู้อื่นเสียหาย	๔๘.๕	๑๘.๔	๒๔.๑	๓.๕	๕.๓	๔.๐๑	๑.๑๖๔
๘	ท่านไม่สร้างความขัดแย้งด้วยคำพูด	๔๗.๗	๑๘.๔	๒๓.๗	๓.๘	๖.๔	๓.๙๗	๑.๒๐๒
๙	ท่านไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรา ยาเสพติด	๔๙.๖	๑๕	๒๔.๘	๔.๑	๖	๓.๙๘	๑.๒๐๗
๑๐	ท่านมีความตั้งใจสำรวมระวังในการดื่มสุราและเสพยาเสพติด	๔๖.๖	๑๘.๔	๒๓.๗	๔.๑	๗.๑	๓.๙๓	๑.๒๓๐

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) เมื่อพิจารณาจากค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) ทุกข้ออยู่ในเกณฑ์การปฏิบัติมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดการปฏิบัติตนที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดถึงน้อยที่สุด สามารถจัดลำดับพร้อมแสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานได้ดังนี้

- ๑) รับผิดชอบต่อการกระทำทางเพศของตัวเอง (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๘, S.D.=๑.๑๔๕)
 ๒) ไม่เคยเอาของคนอื่นมาโดยพลการ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๔, S.D.=๑.๒๓๔)
 ๓) ไม่มีจิตคิดจะขโมยของผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๓, S.D.=๑.๒๓๙) และไม่กระทำการขึ้นใจมีเพศสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๓, S.D.=๑.๓๑๔)
 ๔) ไม่มีจิตโกหก พูดให้ผู้อื่นเสียหาย (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๑, S.D.=๑.๑๖๔)
 ๕) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรา ยาเสพติด (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๘, S.D.=๑.๒๐๗)
 ๖) ไม่สร้างความขัดแย้งด้วยคำพูด (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๗, S.D.=๑.๒๐๒) และไม่พยายามเบียดเบียน ฆ่าหรือทำร้ายกัน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๗, S.D.=๑.๒๙๓)
 ๗) มีความตั้งใจสำรวมระวังในการดื่มสุราและเสพยาเสพติด (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๓, S.D.=๑.๒๓๐)
 ๘) ไม่มีความคิดที่จะฆ่า/ทำร้ายผู้อื่น แม้จะโกรธ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๒, S.D.=๑.๓๑๒)
 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการรักษาศีล ๕ ในระดับดี สอดคล้องกับความตั้งใจในการสมานานศีลตามที่กล่าวตอนต้น อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในรายข้อพบว่า มีความสอดคล้องกับการรักษาศีลในทุกข้อตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม (ธรรม ๕)

การปฏิบัติตนตามหลัก เบญจธรรม		ระดับการประเมิน					ค่าเฉลี่ย	S.D.
		๕	๔	๓	๒	๑		
๑๑	ท่านมีความปรารถนาดี ต่อผู้อื่นและสัตว์	๕๗.๑	๑๕.๔	๒๔.๑	๐.๘	๒.๖	๔.๒๔	๑.๐๑๓
๑๒	ท่านมีความมุ่งมั่นอดทน	๔๘.๙	๒๔.๘	๒๓.๓	๐.๘	๒.๓	๔.๑๗	๐.๙๖๔
๑๓	ท่านไม่แสวงหาทรัพย์โดย ผิดกฎหมาย	๕๘.๖	๑๒.๘	๒๒.๙	๑.๙	๓.๘	๔.๒๑	๑.๐๙๑
๑๔	ท่านประกอบอาชีพ สุจริต	๖๒.๐	๑๓.๒	๑๙.๕	๑.๙	๓.๔	๔.๒๙	๑.๐๕๗
๑๕	ท่านให้เกียรติ ยกย่อง ความเป็นมนุษย์	๕๗.๑	๑๕.๔	๒๓.๗	๐.๘	๓.๐	๔.๒๓	๑.๐๓๐
๑๖	ท่านมีความรัก ต่อ ครอบครัว	๖๐.๕	๑๒.๘	๒๓.๓	๑.๑	๒.๓	๔.๒๘	๑.๐๐๕
๑๗	ท่านมีความตั้งใจที่จะ รักษาคำสัตย์	๕๖.๐	๑๖.๕	๒๔.๑	๑.๕	๑.๙	๔.๒๓	๐.๙๙๐
๑๘	ท่านรักษาคำพูดของ ท่านในการพูดเสมอ	๕๒.๖	๑๘.๘	๒๔.๑	๒.๓	๒.๓	๔.๑๗	๑.๐๑๗
๑๙	ท่านพยายามที่จะปฏิเสธ	๕๐.๘	๑๖.๒	๒๗.๔	๑.๙	๓.๘	๔.๐๘	๑.๐๙๒

การปฏิบัติตนตามหลัก เบญจธรรม		ระดับการประเมิน					ค่าเฉลี่ย	S.D.
		๕	๔	๓	๒	๑		
	เพื่อดีมีหรือเสพยาเสพติด							
๒๐	ทำนุบำรุงมั่นพัฒนา สติปัญญาของตนเองใน ช่วงเวลาที่เหมาะสม	๔๘.๕	๒๑.๘	๒๕.๖	๑.๕	๒.๖	๔.๑๒	๑.๐๑๓

จากตารางที่ ๔.๘ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ระดับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม (ธรรม ๕) เมื่อพิจารณาจากค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีหัวข้อการปฏิบัติที่อยู่ในเกณฑ์ที่มีการปฏิบัติมากที่สุดเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยจำนวน ๖ ประเด็น ประกอบด้วย ๑) การมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นและสัตว์ ๒) การไม่แสวงหาทรัพย์โดยผิดกฎหมาย ๓) การประกอบอาชีพสุจริต ๔) การให้เกียรติ ยกย่องความเป็นมนุษย์ ๕) การมีความรัก ต่อครอบครัว ๖) มีความตั้งใจที่จะรักษาคำสัตย์ ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดการปฏิบัติตนที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดถึงน้อยที่สุด สามารถจัดลำดับพร้อมแสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานได้ดังนี้ ๑) ประกอบอาชีพสุจริต (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙, S.D.=๑.๐๕๗) ๒) มีความรัก ต่อครอบครัว (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๘, S.D.=๑.๐๐๕) ๓) มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นและสัตว์ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๔, S.D.=๑.๐๑๓) ๔) ให้เกียรติ ยกย่องความเป็นมนุษย์ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๓, S.D.=๑.๐๓๐) และ ความตั้งใจที่จะรักษาคำสัตย์ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๓, S.D.=๐.๙๙๐) ตามลำดับ

ตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕

ตารางที่ ๔.๙ แสดงร้อยละของประเภทกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของคนในสังคม

ประเภทกิจกรรมที่สนับสนุน การรักษาศีล ๕	จำนวน N= ๔๐๐ (ร้อยละ)	
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย (ไม่แน่ใจ)
กิจกรรมทางศาสนา	๖๓.๕	๓๖.๕
กิจกรรมสร้างความรัก- ความสัมพันธ์ในครอบครัว	๕๔.๕	๔๕.๕
กิจกรรมการสร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อสังคม	๕๔.๑	๔๕.๙
กิจกรรมและการดำรงชีวิต แบบเศรษฐกิจพอเพียง	๔๙.๖	๕๐.๔
กิจกรรมการพัฒนาสังคม	๔๕.๕	๕๔.๕
กิจกรรมทางกีฬาและ		

ประเภทกิจกรรมที่สนับสนุน การรักษาศิลป์ ๕	จำนวน N= ๔๐๐ (ร้อยละ)	
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย (ไม่แน่ใจ)
นันทนาการ	๓๐.๕	๖๙.๕
กิจกรรมดนตรี	๒๗.๔	๗๒.๖
อื่น ๆ ไม่ระบุ	๔.๑	๙๕.๙

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงจำนวนและร้อยละของประเภทกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการรักษาศิลป์ ๕ ของคนในสังคม พบว่า ประเภทของกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการรักษาศิลป์ ๕ ของคนในสังคมมากที่สุดคือ กิจกรรมทางศาสนาคิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ ลำดับถัดมาคือ กิจกรรมสร้างความรัก-ความสัมพันธ์ในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕ รองลงมาคือ กิจกรรมการสร้างความรัก-ความสามัคคีในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑ ขณะที่กิจกรรมการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีกลุ่มตัวอย่างที่เห็นด้วยร้อยละ ๔๙.๖ กิจกรรมทางสังคมร้อยละ ๔๕.๕ สำหรับกิจกรรมทางกีฬาและนันทนาการเป็นการส่งเสริมการรักษาศิลป์ ๕ ของคนในสังคม มีกลุ่มตัวอย่างที่เห็นด้วยร้อยละ ๓๐.๕ และ ๒๗.๔ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงแนวการปฏิบัติตนและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลในสังคม

แนวปฏิบัติตนตามหลัก พระพุทธศาสนา	จำนวน N=๔๐๐ (ร้อยละ ๑๐๐)	
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
ให้ความรู้เกี่ยวกับศีลและหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง	๖๕.๐	๓๕.๐
ร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง	๕๘.๖	๔๑.๔
ให้วัดเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน	๕๑.๑	๔๘.๙
พัฒนาบุคคลให้มีจิตสำนึกต่อสังคม	๔๙.๖	๕๐.๔
ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน	๔๐.๖	๕๙.๔
อื่น ๆ เช่น การให้ภาครัฐดำเนินการ	๕.๖	๙๔.๔

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลในสังคม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๖๐ เห็นว่าควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับศีลและหลักการทางพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลในสังคม รองลงมาคือ การร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๖ ลำดับถัดมาคือ การพัฒนาให้วัดเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนร้อยละ ๕๑.๑ ขณะที่การพัฒนาบุคคลให้มีจิตสำนึกต่อสังคม และการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน มีกลุ่มตัวอย่างที่เห็นด้วย

ร้อยละ ๔๙.๖ และ ๔๐.๖ ตามลำดับ และมีผู้ที่เห็นว่าควรมีแนวทางอื่น ๆ เช่น การให้ภาครัฐดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมร้อยละ ๕.๖

ตอนที่ ๕ ข้อเสนอแนะในการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๑) การส่งเสริมให้พระสงฆ์ ภาครัฐ ดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้สอดคล้องกับกิจกรรมของหมู่บ้านที่มีอยู่เดิม เช่น โครงการชุมชนคุณธรรม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โครงการหมู่บ้านสีขาว เป็นต้น เพื่อลดการซ้ำซ้อนของการดำเนินการในพื้นที่หรือหมู่บ้าน

๒) การให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นแกนนำสำคัญขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายการส่งเสริมกิจกรรมของคณะสงฆ์ในพื้นที่

๓) การบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาหรือของคณะสงฆ์เข้าด้วยกันกับโครงการของภาครัฐและประชาชน

๔) การจัดสรรงบประมาณในการยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อให้มีการดำเนินการที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

๕) การพัฒนาบุคลากรต้นแบบในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และหมู่บ้าน

๖) การให้คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชนเป็นแกนนำสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนา

๗) ควรให้ความสำคัญเยาวชน คนรุ่นใหม่ ในการพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม ให้มีความเชื่อมั่นในความดี และการพัฒนาสังคม

๔.๒ ผลศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ผลการศึกษาเป็นผลการศึกษาในระดับพื้นที่ ๑๐ จังหวัด ซึ่งเป็นวัดและหมู่บ้านต้นแบบของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัดในปี ๒๕๖๒-๒๕๖๓ ดังนี้

๑. หมู่บ้านโป่ง (วัดบ้านโป่ง) ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นวัดและหมู่บ้านที่มีดำเนินการตามกิจกรรมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนามีการจัดการตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งประเพณีวัฒนธรรมและการพัฒนาสังคม โดยได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กองทุนหมู่บ้านดีเด่นระดับประเทศ รางวัลหมู่บ้านป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดกิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของวัดบ้านโป่งและชุมชนตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย คือ

๑) การตั้งคณะกรรมการและชุดรักษาความปลอดภัยของตำบล โดยมีการให้ตัวแทนมาจากทุกหมู่บ้าน ๑ ละ ๒ คน มาเป็นกรรมและร่วมตรวจเวรยามในกลางคืนและร่วมตรวจในกิจกรรมที่สำคัญของตำบล เพื่อป้องกันบุคคลแอบแฝงเข้ามากระทำการที่ผิดกฎหมาย การทะเลาะ การทำร้ายกันอันเป็นการส่งเสริมการรักษาศีลข้อที่ ๑

๒) การอบรมให้ความรู้เรื่องพระพุทธศาสนา การพัฒนาบุคคลตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา และการพัฒนาชุมชน ให้กับประชาชนและเยาวชนในตำบล เพื่อร่วมกันดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา

๓) การส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน โดยนำวิถีชีวิตล้านนามาประยุกต์ในการดำเนินการตามหลักความเชื่อและภูมิปัญญาของตนเองให้เกิดความสุขในครอบครัว

๓) การส่งเสริมการกีฬาและวัฒนธรรมเพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี โดยตำบลมีการจัดแข่งกีฬาประจำปีทุกปี ตั้งแต่ชั้นประถม มัธยม และประชาชนทั่วไป เป็นการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของตำบลและป้องกันยาเสพติดและการละเมิดศีลในข้อต่าง ๆ ทั้งในตำบลทั้งวัด หมู่บ้านและบุคคลทั่วไป

๔) การตั้งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของตำบล โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ วัด และชุมชน เพื่อกำหนดกิจกรรมการดูแล การเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในชุมชน มีการกำหนดกติกา ข้อตกลงของหมู่บ้านห้ามคบค้าสมาคมกับผู้ขายยาเสพติด เป็นต้น

๕) การดำเนินการร่วมกับภาครัฐและคณะสงฆ์ เช่น การเป็นหมู่บ้านต้นแบบแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน และโครงการหมู่บ้านสีขาว เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา

“มีความตั้งใจในการพัฒนาตำบลให้เป็นตำบลอยู่ดีมีสุข ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องยาก แต่เราก็ทำงานกันด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและตัวแทนหมู่บ้าน ๒๒ หมู่บ้าน ช่วยกันทำงานทุกวัน ในจุดที่มีความสำคัญ ซึ่งก็จะช่วยได้ส่วนหนึ่ง....พยายามต่อไป”^๑

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านโป่ง อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

^๑สัมภาษณ์ นายสนั่น อินตะไชยวงศ์ กำนันตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย (๑๔ ก.ค.๖๓)



๒. บ้านนาวงศ์ (วัดนาวงศ์) ตำบลเจดีย์ชัย อำเภอปัว จังหวัดน่าน

เป็นหมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น มีการสร้างพลังสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม โดยมีคำขวัญของหมู่บ้านว่า “ประตูเมืองปัว พืชสวนครัวงามสะพรั่ง โด่งดังอิฐมอญ ชื่อกระฉ่อนอ่างห้วยเคียน สุขเสถียรพุทธธรรม งานล้ำพระพุทธนั้นหมู่นี้” หมู่บ้านมีกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักศีล ๕ โดยมีการกำหนดกฎ ระเบียบของหมู่บ้าน ดังนี้

๑) ด้านการรักษาความสงบและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีกฎ ระเบียบ (รักษาศีลข้อ ๑-๕) คือ การสร้างความเดือดร้อน เช่น ขับขี่รถเร็ว ขับรถเสียงดัง ยิงปืนในหมู่บ้าน เมาสุรา และอาละวาด ปรับครั้ง ๕๐๐ บาท การดื่มสุรา ทะเลาะวิวาท เปิดเครื่องเสียงดังเกินเวลา ๒๒.๐๐ น. (ยกเว้นช่วงเทศกาล) ชักชวนหรือนำพาผู้อื่นมาสร้างความเดือดร้อนในหมู่บ้าน ปรับ ๕๐๐ บาท การ ลักขโมย ถ้าจับได้ จะต้องถูกปรับและปรับเพิ่ม ๔ เท่าของมูลค่าทรัพย์สิน ถ้าไม่ยินยอมส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย การทำลายสิ่งของและทรัพย์สินผู้อื่น ทรัพย์สินสมบัติสาธารณะและต้องชดใช้ตามราคานั้น ๆ และ ปรับ ๑,๐๐๐ บาท

๒) ด้านยาเสพติด ผู้ใดเกี่ยวข้องกับจะต้องถูกปรับ ครั้งแรก ๕,๐๐๐ บาท ครั้งที่ ๒ ถูกปรับ ๕,๐๐๐ บาท และระงับความช่วยเหลือจากคนในหมู่บ้าน และครั้งที่ ๓ ขึ้นไป ถูกตัดจากสมาชิกในหมู่บ้าน

๓) ด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ขาดการพัฒนาหมู่บ้านปรับวันละ ๑๐๐ บาท ขาดการอยู่เวรยาม ขาดการอบรมตามวาระหน้าที่ในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน จะถูกปรับตามสมควร

๔) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ตัดไม้ เผ่าป่าในชุมชน จะถูกปรับตามความเหมาะสม หากบุกรุกป่าหรือแผ้วถางป่าชุมชนจะถูกปรับไร่ละ ๓๐,๐๐๐ บาท รวมทั้งการจับสัตว์ในเขตหวงห้าม จะถูกปรับ ๕,๐๐๐ บาท การพ่นยาหรือสารเคมีในหมู่บ้าน (ที่อยู่ใกล้หมู่บ้านและบ่อน้ำ) จะถูกปรับ ๑,๐๐๐ บาท เป็นต้น เพื่อสร้างหมู่บ้านให้มีความเป็นธรรมชาติ

๕) มีธรรมนูญหมู่บ้านในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ โดยกำหนดเจตนารมณ์ว่า “เราจะปฏิบัติตามศีล ๕ ในชีวิตประจำวันให้มากที่สุดอย่างเต็มที่ เพื่อความสงบสุขแก่ตนเองและหมู่บ้าน เราจะขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพโดยสุจริต ใช้จ่ายอย่างประหยัดและประกอบด้วยปัญญา”^๒

โดยเป้าหมายของหมู่บ้านนาวงศ์ คือ “สันติสุขของบุคคล คือ สันติสุขของครอบครัว สันติสุขของครอบครัว คือ สันติสุขของหมู่บ้าน ประกอบด้วยธรรม คือ รัก เมตตา ซันติ สามัคคี เสียสละ ละออคติ มีสัมมาทิฐิ และมีความยุติธรรม ซึ่งมีการพัฒนากิจกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา คือ

๑) การทำบุญตักบาตรทุกวันพระใหญ่ เพื่อส่งเสริมทาน ศีล ภาวนา

๒) บวชนาค นักเรียนชายที่จบป.๖ เพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

๓) ฟังธรรมพระเวสสันดรและชาดกอื่น ๆ ในระหว่างเข้าพรรษา

๔) งดศพปลิดเกล้า เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด และปลอดการพนัน

๕) เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญของพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ และประเพณีงาน

บุญตามเทศกาลของหมู่บ้าน

ผลที่เกิดขึ้นจากบ้านนาวงศ์ จังหวัดน่าน ทำให้บุคคล ครอบครัว และสังคมมีสันติสุข ไม่มีความขัดแย้งในหมู่บ้าน เกิดความสามัคคี ผู้คนขยันประกอบสัมมาชีพ จนได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบในด้านต่างๆ เศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ และชุมชนคุณธรรม เป็นต้น

^๒ สัมภาษณ์นายนิมิต ชราชาติ ผู้ใหญ่บ้านนาวงศ์ วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๓

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านนางศ์ อ.ปัว จ.น่าน



๓. บ้านสำนักขุนเณร (วัดสำนักขุนเณร) สำนักขุนเณร อำเภอตงเจริญ จังหวัดพิจิตร

เป็นหมู่บ้านต้นแบบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของจังหวัดพิจิตรในปี ๒๕๖๓ เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ดีเด่น ของจังหวัดพิจิตร และเป็นหมู่บ้านที่มีการบูรณาการทำงานร่วมกันของภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีพระครูสิริสุตตโสภณ เป็นเจ้าอาวาส โดยได้ดำเนินการตามนโยบายโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดังนี้

๑) การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสามัคคีและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในหมู่บ้าน กำหนดเขตอภัยทานภายในหมู่บ้าน มีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ตลอดปี โดยการนำกิจกรรมของวัดและหมู่บ้านมาร่วมกันพัฒนาและเพื่อให้คนมีจิตใจที่ตั้งงาม

๒) มีการตั้งกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อเป็นทุนในการพัฒนาหมู่บ้านและการจัดสวัสดิการแก่ชุมชน โดยมีสมาชิกร่วมกันดำเนินการ

๓) การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยมีการนำศิลปะการเล่นพื้นบ้านของพิจิตรมาส่งเสริมให้คนรู้จักสามัคคี การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

๔) การส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและงานของคณะสงฆ์ ได้แก่ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลให้มีความก้าวหน้าทั้งในด้านสัมมาชีพ การจัดการด้านการศึกษา การสาธารณสุข สงเคราะห์ และการส่งเสริมความกตัญญูกตเวทิต่อผู้สูงอายุในหมู่บ้าน

๕) การส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน โดยหมู่บ้านสำนักขุนเณร มีศูนย์การเรียนรู้ของหมู่บ้าน เช่น ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โรงเรียนมัธยมขยายโอกาส ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ทำให้วัดสำนักขุนเณรเป็นสถานที่เรียนรู้ของชุมชน

๖) การส่งเสริมสัมมาชีพ โดยให้มีตลาดวัฒนธรรมและลานแสดงสินค้าของชุมชน เพื่อให้ประชาชนที่ประกอบสัมมาชีพนำสินค้ามาขายที่วัดและคลองในหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดอาชีพที่มั่นคง เชื่อมโยงกับการพัฒนาการเกษตรของชุมชน

๗) การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม ในหมู่บ้านมีการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี โดยมีการคัดแยกขยะและนำกลับมาแปรรูปใหม่ พร้อมทั้งส่งเสริมการนำฟางข้าวมาแปรรูปเป็นปุ๋ยในภาคการเกษตร พร้อมทั้งการลดการใช้สารเคมีอันตรายต่อชุมชน

“อยากให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จึงให้วัดเป็นสถานที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ ตลาดนัดวัฒนธรรม และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ให้วัดเป็นที่ศูนย์สาธิตด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทำการส่งเสริมให้เกิดสัมมาชีพ มีศีล มีธรรม ผลที่เกิดขึ้น คือ ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณธรรม”^๓

^๓ สทนากลุ่ม พระครูสิริสุตตโสภณ เจ้าอาวาสวัดสำนักขุนเณร อ.ตงเจริญ จ.พิจิตร (วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๓)

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านสำนักขุนเณร อ.ดงเจริญ จ.พิจิตร



๔. บ้านหนองน้ำเค็ม (วัดช่องแสมสาร) ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

เป็นหมู่บ้านต้นแบบโครงการหมู่บ้านรักษาศีลต้นแบบของจังหวัดชลบุรีในปี ๒๕๖๓ หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านชาวประมงและชายทะเล มีอาชีพค้าขายและประกอบอาชีพประมง แต่ด้วยความเคารพในศีล ๕ จึงได้ดำเนินการอนุรักษ์ชายฝั่งทะเลและสัตว์น้ำในทะเล ปรับจากการทำประมงมาสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในการดำน้ำดูปะการังและปลาทะเล มีการกำหนดเขตอภัยทานทางทะเลเป็นแห่งแรกในประเทศไทย โดยมีกิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ดังนี้

๑) การตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อร่วมดูแลความสงบสุขและการพัฒนาหมู่บ้านที่ครอบคลุมในด้านการรักษาศีล ๕ และการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยมีคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

๒) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยมีการส่งเสริมกิจกรรมธนาคารปูทะเล ปล่อยปูไข่ลงทะเล การปลูกป่าชายเลนเพื่อรักษาระบบนิเวศ สร้างปะการังเทียม เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์ทะเลตามแนวชายฝั่ง โดยความร่วมมือกับภาครัฐ สถาบันการศึกษา และมูลนิธิต่าง ๆ

๓) การส่งเสริมสัมมาชีพ โดยการแปรรูปอาหารทะเล เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การสร้างกลุ่มท่องเที่ยวดำน้ำดูปะการังเชิงอนุรักษ์ในเขตแสมสาร โดยมีการรวมกลุ่มเรือท่องเที่ยวมากกว่า ๓๐ ลำ มีการจัดระบบการท่องเที่ยวและที่พักชายทะเลที่งดงาม

๔) การส่งเสริมเยาวชนในการเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมการพาลูกเข้าวัด การปฏิบัติประจำเดือน การอบรมคุณธรรมตามแนวศีล ๕ กิจกรรมพาน้องท่องธรรม

๕) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา เช่น กาสวดมนต์ประจำวันพระ การทำบุญตักบาตร การจัดกีฬาต่อต้านยาเสพติด การจัดกิจกรรมสงกรานต์ปลอดอบายมุข กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา กิจกรรมปิดทองหลวงพ่อดำ เป็นต้น

๖) การพัฒนาสวัสดิการชุมชน เช่น การดูแลผู้สูงอายุ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การพัฒนาจิตอาสาของหมู่บ้าน คณะกรรมการสตรีหมู่บ้าน เป็นต้น

“เราเปลี่ยนจากการมุ่งทำลายสัตว์น้ำในทะเลหรืออาชีพประมงดั้งเดิมมาสู่อาชีพใหม่ คือ การนำเที่ยวดำน้ำดูปะการัง เปลี่ยนการทำร้ายสัตว์มาสู่การอนุรักษ์สัตว์น้ำทางทะเล มีการตั้งธนาคารปูทะเล การสร้างปะการังเทียมในพื้นที่ชายฝั่ง การอนุรักษ์ป่าชายเลน นอกจากกิจกรรมทางธรรมชาติแล้ว เรายังรักษาวัดธรรมอันดงามไว้ และพัฒนาจิตอาสา ทำให้เราเยาวชนบ้านเรามีความสามัคคี และได้เรียนรู้มากขึ้น โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง”

ผลที่เกิดขึ้นทำให้หมู่บ้านได้รับรางวัลหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขในระดับจังหวัด เป็นศูนย์เรียนรู้การจัดการชายฝั่งทะเลและป่าชายเลน ธนาคารปูทะเล เป็นต้น

๔ สทนากลุ่ม นายสุนทร พุ่มโพธิ์ทอง กำนันตำบลแสมสาร อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี (วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓)

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านหนองน้ำเค็ม อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี



๕. บ้านตลุงใต้ (วัดสันติคีรี) ตำบลตอนแสบ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

เป็นวัดและหมู่บ้านที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งตามหลักศีล ๕ โดยมีอุทยานศีล ๕ เป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑) การส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา จุดเด่นของหมู่บ้านห้วยแสบและวัดสันติคีรีแห่งนี้ คือ การสร้างรากฐานของการพัฒนาคน โดยการส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ให้เยาวชน นักเรียน และประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชนมีการสวดมนต์เจริญจิตภาวนา และการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

๒) การตั้งกรรมการชุมชน โดยตัวแทนจากคณะสงฆ์ ตัวแทนชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยภายในวัดและชุมชน มีการเฝ้าระวังปัญหาของชุมชน อบรมมุขและปัญหาเสพติด

๓) การตั้งอุทยานศีล ๕ จุดสำคัญของวัดและชุมชน คือ การจัดตั้งอุทยานศีล ๕ ที่ให้ความรู้เรื่องศีล ๕ การพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ เพื่อลดปัญหาอันเกิดจากการละเมิดศีล เช่น การทะเลาะ การประหัตประหารทำร้ายกัน การลักขโมย การประพฤตินิดในทางชู้สาว การหลอกลวงด้วยวาจาและการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของประชาชนในหมู่บ้าน

๔) การพัฒนากิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียน ชาวบ้านตลุงใต้และวัดสันติคีรีมีความประสงค์ให้เด็กและเยาวชนห่างไกลยาเสพติด จึงได้ดำเนินการเพื่อป้องกันมิให้เกิดการระบาดของยาเสพติดในชุมชนและโรงเรียน โดยมีการอบรมให้ความรู้ การรณรงค์และการพัฒนากิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนห่างไกลยาเสพติด รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ด้วย

๕) การเสริมสร้างเครือข่าย โดยวัด ชุมชน และภาครัฐ ได้ร่วมกันดำเนินการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา มีการประสานการทำงานของทุกฝ่ายและการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การใช้กองทุนแม่ของแผ่นดิน และการพัฒนาหมู่บ้านตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

“การจัดให้มีอุทยานศีล ๕ ก็เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับเยาวชนและประชาชน เพื่อให้เขาเห็นความสำคัญของการรักษาศีล ๕ ว่า มีอานิสงส์ให้อยู่เย็นเป็นสุข กิจกรรมเสริมการรักษาศีล ก็คือการไหว้พระสวดมนต์ทุกวันศุกร์ตอนเย็น โดยจะมีการนำธูปไปรับผู้สูงอายุมาสวดมนต์ร่วมกับเยาวชน มีกิจกรรมถนนวัฒนธรรมของหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นสถานที่ขายสินค้าและแสดงวัฒนธรรมของชุมชน”^๕

ผลที่เกิดขึ้นทำให้บ้านตลุงใต้เป็นชุมชนคุณธรรม เป็นหมู่บ้านสีขาวป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนให้ความสนใจกับพระพุทธศาสนาและการพึ่งพาตนเองและพร้อมที่จะยกระดับไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านให้เข้มแข็งมากขึ้น

^๕ สัมภาษณ์ พระวิสุทธิพงษ์เมธี เจ้าอาวาสวัดสันติคีรี (ตลุงใต้) (วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓)

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านตลุงใต้ อ.ห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี



๖. บ้านหนองสะโน (วัดหนองสะโน) ตำบลนาหม่อง อำเภอกุตุบาก จังหวัดสกลนคร

เป็นหมู่บ้านต้นแบบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ประจำปี ๒๕๖๓ ของจังหวัดสกลนคร “ดินแดนแห่งที่ราบหุบเขา แหล่งปลูกข้าวปลูกหวาย หลายหลายวัฒนธรรม ชุมชนผู้นำเสรีไทย ระเบียบไกลหมูกี่ ถิ่นผู้ดีเผ่ากะเลิง” บ้านหนองสะโนมีกระบวนการจัดการตนเองตามหลักศีล ๕ และการพัฒนาตามแนวนโยบายของภาครัฐ โดยมีกระบวนการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ดังนี้

๑) การรักษาศีลข้อที่ ๑ ไม่มุ้งร้ายต่อกัน ให้รู้จักคุณค่าของความเป็นคนและให้มีเมตตาต่อสรรพสัตว์ มีกฎของหมู่บ้าน คือ ห้ามจับสัตว์น้ำฤดูวางไข่ ห้ามพกพาอาวุธ ฝ่าฝืนปรับ ๕๐๐ บาท จัดกิจกรรมปล่อยนก ปล่อยปลา ตั้งเขตอภัยทานของหมู่บ้าน

๒) การรักษาศีลข้อ ๒ ห้ามลักขโมย หากมีการละเมิดปรับ ๒ เท่าของราคาทรัพย์สิน และมุ่งเน้นการตั้งกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้ประกอบสัมมาชีพ ไม่ส่งเสริมให้เกิดการล่อลวงเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น

๓) การรักษาศีลข้อที่ ๓ ห้ามคบชู้ นอกใจ ฝ่าฝืนตักเตือน ให้ข้อคิด โดยมีกิจกรรมส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ และใช้วัฒนธรรมการผูกเสี่ยวและประเพณีของเผ่ากะเลิงในการส่งเสริมให้คนในครอบครัวมีความรักต่อกัน นอกจากนี้ยังส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนให้มีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางเพศของตนเอง

๔) การรักษาศีลข้อที่ ๔ ห้ามทะเลาะวิวาทหรือเรียไรโดยมิได้รับอนุญาต ห้ามส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ฝ่าฝืนให้ชดใช้ค่าเสียหาย รวมทั้งส่งเสริมให้คนมีสัจจะต่อกันตามประเพณีของชุมชน

๕) การรักษาศีลข้อ ๕ ห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ฝ่าฝืนตักเตือนและส่งเจ้าหน้าที่ตามความผิดที่ปรากฏ โดยมีการพัฒนางานบุญปลอดเหล้า งานครัวปลอดอบายมุข

๖) การพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา มุ่งใช้หลักธรรมคำสอน วัฒนธรรมประเพณีของเผ่าไทกะเลิงในการพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิต

๗) พัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสินค้าชุมชน เช่น ผ้าทอลายขัด ผ้าย้อมคราม เป็นต้น จนได้รับรางวัลวิสาหกิจในระดับประเทศ

“เราภูมิใจในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกะเลิง ที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาสอนให้เราทำความดี มุ่งมั่นพัฒนาตนเองและหมู่บ้าน ให้มีความสุข ส่งเสริมอาชีพ มีการตั้งกองทุนในการพึ่งพากัน ปัญหาที่มีอยู่บ้าง เช่น เรื่องอาชีพ รายได้ และการเรียนสมัยใหม่ที่เข้ามาในหมู่บ้าน เราจึงตั้งรับ โดยการใช้หลักธรรมคำสอนและการดูแลกันแบบพี่แบบน้องในการพัฒนา”^๖

ผลที่เกิดขึ้นทำให้หมู่บ้านหนองสะโน ได้รับรางวัล เช่น วิสาหกิจชุมชนดีเด่น กลุ่มออมทรัพย์ดีเด่น เทคนิคการย้อมครามที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้นำวิทยากรส่งเสริมสัมมาชีพ ที่สำคัญ คือ สติธิอาชญากรรมและคดีเกี่ยวกับยาเสพติดมีจำนวนลดลง

^๖สัมภาษณ์ นายยุวบุญ โสมชัย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ อ.กุตุบาก จ.สกลนคร (วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๓)

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านหนองสะโน อ.กุตุบาก จ.สกลนคร



๗. บ้านหนองสังข์ (วัดสระพังทอง) ตำบลหนองสังข์ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

เป็นหมู่บ้านต้นแบบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดนครพนม ประจำปี ๒๕๖๓ จังหวัดนครพนม มีกระบวนการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในทุกพื้นที่ โดยมีโครงการ/กิจกรรมที่สำคัญ เช่น “ผู้ว่าฯ พาทำบุญ” โครงการพระธรรมทูตสัญจร และโครงการชุมชนคุณธรรม โครงการชุมชนเป็นสุข เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ดังนี้

๑) การพัฒนาหมู่บ้านโดยใช้โครงการกิจกรรมร่วมกัน เช่น โครงการผู้ว่าฯ พาทำบุญ โครงการธรรมทูตสัญจร หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เรียนรู้ และการพัฒนาเมืองแห่งความสุข (Happiness City) ซึ่งเป็นเป้าหมายของนครพนม ดังนั้น บ้านหนองสังข์จึงเป็นพื้นที่การพัฒนาในการดำเนินการร่วมกัน

๒) การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ โดยหมู่บ้านได้ตั้งคณะกรรมการในการส่งเสริมและพัฒนา กิจกรรมให้เป็นศีลธรรมของสังคม เช่น การกำหนดเขตอภัยทาน การจัดให้มีชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน และการดูแลความสงบ ความเรียบร้อยของหมู่บ้าน การส่งเสริมความสามัคคีของชุมชน

๓) การอบรมวิปัสสนากรรมฐานในทุกวันสำคัญของพระพุทธศาสนาและประเพณีของหมู่บ้าน โดยพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจเพื่อให้คนในหมู่บ้านมีจิตสำนึกต่อการพัฒนาตนเองและสังคม โดยมีกิจกรรมเข้าเรียนรู้กรรมฐานในทุกวันพระใหญ่

๔) การส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยการส่งเสริมสัมมาชีพ การพัฒนาสินค้าชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน และการตั้งกองทุนการเงินหมุนเวียนในหมู่บ้าน มีการขุดสระใหญ่ของหมู่บ้านเพื่อเป็นสถานที่เก็บน้ำและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ

๕) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่ การตั้งศูนย์เรียนรู้ พิพิธภัณฑสถาน และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ โดยมีการประสานงานกับภาคการศึกษาในรูปแบบเครือข่ายการศึกษา

๖) การส่งเสริมภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม จุดเด่นของหมู่บ้านหนองสังข์ คือ การเป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในระดับที่ดี เช่น กิจกรรมบุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญกองข้าว บุญบวงสรวงขวัญ บุญพระเวสสันดร งานเลี้ยงผีหมอเหยา เป็นต้น ทำให้เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

๗) การจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีการจัดการขยะ ตามโครงการชุมชนสะอาด จิตอาสา คิดขยะก่อนทิ้งตามหลัก “๓ ช” คือ ใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ มีการพัฒนาสวนสาธารณะของหมู่บ้านและลานกีฬา เพื่อให้ชุมชนมีกิจกรรมนันทนาการ

๘) การสร้างเครือข่ายการพัฒนา โดยมีการทำงานร่วมกันขององค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาคม เพื่อสร้างสรรค์บ้านหนองสังข์

ผลการดำเนินการทำให้หมู่บ้านได้รับรางวัล เช่น รางวัลการขับเคลื่อนสู่ชุมชนด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการปี ๒๕๖๐ รางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข รางวัลการประกวดอาหารพื้นถิ่น รางวัลชนะเลิศแข่งขันเรือยาวประเพณี ชิงถ้วย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เป็นต้น

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านหนองสังข์ อ.นาแก จ.นครพนม



๘. บ้านหนองเต็งใหญ่ (วัดคุรุราษฎร์บำรุง) ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

เป็นหมู่บ้านต้นแบบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของจังหวัดบุรีรัมย์ ประจำปี ๒๕๖๓ เป็นหมู่บ้านที่มีการจัดการตนเองในระดับที่ดีและยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามคำขวัญที่ว่า “แผ่นดินธรรมลำน้ำชี ประเพณีชนสามเผ่า ชุมชนเก่าเมืองโบราณ กรอบหอมหวานกระยาสารท หัวผักกาดอบน้ำผึ้ง รสน่าทิ้งหมี่ย่าไทย งานผ้าไหมพื้นเมือง” โดยมีการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดังนี้

๑) การพัฒนาหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริ โดยหมู่บ้านนำกระแสพระราชดำริมาดำเนินการ เช่น โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โครงการศิลปาชีพในอำเภอกระสัง โครงการฟาร์มตัวอย่างตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โดยเป็นการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การเกษตรตามทฤษฎีใหม่ รมเรียนในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เพื่อส่งเสริมระบบสหกรณ์และอาหารเสริมในโรงเรียน

๒) การพัฒนาสินค้า OTOP ของชุมชน โดยมีกลุ่มที่ดำเนินการประกอบด้วย กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านลำตวน กลุ่มสตรีผ้าไหมนาราใหญ่ กลุ่มผ้าพันคอลายรังผึ้ง กลุ่มตีเหล็ก กลุ่มแปรรูปสมุนไพร เป็นต้น ส่งให้ตำบลมีสินค้าชุมชนในระดับ ๔-๕ ดาว เพื่อรายได้และสร้างอาชีพให้กับชุมชน

๓) การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เด็กก่อนวัยโรงเรียนประถม มัธยม และการศึกษานอกระบบ โดยมีการบูรณาการกับการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการศึกษาของหน่วยงานภาครัฐ เป็นผลให้ชุมชนมีการเรียนรู้และสร้างการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดี

๔) การส่งเสริมการรักษาสิล ๕ มีวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา โดยมีการทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ การสมาทานศีล โดยมีการตั้งใจรักษาสิลทั้งในเชิงปัจเจกบุคคล คือ การงดเว้นจากการทำความชั่ว การงดเว้นตามหลักสิล ๕ และการสมาทานศีลในเชิงสังคม คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน เช่น การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การส่งเสริมสัมมาชีพ การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสัมพันธ์ของครอบครัว การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเพศศึกษา การพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน และการตั้งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

๕) การพัฒนาเชิงเครือข่ายร่วมกับภาครัฐและคณะสงฆ์ เช่น การเป็นหมู่บ้านต้นแบบแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง หมู่บ้านผลิตสินค้าชุมชน หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน และโครงการหมู่บ้านสีขาว เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา

“ มีความคาดหวังให้หมู่บ้านเป็นที่เรียนรู้ของทุกคน โดยมีรากฐานจากภูมิปัญญา และการพัฒนาร่วมสมัย ไม่ลืมนึกของเก่า ไม่มัวเมาสิ่งใหม่ เป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ผ่านมา หลักการสิล ๕ ช่วยทำให้หมู่บ้านมีความสุข ถึงแม้ว่า ในแง่การรักษาสิลจริง อาจจะผิด เช่น การฆ่าสัตว์ทำอาหาร แต่ถ้ามองในมิติของสัมมาชีพ นั่นคือ การมีชีวิตที่เป็นไปตามธรรมดา ฉะนั้นขอให้สังคมสงบสุข มีสันติก็พอใจเพื่อพัฒนาต่อไป” ^๗

^๗ สทนากลุ่ม พระครูจันทธรรมโกวิท เจ้าอาวาสวัดคุรุราษฎร์บำรุง (วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๓)

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านหนองเต็งใหญ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์



๙. วัดนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและอิสลามในสงขลา โดยมีกระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในพื้นที่ เปลี่ยนพื้นที่จากพื้นนาร้างเป็นนารักข์ที่มาจากพลังของชุมชน จนได้รับยกย่องเป็นหมู่บ้านต้นแบบของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของจังหวัดสงขลาในปี ๒๕๖๒ สำหรับกระบวนการสร้างพลังการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และพหุวัฒนธรรมนั้น วัดนาทวีและชุมชนได้ดำเนินการดังนี้

๑) การตั้งกรรมการชุมชน เพื่อส่งเสริมความสามัคคี ความสงบสุขของชุมชน โดยมีคณะกรรมการมาจากตัวแทนที่หลากหลาย คณะกรรมการจะเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชน มีการประชุมหารือเพื่อเฝ้าระวังเหตุการณ์ ความสงบสุขและการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความสงบสุขตามหลักศีล ๕

๒) การส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาในพื้นที่อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา คือ การสร้างจิตอาสาเพื่อการพัฒนาพื้นที่ โดยเป็นบุคคลที่มาจากสาขาอาชีพที่แตกต่างแล้วมาทำงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ โดยมีการจัดกิจกรรมจิตอาสาที่เปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคมและพื้นที่ เช่น จิตอาสาเพื่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การมีจิตอาสาเพื่อสร้างสันติสุข จิตอาสาต้านสิ่งแวดล้อม และจิตอาสาเพื่อป้องกันยาเสพติด เป็นต้น

๓) การให้หลักพหุวัฒนธรรม อำเภอนาทวีเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมของชายแดนใต้ ดังนั้นจึงมีการทำงานร่วมกันโดยใช้หลักพหุวัฒนธรรม ทำให้ไม่เกิดความแตกแยกและนำไปสู่ความร่วมมือในการอยู่ร่วมกันและการพัฒนาเชิงพื้นที่

๔) การทำงานร่วมกับ ศอบต. การดำเนินการพัฒนาใน ๕ จังหวัดชายแดนใต้นั้นมีความเกี่ยวข้องกับการทำงานของ ศอบต. หรือศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ เพราะว่ามีภารกิจกำลังการทำงานเพื่อสร้างความสงบสุขในพื้นที่ รวมทั้งการป้องกันยาเสพติดด้วย

๕) การสร้างเครือข่าย การทำงานเครือข่ายเป็นกระบวนการที่สำคัญของวัดนาทวี เพราะ พระครูสุพัฒนาภรณ์ เจ้าอาวาสท่านเป็นนักประสานการทำงานกับภาคส่วนต่างๆ จึงทำให้เกิดเครือข่ายการทำงาน ผลที่เกิดขึ้นคือ ความสำเร็จของการในพื้นที่และการสร้างสันติสุขของชุมชนในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านคุณภาพชีวิต คุณภาพสังคมและการป้องกันยาเสพติด

“เราอยู่ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงต้องให้หลักพหุวัฒนธรรมในการดำเนินการ เราคำนึงถึงความเป็นมนุษย์เป็นที่ เป็นนอังกั้นมากกว่า มีอะไรช่วยเหลือพึ่งพากัน ความสามัคคีปรองดองก็เกิดขึ้น กิจกรรมเปลี่ยนนาร้างให้เป็นนารักข์ที่มาความร่วมมือของคนในชุมชน ไม่ว่าจะ พุทธ อิสลาม คือ ความภูมิใจของชาวนาทวี ดังนั้นหลักศีลธรรมของสังคมจึงจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกัน”^๘

^๘สัมภาษณ์ พระครูสุพัฒนาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดนาทวี อ.นาทวี จ.สงขลา (วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๓)

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านนาหวี อ.นาหวี จ.สงขลา



๑๐. วัดนิคมพัฒนาราม อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล

เป็นวัดและชุมชนที่ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จนเป็นต้นแบบของการพัฒนาเชิงพื้นที่ และเป็นหมู่บ้านต้นแบบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของจังหวัดสตูลในปี ๒๕๖๒ จากนิคมที่ภาครัฐจัดสรรให้ราษฎรอยู่อาศัยจนเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม กลายเป็นชุมชนที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกระบวนการส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีล ๕ ดังนี้

๑) การตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อส่งเสริมการรักษาประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม พระครูโสภณปัญญาสาร เป็นพระนักพัฒนาที่นำพาชาวบ้านและผู้นำชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาชุมชนโดยการตั้งคณะกรรมการวัดและชุมชน มาประชุมปรึกษาหารือจนได้แนวทางการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งกรรมการทุกคนมีบทบาทในการสะท้อนปัญหาและการพัฒนากิจกรรมเพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์

๒) การส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมและศีลธรรม กิจกรรมที่วัดและชุมชนนำมาเป็นเครื่องมือการพัฒนา คือ การวัฒนธรรมชุมชนทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงมโนราห์ การแสดงกลองยาว เป็นต้น โดยให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่มาร่วมกันทำกิจกรรมและขยายจากการละเล่นไปสู่การสร้างพลังจิตอาสาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การส่งเสริมความสามัคคี และการรักษาศีล ๕ ในทางอ้อม

๓) การสร้างพลัง “บวร” จากการที่วัด ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐได้ทำงานร่วมกันจึงเกิดพลังบวรในการพัฒนาจนเป็นชุมชนคุณธรรมต้นแบบ และพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นต้นแบบของจังหวัดสตูล

๔) การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายในวัดและชุมชนมีการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งปัจจุบันวัดได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น

๕) การสร้างเครือข่าย วัดนิคมพัฒนาราม เป็นสถานที่ทำงานและประสานเครือข่ายการพัฒนาของภาครัฐและคณะสงฆ์ในจังหวัดสตูล เช่น เป็นศูนย์ประสานงานด้านสมัชชาศีล ๕ ภาคใต้ ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์เรียนรู้ในด้านต่าง ๆ อีกมากมาย จนกลายเป็นเครือข่ายที่สำคัญของการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อคุณภาพชีวิตและการสร้างความสามัคคีปรองดอง

“เราใช้วัฒนธรรมพื้นบ้าน คือ การเล่นมโนราห์ เป็นฐานในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนในชุมชน โดยเริ่มที่ลูกหลานให้เขาได้เข้าวัดมาฝึกฝน จากนั้นบิดามารดาของเขาก็ตามมาเรียนรู้ร่วมกัน จนกลายเป็นชุมชนวัฒนธรรม จากนั้นก็นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการพัฒนาอื่น ๆ เข้า เช่น การทำสวน การจัดการขยะ การตั้งกองทุน การประสานเครือข่ายกับส่วนงานต่างๆ ผลที่เกิดขึ้น เราได้เป็นส่วนหนึ่งของการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีศีล มีธรรม มีความปรองดองสมานฉันท์ตามโครงการ”^๙

^๙สัมภาษณ์ พระครูโสภณปัญญาสาร เจ้าอาวาสวัดนิคมพัฒนาราม อ.มะนัง จ.สตูล (วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๓)

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ บ้านนิคมพัฒนา อ.มะนัง จ.สตูล



วิเคราะห์ผลการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ

จากการศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จำนวน ๑๐ หมู่บ้านดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หมู่บ้านและคณะสงฆ์ได้ตีความและเปลี่ยนแปลงหลักการศัล ๕ ที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ เพื่อให้หมู่บ้านมีการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในเชิงสังคมก่อนที่จะส่งผลให้ปัจเจกบุคคลได้รักษาศีล ๕ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๑ การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในสังคมไทย

หลักการศัล ๕	กิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีลในเชิงสังคม	ตัวชี้วัดการรักษาศีล ๕
ศีลข้อที่ ๑ การงดเว้นจากการฆ่า ทำลายทำร้ายกัน	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสามัคคี และคุ้มครองสิทธิชุมชน คณะกรรมการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) - การกำหนดเขตอภัยทานของหมู่บ้าน - การเฝ้าระวังความรุนแรงในหมู่บ้าน - กิจกรรมคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรี (สาเหตุจากการถูกทารุณกรรม ทำร้าย ข่มขืน ฆ่า) - กิจกรรมการปล่อยนก ปลา ไถ่ชีวิตโค กระบือและสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ - กิจกรรมส่งเสริมจิตตภาวนาเพื่อเพิ่มพูนความเมตตาตามหลักพระพุทธศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความของหมู่บ้านลดลง - การทะเลาะวิวาทและก่อความไม่สงบสูญลดลง - หมู่บ้านมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - ประชาชนมีความไว้วางใจต่อกันมากขึ้น - ประชาชนเข้าวัดหรือไปศาสนสถานเพื่ออบรมจิตใจให้มีเมตตาเพิ่มขึ้น - ชุมชนเกิดสันติสุข
ศีลข้อที่ ๒ การงดเว้นการลักขโมย	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการ/ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ดูแลทรัพย์สิน - การตั้งกฎ ระเบียบในการป้องกันลักขโมย - การตั้งกองทุนการเงิน/กองทุนสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือประชาชน - กิจกรรมส่งเสริมสัมมาชีพ/กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง - กิจกรรมการส่งเสริมความสุจริต โปร่งใส - กิจกรรมการตั้งกองทุนชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การทำบัญชีครัวเรือน - กิจกรรมตลาดนัดชุมชน เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความการลักขโมยของหมู่บ้านลดลง - หมู่บ้านมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - ประชาชนได้รับสวัสดิการชุมชนเพื่อการยังชีพ - มีกองทุนการเงินในหมู่บ้านเพื่อส่งเสริมอาชีพ - มีกลุ่มสัมมาชีพหรือวิสาหกิจชุมชน - กลุ่มจิตอาสาป็นสุข
หลักการศัล ๕	กิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีลในเชิงสังคม	ตัวชี้วัดการรักษาศีล ๕
ศีลข้อที่ ๓ การงดเว้นจากการประพฤติผิดในกามหรือละเมิดจริยธรรมทางเพศต่อบุคคลและครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ของหมู่บ้าน - การจัดกิจกรรมการป้องกันความรุนแรงครอบครัว - การจัดอบรมเยาวชนและประชาชนให้มีความ 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความการข่มขืนของหมู่บ้านลดลง - ความรุนแรงและการทะเลาะในครอบครัวลดลง - การตั้งครร์ภก่อนวัยอัน

	<p>รับผิดชอบพฤติกรรมทางเพศ</p> <ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการส่งเสริมความอบอุ่นของสถาบันครอบครัว - กิจกรรมส่งเสริมสุขอนามัยของชุมชน - กิจกรรมให้ความรู้เรื่องเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ - กิจกรรมปฏิบัติธรรมตามห้วงเวลาของครอบครัวและชุมชน 	<p>สมควรลดลง</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็ก เยาวชน ผู้หญิงในหมู่บ้านมีความปลอดภัยในชีวิตและการเดินทาง - เด็ก เยาวชนและประชาชนมีความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอดส์
<p>ศีลข้อที่ ๔ การงดเว้นจากการพูดจาไม่สุภาพ ส่อเสียด โทก หลอกลวงด้วยวาจาหรือการใช้ Hate Speech</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสัมพันธ์และกรรมการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของหมู่บ้าน - การจัดกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทและความแตกแยกของหมู่บ้าน - การจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักษา มารยาทการพูดในชุมชน - กิจกรรมการอบรมเรื่อง เคารพต่อระเบียบของชุมชน เช่น กฎจราจรฯ - กิจกรรมปฏิญาณตนเป็นคนดีของสังคม การรักษาสิ่งจจะและมิตรภาพ - กิจกรรมอบรมสนับสนุน ส่งเสริมประกวด และแข่งขันทางทักษะการพูด เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ การอภิปราย การโต้วาที การสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ การร้องเพลงธรรมะ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความการล่อลวงทรัพย์สินและหมิ่นประมาทของหมู่บ้านลดลง - ความรุนแรงและการทะเลาะของคนในหมู่บ้านลดลง - ประชาชนในหมู่บ้านมีสิ่งจจะและความจริงใจเอื้อเฟื้อต่อกัน - มีกลุ่มจิตอาสาและการพัฒนาสังคม โดยใช้สื่อที่เหมาะสม - มีกิจกรรมการอบรมให้ความรู้เรื่องการพูด และการใช้สื่อ Social Media ที่เหมาะสม
หลักการศีล ๕	กิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีลในเชิงสังคม	ตัวชี้วัดการรักษาศีล ๕
<p>ศีลข้อที่ ๕ การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยและการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดในหมู่บ้าน - การจัดกิจกรรมส่งเสริมการลด ละ เลิก อบายมุข และยาเสพติด - กิจกรรมจัดตั้งกลุ่มออกกำลังกายและการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านและกีฬาสาก - กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา - กิจกรรมเลิกบุหรี่ของเยาวชนและพ่อบ้าน - กิจกรรมงานศพปลอดเหล้า งานเสิร์ฟปลอดอบายมุข - กิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ เจริญจิตภาวนา 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของหมู่บ้านลดลง - ความรุนแรงและการทะเลาะจากการดื่มสุราและยาเสพติดของคนในหมู่บ้านลดลง - ประชาชนในหมู่บ้านมีความตั้งใจและความจริงใจในการงดเว้นจากสิ่งมอมเมาและอบายมุข - มีกลุ่มอาสาพาสุขในการ

	ในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา - กิจกรรมส่งเสริมการมีสติในการครองตน ของวัดและชุมชน	เล็ก ลด ละ สุรา ยาเสพติด - ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม ในวันพระและยึดมั่นใน วัฒนธรรมประเพณีชุมชน
หลักเบญจธรรม ๕	กิจกรรมการส่งเสริมเบญจธรรม	ตัวชี้วัดรักษาเบญจธรรม
การส่งเสริมหลักเบญจธรรม - ส่งเสริมความเมตตา - ส่งเสริมสัมมาชีพ - พอใจรักเดียว/ครอบครัว - ส่งเสริมการมีสัจจะ - ส่งเสริมการมีสติ	- การจัดกิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ ทำบุญ ตักบาตรประจำวันพระ/วันเสาร์/อาทิตย์ - การจัดกิจกรรมวันสำคัญของ พระพุทธศาสนา - การจัดกิจกรรมบรรยายธรรมในงานบุญ ประเพณีของหมู่บ้าน - การจัดกิจกรรมส่งเสริมการวิปัสสนา กรรมฐาน - ตั้งกองทุนหมู่บ้าน/กลุ่มสัจจสะสมทรัพย์ - การตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน/ พิพิธภัณฑ์ชุมชน - การให้ทุนและพัฒนาการศึกษาของเด็กและ เยาวชน - การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุ วัฒนธรรม - การตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม/การ จัดการขยะหมู่บ้านการพัฒนาระบบจัดการ ขยะและของเสียในพื้นที่หมู่บ้าน - การจัดพื้นที่นันทนาการและการกีฬา เช่น สวนสาธารณะ/ป่าชุมชน การแข่งขันกีฬา - การส่งเสริมสัมมาชีพ ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	- ประชาชนในหมู่บ้านมี ความเมตตา เอื้อเฟื้อและ แบ่งปันต่อกัน - ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม ทางพระพุทธศาสนาและ กติกาสังคม - การตั้งจัดกองทุนหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมสัมมาชีพและ การจัดสวัสดิการชุมชน - การที่หมู่บ้านมีศูนย์เรียนรู้ ในเรื่องต่างๆ ตามความ ต้องการของชุมชน เช่น การเกษตร การเงิน ฯลฯ - การส่งเสริมการเรียนรู้ของ เด็ก เยาวชนในหมู่บ้าน - การส่งเสริมการเจริญจิตต ภาวนา - การมีคณะกรรมการ หมู่บ้านในการบริหาร จัดการตามหลักเบญจศีล- เบญจธรรมที่สอดคล้องกับ บริบทของหมู่บ้าน

ผลการศึกษาการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านต้นแบบในพื้นที่ ๑๐ จังหวัดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หมู่บ้านได้เปลี่ยนแปลงหลักการเบญจศีล-เบญจธรรมไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านมีการพัฒนาตนเองตามหลักการทางพระพุทธศาสนา นำไปสู่การสร้างสังคมสันติสุข โดยเป็นการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนา หลัก “บวร” หลักภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าด้วยกัน ซึ่งมีกิจกรรมและตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ

๑) การรักษาศีลข้อที่ ๑ การไม่มุ้งร้ายต่อกัน ให้รู้จักคุณค่าของความเป็นคนและให้มีเมตตาต่อสรรพสัตว์ มีกฎของหมู่บ้าน เช่น ห้ามจับสัตว์น้ำฤดูวางไข่ ห้ามพกพาอาวุธ ฝ่าฝืนปรับ ๕๐๐ บาท จัดกิจกรรมปล่อยนก ปล่อยปลา ตั้งเขตอภัยทานของหมู่บ้าน

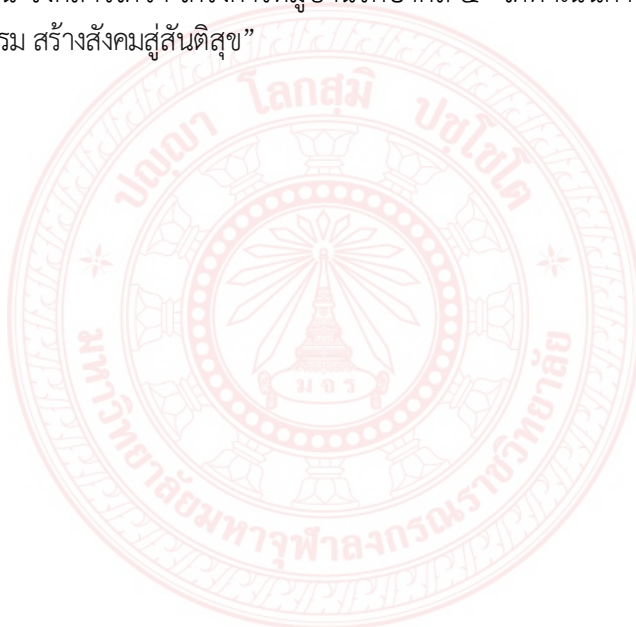
๒) การรักษาศีลข้อ ๒ ห้ามลักขโมย หากมีการละเมิดปรับ ๒ เท่าของราคาทรัพย์สิน และมุ่งเน้นการตั้งกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้ประกอบสัมมาชีพ ไม่ส่งเสริมให้เกิดการล่อลวงเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น

๓) การรักษาศีลข้อที่ ๓ ห้ามคบชู้ นอกใจ ฝ่าฝืนตักเตือน ให้ข้อคิด โดยมีกิจกรรมส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ และใช้วัฒนธรรมการผูกเสี่ยวและประเพณีของการส่งเสริมให้คนในครอบครัวมีความรักต่อกัน นอกจากนี้ยังส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนให้มีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางเพศของตนเอง

๔) การรักษาศีลข้อที่ ๔ ห้ามทะเลาะวิวาทหรือเรียไร้โดยมิได้รับอนุญาต ห้ามส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ฝ่าฝืนให้ชดใช้ค่าเสียหาย รวมทั้งส่งเสริมให้คนมีสัจจะต่อกันตามประเพณีของชุมชน

๕) การรักษาศีลข้อ ๕ ห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ฝ่าฝืนตักเตือนและส่งเจ้าหน้าที่ตามความผิดที่ปรากฏ โดยมีการพัฒนางานบุญปลอดเหล้า งานเสรีปลอดอบายมุข

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕” ได้ดำเนินการตามหลักที่ว่า “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม สร้างสังคมสู่สันติสุข”



๔.๓ ผลการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ในส่วนนี้เป็นผลการศึกษาที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากองค์กรคณะสงฆ์ คณะกรรมการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ซึ่งเป็นคณะสงฆ์ในระดับจังหวัด คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ส่วนกลาง และระดับหน (ระดับภูมิภาค) ที่มีกระบวนการขับเคลื่อนร่วมกับภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เพื่อ ร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีล ๕ การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ การบูรณาการกิจการ พระพุทธศาสนา และการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ โดยดำเนินการศึกษาใน ๓ ระดับ ดังนี้

๔.๓.๑ ผลการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัด

ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในพื้นที่ ๑๒ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย น่าน พิจิตร ลำพูน สกลนคร นครพนม บุรีรัมย์ ขอนแก่น กาญจนบุรี ชลบุรี สงขลา และสตูล ผลการศึกษา พบว่า

๑. การขับเคลื่อนตามมติและนโยบายของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคม โดยคณะสงฆ์ใน ๑๒ จังหวัดได้ให้ความเห็นว่า เป็นการดำเนินการตามมติของมหาเถรสมาคมและตามบทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อ เป็นการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การพัฒนาสังคมวิถีพุทธ การบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาสู่สังคม รวมทั้งเป็นการพัฒนากิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) การดำเนินการตามธรรมนูญ สุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

“คณะสงฆ์ในระดับจังหวัดเป็นผู้สนองงานของเจ้าคณะผู้ปกครอง ตามลำดับชั้นเมื่อมหาเถรสมาคมหรือเจ้าคณะภาค พระเถระชั้นผู้ใหญ่ ท่านมีมติ มีนโยบายอะไรก็ตาม คณะสงฆ์ก็จะดำเนินการตาม เช่น การ ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา การพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โครงการวัด ประชา รัฐสร้างสุข หรืองานการศาสนศึกษา บาลี นกธรรม การสาธารณสงเคราะห์และงานอื่น ๆ ในฐานะเจ้าคณะจังหวัดก็จะ ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสามัคคีของคณะสงฆ์”^{๑๐}

๒. การส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีล ๕ ตามเป้าหมายโครงการ นับตั้งแต่มีโครงการ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ เกิดขึ้นในปี ๒๕๕๗ คณะสงฆ์ในระดับจังหวัดก็ได้ดำเนินการตามนโยบายของมหาเถร สมาคม ผลักดันให้เกิดหมู่บ้านต้นแบบให้เกิดขึ้นในทุกปี ๆ ละ ๒ หมู่บ้านในทุกอำเภอ ซึ่งหมู่บ้านต้นแบบได้นำหลักศีล ๕ ไปพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ คือ การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของ ประชาชนในหมู่บ้าน การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ และการใช้พลัง “บวร” ในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งการส่งเสริมตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นั้น ก่อให้เกิดความสงบและ สันติสุขของชาวบ้าน ก่อให้เกิดความสามัคคีของประชาชน ซึ่งที่ผ่านมาได้เกิดหมู่บ้านต้นแบบในทุก

“คณะสงฆ์ตั้งใจพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้เป็นต้นแบบในการพัฒนาหมู่บ้าน

^{๑๐}สัมภาษณ์ พระรัตนมณี เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เช่นกับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านสีขาว ชุมชนคุณธรรม เพื่อให้ประชาชน ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วย หลักพุทธธรรม ที่ผ่านมามีความร่วมมือด้วยดีจากภาครัฐ สถานีดารวจ ในพื้นที่เพื่อลดอาชญากรรมและยาเสพติด”^{๑๑}

โดยคณะสงฆ์ ๑๒ จังหวัด ได้ดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีล ๕ การพัฒนาสังคมวิถี พุทธ ที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัด โดยสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนในพื้นที่ โดยมีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้

๑) คณะสงฆ์จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนที่มีความสวยงามด้วยวิถีวัฒนธรรมล้านนา ในขณะเดียวกันยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ตามพื้นที่สูงที่มีความยากจนและการขาดการบูรณาการของคณะสงฆ์ ดังนั้น จึงมีการดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนบนพื้นที่สูงมีสัมมาชีพและการพัฒนาในหลักการ พระพุทธศาสนาตามโครงการธรรมจาริก และโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชน กับภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่

“โครงการธรรมจาริกและโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นโครงการ ที่คณะสงฆ์ได้ดำเนินการเพื่อส่งเคราะห์อนุเคราะห์ประชาชนบนพื้นที่สูง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดย การสอน การทำกิจกรรมร่วมกัน และให้ความรู้ซึ่งปัจจุบันมีอาศรมในดอย สูงมากกว่า ๓๐๐ อาศรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม มุ่งเน้นการให้ความรู้ และการพัฒนาร่วมกัน เพื่อให้สังคมมีสันติสุข”^{๑๒}

๒) คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน คณะสงฆ์จังหวัดลำพูนมีกระบวนการขับเคลื่อนและการส่งเสริม เครือข่ายการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยใช้กระบวนการอารยธรรมวิถี ๔ ครูบาของลำพูน (ครู บาศรีวิชัย ครูบาขาวปี ครูบาชัยวงศา และครูบาพรหมมา) และการใช้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ. ป.ต.) ของคณะสงฆ์เป็นแนวทางการสร้างพลังทางสังคมในการส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีล ๕ การส่งเสริมวิถี วัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธ โดยมีการตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือพระสงฆ์และประชาชนในการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน

“จังหวัดลำพูนเน้นการทำงานเป็นทีมโดยให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เมื่อวัด คณะสงฆ์ ชุมชน ภาครัฐ และมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ทำงานร่วมกัน ผลก็ทำให้จังหวัดลำพูนมีปัญหาของคณะสงฆ์น้อยลง ประชาชนมีความสุข ตามแนวครูบาที่ท่านให้เป็นแบบอย่างเอาไว้”^{๑๓}

๓) คณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ได้มีความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายตามโครงการ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยพิจารณาถึงประโยชน์ของโครงการว่า มีประโยชน์ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระราชรัตนาลงกรณ์ เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๓

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระอุดมบัณฑิต รองประธานโครงการธรรมจาริก วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

และการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบให้คณะสงฆ์แต่ละอำเภอดำเนินการร่วมกับประชาชนในพื้นที่

“การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นั้น ดำเนินการแบบง่าย ๆ ให้วัดและชาวบ้านดำเนินการตามบริบทของชุมชนที่เคยมีมา มุ่งเน้นการรักษา ความสงบสุข สามัคคีปรองดอง และกิจกรรมการรักษาศีล ๕ เช่น ตั้งคณะกรรมการ ของหมู่บ้านขึ้นมาเพื่อให้เขาดูแลกัน การพัฒนาหมู่บ้านนั้น เป็นหน้าที่ของทุกคน เพียงแต่ให้นำหลักเบญจศีล-เบญจธรรมไปปรับปรุงใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม”^{๑๔}

๔) คณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น มีการทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคประชาคมมุ่งเน้นยกระดับการทำงานทางสังคมสู่การเป็นเมือง Smart City ที่มีการดูแลสังคมและการเฝ้าระวังปัญหาสังคมในทุกระดับ โดยคณะสงฆ์และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้สร้างเครือข่ายร่วมกับภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่ โดยมหาวิทยาลัยได้มีการสนับสนุนการวิจัยด้านการส่งเสริมการรักษาศีล การเจริญจิตภาวนา การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสู่การพัฒนาสังคมตามหลักการของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และมีการส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์รู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงวิถีพุทธ

“คณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่นได้ทำงานร่วมกับภาครัฐ เอกชน และวัด เช่น วัดพุทธเกษม ให้เป็นวัดที่เป็นต้นแบบในการรักษาศีล ๕ ให้ประชาชนเข้าวัด ฟังธรรม ทำบุญตักบาตร และให้สถานีวิทย์ มจร.ขอนแก่นทำหน้าที่ในการให้ความรู้เรื่องศีล สมาธิ และปัญญา แบบครบวงจร ส่วนคนที่มีปัญหาผิดศีล เพื่อให้ลด ละ พกติกรรม โดยให้กำลังใจความเหมาะสม หากผิดกฎหมาย ที่ร้ายแรงก็ให้ดำเนินการตามกฎหมายของภาครัฐ”^{๑๕}

๕) คณะสงฆ์จังหวัดหนองคาย เป็นจังหวัดชายแดนที่มีความสมบูรณ์ด้วยวิถีวัฒนธรรมและความเชื่อของประชาชนสองฝั่งโขง คณะสงฆ์ได้ดำเนินการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จนได้รับรางวัลการป้องกันแก้ไขปัจจัยเสี่ยงในด้านอบายมุขและยาเสพติด และมีการลงนาม MOU ร่วมกับสถานีตำรวจและโรงพยาบาลในพื้นที่ดำเนินการตรวจสอบสุขภาพเชิงลึก เพื่อพัฒนาสังคมวิถีพุทธ รวมทั้งการป้องกันค้นหาและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดด้วย

“จังหวัดหนองคาย ได้การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ โดยให้หมู่บ้านต้นแบบเป็นเครือข่ายของหมู่บ้านอื่น ๆ จากนั้นให้คณะสงฆ์ได้พัฒนาและขับเคลื่อนร่วมกับผู้นำท้องถิ่นจนนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของโครงการ นอกจากนี้หนองคายยังมีการดำเนินการในเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมาโดยตลอด โดยมีการดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ การตรวจสอบสุขภาพเชิงรุก เพื่อค้นหาสารเสพติดในพระสงฆ์และสามเณร และการลงนามบันทึกความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และโรงพยาบาลในพื้นที่เพื่อร่วมกันเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดทั้งในวัดและชุมชน ถือว่า เป็นต้นแบบของคณะสงฆ์ ในการดำเนินการนั้น ทำแบบง่าย ๆ มิให้เป็นข่าวในสังคม

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิเวที เจ้าคณะจังหวัดพิจิตร วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๓

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระโสภณพัฒนบัณฑิต รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๓

เพื่อรักษาครุฑของญาติโยม ถือว่าได้ผลดี”^{๑๖}

๖) คณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ คณะสงฆ์บุรีรัมย์ได้ดำเนินการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการในระดับจังหวัดที่มีทั้งคณะสงฆ์และภาครัฐร่วมกันดำเนินการ มุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดหมู่บ้านต้นแบบในทุกอำเภอ โดยมีการส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีลที่เป็นรูปธรรม เช่น การตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านในการรักษาศีล ๕ การนำหลักเบญจธรรมมาส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีปรองดองและมีคุณธรรมจริยธรรม

“ในช่วงแรกการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ก็มีปัญหาอยู่บ้าง ต่อมาก็ได้พัฒนากิจกรรมร่วมกับหมู่บ้านต้นแบบ ก็เริ่มเห็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านให้มีศีลเชิงสังคม ได้แก่ การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อแบ่งกัน ซึ่งหมายถึงการมีเบญจธรรมมาก่อนหลักศีล ๕ ประชาชนเรามีเมตตา มีสัมมาชีพ มีสัจจะและมีสติอยู่แล้ว ซึ่งก็หมายถึงการมีศีลด้วย ดังนั้น การขับเคลื่อนก็ง่ายขึ้น มีเครือข่ายมาร่วมงานมากขึ้นตามหลัก “บวร” ในภาพรวมดีขึ้นแต่ต้องมีการพัฒนาและขับเคลื่อนต่อไป”^{๑๗}

๗) คณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี คณะสงฆ์มีมาตรการที่ดีในการสร้างพลังในการส่งเสริมการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยมีการตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบและให้คณะสงฆ์ในระดับอำเภอไปช่วยพัฒนาวัดและหมู่บ้านที่มีความพร้อมหรือสนใจที่จะเป็นหมู่บ้านต้นแบบ โดยใช้แนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งให้พึ่งพาตนเองได้ เช่น ในพื้นที่หนองไม้แก่น อำเภอท่ามะกา และวัดท่าขนุน ทองผาภูมิ และวัดสันติคีรี (ตลุงใต้) อำเภอห้วยกระเจา ได้มีการจัดพื้นที่เป็นอุทยานการเรียนรู้เรื่องศีล ๕ โดยเน้นการทำงานเชิงเครือข่ายกับภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น

“จังหวัดกาญจนบุรี มีการส่งเสริมให้วัดที่เป็นต้นแบบ เช่น วัดหนองไม้แก่น วัดท่าขนุน เป็นต้น ในการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยใช้หลัก ศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นั้นก็ช่วยลดปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดได้บ้าง ดังนั้น ก็จะมีการให้ความรู้และพัฒนาแนวทางการดำเนินการต่อไป”^{๑๘}

๘) คณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี คณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี ได้เน้นการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา โดยมีการส่งเสริมให้คณะสงฆ์ในทุกระดับได้ดำเนินการในฐานะคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดความสุขและประโยชน์ต่อประชาชนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนการดำเนินการตามโครงการนั้น ได้มุ่งเน้นให้วัดและหมู่บ้านที่มีความพร้อมในการพัฒนาได้พัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ โดยมีการขับเคลื่อนและการเสริมสร้างเครือข่าย ดังนี้

(๑) การแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับจังหวัด

(๒) ให้เจ้าคณะอำเภอประสานกับวัดและหมู่บ้านในการพัฒนากิจกรรมตามเป้าหมายของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

^{๑๖} สัมภาษณ์พระศรีญาณวงศ์ รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๓

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติธาดา รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

^{๑๘} สนทนากลุ่ม พระเทพปริยัติโสภณ เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓

(๓) วัดและหมู่บ้านพัฒนากิจกรรมตามหลักศีล ๕ และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

(๔) ประสานการทำงานร่วมกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการ โดยมุ่งเน้นการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนได้มีการรักษาศีล ๕ และการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ

๙) **คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา** เมืองแห่งการพัฒนาในภาคใต้เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาครัฐและเครือข่ายภาคประชาชนมีบทบาทที่สำคัญในการร่วมมือเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการพัฒนา ดังเช่น วัดนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ที่มีกระบวนการสร้างประชาคมเข้มแข็งตามหลักพุทธวัฒนธรรม โดยใช้เครือข่ายอาสาพัฒนาภาคใต้และศูนย์ ศอ.บต. ดำเนินการร่วมกับพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนใต้เพื่อให้สังคมเกิดสันติสุข มีการให้ความรู้แก่พระสงฆ์และจังหวัดในจังหวัดอย่างต่อเนื่อง

“ในจังหวัดสงขลาและจังหวัดชายแดนใต้ เรามีปัญหาเรื่องสังคมอยู่บ้าง ปัญหาเสพติดของเยาวชนและชุมชนที่นำเข้าไปยังศาสนสถาน ทางจังหวัดได้มีการอบรมพระสงฆ์และให้เจ้าคณะผู้ปกครองในทุกระดับชั้น เข้าไปดูแลสอดส่องเพื่อให้วัดเป็นสถานที่ปลอดยาเสพติด ให้คนรักษาศีล โดยทำงานร่วมกับอาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่นท้องถิ่น โดยมีการติดตามประเมินในทุกๆระยะมีหน่วย ชรบ. ของชาวบ้านมาร่วมดำเนินการ ซึ่งได้ผลในระดับที่น่าพอใจ ท่ามกลางการพัฒนาในสังคมพุทธวัฒนธรรมชายแดนใต้” ^{๑๙}

๑๐) **คณะสงฆ์จังหวัดสตูล** เครือข่ายภาคประชาชนมีความเข้มแข็งในการจัดการตนเองและมีแนวโน้มไปสู่การพัฒนาที่ดีในหลายพื้นที่ เช่น วัดนิคมพัฒนาฝั่ง ๗ อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล เป็นอำเภอที่เน้นการทำงานเป็นเครือข่าย และใช้วิถีวัฒนธรรมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการกำหนดมาตรการที่เหมาะสม คือ การสร้างเครือข่ายกับภาครัฐและพุทธวัฒนธรรมทำให้เกิดการพัฒนาสังคมวิถีพุทธที่ยั่งยืน

“จังหวัดสตูลได้ดำเนินการตามที่คณะสงฆ์กำหนดนโยบายและร่วมกัน โดยดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โครงการวัดประชารัฐสร้างสุข หรือโครงการอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ มีการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล เน้นสัมมาชีพ การพึ่งพาตนเองและศิลปวัฒนธรรมในการขับเคลื่อน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของโครงการ คือ ความสามัคคี ที่กำหนดไว้” ^{๒๐}

๓. **การพัฒนากิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) คณะสงฆ์ใน ๑๐ จังหวัดได้ดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในทุกจังหวัด โดยส่งเสริมให้คณะสงฆ์ทุกตำบลในพื้นที่ได้พัฒนากิจกรรม ๘ ด้าน เพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต หนึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธและโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยมีการพัฒนากิจกรรมดังนี้**

^{๑๙} สทนากลุ่ม พระครูสุวัฒนภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดสงขลา วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๓

^{๒๐} สทนากลุ่ม พระมหาคณิสส จารุวิไล เจ้าคณะจังหวัดสตูล วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๓

๑) ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ศีลธรรมและวัฒนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ ให้เกิดการพัฒนากิจกรรม เช่น โครงการสถานบุญลานปัญญา โครงการเข้าค่ายคุณธรรมสัจจะ การสอนศาสนาพิธี พิธีกรรมพิธีกรรม แก่ชาวพุทธ ห้องสมุดธรรมะ การประกวดสวดมนต์ การบรรยายธรรม การส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนเพื่อเป็นการสร้างพลังในการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ และป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดในพื้นที่ เป็นต้น

๒) ด้านสุขภาพอนามัย วัดและชุมชนจัดสถานที่ออกกำลังกายเพื่อชุมชน เป็นสถานวัด สถานกีฬาปลอดยาเสพติด ให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพร การจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดตั้งธนาคารขยะของวัดกับชุมชน การพัฒนาทำความสะอาดวัด กิจกรรมหอกระจายข่าว เพื่อประชาสัมพันธ์สุขภาพประชาชน การจัดตั้งตู้ยาสามัญประจำวัด และการตรวจสุขภาพของพระสงฆ์และประชาชน เป็นต้น

๓) ด้านสัมมาชีพ มุ่งเน้นจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และอาชีพชุมชน การอบรม ประกอบอาชีพที่สุจริต จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเพื่อส่งเสริมสัมมาชีพในชุมชน จัดสถานที่ภายในวัดให้ประชาชนมาจำหน่ายสินค้า OTOP เพื่อลดความเสี่ยงในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๔) ด้านสันติสุข ส่งเสริมความสามัคคีปรองดอง เช่น การจัดทำคติสอนใจ ตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมสันติสุขของชุมชน การจัดทำศูนย์ประสานงานแก้ไขปัญหาคือ ๕ ข้อ ร้องเรียนต่าง ๆ ในชุมชน โดยให้มีการตรวจเวรยามเพื่อเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรมในชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมความสามัคคีปรองดองของคนในสังคม เป็นต้น

๕) ด้านศึกษาสงเคราะห์ มีการส่งเสริมการมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียน เยาวชน จัดตั้งกองทุนและส่งเสริมการศึกษา ส่งเสริมให้มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การส่งเสริมให้วัดใช้สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน และการให้ความรู้แก่เยาวชนในการประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม

๖) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในวัด จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การสร้างอาคารผู้ป่วยในโรงพยาบาล การตั้งโรงทาน มูลนิธิ และการให้วัดเป็นศูนย์ฟื้นฟูและบำบัดยาเสพติด และการช่วยเหลือในคราวประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้น

๗) ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม โดยการตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในทุกตำบลและให้พระสงฆ์เป็นแกนนำร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดตั้งกิจกรรมยกย่องลูกกตัญญู จัดตั้งกลุ่มจิตอาสาเพื่อสังคม การจัดกิจกรรมมุทิตาปราษฎ์ชาวบ้าน การยกย่องผู้ทรงคุณค่าในท้องถิ่น การใช้ประเพณีเป็นที่แสดงความกตัญญู เพื่อสร้างพลังทางสังคมในการจัดการตนเอง เป็นต้น

๘) ด้านสามัคคีธรรม การจัดการตั้งคณะกรรมการปรองดองสมานฉันท์และความสามัคคีในหมู่บ้าน การตั้งกรรมการหมู่บ้านเพื่อคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน การจัดการกิจกรรมเสวนาเพื่อสันติสุข ส่งเสริมการสืบสานประเพณีลงแขก รวมทั้งการจัดการจัดกิจกรรมส่งเสริมค่านิยมของชาติ เช่น กิจกรรมแสดงความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีการส่งเสริมความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ ใฝ่หาความรู้หมั่นศึกษาเล่าเรียน การรักษาวินัยวัฒนธรรมประเพณีไทย มีศีลธรรม มีน้ำใจ และแบ่งปัน เข้าใจ เรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น

“จังหวัดลำพูน เราถือว่างานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

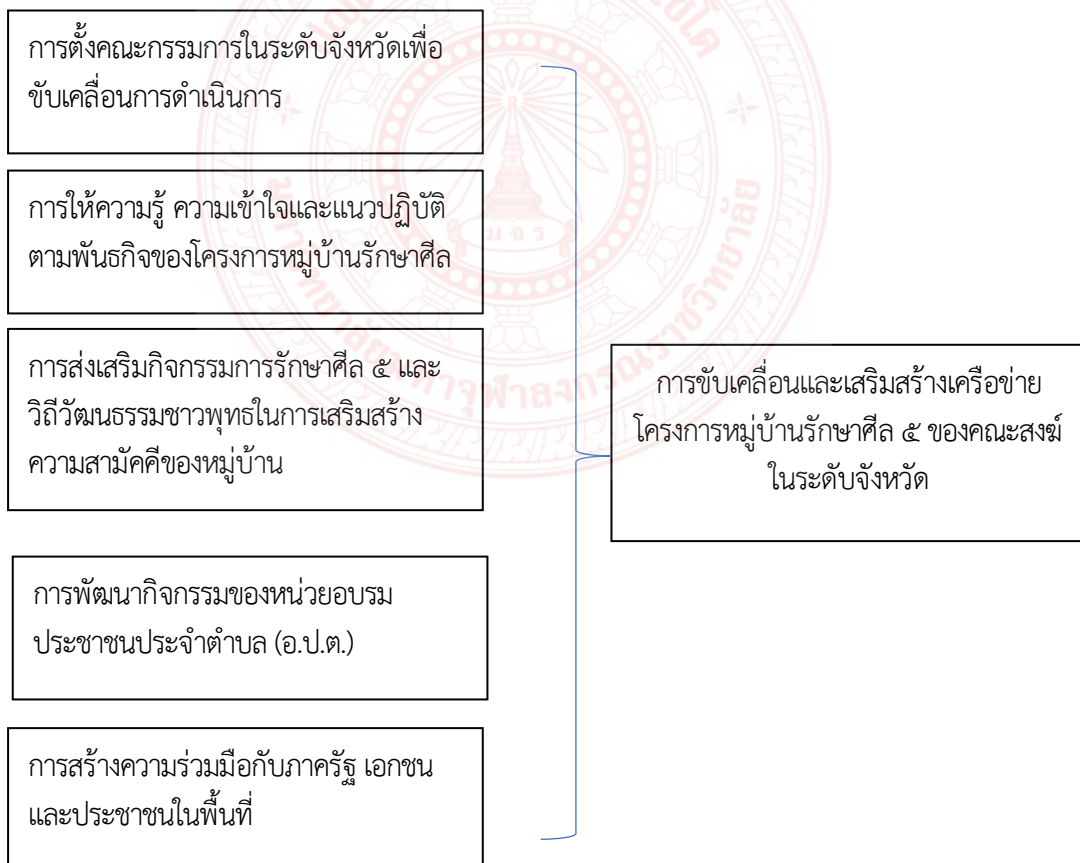
เป็นงานสำคัญที่หนึ่ง เพราะเป็นงานที่ทำให้คณะสงฆ์ในแต่ละตำบล

มีบทบาทในการช่วยเหลือดูแล สงเคราะห์ประชาชน มีการตั้งกองทุน

ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เพื่อให้มีงบดำเนินการในพื้นที่
ผลของการดำเนินการทำให้เกิด ทำให้เกิดความเข้าใจกันของชาวบ้าน
และพระสงฆ์...ตั้งนั้น หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)
จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล การแก้ไข
ปัญหาอาชญากรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของวัดและชุมชน”^{๒๑}

โดยสรุปคณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด ได้มีการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล ๕
มุ่งเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ การอบรมสัมมนาเพื่อให้พระสงฆ์มีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการส่งเสริมการ
รักษาศีล การปฏิบัติตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม การพัฒนากิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำ
ตำบลเพื่อพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา โดยประสานงานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ
ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชน ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศควบคู่กัน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นทำ
ให้หมู่บ้านต้นแบบมีปัญหาอาชญากรรมและปัญหายาเสพติดที่ลดลงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับจังหวัด



^{๒๑} สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๔.๓.๒ การขับเคลื่อนโครงการ ฯ ของคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕) เป็นโครงการที่คณะสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคมให้ดำเนินการเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ส่งเสริมความสามัคคีปรองดอง และเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุรา ยาเสพติด ซึ่งดำเนินต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ จนถึงปัจจุบัน โดยมีหมู่บ้านต้นแบบในระดับอำเภอที่ดำเนินการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในทุกอำเภอ ผลการดำเนินการพบว่า คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕) ได้ดำเนินการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนหรือพุทธศาสนิกชนได้น้อมนำไปปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ “ศีล สมาธิ ปัญญา” เพื่อให้ตนเองเข้าสู่การสร้างความดีงามของสังคมด้วยการตั้งใจที่จะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนด้วยการกระทำของตนเองตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรม ซึ่งโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้ตระหนักถึงหลักการดังกล่าว จึงได้ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการ ดังนี้

๑) การให้ความรู้และการส่งเสริมค่านิยมศีล ๕ หลักการของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ การส่งเสริมให้พระสงฆ์ พระสังฆาธิการ และผู้นำชุมชนในหมู่บ้านได้ให้ความรู้เรื่องการรักษาศีล ทั้งในรูปแบบของการบรรยาย การจัดทำชุดความรู้ การประกอบพิธีการสมานศีล และการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรักษาศีล ๕ โดยกล่าวถึงหลักการของศีล ๕ อานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ ซึ่งหมู่บ้านต้นแบบรักษาศีล ๕ นั้น ได้มีการให้ประชาชนที่ไปทำบุญที่วัดได้สมานศีล ๕ ในทุกพระหรือตามกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในวัดและชุมชน ผลที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ตั้งใจรักษาศีล ๕ เพราะมีพื้นฐานของความเข้าใจในหลักการและอานิสงส์ของการรักษาศีล อนึ่งในการลงพื้นที่ตรวจสอบหมู่บ้านของคณะกรรมการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ ก็จะมีมอบหมายให้พระเถระรูปใดรูปหนึ่งได้บรรยายหลักการศีล ๕ และอานิสงส์ของการรักษาศีล เช่นว่า ศีล ๕ เป็นหลักประกันของชีวิตและสังคม เพราะว่าสังคมจะอยู่ได้หรือมีสันติสุขเกิดจากการที่ผู้คนได้รักษาศีล และมีจิตที่มีความปรารถนาต่อผู้อื่น ดังนั้น การให้ความรู้และการส่งเสริมค่านิยมศีล ๕ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งมีการดำเนินการผ่านการสื่อสารของพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน สื่อเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และบทเพลงที่ได้รับการแต่งจากศิลปินนักแต่งเพลง เพื่อให้สังคมได้มีค่านิยมในการรักษาศีล ๕

“การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศีล ๕ ยังมีความจำเป็นในสังคมไทย เพราะว่า คนเราหากมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องศีลก็จะนำไปปฏิบัติ เพื่อเป็นหลักประกันชีวิตของตนเอง เสมือนว่า ศีลเป็นหลักประกันของชีวิตและทรัพย์สิน คนใน ครอบครัวใด หรือสังคมใด ขาดศีล ย่อมอยู่เป็นทุกข์ หรือกินร้อน นอนทุกข์ ดังนั้น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และคณะสงฆ์จึงตั้งใจส่งเสริมให้ประชาชนและหมู่บ้านต้นแบบได้รักษาศีล ยึดมั่นในการทำความดีงาม เพราะศีลเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขของตนเองและสังคม โดยกิจกรรมที่ดำเนินการนั้นเน้นการส่งเสริมให้หมู่บ้านมีความรัก มีความสามัคคี ตามคำที่ว่า มีศีล มีสุข มีปรองดอง มีสมานฉันท์”^{๒๒}

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระเทพปัญญารักษ์ รองประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๒) การตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ประจำหมู่บ้าน สิ่งที่เป็นรูปธรรมของการส่งเสริมการรักษาศีลในระดับกลุ่มคนหรือหมู่บ้าน ก็คือ การตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ประจำหมู่บ้าน จากการดำเนินการตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และการลงพื้นที่ติดตามการดำเนินการในจังหวัดต่าง ๆ พบว่า หลายหมู่บ้านในหลายจังหวัด ผู้นำชุมชนและคณะสงฆ์ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ โดยใช้ชื่อที่แตกต่างกัน เช่น คณะกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ คณะกรรมการปรองดองสมานฉันท์ตามหลักศีล ๕ คณะกรรมการด้านการส่งเสริมความสงบและสันติสุขของหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้านมาจากตัวแทนของคนในชุมชน เช่น พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และตัวแทนจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีการกิจหน้าที่ส่งเสริมการรักษาศีล การเฝ้าระวังปัญหาที่เกิดจากการประพฤติดีศีล ๕ และกฎหมาย เช่น การประหารชีวิตและทรัพย์สิน การลักขโมย การประพฤติดีศีลทางเพศ การข่มขืนทางเพศ การทะเลาะเบาะแว้งกันในชุมชน และการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสุรา ยาเสพติดของคนในชุมชน เป็นต้น โดยคณะกรรมการในระดับหมู่บ้านต้นแบบดังกล่าว ได้มีการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมรักษาศีล ๕ ในรูปแบบที่เหมาะสมกับหมู่บ้านของตนเอง

“การที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้กำหนดเกณฑ์ให้หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบได้จัดตั้งคณะกรรมการของหมู่บ้านให้มีการพัฒนากิจกรรมตามหลักศีล ๕ ก็เพื่อให้หมู่บ้านช่วยกันดูแลสารทุกข์สุกดิบของหมู่บ้าน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน เช่น คณะกรรมการส่งเสริมวิทยฐานะหรือการไกล่เกลี่ยในหมู่บ้าน เพื่อรักษาศีลข้อที่ ๑ การส่งเสริมสัมมาชีพก็ช่วยลดปัญหาการลักขโมยตามศีลข้อที่ ๒ การมีคณะกรรมการส่งเสริมความสัมพันธ์ของครอบครัวเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัวและเกิดความสุขในครอบครัวก็เป็นการรักษาศีลข้อที่ ๓ การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและป้องกันยาเสพติดก็เป็นการส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๕ เป็นต้น”^{๒๓}

๓) การพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ เพื่อพัฒนาการสังคมในหมู่บ้าน คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คณะสงฆ์ ภาคีรัฐ คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ ได้ร่วมการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ โดยดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ในแต่ละข้อ ดังนี้

(๑) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๑ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสามัคคีและค้ำครองสิทธิชุมชนของหมู่บ้าน โดยมีการกำหนดเขตอภัยทานของหมู่บ้านการพัฒนากิจกรรมการปล่อยนก ปลา ไถ่ชีวิตโค กระบือ กิจกรรมการรณรงค์เพื่อลดอาชญากรรมและการเฝ้าระวังปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้าน เป็นต้น

(๒) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๒ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการและชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) โดยมีการพัฒนากิจกรรมการจัดตั้งตำรวจบ้านดูแลทรัพย์สินและป้องกันโจรภัย การตรวจเวรยามในตอนกลางคืน เป็นต้น รวมทั้งมีการตั้งกองทุนการเงิน/

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระศรีสมโพธิ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓

สวัสดิการเพื่อช่วยเหลือประชาชน กิจกรรมส่งเสริมสัมมาชีพ/กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการอบรม การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายบัญชีครัวเรือน กิจกรรมสวัสดิการชุมชน ฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น

(๓) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๓ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ของหมู่บ้าน โดยมีการจัดกิจกรรมการป้องกันความรุนแรงครอบครัว การจัดอบรมเยาวชนให้มีความรับผิดชอบพฤติกรรมทางเพศ กิจกรรมการอบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่เยาวชนกิจกรรมส่งเสริมสุขอนามัยของชุมชน กิจกรรมให้ความรู้เรื่องเอดส์

(๔) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๔ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการใกล้เคียงความขัดแย้งหรือคณะกรรมการยุติธรรมชุมชนในหมู่บ้าน โดยมีการพัฒนา กิจกรรมการรักษาศีลข้อ ๔ เช่น การจัดกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทและความแตกแยก กิจกรรมส่งเสริมการรักษาमारยาทการพูดในชุมชน กิจกรรมการอบรมเรื่องสัจจะ กิจกรรมการเคารพต่อบุคคลและสังคม กิจกรรมปฏิญาณตนเป็นคนดีของสังคม กิจกรรมการรักษาสัจจะของบุคคลและสังคม กิจกรรมอบรม สนับสนุน ส่งเสริม ประกวด และแข่งขันทางทักษะการพูด เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ การอภิปราย การโต้วาที การยอวาท การบรรยาย การปาฐกถา การสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ การร้องเพลงธรรมะ การร้องเพลงปลุกใจรักชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

(๕) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๕ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดในหมู่บ้าน โดยมีการพัฒนา กิจกรรม เช่น กิจกรรมส่งเสริมการลด ละ เลิก อบายมุข และยาเสพติด การรณรงค์ต่อต้านสิ่งเสพติดให้โทษ กิจกรรมลดปัจจัยเสี่ยงยาเสพติด เช่น ลานกีฬา ชุมชน กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา กิจกรรมงานศพปลอดเหล้า งานเฝ้าระวังปลอดอบายมุข รวมทั้งการจัด กิจกรรมการเดิน-วิ่ง ปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพ กิจกรรมจัดตั้งกลุ่มออกกำลังกายและการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมด ก่อให้เกิดการรักษาศีล ๕ ตามกิจกรรมที่เป็นจริงที่ประชาชนสามารถ ดำเนินการหรือรักษาได้ ถึงแม้ว่า มิใช่เป็นการรักษาศีล ๕ ในเชิงอุดมคติที่ห้ามบุคคลมิให้ทำในสิ่งไม่ดียังไม่เกิดขึ้นก็ตาม

“เรามุ่งหวังให้ประชาชนและหมู่บ้านศีล ๕ ต้นแบบได้พยายามรักษาศีล ๕ เพื่อเกิดประโยชน์และความสุข การนำหลักศีล ๕ มาประยุกต์ใช้จักทำให้เกิดความผาสุกร่มเย็น เพราะว่า รักษาความเป็นปกติของสังคมเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมให้ประชาชนได้ดูแลกันตามหลักเบญจธรรม ๕ เพื่อสร้างความมั่นคงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้น หากประชาชน ในแต่หมู่บ้านได้ร่วมกันรักษาศีล มีความมั่นในการทำความดี สิ่งเหล่านี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการลดอาชญากรรม ลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม ลดปัญหาความยากจนและลดปัญหายาเสพติดด้วย”^{๒๔}

๔) การพัฒนาบุคลากรและชุมชนด้วยหลักเบญจศีล-เบญจธรรม คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และคณะสงฆ์ ได้มีการส่งเสริมการพัฒนาบุคคลทั้งพระสงฆ์ ผู้นำ เยาวชนด้วย

^{๒๔} สันทนา กลุ่มและสัมภาษณ์ พระเทพศาสนาภิบาล ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

หลักเบญจศีล-เบญจธรรม โดยมีการอบรมพระสงฆ์แกนนำหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จำนวน ๓ รุ่น จำนวน ๔๕๐ รูป จากทั่วประเทศซึ่งเป็นตัวแทนแต่ละจังหวัด ๆ ละ ๓-๕ รูป เป็นการอบรมพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์ได้มีแนวทางในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับจังหวัด และให้พระสงฆ์เข้าไปยังโรงเรียนและสถาบันการศึกษาเพื่อเป็นพระสอนศีลธรรมให้กับโรงเรียน ในขณะที่ในระดับหมู่บ้านได้มีการอบรมให้พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและประชาชนให้ดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรม และหลักการทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้มีการพัฒนาบุคลากรและชุมชนด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง โดยมีการใช้สื่อออนไลน์ สื่อมวลชน สื่อท้องถิ่น ผสมผสานกับการดำเนินการและการอบรมให้ความรู้เรื่องศีล ๕ ในพื้นที่ของหมู่บ้านและในระดับจังหวัด

“การอบรมพระสงฆ์แกนนำขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ให้มีความรู้ ความสามารถ และมีแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อนำหลักศีล ๕ และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่ให้กับประชาชน เมื่อประชาชนมีความตั้งใจในการสมาทานศีล และรักษาศีล สังคมก็สงบร่มเย็น นอกจากนี้ยังเป็นรวมตัวกันของพระสงฆ์จากจังหวัดต่าง ๆ เพื่อได้ทำงานร่วมกัน เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์ญาติโยม ให้เขามีความสุขปฏิบัติตนในหลักศีลธรรม ซึ่งจะช่วยให้สังคมมีความเกื้อกูลต่อกัน” ^{๒๕}

๕) การเสริมสร้างเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับพื้นที่และในระดับประเทศปัจจุบัน

คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคที่เกี่ยวข้อ เช่น กรมการปกครอง กรมควบคุมโรค คณะสงฆ์ภาค ๖-๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) เพื่อสนับสนุนการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒ ที่ผ่านมา และได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาชุดความรู้และกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ รวมทั้งการลดปัจจัยเสี่ยงวิถีพุทธในการลดเรื่องสุรา ยาเสพติด และบุหรี เป็นต้น ส่วนในระดับจังหวัดคณะสงฆ์หลายจังหวัดได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงกับหน่วยงานในจังหวัดนั้น เพื่อร่วมขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้ไปสู่เป้าหมายคือ การสร้างสังคมสันติสุข

“ความคาดหวังประการหนึ่งของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คือการทำงานร่วมกับภาคีต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการของคณะสงฆ์เพื่อให้เกิดพลัง “บวร” ในการพัฒนา ที่ผ่านมามีการลงนามบันทึกข้อตกลงกับหลายหน่วยงาน เช่น กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และอีกหลายหน่วยงาน เพื่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการสร้างสังคมสันติสุข และร่วมกันแก้ไขปัญหาทางสังคมโดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความยากจน เป็นต้น” ^{๒๖}

^{๒๕} สทนากลุ่ม พระสีหราชสมาจารมุนี รองเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๓

^{๒๖} สทนากลุ่ม นายณรงค์ ทรงอารมณ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

สรุปโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นโครงการของคณะสงฆ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และคุณภาพสังคมของหมู่บ้านในสังคมไทย โดยการนำหลักศีล ๕ มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนา มุ่งเน้นการลด ละ อบายมุข สุรา และยาเสพติดอันเป็นข้อห้ามตามหลักพระพุทธศาสนา โดยใช้กระบวนการของหมู่บ้าน คือ การตั้งคณะกรรมการเพื่อกำกับการส่งเสริมการรักษาศีล เช่น การมีคณะกรรมการส่งเสริมความสงบสุข และสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการส่งเสริมความสัมพันธ์ของครอบครัว และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของหมู่บ้าน เป็นต้น โดยคณะกรรมการได้กำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักศีล ๕ ซึ่งดำเนินการควบคู่กับการส่งเสริมเบญจธรรม คือ การส่งเสริมให้ผู้คนมีความเมตตา การมีสัมมาชีพ การให้เกียรติครอบครัว การมีสำนึก และการมีสติในการครองตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสังคมที่น่าอยู่ ลดการเกิดอาชญากรรม และลดการเข้าถึงอบายมุขและยาเสพติด โดยให้มีเครือข่ายหมู่บ้านต้นแบบในทุกจังหวัดเพื่อสร้างสังคมสันติสุขสืบต่อไป

๔.๓.๓ ผลการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายตามยุทธศาสตร์โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เกิดจากการประชุมร่วมกับคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคหรือระดับหน และคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ รวมทั้งการลงพื้นที่ติดตาม ตรวจสอบหมู่บ้านต้นแบบในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ ๔ ด้าน ดังนี้

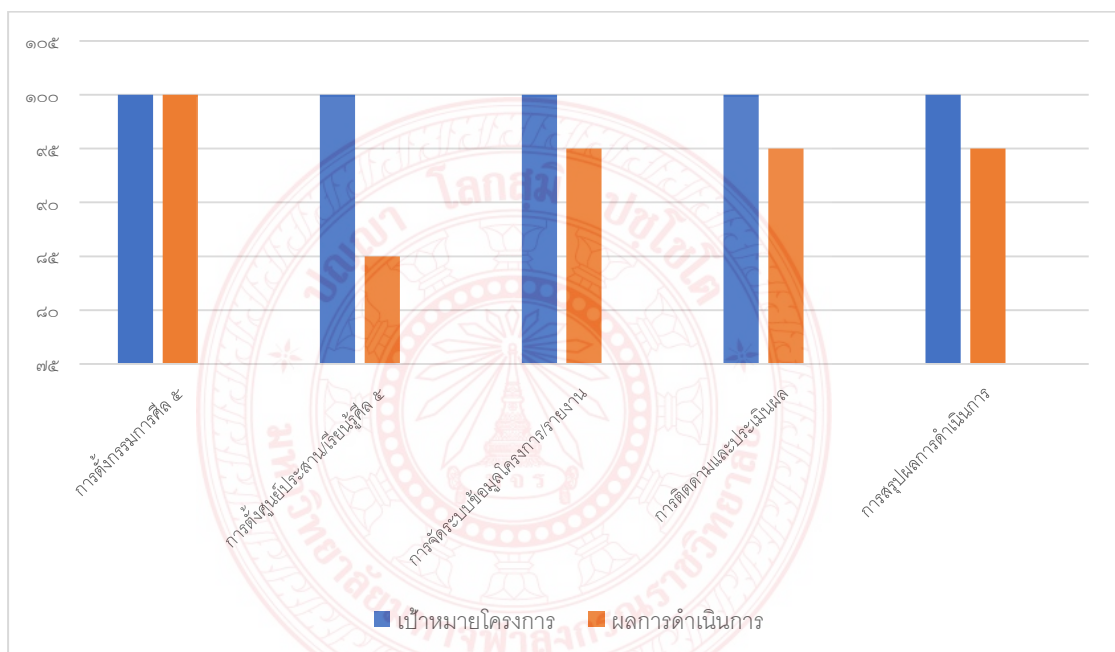
๑) การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีกลไกในการขับเคลื่อนโครงการในทุกระดับ การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับจังหวัดและประเทศนั้น พิจารณาจากกระบวนการที่เกิดขึ้นของคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และภาคประชาคมในพื้นที่ โดยพิจารณาถึงกลไกการขับเคลื่อนโครงการในทุกระดับโดยมีแนวทางการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- ๑) แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัด
- ๒) จัดตั้งศูนย์ประสานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัด
- ๓) จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัด
- ๔) จัดส่งข้อมูลการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
- ๕) อำนวยความสะดวก ติดตาม และประเมินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัด
- ๖) สรุปผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดและการรายงานผล

ผลการดำเนินการพบว่า คณะสงฆ์และภาคีที่เกี่ยวข้องในทุกจังหวัดมีกระบวนการขับเคลื่อนโครงการในระดับดี โดยมีการตั้งคณะกรรมการร่วมหลายฝ่าย คือ คณะสงฆ์ ภาครัฐและภาคประชาชน โดยให้ภาครัฐในพื้นที่ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และผู้นำท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นกรรมการในการขับเคลื่อนมีการตั้งศูนย์ประสานโครงการในระดับจังหวัด โดยมอบหมายให้สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดร่วมกันเป็นศูนย์ประสานงานโครงการฯ เพื่อให้วัด ชุมชน หมู่บ้านต่าง ๆ ได้รับแนวทางการพัฒนาความรู้และแนวปฏิบัติตามเป้าหมายของโครงการ มีการจัดทำฐานข้อมูลของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ เช่น จำนวนวัด ชุมชน หมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ มีคนยาก เยาวชน โรงเรียนประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ รวมไปถึงกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เป็นต้น

นอกจากนี้ คณะกรรมการในระดับจังหวัดยังได้อำนวยความสะดวก ติดตาม และประเมินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัด มีการลงพื้นที่พัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ การประสานงานกับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในพื้นที่ เพื่อให้โครงการดำเนินการพัฒนาควบคู่กับการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง ๖ ฝ่าย ของมหาเถรสมาคม ส่งผลให้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ มีความเป็นไปได้ในเชิงการจัดการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระดับจังหวัด โดยมีผลการดำเนินการในภาพรวมของประเทศ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีกลไกในการขับเคลื่อนโครงการในทุกระดับ



หมายเหตุ : การประเมินจากหมู่บ้านต้นแบบจังหวัดละ ๒ หมู่บ้าน

ผลจากการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริม สนับสนุน ให้มีกลไกในการขับเคลื่อนโครงการในทุกระดับของจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่า ด้านการตั้งคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับหมู่บ้านและจังหวัดมีการดำเนินการที่ครบถ้วน การตั้งศูนย์ประสานและศูนย์การเรียนรู้เรื่องศีล ๕ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า มีการดำเนินการร้อยละ ๘๕ ส่วนการจัดทำฐานข้อมูล การดำเนินการตามโครงการ การติดตามและประเมินผล รวมทั้งการสรุปผลการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ทั้งในระดับหมู่บ้านและจังหวัดมีการดำเนินการร้อยละ ๙๕ โดยพิจารณาจากรายงานที่หมู่บ้านต้นแบบนำเสนอ และรายงานผลการดำเนินการจากคณะสงฆ์ในระดับจังหวัด ผลการดำเนินการดังกล่าว นำไปสู่ การยกระดับการบริหารจัดการภายใน กลไกการขับเคลื่อนโครงการของคณะสงฆ์และภาคีที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้มแข็งต่อการพัฒนาสังคมและความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาและโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ส่งผลให้คณะสงฆ์ได้มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาเพื่อการขับเคลื่อนโครงการไปด้วยกัน และนำไปสู่การพัฒนาระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบาย ระดับจังหวัด และหมู่บ้าน โดยมีการจัดระบบข้อมูลให้มีประสิทธิภาพทำให้

เห็นถึงผลการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งการยกระดับการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงการส่งเสริม เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคมและสร้างสังคมสันติสุขสืบต่อไป

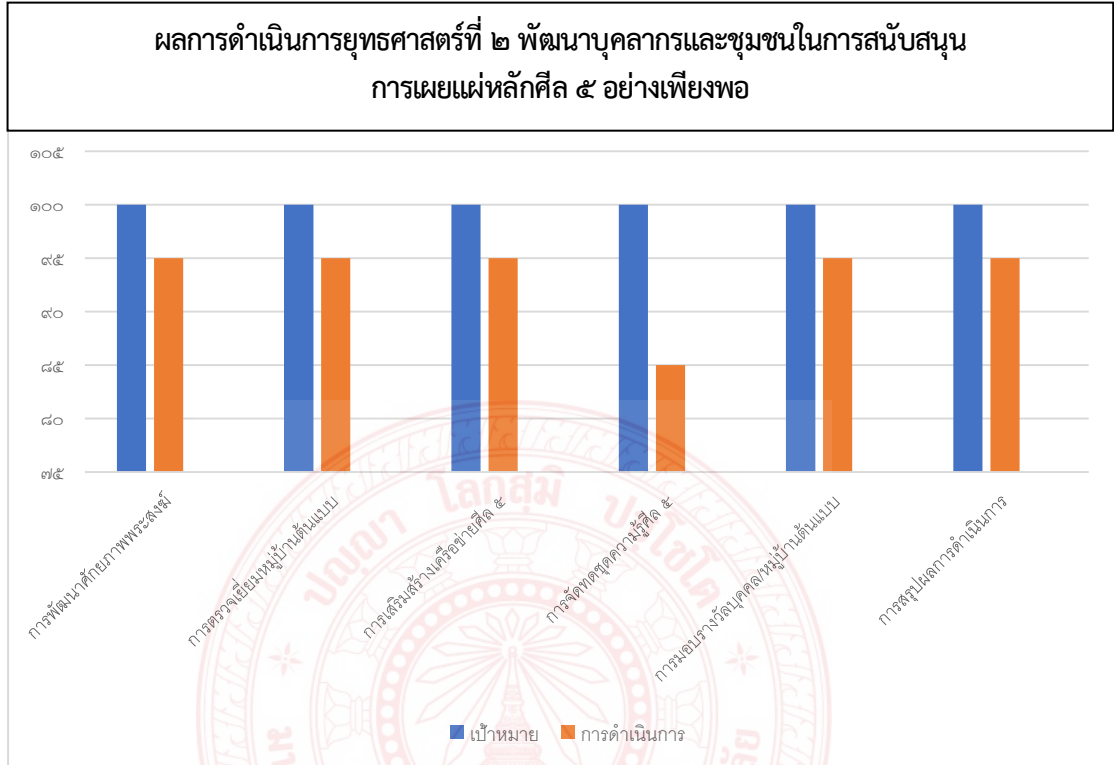
๒) การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาบุคลากร/ชุมชนในการสนับสนุนการเผยแผ่หลักศีล ๕ อย่างเพียงพอ จากการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการเผยแผ่หลักพุทธธรรมหลักศีล ๕ นั้น มุ่งเน้นการดำเนินการเพื่อพัฒนาบุคคลในสังคมไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ สามเณร เยาวชน ผู้ชุมชน บุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน ให้มีการศึกษาเรียนรู้และประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ เพื่อสร้างสังคมแห่งสันติสุข เพราะว่าการมีศีลของบุคคลนั้นจะนำไปสู่การสร้างสรรคสังคมที่มีความสุขปราศจากการบ่อนทำลายต่อชีวิต ทรัพย์สิน และการรักษาสถาบันครอบครัว และสถาบันทางสังคม ดังนั้น การสร้างศรัทธา ความรู้ และแนวปฏิบัติในการรักษาศีล ๕ จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับจังหวัดและระดับประเทศ ได้ดำเนินการใน ๖ ขั้นตอน ดังนี้

- ๑) จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และบุคลากรในการสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักศีล ๕
- ๒) การตรวจเยี่ยมให้กำลังใจโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ
- ๓) การประสานและเสริมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์และหมู่บ้านรักษาศีล ๕
- ๔) การพัฒนาชุดความรู้ด้านศีล ๕ และการสื่อสารเชิงพุทธ
- ๕) การมอบรางวัลให้กับบุคคล ครอบครัว สถาบันการศึกษาและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ
- ๖) การจัดทำฐานข้อมูล สรุปผลการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ ๒ ของคณะสงฆ์และภาคีที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดและระดับประเทศ พบว่า คณะสงฆ์และภาคีที่เกี่ยวข้องจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และบุคลากรในการสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ โดยมีการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ทักษะคิดและแนวปฏิบัติของบุคลากรและชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ โดยการอบรมสัมมนาพระสงฆ์ บุคลากร และชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น พระสังฆาธิการ พระสอนศีลธรรม พระธรรมทูต พระธรรมจาริก พระนักพัฒนา มัคคานายก กุลบุตร-กุลธิดา เป็นต้น ซึ่งพบว่า ทุกจังหวัดได้มีการดำเนินการดังกล่าวร่วมกับการกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของจังหวัด โดยมีการประชุมของคณะสงฆ์ การอบรมค่ายพุทธบุตร ค่ายศีลธรรมเยาวชนของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต่างๆ รวมทั้งการใช้ประเพณีในท้องถิ่นในการให้ความรู้และแนวปฏิบัติเรื่องศีล ๕

นอกจากนี้ คณะกรรมการในระดับจังหวัดร่วมกับคณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจเยี่ยมให้กำลังใจโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในระดับจังหวัด อำเภอ โดยมีการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีล ๕ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ มีการนำกิจกรรมที่สำคัญของหมู่บ้านมาให้เกิดการสร้างสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ของคนในชุมชน หลังจากที่ได้ดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบแล้ว ได้มีการประสานและเสริมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ การพัฒนาชุดความรู้ด้านศีล ๕ เช่น การจัดทำหนังสือ แผ่นพับ การจัดทำสื่อสารสนเทศที่นำไปเผยแพร่ในช่องทางของพื้นที่ในแต่ละจังหวัดเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ รวมทั้งมีการมอบรางวัลให้กับพระสงฆ์ บุคคล ครอบครัว สถาบันการศึกษา และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อเป็นต้นแบบของบุคคลในจังหวัดนั้น โดยเฉพาะในปี ๒๕๖๓ นี้ ได้มีการอบรมสัมมนาพระสงฆ์ผู้นำโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และสมัชชาพระสงฆ์ผู้นำศีลทั่วประเทศ

จำนวน ๔๕๐ รูป ซึ่งเป็นตัวแทนพระสงฆ์จากจังหวัดต่าง ๆ จังหวัด ๓-๕ รูป รวมอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติ จำนวน ๓ ครั้ง ณ วัดไร่ขิงพระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม



หมายเหตุ : การประเมินจากหมู่บ้านต้นแบบจังหวัดละ ๒ หมู่บ้าน

ผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาบุคลากรและชุมชนในการสนับสนุนการเผยแผ่หลักศีล ๕ อย่างเพียงพอ พบว่า คณะสงฆ์และภาคประชาสังคมในจังหวัดต่าง ๆ ได้ดำเนินการส่งเสริมพัฒนาบุคลากร หมู่บ้านและชุมชนต้นแบบในการรักษาศีล ๕ ได้เป็นอย่างดี โดยมีการขยายผลไปยังพื้นที่ต่าง ๆ มีการสร้างเครือข่ายระดับหมู่บ้านเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของโครงการเพื่อสร้างสังคมสันติสุข มีศีล มีธรรม และปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ ในระดับประเทศได้มีการอบรมพระสงฆ์ผู้นำโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จำนวน ๔๕๐ รูป ทั่วประเทศ จากตัวแทนพระสงฆ์ทุกจังหวัด โดยมีกระบวนการที่สำคัญ คือ

๑) การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชนในหมู่บ้าน สถาบันการศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการเรียนรู้ตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรม

๒) การส่งเสริมวิถีการปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ (เบญจศีล-เบญจธรรม) และการดำเนินการตามวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ

๓) การพัฒนาความรู้และสร้างสรรค์บทเพลง “มีศีลสุขล้ำ มีธรรมสุขใจ” ของครูสลา คุณวุฒิ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเห็นคุณค่าประโยชน์ของการรักษาศีล เจริญสมาธิ และปัญญา

ผลที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเพิ่มพูนศรัทธาและปลูกฝังศรัทธาแก่ประชาชนให้มีความรู้และแนวปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมที่เหมาะสม เป็นการสร้างแรงจูงใจและเพิ่มศักยภาพทางปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา ใน การที่จะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งความดีงามด้วยหลักเบญจศีล-เบญจธรรม และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

๓) การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๓ ส่งเสริม สนับสนุน การจัดกิจกรรมการเผยแพร่หลักศีล ๕ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผลการดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน การจัดกิจกรรมการเผยแพร่หลักศีล ๕ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม ยุทธศาสตร์ที่ ๓ นี้ มุ่งเน้นการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมใน ๓ ด้าน คือ ๑) กิจกรรมเสริมสร้างความ ประองตองสมานฉันท์ ๒) กิจกรรมส่งเสริมการรักษาหลักศีล ๓) กิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตวัฒนธรรมเชิงพุทธและ การบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาและหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเพื่อพัฒนาสังคมวิถีพุทธ ซึ่งเป็น กิจกรรมที่นำไปสู่การส่งเสริมการสร้างความประองตองสมานฉันท์เป็นหัวใจสำคัญของโครงการหมู่บ้านรักษา ศีล ๕ โดยมีการส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีล ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ดังนี้

- ๑) การส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีล ๕
- ๒) การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ
- ๓) การบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ
- ๔) การเสริมสร้างและการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเชิงพุทธในสื่อต่าง ๆ
- ๕) วิเคราะห์การดำเนินการและปัญหาอุปสรรคการดำเนินการตามกิจกรรมวิถีพุทธ

ผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๓ นี้ เกิดขึ้นจากการที่คณะสงฆ์ ภาครัฐ และชุมชนหมู่บ้าน ได้พัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ กิจกรรมวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ กิจกรรมสร้างความประองตอง สมานฉันท์ และการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะการทำงานของหน่วย อบรมประชาชนประจำตำบลในพื้นที่ ทั้ง ๘ ด้าน ได้แก่ ๑) ศีลธรรมและวัฒนธรรม ๒) สุขภาพอนามัย ๓) สัมมาชีพ ๔) สันติสุข ๕) ศึกษาสงเคราะห์ ๖) สาธารณสงเคราะห์ ๗) กตัญญูกตเวทิตาธรรม ๘) สามัคคีธรรม ผลจากการพัฒนากิจกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านต้นแบบ โดยมีการดำเนินการเพื่อให้ชาวบ้าน ได้ร่วมรักษาศีล ๕ มากขึ้น มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธในพื้นที่ การบูรณาการกิจการ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมและการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล รวมทั้งมีจัด มหกรรมการรักษาศีล ๕ ในพื้นที่หมู่บ้านต้นแบบในระดับจังหวัด การส่งเสริมการนำกิจกรรมต้นแบบไปขยาย ผลในพื้นที่อื่นๆ มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเชิงพุทธในสื่อต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย รวมทั้งมีการวิเคราะห์การ ดำเนินการและปัญหาอุปสรรคการดำเนินการตามกิจกรรมวิถีพุทธ

จากการติดตามประเมินผลในหมู่บ้านต้นแบบระดับจังหวัดพบว่า มีกิจกรรมการส่งเสริมการ รักษาศีล ๕ โดยมีการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมศีล ๕ ในหมู่บ้านของตนเอง ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านของ กระทรวงมหาดไทย โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ เช่น

- ๑) กิจกรรมคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรี (จากการถูกรังแกทำร้าย ข่มขืน ฆ่า)
- ๒) กิจกรรมการปล่อยนก ปลา ไล่ชีวิตโค กระบือ
- ๓) กิจกรรมการกำหนดพื้นที่วัดและชุมชนเป็นเขตอภัยทาน
- ๔) กิจกรรมการจัดตั้งหน่วยรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้านเพื่อดูแลชีวิตและทรัพย์สิน
- ๕) กิจกรรมสวดสวดการชุมนุม ฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนสัจจะออมทรัพย์ฯลฯ
- ๖) กิจกรรมการคุ้มครองสถาบันครอบครัว
- ๗) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยของชุมชน
- ๘) กิจกรรมให้ความรู้เรื่องเอดส์
- ๙) กิจกรรมการอบรมเรื่องสัจจะ การเคารพต่อบุคคลและสังคม

- ๑๐) กิจกรรมปฏิญาณตนเป็นคนดีของสังคม
- ๑๑) กิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข และยาเสพติด
- ๑๒) กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา เป็นต้น

ผลจากการดำเนินการของหมู่บ้านต้นแบบจังหวัดละ ๒ หมู่บ้าน พบว่า สถิติอาชญากรรมของหมู่บ้านต่าง ๆ ลดลง จะมีเพียงบางหมู่บ้านที่สถิติคดีความที่เกี่ยวกับยาเสพติดไม่ลดลง เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ซึ่งคณะกรรมการได้มีการให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อไป

ส่วนกิจกรรมส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธพบว่า มีกิจกรรมที่สำคัญ เช่น

- ๑) กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ๒) กิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย
- ๓) กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์
- ๔) การจัดกิจกรรมส่งเสริมและทำนุบำรุงพระศาสนา
- ๕) การจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำวัน/สังฆกรรมสวนะ/ทำบุญกลางบ้าน
- ๖) การจัดกิจกรรมส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์
- ๗) การจัดกิจกรรม วันเสาร์-อาทิตย์ ไกล่ชิดพระพุทธศาสนา
- ๘) การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น

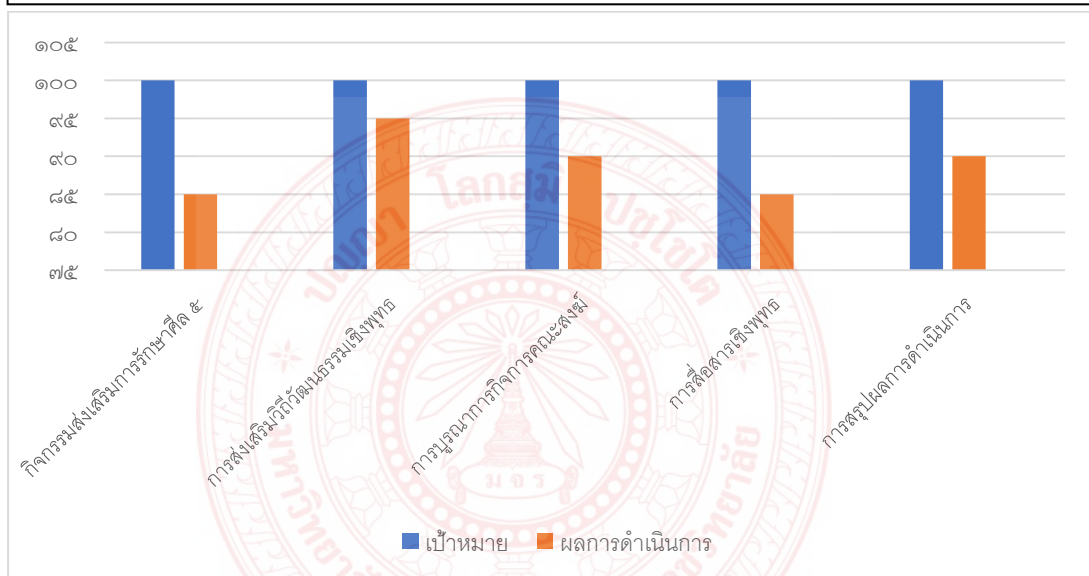
ส่วนการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนา เช่น โครงการวัด ประชา รัฐ กับกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลนั้น พบว่า มีการดำเนินการ เช่น

- ๑) การส่งเสริมศีลธรรม/วัฒนธรรม
- ๒) การเสริมสร้างสุขภาวะวิถีพุทธ
- ๓) การส่งเสริมสัมมาชีพ
- ๔) การเสริมสร้างสันติสุข
- ๕) การส่งเสริมการเรียนรู้/การศึกษา
- ๖) การช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน
- ๗) การส่งเสริมความกตัญญู
- ๘) การส่งเสริมความสามัคคีชุมชน
- ๙) กิจกรรมจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนของหมู่บ้าน (OTOP)
- ๑๐) กิจกรรมส่งเสริมการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑๑) กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน
- ๑๒) กิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน
- ๑๓) กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักธรรมาภิบาล
- ๑๔) กิจกรรมการส่งเสริมสิทธิชุมชน
- ๑๕) กิจกรรมพัฒนาวัด บ้าน โรงเรียน และสถานที่สำคัญของชุมชน เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้มุ่งเน้นกิจกรรมเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ กิจกรรมส่งเสริมการรักษาหลักศีล กิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตวัฒนธรรมเชิงพุทธและการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคมวิถีพุทธ มีการส่งเสริม สนับสนุน การจัดกิจกรรมการเผยแพร่หลักศีล ๕ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายที่สอดคล้องกับหลักเบญจศีล-เบญจธรรม การทำงาน

ของคณะสงฆ์ การทำงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และการนำวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธมาประยุกต์ให้เกิดความสามัคคีปรองดอง สมานฉันท์ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านและสังคมให้มีการดำเนินการในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อประชาชนและการพัฒนาสังคมในวงกว้าง โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาภาคเอกชน และภาคีการพัฒนาในระดับพื้นที่

การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๓ ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน การจัดกิจกรรมการเผยแผ่หลักศีล ๕ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต



หมายเหตุ : การประเมินจากหมู่บ้านต้นแบบจังหวัดละ ๒ หมู่บ้าน

ผลจากการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๓ สามารถนำไปสู่การพัฒนากิจกรรม/โครงการในระดับหมู่บ้านและจังหวัดได้ ซึ่งในการส่งเสริมปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายนั้นได้นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธและศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมในพื้นที่นั้น พบว่า มีการหลัก ๘ ประการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) มาประยุกต์ใช้มากกว่าโครงการอื่น ๆ ของคณะสงฆ์

นอกจากนี้ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และคณะกรรมการในระดับจังหวัดยังได้มีการสื่อสารสังคม โดยใช้สื่อและองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ในสังคม มีการแต่งหรือสร้างสรรค์ผลงานเพลง “มีศีลสุขล้ำ มีธรรมสุขใจ” เป็นการสื่อสารให้สังคมได้รับรู้โครงการและกิจกรรมการรักษาศีล ๕ ในวงกว้าง ทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมวิถีพุทธให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ยุกระดับหมู่บ้านและชุมชนให้มีความชัดเจนและให้เป็นต้นแบบของการพัฒนาตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรม และหลักพุทธธรรมอื่น ๆ โดยมีโครงการและกิจกรรมที่สำคัญ เช่น ชุมชนคุณธรรม โครงการพัฒนาโรงเรียนสีขาว โรงเรียนวิถีพุทธ องค์กรสุจริตด้วยศีล ๕ เป็นต้น

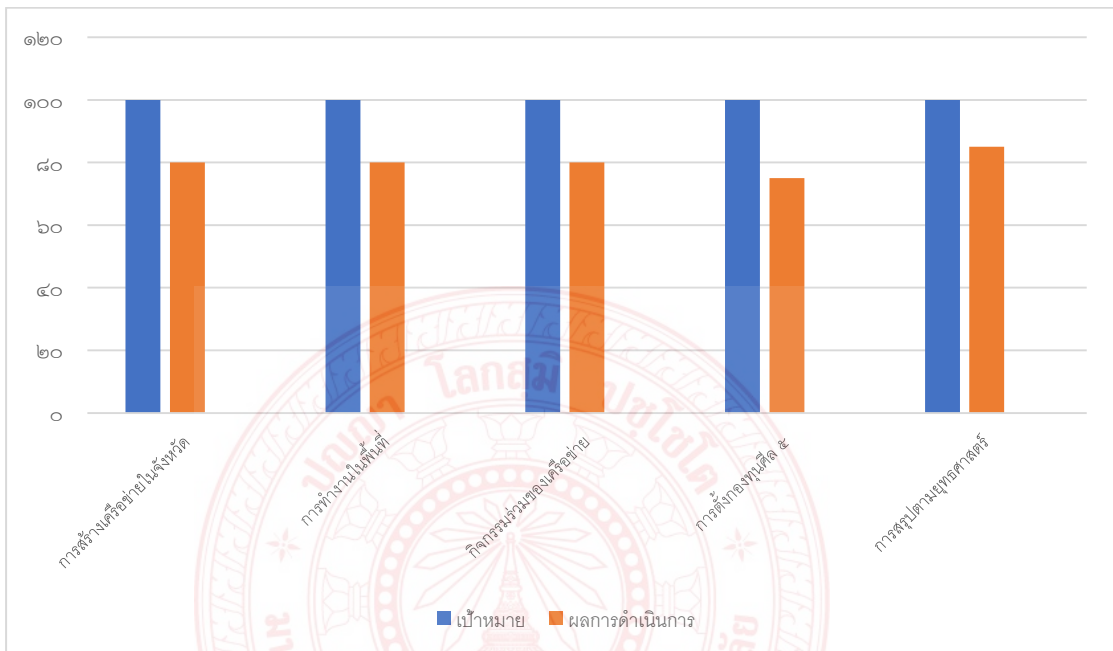
๔) การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๔ ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการรักษาศิลป ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ในการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ตามยุทธศาสตร์ที่ ๔ ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการรักษาศิลป ๕ นั้น คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ในทุกระดับและคณะสงฆ์ ได้ดำเนินการประสานการทำงานเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมการรักษาศิลป ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยมีการดำเนินการ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๑) การเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ในระดับจังหวัด
- ๒) การประสานเครือข่ายและกระบวนการของหน่วยงานในพื้นที่
- ๓) การส่งเสริมการดำเนินการของเครือข่ายในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕
- ๔) การพัฒนาและจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการรักษาศิลป ๕
- ๕) สรุปผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์

ผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๔ พบว่า คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการในทุกระดับและคณะสงฆ์ได้ดำเนินการประสานความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา โดยในปี ๒๕๖๓ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี นายอนุชา นาคาศัย ได้ลงพื้นที่ร่วมตรวจเยี่ยมโครงการ ณ หมู่บ้านตนเอง ในภาครัฐนั้น พบว่า ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้มาร่วมตรวจเยี่ยม ติดตามและประเมินผลในระดับจังหวัด **รวม ๒๘ จังหวัด** มอบหมายให้รองผู้ว่าราชการปฏิบัติหน้าที่แทนจำนวน ๓๕ จังหวัด และมอบหมายท่านอื่น ๆ ๑๓ จังหวัด ในขณะเดียวกันมีการประสานเครือข่ายและกระบวนการของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เช่น ผู้กำกับสถานีตำรวจ กอ.รมน. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนจากกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อร่วมพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งกระบวนการทำงานของภาครัฐที่ส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ได้ส่งเสริมผ่านกิจกรรม โครงการต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ หมู่บ้านช่อสะอาด หมู่บ้าน/ชุมชนคุณธรรม หมู่บ้านวิถีวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นต้น จนสามารถนำไปสู่การพัฒนาและจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการรักษาศิลป ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธในบางพื้นที่เช่น จังหวัดลำพูน ลพบุรี นครปฐม เป็นต้น

นอกจากนี้ การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ นั้น คณะสงฆ์และคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการร่วมกับฝ่ายเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัดเพื่อดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง ๖ ฝ่าย จำนวน ๑๔ โครงการ โดยเฉพาะฝ่ายเผยแผ่ของคณะสงฆ์ที่รับผิดชอบโครงการระดับหมู่บ้านรักษาศิล ๕ และโครงการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ โดยมีการดำเนินการร่วมกัน โดยมีการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันตามที่กล่าวแล้ว

การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๔ ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม
ในการขับเคลื่อนการรักษาศิลป ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ



ผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ ๔ สามารถนำไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดการ การสร้างเครือข่ายและกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ในการดำเนินการโครงการและการปฏิบัติตามหลักศิลป ๕ และวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นการประสานให้ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เข้ามีส่วนร่วมในการทำงานตามโครงการเพื่อการปฏิบัติและการเผยแผ่หลักศิลป ๕ การดำเนินการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การมีจิตอาสาเพื่อสังคม เช่น การส่งเสริมองค์กรวิถีพุทธ การสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านรักษาศิลป ๕ การร่วมมือกับชมรมพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษา การพัฒนาเยาวชนต้นกล้าคุณธรรม การสร้างเครือข่ายชุมชนคุณธรรม เป็นต้น

สำหรับแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศิลป ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธในระดับจังหวัดและประเทศนั้น สรุปได้ว่า มีแนวทางการดำเนินการที่เชื่อมโยงกับภาครัฐและองค์กรในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายจิตอาสา ภาคเอกชน และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับจังหวัด/ประเทศ



จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้มีการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการรักษาศีล ๕ ในระดับพื้นที่หมู่บ้านต้นแบบและในระดับจังหวัดไปจนถึงระดับประเทศ โดยมีภาคีการพัฒนาและองค์กรในชุมชนท้องถิ่นมาดำเนินการเพิ่มมากขึ้น ตามกิจกรรมที่สำคัญ ๓ ประการ คือ การส่งเสริมความสามัคคีปรองดอง การส่งเสริมการรักษาศีล ได้มีเครือข่ายดहेล้า เครือข่ายการเรียนรู้ได้เข้ามาสนับสนุนกิจกรรม กิจกรรมการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐได้เข้ามาสนับสนุนการดำเนินการ ในขณะที่กิจกรรมส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ ซึ่งพบว่า หน่วยงานทุกภาคส่วนได้เข้ามาดำเนินการอย่างเหมาะสมทำให้เกิดพลังการเรียนรู้ของชุมชนตามหลัก “บวร” และพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของหมู่บ้านต้นแบบในสังคมไทย

๔.๔ ผลการวิเคราะห์การดำเนินการของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ

โครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕) มีรูปแบบการดำเนินการคล้ายกับโครงการในระดับหมู่บ้านของภาครัฐ เช่น โครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โครงการหมู่บ้านสีขาว-ช่อสะอาด ชุมชนคุณธรรม เป็นต้น มีการขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการที่มาจากคณะสงฆ์และภาครัฐตามหลัก “พลังบวร” เพื่อให้พระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความรัก ความสามัคคี พัฒนาและยกระดับสินค้าชุมชนให้เกิด “สัมมาชีพ” อันเป็นการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความมั่นคงด้วยศีลธรรมและยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ๒) เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชนในประเทศ ๓) เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนัก รักและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง ๔) เพื่อสนับสนุนการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคประชาคมที่เกี่ยวข้อง โดยมีพันธกิจ ดังนี้

- ๑) การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
 - ๒) การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา
 - ๓) การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมและการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคมวิถีพุทธ
- ดังนั้น ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ผลการดำเนินการโครงการตามพันธกิจที่มุ่งเน้นการสร้าง

สามัคคีปรองดอง การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ และการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ ดังนี้

๑. ผลการดำเนินการตามพันธกิจที่ ๑ การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักการสำคัญของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากการดำเนินการในปี ๒๕๖๓ พบว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในทุกจังหวัด ได้มีกระบวนการเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีกระบวนการเสริมสร้างความสามัคคีปรองดอง ดังนี้

๑) การเสริมสร้างความรู้และความตระหนักต่อความสามัคคีของประชาชนหมู่บ้านและชุมชน โดยมีกระบวนการดำเนินการที่สำคัญ การบรรยายธรรมและหลักการสร้างความสามัคคีของพระสงฆ์ในหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจถึงความสามัคคีและการพึ่งพาอาศัยกัน และการให้ข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชนท้องถิ่นและส่วนราชการในพื้นที่ โดยมีกรณีศึกษาสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การจัดการงานบุญประเพณี ข้อมูลด้านสาธารณสุข การทำจิตอาสาของหมู่บ้าน การนำข่าวสารของราชการมาแนะนำ รวมไปถึงการให้ข้อมูลด้านอื่น ๆ ที่จะประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมของหมู่บ้าน

๒) การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสามัคคีและคุ้มครองสิทธิชุมชน ในหลายหมู่บ้านมีการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสามัคคีของหมู่บ้าน โดยมีผู้แทนจากฝ่ายต่าง ๆ เช่น พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๙-๑๕ รูป/คน เพื่อเป็นกรรมการในการดำเนินการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมความสามัคคีของหมู่บ้านและชุมชน การติดตามประเมินผลการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านในมิติของความสามัคคี ผลที่เกิดขึ้นทำให้หมู่บ้านและชุมชนมีการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้าน ทำให้ความเข้าใจกันมากขึ้น ลดปัญหาความรุนแรงและการแบ่งฝักฝ่ายในหมู่บ้าน การที่โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ส่งเสริมให้แต่ละ

หมู่บ้านตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสามัคคีของหมู่บ้านก็เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้หันมาพิจารณาถึงประเด็นความขัดแย้งของประชาชนและชุมชนที่จะส่งผลต่อความสามัคคีของหมู่บ้าน ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมากขึ้น

๓) การแบ่งและจัดตั้ง “คุ้มบ้าน” และ “หมวดบ้าน” เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน
วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ในสังคมไทยนั้น ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ มักจะมีการตั้งหมวดบ้าน (ภาคเหนือ) คุ้มบ้าน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ-ภาคกลาง) และโชนบ้านหรือกรรมบ้าน (ภาคกลาง-ภาคใต้) เพื่อร่วมกันดูแลกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งต่อมากระทรวงมหาดไทยก็ได้กำหนดให้ทุกหมู่บ้านมีการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน มีกรรมการที่มาจากฝ่ายต่าง ๆ ร่วมดำเนินการ และในแต่ละหมู่บ้านก็มีการตั้งคุ้มบ้าน หมวดบ้าน และกรรมการขึ้นมาอีก เพื่อช่วยกันดูแลการพัฒนาคน หมู่บ้าน และการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย รวมทั้งอาศัยเครือข่ายในหมู่บ้านเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาตามหลักศีล ๕ ดังนั้น จากผลการศึกษาและดำเนินการทำให้หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ มีการตั้ง “หมวดบ้าน” “คุ้มบ้าน” เพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์และการอยู่ร่วมกันบนวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ

๔) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมมาส่งเสริมกิจกรรมความสามัคคีของชุมชน จากการศึกษาพบว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในทุกจังหวัดมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมมาส่งเสริมกิจกรรมความสามัคคีของชุมชน โดยมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การนำภูมิปัญญาพืชสมุนไพร มาพัฒนาเป็นยาสมุนไพรของชุมชน การนำศิลปะและการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการฟ้อน การรำ การแสดงลำเพลิน หมอลำ มโนราห์ ดนตรีพื้นบ้าน หรือศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ มาทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นผลให้เกิดความรัก ความสามัคคีของหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งมีเมื่อการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมของคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตัวแทน นักแสดงศิลปะชุมชนก็ได้มาแสดงการฟ้อนรำ และดนตรีพื้นบ้านเพื่อเป็นการต้อนรับ และการแสดงความสามัคคีของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาสัมภาษณ์พบว่า ชาวบ้านและนักแสดงมีการรวมตัวกันฝึกซ้อมในการแสดงและทำกิจกรรมร่วมกันเป็นเวลานานนับหลายเดือนเพื่อให้เกิดผลงานที่ดีสร้างความประทับใจให้กับผู้เยี่ยมชมหมู่บ้าน ซึ่งสะท้อนถึงความสามัคคีของคนในชุมชนที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีให้เป็นอัตลักษณ์และคงอยู่กับหมู่บ้านตลอดไป

๕) การส่งเสริมการอยู่กันตามหลักพุทธวัฒนธรรม ในพื้นที่หลายจังหวัดบางหมู่บ้านมีการอยู่ร่วมกันของประชาชนที่นับถือทั้งพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และบางหมู่บ้านมีการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมไทย เช่น กระเหรี่ยง มอญ ไททรงดำ ไทกะเลิง เจียว กูไท เขมร กูย ญ้อ เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เน้นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของประชาชนทุกคนโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม จึงทำให้พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนสามารถทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน โดยการนำหลักพุทธวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของหมู่บ้าน

๒. ผลการดำเนินการตามพันธกิจที่ ๒ การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชน การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้ประชาชนหรือพุทธศาสนิกชนได้น้อมนำไปปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ “ศีล สมาธิ ปัญญา” โดยพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนมีระเบียบ ศาสนพิธี และแนวปฏิบัติตามหลักคำสอนเรื่องศีล ๕ มาอย่างยาวนาน โดยทุกครั้งที่มีการบำเพ็ญกุศลต่างๆ ก็จะเริ่มต้นด้วยการสมาทานศีล เพื่อให้ตนเองเข้าสู่การสร้างความดีงาม

ของสังคมด้วยการตั้งใจที่จะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนด้วยการกระทำของตนเองตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรม ซึ่งโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้ตระหนักถึงหลักการดังกล่าว จึงได้ดำเนินการ ดังนี้

๑) การให้ความรู้และการส่งเสริมค่านิยมศีล ๕ หลักการของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ การส่งเสริมให้พระสงฆ์ พระสังฆาธิการ และผู้นำชุมชนในหมู่บ้านได้ให้ความรู้เรื่องการรักษาศีล ๕ ทั้งในรูปแบบของการบรรยาย การจัดทำชุดความรู้ การประกอบพิธีการสมาทานศีล และการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรักษาศีล ๕ โดยกล่าวถึงหลักการของศีล ๕ อาณิสสของการรักษาศีล ๕ ซึ่งหมู่บ้านต้นแบบรักษาศีล ๕ นั้น ได้มีการให้ประชาชนที่ไปทำบุญที่วัดได้สมาทานศีล ๕ ในทุกพระหรือตามกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในวัดและชุมชน ผลที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ตั้งใจรักษาศีล ๕ เพราะมีพื้นฐานของความเข้าใจในหลักการและอาณิสสของการรักษาศีล อนึ่งในการลงพื้นที่ที่ตรวจเยี่ยมหมู่บ้านของคณะกรรมการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ ก็จะมีมอบหมายให้พระเถระรูปใดรูปหนึ่งได้บรรยายหลักการศีล ๕ และอาณิสสของการรักษาศีล เช่นว่า ศีล ๕ เป็นหลักประกันของชีวิตและสังคม เพราะว่าสังคมจะอยู่ได้หรือมีสันติสุขเกิดจากการที่ผู้คนได้รักษาศีล และมีจิตที่มีความปรารถนาต่อผู้อื่น ดังนั้น การให้ความรู้และการส่งเสริมค่านิยมศีล ๕ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งมีการดำเนินการผ่านการสื่อสารของพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน สื่อเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และบทเพลงที่ได้รับการแต่งจากศิลปินนักแต่งเพลง เพื่อให้สังคมได้มีค่านิยมในการรักษาศีล ๕

๒) การตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ประจำหมู่บ้าน สิ่งที่เป็นรูปธรรมของการส่งเสริมการรักษาศีลในระดับกลุ่มคนหรือหมู่บ้าน ก็คือ การตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ประจำหมู่บ้าน จากการดำเนินการตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และการลงพื้นที่ติดตามการดำเนินการในจังหวัดต่าง ๆ พบว่า หลายหมู่บ้านในหลายจังหวัด ผู้นำชุมชนและคณะสงฆ์ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ โดยใช้ชื่อที่แตกต่างกัน เช่น คณะกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ คณะกรรมการปรองดองสมานฉันท์ตามหลักศีล ๕ คณะกรรมการด้านการส่งเสริมความสงบและสันติสุขของหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้านมาจากตัวแทนของคนในชุมชน เช่น พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และตัวแทนจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีการทำหน้าที่ส่งเสริมการรักษาศีล การเฝ้าระวังปัญหาที่เกิดจากการประพฤติดิถีศีล ๕ และกฎหมาย เช่น การประหัตประหารทำร้ายชีวิตและทรัพย์สิน การลักขโมย การประพฤติดิถีทางเพศ การข่มขืนทางเพศ การทะเลาะเบาะแว้งกันในชุมชน และการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสุรา ยาเสพติดของคนในชุมชน เป็นต้น โดยคณะกรรมการในระดับหมู่บ้านต้นแบบดังกล่าว ได้มีการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมรักษาศีล ๕ ในรูปแบบที่เหมาะสมกับหมู่บ้านของตนเอง

๓) การพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ เพื่อพัฒนาการสังคมในหมู่บ้าน คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คณะสงฆ์ ภาครัฐ คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ ได้ร่วมการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ โดยดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ในแต่ละข้อ ดังนี้

(๑) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๑ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสามัคคีและค้ำครองสิทธิชุมชนของหมู่บ้าน โดยมีการกำหนดเขตอภัยทานของหมู่บ้านการพัฒนากิจกรรมการปล่อยนก ปลา ไถ่ชีวิตโค กระบือ กิจกรรมการรณรงค์เพื่อลดอาชญากรรมและการเฝ้าระวังปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้าน เป็นต้น

(๒) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๒ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการและชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) โดยมีการพัฒนากิจกรรมการจัดตั้งตำรวจบ้านดูแลทรัพย์สินและป้องกันโจรภัย การตรวจเวรยามในตอนกลางคืน เป็นต้น รวมทั้งมีการตั้งกองทุนการเงิน/สวัสดิการเพื่อช่วยเหลือประชาชน กิจกรรมส่งเสริมสัมมาชีพ/กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการอบรม การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายบัญชีครัวเรือน กิจกรรมสวัสดิการชุมชน ฅาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น

(๓) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๓ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ของหมู่บ้าน โดยมีการจัดกิจกรรมการป้องกันความรุนแรงครอบครัว การจัดอบรมเยาวชนให้มีความรับผิดชอบพฤติกรรมทางเพศ กิจกรรมการอบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่เยาวชนกิจกรรมส่งเสริมสุขอนามัยของชุมชน กิจกรรมให้ความรู้เรื่องเอดส์

(๔) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๔ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการใกล้เคียงความขัดแย้งหรือคณะกรรมการยุติธรรมชุมชนในหมู่บ้าน โดยมีการพัฒนา กิจกรรมการรักษาศีลข้อ ๔ เช่น การจัดกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทและความแตกแยก กิจกรรมส่งเสริมการรักษา มารยาทการพูดในชุมชน กิจกรรมการอบรมเรื่องสัจจะ กิจกรรมการเคารพต่อบุคคลและสังคม กิจกรรมปฏิญาณตนเป็นคนดีของสังคม กิจกรรมการรักษาสัจจะของบุคคลและสังคม กิจกรรมอบรมสนับสนุน ส่งเสริม ประกวด และแข่งขันทางทักษะการพูด เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ การอภิปราย การโต้วาที การยอวาท การบรรยาย การปาฐกถา การสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ การร้องเพลงธรรมะ การร้องเพลงปลุกใจรักชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

(๕) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๕ โดยมีการดำเนินการ คือ การตั้งคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดในหมู่บ้าน โดยมีการพัฒนา กิจกรรม เช่น กิจกรรมส่งเสริมการลด ละ เลิก อบายมุข และยาเสพติด การรณรงค์ต่อต้านสิ่งเสพติดให้โทษ กิจกรรมลดปัจจัยเสี่ยงยาเสพติด เช่น ลานกีฬา ชุมชน กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา กิจกรรมงานศพปลอดเหล้า งานศรัทธาปลอดอบายมุข รวมทั้งการจัด กิจกรรมการเดิน-วิ่ง ปันจักรยานเพื่อสุขภาพ กิจกรรมจัดตั้งกลุ่มออกกำลังกายและการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมด ก่อให้เกิดการรักษาศีล ๕ ตามกิจกรรมที่เป็นจริงที่ประชาชนสามารถ ดำเนินการหรือรักษาได้ ถึงแม้ว่า มิใช่เป็นการรักษาศีล ๕ ในเชิงอุดมคติที่ห้ามบุคคลมิให้ทำในสิ่งไม่พึงาม เกิดขึ้นก็ตาม

๔) การพัฒนาบุคลากรและชุมชนด้วยหลักเบญจศีล-เบญจธรรม คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และคณะสงฆ์ ได้มีการส่งเสริมการพัฒนาบุคคลทั้งพระสงฆ์ ผู้นำเยาวชนด้วยหลักเบญจศีล-เบญจธรรม โดยมีการอบรมพระสงฆ์แกนนำหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จำนวน ๓ รุ่น จำนวน ๔๕๐ รูป จากทั่วประเทศซึ่งเป็นตัวแทนแต่ละจังหวัด ๆ ละ ๓-๕ รูป เป็นการอบรมพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์ได้มีแนวทางในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับจังหวัด และให้พระสงฆ์เข้าไปยังโรงเรียนและสถานการศึกษาเพื่อเป็นพระสอนศีลธรรมให้กับโรงเรียนเป็นการปลูกศรัทธาในพระพุทธศาสนาด้วยหลักเบญจศีล-เบญจธรรม ในขณะที่ในระดับหมู่บ้านได้มีการอบรมให้พระสงฆ์ ผู้ชุมชน นักเรียนและประชาชนให้ดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรม และหลักการทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้มีการพัฒนาบุคลากรและชุมชนด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนา

อย่างกว้างขวาง โดยมีการใช้สื่อออนไลน์ สื่อมวลชน สื่อท้องถิ่น ผสมผสานกับการดำเนินการและการอบรมให้ความรู้เรื่องศีล ๕ ในพื้นที่ของหมู่บ้านและในระดับจังหวัด

๕) การเสริมสร้างเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในระดับพื้นที่และในระดับประเทศ
ปัจจุบันคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคีที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการปกครอง กรมควบคุมโรค คณะสงฆ์ภาค ๖-๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) เพื่อสนับสนุนการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒ ที่ผ่านมา และได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาชุดความรู้และกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ รวมทั้งการลดปัจจัยเสี่ยงวิฤตพุทธในการลดเรื่องสุรา ยาเสพติด และบุหรี เป็นต้น ส่วนในระดับจังหวัดคณะสงฆ์หลายจังหวัดได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงกับหน่วยงานในจังหวัดนั้น เพื่อร่วมขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้ไปสู่เป้าหมายคือ การสร้างสังคมสันติสุข

๓. การดำเนินการตามพันธกิจที่ ๓ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมและการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคมวิถีพุทธ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมและการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมวิถีพุทธนี้ มุ่งเน้นการดำเนินการใน ๒ ส่วน คือ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ และการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ รวมทั้งการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกับภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และภาคีเครือข่ายการพัฒนาในพื้นที่นั้น โดยมีผลการดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ความที่ประเทศไทยมีรากฐานวัฒนธรรมจากพระพุทธศาสนาและประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาของสังคมไทยส่วนใหญ่จึงมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ดังนั้น การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมบนรากฐานทางวัฒนธรรม ซึ่งโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้ดำเนินการส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ ดังนี้

๑) การให้ความรู้และสร้างความตระหนักในคุณค่าวัฒนธรรมชาวพุทธ คณะสงฆ์และวัดที่เป็นต้นแบบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้มีการส่งเสริมให้เยาวชน นักเรียน จนถึงผู้สูงอายุได้เรียนรู้และเข้าใจถึงวิถีวัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง โดยนำภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมมาเป็นต้นแบบในการสร้างคุณค่าให้เกิดความสามัคคีและความภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เช่น การนำเด็ก เยาวชน ไปศึกษาวิถีวัฒนธรรมที่วัดและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในชุมชน เป็นต้น เมื่อผู้คนในชุมชนได้ตระหนักคุณค่าของวัฒนธรรมก็นำไปสู่การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านที่ยั่งยืน

๒) การส่งเสริมการจัดการวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วม คณะสงฆ์และหมู่บ้านต้นแบบได้ดำเนินการส่งเสริมให้วัดและชุมชน ได้มีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม และวิถีวัฒนธรรมของตนเอง โดยให้ประชาชนและภาคีวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม เช่น การให้วัดเป็นศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมการแสดงวัฒนธรรม การฟ้อน การรำ หรือการเล่นอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีหมู่บ้านต้นแบบในหลายพื้นที่ได้ส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมทำให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม เช่น ภาพจิตรกรรม งานแกะสลัก เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน

๓) การพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และคณะสงฆ์ได้มีการพัฒนาและส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ด้วยความตระหนักถึงรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย ดังนั้น จึงมีการส่งเสริมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทย และศีลธรรมตลอดจนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยมุ่งให้ประชาชนดำเนินการผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ เช่น ส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันสารท วันลอยกระทง รวมทั้งกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์

๔) การอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ คณะสงฆ์ วัดและหมู่บ้านต้นแบบได้มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ โดยมีกิจกรรมจัดนิทรรศการ การเผยแพร่ การอบรม การรณรงค์ และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ เพื่ออนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมชาวพุทธในหมู่บ้านให้มั่นคง บางหมู่บ้านจัดให้มีพิพิธภัณฑ์ของชุมชน มีการจัดการกิจกรรมบนพื้นที่สาธารณะ เช่น ถนนวัฒนธรรมของหมู่บ้าน การจัดให้มีเวทีแสดงผลงานทางด้านวัฒนธรรม เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นทำให้หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบกลายเป็นชุมชนคุณธรรมและการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมของตนเอง

๕) การเสริมสร้างเครือข่ายวัฒนธรรม การจัดการวัฒนธรรมประเด็นสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการของภาคีเครือข่าย ที่ผ่านมา วัด หมู่บ้านและชุมชนได้ร่วมกันประสานพลังเครือข่ายในการสร้างสรรค์คุณค่าทางวัฒนธรรม โดยมีการดำเนินการ เช่น การทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน การส่งเสริมการเรียนรู้ และการสนับสนุนกิจกรรม โดยมีการรวมกันเป็นสภาวัฒนธรรมของอำเภอ และเป็นกลุ่ม “วัฒนธรรมท้องถิ่น” ที่เหมาะสมกับพื้นที่ เช่น เครือข่ายหมอลำ เครือข่ายวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ก็ได้สนับสนุนให้แต่ละวัดและหมู่บ้านได้ประสานเครือข่ายวัฒนธรรมให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

๓.๒ การบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ ในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นั้น ได้มุ่งเน้นให้คณะสงฆ์และภาคีที่เกี่ยวข้องได้บูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาโครงการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข การสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม เป็นต้น ในส่วนของโครงการและกิจกรรมหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลนั้น ได้ส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน เพื่อช่วยประชาชนให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามสมควรในด้านต่าง ๆ ตามกรอบการดำเนินงานของหน่วยอบรมประชาชน (อปต.) ที่กำหนดไว้ ๘ ด้าน โดยมีการส่งเสริมและบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ ดังนี้

๑) ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ศีลธรรมและวัฒนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ ให้เกิดการพัฒนากิจกรรม เช่น โครงการลานบุญลานปัญญา โครงการเข้าค่ายคุณธรรมสัญจร การสอนศาสนพิธี พิธีกรพิธีกรรม แก่ชาวพุทธ ห้องสมุดธรรมะ การประกวดสวดมนต์ การบรรยายธรรม การส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เป็นต้น

๒) ด้านสุขภาพอนามัย ให้วัดและชุมชนจัดสถานที่ออกกำลังกายเพื่อชุมชน ให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพร การจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดตั้งธนาคารขยะของวัดกับชุมชน การพัฒนาทำความสะอาดวัด กิจกรรมหอกระจายข่าว เพื่อประชาสัมพันธ์สุขภาพประชาชน การจัดตั้งตู้ยาสามัญประจำวัด และการตรวจสุขภาพของพระสงฆ์และประชาชน เป็นต้น

๓) ด้านสัมมาชีพ มุ่งเน้นจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และอาชีพชุมชน การอบรม ประกอบอาชีพ ที่สุจริต จัดตั้งกองทุนส่งเสริมอาชีพในชุมชน จัดสถานที่ภายในวัดให้ประชาชนมาจำหน่ายสินค้า OTOP การตั้งกองทุนหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการพัฒนาสัมมาชีพ เป็นต้น

๔) ด้านสันติสุข ส่งเสริมความสามัคคีปรองดอง เช่น การจัดทำคติสอนใจ ตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมสันติสุขของชุมชน การจัดทำศูนย์ประสานงานแก้ไขปัญหา ข้อยุติ ข้อร้องเรียนต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น

๕) ด้านศึกษาสงเคราะห์ มีการส่งเสริมการมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียน เยาวชน จัดตั้งกองทุนและส่งเสริมการศึกษา ส่งเสริมให้มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การส่งเสริมให้วัดใช้สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน

๖) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในวัด จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การสร้างอาคารผู้ป่วยในโรงพยาบาล การตั้งโรงทาน มูลนิธิ เป็นต้น

๗) ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม การตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดตั้งกิจกรรมยกย่องลูกกตัญญู จัดตั้งกลุ่มจิตอาสาเพื่อสังคม การจัดกิจกรรมมุทิตาปราษฎ์ชาวบ้านผู้ทรงคุณค่าในท้องถิ่น การใช้ประเพณีเป็นที่แสดงความกตัญญู เป็นต้น

๘) ด้านสามัคคีธรรม การจัดการตั้งคณะกรรมการปรองดองสมานฉันท์และความสามัคคีในหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมเสวนาเพื่อสันติสุข ส่งเสริมการสืบสานประเพณีลงแขก ฯลฯ

๙) การจัดกิจกรรมส่งเสริมค่านิยมของชาติ เช่น กิจกรรมแสดงความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีการส่งเสริมความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ ใฝ่หาความรู้หมั่นศึกษาเล่าเรียน การรักษาวินัยธรรมประเพณีไทย มีศีลธรรม มีน้ำใจ และแบ่งปัน เข้าใจ เรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

๑๐) การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนของหมู่บ้าน (OTOP) กิจกรรมส่งเสริมการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมมัคคุเทศก์ ทางวัฒนธรรมประจำหมู่บ้านและกิจกรรมส่งเสริมมีค่านายกน้อยกิจกรรมประกวดบ้าน/ครอบครัวดีเด่นประจำหมู่บ้าน กิจกรรมพัฒนาวัด บ้าน โรงเรียน และสถานที่สำคัญตามวงรอบ รวมทั้งการพัฒนา

รูปแบบกิจกรรมเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองกิจการพระพุทธศาสนา การพัฒนาหมู่บ้าน และการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยเป็นความร่วมมือของวัด พระสงฆ์ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดรูปธรรมของการพัฒนาสังคมแห่งสันติสุข โดยมีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ คือ

๑) การสร้างค่านิยมจิตสาธารณะ มุ่งให้ประชาชนในหมู่บ้านต้นแบบได้มีการสร้างค่านิยมจิตสาธารณะเพื่อประโยชน์ต่อหมู่บ้านของตนเอง

๒) การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ให้ประชาชนและชุมชนตระหนักและมีความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกมิติ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีวัฒนธรรม

๓) การส่งเสริมการเรียนรู้ในการพัฒนาสังคม

๔) การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๕) การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ

แผนภาพที่ ๔.๓ สรุปการดำเนินการตามพันธกิจของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

<p>การเสริมสร้างความปรองดอง สมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา</p>	<p>การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนว พระพุทธศาสนา</p>	<p>การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมและ การบูรณาการกิจการพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ</p>
<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความรู้และค่านิยมความ สามัคคีและเสมอภาค - การตั้งคณะกรรมการยุติธรรม/ ไกล่เกลี่ยชุมชน - การพัฒนากิจกรรมความ สามัคคีของชุมชน - ส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชน - การส่งเสริมสามัคคีธรรม - การส่งเสริมพหุวัฒนธรรม - การใช้ศิลปวัฒนธรรมในการ สร้างพลังชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ลดการมุงร้ายต่อชีวิต - ลดการมุงร้ายต่อทรัพย์สิน - ลดอาชญากรรมในสังคม - ส่งเสริมสถาบันครอบครัว - ลดคดียาเสพติด - สร้างสังคมสันติสุข - เสริมสร้างความมีวินัย - เสริมสร้างความสามัคคี - พัฒนาคุณภาพชีวิต - การสืบสานภูมิปัญญา - การดูแลผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเสริมสร้างจิตอาสา - พัฒนาชุมชน - การจัดการสิ่งแวดล้อม - ศิลธรรมและวัฒนธรรม - สุขภาพอนามัย - สัมมาชีพ - สันติสุข - ศึกษาสงเคราะห์ - สาธารณสงเคราะห์ - กตัญญูกตเวทิตาธรรม - สามัคคีธรรม

สรุปกิจกรรมตามพันธกิจทั้ง ๓ ด้าน คือ

๑) การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของประชาชนทั้งในระดับบุคคลและหมู่บ้าน โดยให้มี
คณะกรรมการของหมู่บ้าน ร่วมรับผิดชอบการปฏิบัติตามเบญจศีล-เบญจธรรม เพื่อลดอาชญากรรมและ
ปัญหาความขัดแย้งของหมู่บ้าน/ชุมชน

๒) การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและยกระดับสินค้าชุมชน เพื่อให้เกิด “ความสามัคคี”
และพัฒนา “สัมมาชีพ” ของประชาชน

๓) การบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาและ “พลังบวร” ในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับภาครัฐ
สถาบันการศึกษา และภาคีที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่ “สังคมสันติสุข” มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ผลที่เกิดขึ้น คือ ความสามัคคีปรองดองของคนในชุมชนและประเทศ ดังนั้น โครงการหมู่บ้าน
รักษาศีล ๕ จึงถือได้ว่าได้มีการยกระดับนำไปสู่การพัฒนาชุมชนบนฐานของศีลธรรมและหลักการการพัฒนา
สังคมวิถีพุทธ

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพรวมของการดำเนินการตามโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” พบว่า กระบวนการที่เกิดขึ้นของโครงการได้นำไปสู่การสร้างหมู่บ้านต้นแบบและชุมชนคุณธรรมบนฐานพุทธธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ของประชาชน โดยผ่านกระบวนการทำงานของคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นไปตามหลักศีล ๕ และหลักภavana ๔ ประการ คือ การพัฒนาด้านกายภาพ (กายภavana) การพัฒนาด้านศีลธรรมและสังคม (ศีลภavana) การพัฒนาด้านจิตใจ (จิตภavana) และการพัฒนาปัญญาเชิงพุทธ (ปัญญาภavana) เป็นการสร้างพลังของชุมชนวิถีพุทธให้เข้มแข็งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และระบบเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ นอกจากนี้ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้นำไปสู่การเจริญก้าวหน้าของบุคคลและสังคมในมิติของหลักสุขภาวะทางสังคม คือ การมีสุขภาวะทางกาย จิต ปัญญา และสังคมนับว่าเป็นการพัฒนาบุคคลและสังคมบนฐานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพของสังคมที่เกื้อกูลต่อกัน หากสังคมมีสันติภาพ มีศีล มีความเป็นธรรม มีความเสมอภาค มีการสร้างหลักประกันด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สังคมนั้นย่อมจะเกื้อกูลต่อการพัฒนาให้มีการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีสัมมาชีพ มีรายได้ มีการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามมา และส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในมิติของการพัฒนาสังคมวิถีพุทธพบว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นกระบวนการพัฒนาที่เน้นชุมชนหรือหมู่บ้านเป็นที่ตั้ง ให้ประชาชนในหมู่บ้านได้พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ คือ

- ๑) การพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักหลักพุทธธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อนุเคราะห์เกื้อกูลต่อกัน
- ๒) การอนุรักษ์และส่งเสริมจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดการสร้างสรรคใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการ
- ๓) การจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน
- ๔) การบูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการหมู่บ้านและชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนคนรุ่นใหม่

แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงการพัฒนาสังคมวิถีพุทธของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

<p>การพัฒนาคน/คุณภาพชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการเรียนรู้ศีล ๕ - ส่งเสริมสุขภาวะที่ดี - ส่งเสริมรายได้/สัมมาชีพ - ให้ครอบครัว/ชุมชนดี - ความเป็นอิสระแห่งจิตใจ - มีศีล มีธรรม มีความสุข - ส่งเสริมสังคมที่มีความสงบ มีความเสมอภาค ยุติธรรม มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจและสังคม - สร้างสังคมไม่ทอดทิ้งกัน - สร้างสังคมที่มีดุลยภาพ 	<p>การจัดการวัฒนธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้ความรู้สืบทอดภูมิปัญญา - การอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรม - การนำวัฒนธรรมมาสร้างคุณค่าและการเรียนรู้ใหม่ - ต่อยอดเป็นนวัตกรรมชุมชน - ส่งเสริมตลาดวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจและสังคม - การเปิดพื้นที่วัฒนธรรมในชุมชน/หมู่บ้าน - การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้าน - การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 	<p>การจัดการสิ่งแวดล้อมและการบูรณาเทคโนโลยี</p> <ul style="list-style-type: none"> - การตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม - การอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน - การนำทรัพยากรมาสร้างคุณค่าและการเรียนรู้ใหม่ - การใช้เทคโนโลยีต่อยอดเป็นนวัตกรรมชุมชน - การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับหมู่บ้าน - การจัดการขยะชุมชน - การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม - การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง
---	---	---

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของ คณะสงฆ์ที่ได้ดำเนินการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ นั้น นำไปสู่การพัฒนา “คุณภาพชีวิต” และ “คุณภาพสังคม” และ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในมิติของการรักษาศีล เช่น การลด ละ การมุ่งร้ายต่อชีวิต การลด ละ การประสงค์ต่อทรัพย์ การลดความรุนแรงในครอบครัว การส่งเสริมความจริงจัง ซื่อสัตย์ การลด ละ อบายมุข สุรา/ยาเสพติด มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของสังคม การให้ประชาชน ตระหนักต่อภัยสังคม และส่งเสริมความเป็นมนุษย์ ส่วนการส่งเสริมการดำเนินการของหน่วยอบรม ประชาชนประจำตำบลนั้น มุ่งไปสู่การส่งเสริมศีลธรรม/วัฒนธรรม การเสริมสร้างสุขภาวะวิถีพุทธ การส่งเสริมสัมมาชีพ การเสริมสร้างสันติสุข การส่งเสริมการเรียนรู้/การศึกษา การช่วยเหลือ ประชาชนที่เดือดร้อน การส่งเสริมความกตัญญู และการส่งเสริมความสามัคคีชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็ นำไปสู่การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสา การ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชา เป็นต้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าว สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่คำนึงถึง “คน” “วิถีวัฒนธรรม” “ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม” และ “เทคโนโลยีที่เหมาะสม” เป็นการพัฒนาสังคมวิถีพุทธตามที่กล่าวแล้ว

ผลการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่เน้นการส่งเสริมดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ เช่น การคิดดี ทำดี พูดดี กิจกรรมรักษาศีล ๕ ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมการสวดมนต์นั่งสมาธิ กิจกรรม บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ เป็นต้น ส่งผลให้ผลลัพธ์ ดังนี้

๑) ประชาชนและหมู่บ้านต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการมีการดำเนินการตามกิจกรรมการส่งเสริม การรักษาศีล ๕ มากขึ้น คือ มีการพัฒนาตนเองในกิจกรรมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล ๕ ที่เป็นรูปธรรมมาก ขึ้น โดยสามารถลดอัตราการทะเลาะวิวาท การทำร้าย การลักขโมยในชุมชน เป็นต้น เข้าร่วมกิจกรรมการ พัฒนาตามวิถีชีวิตชาวพุทธมากขึ้น ดังเช่น เข้าร่วมทำบุญ พระไหว้พระ สวดมนต์ และมีการพัฒนากิจกรรม ตามลักษณะงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่คณะสงฆ์จัดขึ้นโดยมีผลงานการพัฒนากิจกรรม ส่งเสริมสินค้าชุมชน (OTOP) และกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒) ประชาชนและหมู่บ้านต้นแบบมีจิตสำนึกและได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมใน การสร้างสรรค์สังคมถิ่นกำเนิดของตนเอง ด้วยการสร้างความรักความสามัคคี ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันใน สังคม เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีความตระหนัก รักปกป้อง เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งจะส่งผลให้ ประเทศชาติมีความมั่นคงยั่งยืน

๓) ประชาชนและหมู่บ้านต้นแบบมีความรักความเข้าใจ เคารพในความคิดเห็นของกันและกัน มี ความเอื้อเฟื้อ เป็นสังคมเครือญาติและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๔) ประชาชนและหมู่บ้านต้นแบบเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา มาดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองทั้งในมิติด้านกาย จิต ปัญญา และสังคม

๕) ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย มีส่วนร่วมในการ พัฒนากิจกรรมของชุมชน เป็นการรื้อฟื้นวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้ดำรงอยู่

บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยเรื่อง “การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนในสังคมไทย” เป็นโครงการวิจัยที่ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕) ซึ่งเป็นโครงการที่มหาเถรสมาคม คณะสงฆ์ ร่วมกับภาครัฐ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมควบคุมโรค กรมอนามัย ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีในพื้นที่ได้ร่วมกันดำเนินการนับตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ โดยมีพันธกิจในการทำงาน คือ ๑) การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๒) การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา ๓) การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมและการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคมวิถีพุทธ และมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนในสังคม การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจธรรมและการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ๒) เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยในเชิงเอกสาร เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้แทนภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในเชิงปริมาณจำนวน ๔๐๐ รูป/คน และในเชิงคุณภาพจำนวน ๙๐ ราย รวมจำนวน ๔๙๐ ราย จากผู้แทนองค์กรในระดับนโยบาย คือ มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ (ส่วนกลางและระดับहन) คณะสงฆ์ในระดับจังหวัดและประชาชนของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ในพื้นที่ ๑๐ จังหวัด ประกอบด้วย เชียงราย น่าน พิจิตร สกลนคร นครพนม บุรีรัมย์ กาญจนบุรี ชลบุรี สงขลา สตูล จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงสถิติพรรณนาและข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้เห็นกระบวนการและผลลัพธ์ของการวิจัย ที่เป็นบทสะท้อนของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่คณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและประชาชนร่วมกันขับเคลื่อนท่ามกลางสังคมที่มีความขัดแย้งเชิงความคิดและกระบวนการในสังคมไทย

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

๕.๑.๑ ผลการศึกษาการรับรู้และการมีส่วนร่วมการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จากการศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนในเชิงปริมาณจำนวน ๔๐๐ ราย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี และสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ผล

การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา โดยการทำบุญใส่บาตรจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๘๓.๑ รองลงมา คือ การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีทางศาสนาคิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ สำหรับการไหว้พระ สวดมนต์ กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติตามหลักดังกล่าวร้อยละ ๔๖.๕ ขณะที่ผู้ปฏิบัติผ่านการเจริญสมาธิ และการอ่านหนังสือหรือเรียนรู้ธรรมะคิดเป็นร้อยละ ๓๘ และ ๓๓.๒ ตามลำดับ

การรับรู้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๗ เคยรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่คณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ ช่องทางที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างรับรู้ได้มากที่สุด คือ การที่คณะสงฆ์ในพื้นที่หรือวัดที่ตนเองร่วมทำบุญเป็นผู้แจ้งให้ทราบและเข้าร่วมกิจกรรมของวัดมากที่สุดหรือคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๓ รองลงมา คือ ผ่านสื่อ social media อาทิ เฟซบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์ ร้อยละ ๑๑.๕ ในขณะที่ผู้ที่ไม่เคยรับทราบข้อมูลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มาก่อนมีจำนวนร้อยละ ๑๓.๐

การสมาทานและการรักษาศีล ๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีตั้งใจรักษาศีลหรือการสมาทานศีล ๕ ในทุกวันคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗ รองลงมา คือ การตั้งใจสมาทานศีล ๕ ในทุกวันพระ ร้อยละ ๒๔.๐ สัปดาห์ละ ๒-๓ วัน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗ และมีผู้ที่สมาทานศีล ๕ ในทุกวันพระใหญ่ ร้อยละ ๑๓.๕ จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างที่สนใจและตั้งใจสมาทานศีลในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีจำนวนรวมร้อยละ ๘๔ โดยกลุ่มตัวอย่างระบุว่า มีการรักษาศีลข้อที่ ๓ คือ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำทางเพศของตัวเองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การไม่เอาของคนอื่นมาโดยผลการหรือไม่มีจิตคิดจะขโมยของผู้อื่น (ศีลข้อ ๒) การไม่มีจิตโกหกพูดให้ผู้อื่นเสียหาย (ศีลข้อ ๓) การไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรา ยาเสพติด (ศีลข้อ ๕) และการไม่พยายามเบียดเบียน ฆ่าหรือทำร้ายกัน (ศีลข้อ ๑) ตามลำดับ

การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมสร้างความรัก-ความสัมพันธ์ในครอบครัว กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามลำดับ ส่วนข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลในสังคม กลุ่มตัวอย่าง เห็นว่าควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับศีลและหลักการทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลในสังคม รองลงมาคือ การร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาให้วัดเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน และการพัฒนาบุคคลให้มีจิตสำนึกต่อสังคมตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในส่วนนี้เป็นผลการศึกษาถึงการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบจำนวน ๑๐ หมู่บ้านในพื้นที่ ๑๐ จังหวัดในสังคมไทย พบว่า หมู่บ้านต้นแบบได้ปรับเปลี่ยนหลักการของศีล ๕ ให้เป็นรูปธรรมเหมาะสมกับการพัฒนาหมู่บ้านในเชิงศีลธรรมของสังคม ดังนี้

๑) การรักษาศีลข้อที่ ๑ ไม่มุ่งร้ายต่อกัน ให้รู้จักคุณค่าของความเป็นคนและให้มีเมตตาต่อสรรพสัตว์ มีกฎของหมู่บ้าน คือ ห้ามจับสัตว์น้ำฤดูวางไข่ ห้ามพกพาอาวุธ จัดกิจกรรมปล่อยนก ปล่อยปลา ตั้งเขตอภัยทานของหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนมีการปรับเงินเข้ากองทุนหมู่บ้าน

๒) การรักษาศีลข้อ ๒ ห้ามลักขโมย หากมีการละเมิดปรับ ๒ เท่าของราคาทรัพย์สิน และมุ่งเน้นการตั้งกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้ประกอบสัมมาชีพ ไม่ส่งเสริมให้เกิดการล่อลวงเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น

๓) การรักษาศีลข้อที่ ๓ ห้ามคบชู้ นอกใจ ฝ่าฝืนตักเตือน ให้ข้อคิด โดยมีกิจกรรมส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ และใช้วัฒนธรรมการผูกเสี่ยวและประเพณีของชุมชนในการส่งเสริมให้คนในครอบครัวมีความรักต่อกัน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนให้มีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางเพศของตนเอง

๔) การรักษาศีลข้อที่ ๔ ห้ามทะเลาะวิวาทหรือเรียไรโดยมิได้รับอนุญาต ห้ามส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ฝ่าฝืนให้ชดใช้ค่าเสียหาย รวมทั้งส่งเสริมให้คนมีสัจจะต่อกันตามภูมิปัญญาและประเพณีของชุมชน

๕) การรักษาศีลข้อ ๕ ห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ฝ่าฝืนตักเตือนและสั่งเจ้าหน้าที่ตามความผิดที่ปรากฏ โดยมีการพัฒนางานบุญปลอดเหล้า งานเศร้าปลอดอบายมุข เพื่อให้สังคมหมู่บ้านเกิดสันติสุข

สรุปการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในสังคมไทยซึ่งเป็นการประยุกต์หลักเบญจศีลและเบญจธรรมไปสู่การปฏิบัติในหมู่บ้าน ดังนี้

หลักการศีล ๕	กิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีลในเชิงสังคม	ตัวชี้วัดการรักษาศีล ๕
ศีลข้อที่ ๑ การตั้งใจงดเงินจากการมุงร้ายเบียดเบียน ทำลายและทำร้ายซึ่งกันกัน	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสามัคคีและคุ้มครองสิทธิชุมชน คณะกรรมการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) - การกำหนดเขตอภัยทานของหมู่บ้าน - การเฝ้าระวังความรุนแรงในหมู่บ้าน - กิจกรรมคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรี (สาเหตุจากการถูกรังแกทำร้าย ข่มขืน ฆ่า) - กิจกรรมการปล่อยนก ปลา ไถ่ชีวิตโค กระบือและสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ - กิจกรรมส่งเสริมจิตตภาวนาเพื่อเพิ่มพูนความเมตตาตามหลักพระพุทธศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความของหมู่บ้านลดลง - การทะเลาะวิวาทและก่อความไม่สงบสุขลดลง - หมู่บ้านมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - ประชาชนมีความไว้วางใจต่อกันมากขึ้น - ประชาชนเข้าวัดหรือไปศาสนสถานเพื่ออบรมจิตใจให้มีเมตตาเพิ่มขึ้น
ศีลข้อที่ ๒ การงดเว้นเจตนาในการลักขโมย	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการ/ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ดูแลทรัพย์สิน - การตั้งกฎ ระเบียบในการป้องกันลักขโมย - การตั้งกองทุนการเงิน/กองทุนสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือประชาชน - กิจกรรมส่งเสริมสัมมาชีพ/กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความการลักขโมยของหมู่บ้านลดลง - หมู่บ้านมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - ประชาชนได้รับสวัสดิการชุมชน - มีกองทุนการเงินในหมู่บ้านเพื่อส่งเสริม

	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการส่งเสริมความสุจริต โปร่งใส - กิจกรรมการตั้งกองทุนชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การทำบัญชีครัวเรือน - กิจกรรมตลาดนัดชุมชน เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> อาชีพ - มีกลุ่มสัมมาชีพหรือวิสาหกิจชุมชน - กลุ่มจิตอาสาป็นสุข
<p>ศีลข้อที่ ๓ การงดเว้นจากการประพฤตินอกกามหรือละเมิดจริยธรรมทางเพศต่อบุคคลและครอบครัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ของหมู่บ้าน - การจัดกิจกรรมการป้องกันความรุนแรงครอบครัว - การจัดอบรมเยาวชนและประชาชนให้มีความรับผิดชอบพฤติกรรมทางเพศ - กิจกรรมการส่งเสริมความอบอุ่นของสถาบันครอบครัว - กิจกรรมส่งเสริมสุขอนามัยของชุมชน - กิจกรรมให้ความรู้เรื่องเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ - กิจกรรมปฏิบัติธรรมของครอบครัว 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความการข่มขืนของหมู่บ้านลดลง - ลดความรุนแรงและการทะเลาะในครอบครัว - การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันสมควรลดลง - เด็ก เยาวชน ผู้หญิงในหมู่บ้านมีความปลอดภัยในชีวิตและการเดินทาง - เด็ก เยาวชนและมีความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอดส์
<p>ศีลข้อที่ ๔ การงดเว้นจากการพูดจาไม่สุภาพ ส่อเสียด โทก หลอกลวง ด้วยวาจาหรือการใช้ Hate Speech</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความสัมพันธ์และกรรมการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของหมู่บ้าน - การจัดกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทและความแตกแยกของหมู่บ้าน - การจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักษา มารยาทการพูดในชุมชน - กิจกรรมการอบรมเรื่อง เคารพต่อระเบียบของชุมชน เช่น กฎจรรยา - กิจกรรมปฏิญาณตนเป็นคนดีของสังคม การรักษาสัจจะและมิตรภาพ - กิจกรรมอบรมสนับสนุน ส่งเสริมประกวด และแข่งขันทางทักษะการพูด เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ การปาฐกถา การสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ การร้องเพลงธรรมะ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความการกล่อลวง ทรัพย์สินและหมิ่นประมาทของหมู่บ้านลดลง - ความรุนแรงและการทะเลาะของคนในหมู่บ้านลดลง - ประชาชนในหมู่บ้านมีสัจจะและความจริงใจเอื้อเฟื้อต่อกัน - มีกลุ่มจิตอาสาและการพัฒนาสังคม โดยใช้สื่อที่เหมาะสม - มีกิจกรรมการอบรมให้ความรู้เรื่องการพูด และการใช้สื่อ Social Media ที่เหมาะสม
<p>ศีลข้อที่ ๕ การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยและกา รเข้า ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในหมู่บ้าน - การจัดกิจกรรมส่งเสริมการลด ละ เลิกอบายมุข และยาเสพติด 	<ul style="list-style-type: none"> - คดีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของหมู่บ้านลดลง - ความรุนแรงและการทะเลาะจากการดื่มสุรา

	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมจัดตั้งกลุ่มออกกำลังกายและการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านและกีฬาสาธิต - กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา - กิจกรรมเลิกบุหรี่ของเยาวชน - กิจกรรมงานศพปลอดเหล้า งานเศร้าปลอดอบายมุข - กิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ เจริญจิตภาวนาในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา - กิจกรรมส่งเสริมการมีสติในการครองตนของวัดและชุมชน 	<p>และยาเสพติดของคนในหมู่บ้านลดลง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนในหมู่บ้านมีความตั้งใจและความจริงจัง ในการงดเว้นจากสิ่งมอมเมาและอบายมุข - มีกลุ่มอาสาพาสุขในการเลิกลดละสุรายาเสพติด - ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมในวันพระและยึดมั่นในวัฒนธรรม
--	--	---

๕.๑.๓ ผลการขับเคลื่อนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในส่วนนี้เป็นผลการศึกษาจากคณะสงฆ์ในระดับจังหวัด คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ส่วนกลาง และระดับหน (ระดับภูมิภาค) ที่มีกระบวนการขับเคลื่อนร่วมกับภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เพื่อร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมการรักษาศีล ๕ การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ การบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ ดังนี้

๑) การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ผลการดำเนินการพบว่า คณะสงฆ์ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และภาคีที่เกี่ยวข้องในทุกจังหวัดได้มีกระบวนการขับเคลื่อนโครงการในระดับดี โดยมีการตั้งคณะกรรมการร่วมหลายฝ่าย คือ คณะสงฆ์ ภาครัฐและภาคประชาชน โดยให้ภาครัฐในพื้นที่ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และผู้นำท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการในการขับเคลื่อน มีการตั้งศูนย์ประสานโครงการในระดับจังหวัด โดยมอบหมายให้สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดร่วมกันเป็นศูนย์ประสานงานเพื่อให้วัด ชุมชน หมู่บ้านได้รับแนวทางการพัฒนาความรู้และแนวปฏิบัติตามหลักศีล ๕ การพัฒนาโครงการ กิจกรรมการส่งเสริมรักษาศีล ๕ ในพื้นที่ มีการจัดทำฐานข้อมูลของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เช่น จำนวนวัด ชุมชน หมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ มัคคทายก เยาวชน โรงเรียน และประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ เป็นต้น จนสามารถนำไปสู่ การยกระดับการบริหารจัดการภายใน กลไกการขับเคลื่อนโครงการของคณะสงฆ์และภาคีที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้มแข็งต่อการพัฒนาสังคมและความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา

๒) การพัฒนาบุคลากรและชุมชนในการสนับสนุนการเผยแผ่หลักศีล ๕ จากกรดำเนินการพบว่า คณะสงฆ์ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ สามเณร เยาวชน ผู้ชุมชน บุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนให้มีการศึกษาเรียนรู้และประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ เพื่อสร้างสังคมแห่งสันติสุข โดยมีการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ทักษะและแนวปฏิบัติของบุคลากรและชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ผ่านกระบวนการอบรมสัมมนาพระสงฆ์ บุคลากร และชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

จำนวน ๔๕๐ รูป การให้ความรู้พระสังฆาธิการ พระสอนศีลธรรม พระธรรมทูต พระธรรมจาริก พระนักพัฒนา มีคนายก กุลบุตร-กุลธิดา ศีล ๕ ชุมชนศีล ๕ เป็นต้น ซึ่งพบว่า ทุกจังหวัดได้มีการดำเนินการดังกล่าว ร่วมกับการกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของจังหวัด มีการประชุมคณะสงฆ์ การอบรมค่ายพุทธบุตร ค่ายศีลธรรมเยาวชนของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และได้มีการจัดตั้ง “สมัชชาพระสงฆ์ผู้นำศีล ๕” ผลการดำเนินการดังกล่าวนี้พบว่า เป็นกระบวนการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาของหมู่บ้าน สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการเรียนรู้ตามหลักศีล ๕ และหลักพุทธธรรม

๓) การเสริมสร้างเครือข่ายโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ พบว่า รูปแบบการดำเนินการและการเสริมสร้างเครือข่ายโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นั้น ดำเนินการคล้ายกับโครงการในระดับหมู่บ้านของภาครัฐ เช่น โครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โครงการหมู่บ้านสีขาว-ช่อสะอาด ชุมชนคุณธรรม เป็นต้น มีการขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการที่มาจากคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาชน ตามหลัก “พลังบวร” โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความรัก ความสามัคคี พัฒนาและยกระดับสินค้าชุมชนให้เกิด “สัมมาชีพ” อันเป็นการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความมั่นคงด้วยศีลธรรมและยั่งยืน

๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์การดำเนินการของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ ผลการศึกษาโดยภาพรวมของการดำเนินการตามโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ประจำปี ๒๕๖๓ พบว่า กระบวนการที่เกิดขึ้นของโครงการได้นำไปสู่การสร้างหมู่บ้านต้นแบบและชุมชนคุณธรรมบนฐานพุทธธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยผ่านกระบวนการทำงานของคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นไปตามหลักศีล ๕ และหลักภาวนา ๔ ประการ คือ การพัฒนาด้านกายภาพ (กายภาวนา) การพัฒนาด้านศีลธรรมและสังคม (ศีลภาวนา) การพัฒนาด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และการพัฒนาปัญญาเชิงพุทธ (ปัญญาภาวนา) เป็นการสร้างพลังของชุมชนวิถีพุทธให้เข้มแข็งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และระบบเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ นอกจากนี้ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้นำไปสู่การพัฒนาหลักสุขภาวะ คือ การมีสุขภาวะทางกาย จิต ปัญญา และสังคมนับว่าเป็นการพัฒนาบุคคลและสังคมบนฐานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพของสังคมที่เกื้อกูลต่อกัน หากสังคมมีสันติภาพ มีศีล มีความเป็นธรรม มีความเสมอภาค สังคมนั้นย่อมจะเกื้อกูลต่อการพัฒนาให้มีการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีสัมมาชีพ มีรายได้ มีการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามมา

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในมิติของการพัฒนาสังคมวิถีพุทธพบว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นกระบวนการพัฒนาที่เน้นชุมชนหรือหมู่บ้านเป็นที่ตั้ง ให้ประชาชนในหมู่บ้านได้พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ คือ

๑) การพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักหลักพุทธธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อนุเคราะห์เกื้อกูลต่อกัน

๒) การอนุรักษ์และส่งเสริมจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดการสร้างสรรคใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

๓) การจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน

๔) การบูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการหมู่บ้านและชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนคนรุ่นใหม่

แผนภาพแสดงการพัฒนาสังคมวิถีพุทธของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

<p>การพัฒนาคน/คุณภาพชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการเรียนรู้ศีล ๕ - ส่งเสริมสุขภาวะที่ดี - ส่งเสริมรายได้/สัมมาชีพ - ให้ครอบครัว/ชุมชนดี - ความเป็นอิสระแห่งจิตใจ - มีศีล มีธรรม มีความสุข - ส่งเสริมสังคมที่มีความสงบ มีความเสมอภาค ยุติธรรม มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ และสังคม - สร้างสังคมไม่ทอดทิ้งกัน - สร้างสังคมที่มีดุลยภาพ 	<p>การจัดการวัฒนธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้ความรู้สืบทอดภูมิปัญญา - การอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรม - การนำวัฒนธรรมมาสร้างคุณค่าและการเรียนรู้ใหม่ - ต่อยอดเป็นนวัตกรรมชุมชน - ส่งเสริมตลาดวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจและสังคม - การเปิดพื้นที่วัฒนธรรมในชุมชน/หมู่บ้าน - การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้าน - การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 	<p>การจัดการสิ่งแวดล้อมและ การบูรณาเทคโนโลยี</p> <ul style="list-style-type: none"> - การตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม - การอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน - การนำทรัพยากรมาสร้างคุณค่าและการเรียนรู้ใหม่ - การใช้เทคโนโลยีต่อยอดเป็นนวัตกรรมชุมชน - การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับหมู่บ้าน - การจัดการขยะชุมชน - การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม - การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง
--	---	--

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์ที่ได้ดำเนินการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ นั้น นำไปสู่การพัฒนา “คุณภาพชีวิต” และ “คุณภาพสังคม” และ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในมิติของการรักษาศีล เช่น การลด ละ การมุ่งร้ายต่อชีวิต การลด ละ การประสงค์ต่อทรัพย์ การลดความรุนแรงในครอบครัว การส่งเสริมความจริงใจ ซื่อสัตย์ การลด ละ อบายมุข สุรา/ยาเสพติด มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของสังคม การให้ประชาชนตระหนักต่อภัยสังคม และส่งเสริมความเป็นมนุษย์ ส่วนการส่งเสริมการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลนั้น มุ่งไปสู่การส่งเสริมศีลธรรม/วัฒนธรรม การเสริมสร้างสุขภาวะวิถีพุทธ การส่งเสริมสัมมาชีพ การเสริมสร้างสันติสุข การส่งเสริมการเรียนรู้/การศึกษา การช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน การส่งเสริมความกตัญญู และการส่งเสริมความสามัคคีชุมชน ในขณะเดียวกันก็นำไปสู่การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสา การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชา เป็นต้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ค้ำึงถึง “คน” “วิถีวัฒนธรรม” “ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” และ “เทคโนโลยีที่เหมาะสม” เป็นการพัฒนาสังคมวิถีพุทธในสังคมไทย

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่พบว่า การสมาทานและการรักษาศีล ๕ ของกลุ่มตัวอย่างที่มีตั้งใจรักษาศีลหรือการสมาทานศีล ๕ ในทุกวันคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗ รองลงมา คือ การตั้งใจสมาทานศีล ๕ ในทุกวันพระ ร้อยละ ๒๔.๐ สัปดาห์ละ ๒-๓ วัน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗ และมีผู้ที่สมาทานศีล ๕ ในทุกวันพระใหญ่ ร้อยละ ๑๓.๕ จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างที่สนใจและตั้งใจสมาทานศีลในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีจำนวนรวมร้อยละ ๘๔ โดยกลุ่มตัวอย่างระบุว่า มีการรักษาศีลข้อที่ ๓ คือ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำทางเพศของตัวเองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การไม่เอาของของคนอื่นมาโดยผลการหรือไม่มีจิตคิดจะขโมยของผู้อื่น (ศีลข้อ ๒) การไม่มีจิตโกหกพูดให้ผู้อื่นเสียหาย (ศีลข้อ ๓) การไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรา ยาเสพติด (ศีลข้อ ๕) และการไม่พยายามเบียดเบียน ฆ่าหรือทำร้ายกัน (ศีลข้อ ๑) ตามลำดับ มีความสอดคล้องกับการศึกษาของพระมงคล จุกวโร (วิชาชัย)^๑ ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมกรณานศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคลากรและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอโขงชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่พบว่า พฤติกรรมกรณานศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคลากรและสมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบลในเขตอำเภอโขงชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งห้า ด้าน ลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศีลข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤติผิดในกาม รองลงมาได้แก่ ศีลข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุดคือ ศีลข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรณานศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคลากรและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอโขงชัย พบว่า บุคลากรและสมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบลที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมกรณานศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมกรณานศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคลากรและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอโขงชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ ศีลห้าเป็นเครื่องมือสร้างควมมีระเบียบ แบบแผนในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม และถือเป็นกฎเกณฑ์ความสำคัญพื้นฐานในสังคม เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดี ไม่เบียดเบียนกัน การถือศีล 5 และการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีนั้นเป็นสิ่งที่ ควรทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพราะจะทำให้ชีวิตเรามีความสุข และสมหวังหรือหากเราต้องเจอกับ ปัญหาหรืออุปสรรคที่หนักหนาในชีวิตก็จะทำให้เรามีสติและรอบคอบในการแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ผ่านพ้นไป และทำให้เราสามารถใช้ปัญญาในการทำงานและสร้างความก้าวหน้าให้กับชีวิตและครอบครัวของเราได้อย่างเต็มที่ เต็มกำลังความสามารถ

ผลศึกษาการพัฒนากิจกรรมการรักษาศีล ๕ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ ที่พบว่าหมู่บ้านต้นแบบได้ปรับเปลี่ยนหลักการของศีล ๕ ให้เป็นรูปธรรมเหมาะสมกับการพัฒนาหมู่บ้านในเชิงศีลธรรมของสังคม เช่น ๑) การรักษาศีลข้อที่ ๑ ไม่มุ่งร้ายต่อกัน ให้รู้จักคุณค่าของความเป็นคน และให้มีเมตตาต่อสรรพสัตว์ มีกฎของหมู่บ้าน คือ ห้ามจับสัตว์น้ำดูวางไข่ ห้ามพกพาอาวุธ จัดกิจกรรมปล่อยนก ปล่อยปลา ตั้งเขตอภัยทานของหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนมีการปรับเงินเข้ากองทุนหมู่บ้าน

^๑พระมงคล จุกวโร (วิชาชัย). การศึกษาพฤติกรรมกรณานศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคลากรและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอโขงชัย จังหวัดกาฬสินธุ์. (วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘), หน้า ๓๑๑.

๒) การรักษาศีลข้อ ๒ ห้ามลักขโมย หากมีการละเมิดปรับ ๒ เท่าของราคาทรัพย์สิน และมุ่งเน้นการตั้งกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้ประกอบสัมมาชีพ ไม่ส่งเสริมให้เกิดการล่อลวงเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ของผู้อื่น ๓) การรักษาศีลข้อที่ ๓ ห้ามคบชู้ นอกใจ ฝ่าฝืนตักเตือน ให้ข้อคิด โดยมีกิจกรรมส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ และใช้วัฒนธรรมการผูกเสี่ยวและประเพณีของชุมชนในการส่งเสริมให้คนในครอบครัวมีความรักต่อกัน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนให้มีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางเพศของตนเอง ๔) การรักษาศีลข้อที่ ๔ ห้ามทะเลาะวิวาทหรือเรียไรโดยมิได้รับอนุญาต ห้ามส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ฝ่าฝืนให้ชดใช้ค่าเสียหาย รวมทั้งส่งเสริมให้คนมีสัจจะต่อกันตามภูมิปัญญาและประเพณีของชุมชน ๕) การรักษาศีลข้อ ๕ ห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ฝ่าฝืนตักเตือนและส่งเจ้าหน้าที่ตามความผิดที่ปรากฏ โดยมีการพัฒนางานบุญปลอดเหล้า งานเศรฐ์ปลอดอบายมุขนั้น มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระมหาสุทิตย์ อากาศโร และคณะ^๒ ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาของประเทศภูฏานและประเทศไทย” ซึ่งพบว่า การสร้างตัวชี้วัดความสุขของประเทศภูฏานและประเทศไทยมีแนวคิดมาจากพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างตัวชี้วัดความสุขของภูฏานมีกระบวนการที่ชัดเจนตั้งแต่ในระดับนโยบาย องค์กร และชุมชนท้องถิ่น โดยมีแนวคิดหลักของการเสริมสร้างตัวชี้วัดความสุข คือ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน การจัดการสิ่งแวดล้อม การให้คุณค่าทางวัฒนธรรม และการบริหารจัดการที่ดี โดยมีการสร้างโดเมน 9 ประการในการนำไปสู่การปฏิบัติ มีหน่วยงานหรือกลไกในการจัดการที่ชัดเจน ผลที่เกิดขึ้นคือประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขและเป็นนโยบายของประเทศชาติที่เน้นความสุขตามหลัก Gross National Happiness (GNH) ในระดับองค์กรมีการสร้างความสุขบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองและให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างรูปธรรมกับจิตวิญญาณ สอดคล้องกับการสำรวจของประเทศภูฏานพบว่า ประชาชนมีความสุขมากถึงร้อยละ 45.2 มีความสุขร้อยละ 51.6 มีเพียงร้อยละ 3.2 เท่านั้นที่บอกว่าไม่มีความสุขมากนัก ในขณะที่กระบวนการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุขของสังคมไทยอาศัยแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่นในการจัดการ แต่ยังไม่มีความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติในระดับชาติ แต่สำหรับในระดับองค์กรและชุมชนมีการนำแนวคิดความสุขไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม แต่ยังไม่มีการดำเนินการที่หลากหลายในการพัฒนากิจกรรมและการจัดการบนพื้นที่เหมาะสมกับการพัฒนาในระยะยาว การวิจัยครั้งนี้ มีการค้นพบข้อสำคัญ คือ การพัฒนาประเทศ และชุมชนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนไม่ควรมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือการมุ่งเน้นการบริโภคนิยมเท่านั้น แต่ควรเน้นเรื่องความสุข ความพอเพียง และการมีธรรมาภิบาลในการจัดการ เพื่อการพึ่งพาตนเอง การให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณและสติปัญญา

ส่วนผลการศึกษากการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนการรักษาศีล ๕ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการในทุกระดับและคณะสงฆ์ ได้ดำเนินการประสานการทำงานเพื่อ

^๒พระมหาสุทิตย์ อากาศโร และคณะ. การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาของประเทศภูฏานและประเทศไทย. รายงานวิจัยของ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙. หน้า บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมการรักษาศิล ๕ และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยมีความร่วมมือจาก ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคีการพัฒนาในพื้นที่ โดยมีการประสานเครือข่ายและ กระบวนการของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เช่น ผู้กำกับการสถานีตำรวจ กอ.รมน. องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนจากกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล เพื่อร่วมพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนานั้น และ ผลการศึกษาถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นของโครงการได้นำไปสู่การสร้างหมู่บ้านต้นแบบและชุมชน คุณธรรมบนฐานพุทธธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยผ่านกระบวนการทำงาน ของคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นไปตามหลักศีล ๕ และหลักภavana ๔ ประการ คือ การพัฒนาด้านกายภาพ (กายภavana) การพัฒนาด้านศีลธรรมและ สังคม (ศีลภavana) การพัฒนาด้านจิตใจ (จิตภavana) และการพัฒนาปัญญาเชิงพุทธ (ปัญญาภavana) เป็นการสร้างพลังของชุมชนวิถีพุทธให้เข้มแข็งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และระบบ เศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาสังคมวิถีพุทธนั้น มีความสอดคล้องกับการศึกษาของพระปลัดกิตติ ยุตติโร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้ศีล ๕ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัย สงฆ์บุรีรัมย์”^๓ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ คือ การ ปรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์สมัยใหม่ โดยการใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็น ตัวตั้งแล้ว นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนเสริม เพื่อช่วยให้เกิดความสมบูรณ์ทางด้าน ศีลธรรมของ บุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ การประยุกต์ ใช้ศีล ๕ จึงเป็นการปรับใช้ประโยชน์ในศีล ๕ ซึ่งเป็นการ ปรับใช้หลักธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการ ปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรวิทยาลัย สงฆ์บุรีรัมย์ เมื่อปฏิบัติศีล ๕ ก็จะเป็นมนุษย์ที่ความสมบูรณ์ มีกาย เป็นปกติ มีวาจาเป็นปกติ มีใจ เป็นปกติ และจะต้องมีความสามัคคี ไม่มีความขัดแย้งซึ่งตึงตังกัน ก็ จะสามารถพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ได้และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่าง สงบสุข ศีล ๕ ถือได้ว่าเป็นกฎระเบียบอยู่คู่กับสังคมพุทธของไทยมาก่อนที่จะมีการร่างกฎหมายขึ้นมา เพื่อบังคับใช้ ซึ่งตัวศีลเองนอกจากจะเป็นพื้นฐานธรรมของปัจเจกบุคคลแล้ว ศีล ยังถือได้ว่าเป็นหมวด ธรรมที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมอีกด้วย ดังนั้น ศีล จึงครอบคลุมเรื่องการจั ดระเบียบชีวิตด้านนอกทั้งหมดเท่าที่จะช่วยทำสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปกิจการทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมจึงสอดคล้องกับการที่ชีวิตด้าน ในที่เจริญองกามนั้น จะสะท้อนผลดี งามออกมาแก่ชีวิตด้านนอกคือเหมาะแก่การที่ทุกคนจะพากันปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา โดยเฉพาะจะได้สามารถฝึกจิตและปัญญาให้เจริญ เพื่อ จะได้ประสบชีวิตที่มีความสุขแท้จริง พร้อม ด้วยจิตใจที่เป็นอิสระผ่องใสเบิกบานในท่ามกลางสังคมและสภาพแวดล้อมที่สงบเรียบร้อยร่มเย็นและ ร่มเย็นเป็นสุข ดังนั้น การรักษาศีลพื้นฐานหรือศีล ๕ ซึ่งเป็นข้อกำหนดอย่างต่ำหรือหลักความ ประพฤติอย่างน้อยที่สุดในระดับศีลย่อมก่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยดีงาม แก่ผู้ประพฤติ กระทบ ภาพรวมของสังคมย่อมเกิดความสงบเรียบร้อย

^๓พระปลัดกิตติ ยุตติโร. “การประยุกต์ใช้ศีล ๕ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์ บุรีรัมย์” รายงานการประชุมระดับนานาชาติ THE NATIONAL AND INTERNATIONAL CONFERENCE ON BUDDHISM, ARTS & CULTURE, วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ๒๕๖๐.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนในสังคมไทย” ซึ่งดำเนินการภายใต้โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ระดับนโยบาย

๑. องค์กรภาครัฐ เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน ป.ป.ส. ปปช. ฯลฯ ควรสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ควบคู่กับโครงการในระดับหมู่บ้านของภาครัฐ เช่น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านสีขาว หมู่บ้านซ่อสะอาด ชุมชนคุณธรรม เป็นต้น เพื่อเป็นการทำงานแบบบูรณาการ

๒. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณการพัฒนาในระดับวัดและหมู่บ้านให้มากขึ้น เพื่อขับเคลื่อนงานและพัฒนากิจกรรมของโครงการให้มีความต่อเนื่อง

๓. คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการส่วนกลาง ระดับจังหวัดหรือในทุกระดับ ควรมีการประสานงานและการบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนากับคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนให้มากขึ้น เพราะในบางพื้นที่ยังมีข้อจำกัดในการประสานงาน ทั้งนี้ เพื่อการขับเคลื่อนโครงการไปในทิศทางเดียวกัน

๔. การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนามีความซ้ำซ้อนกันในหลายกิจกรรม ดังนั้น คณะสงฆ์และคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ควรดำเนินการวางแผนกิจกรรมและการทำงานให้ต่อเนื่องในเชิงบูรณาการ เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน โดยมีการหารือของคณะกรรมการทุกฝ่ายในระดับจังหวัดและระดับหน (ภูมิภาค)

๕. การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และการพัฒนาเชิงพื้นที่ของคณะสงฆ์นั้น ควรให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นฐานหรือองค์กรหลักในพื้นที่เพื่อร่วมขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เมื่อหน่วยอบรมประชาชนมีความเข้มแข็ง ก็จะส่งผลให้มีการพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาและกิจกรรมของภาครัฐและชุมชนที่เข้ามาสู่ตำบล ให้มีความเข้มแข็งตามไปด้วย

๖. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรคในการขับเคลื่อนโครงการฯ ในระดับจังหวัดและพื้นที่เพื่อให้กิจกรรมของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีความต่อเนื่อง

๗. องค์กรภาครัฐควรมีการสนับสนุนการทำงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้งานคณะสงฆ์ ภาครัฐ และประชาชนดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน โดยมีการมอบหมายจากผู้นำในท้องถิ่นไปจนถึงผู้ว่าราชการในระดับจังหวัด และในระดับนโยบายของภาครัฐ

ระดับจังหวัดและในระดับหมู่บ้าน

๑. คณะสงฆ์ในระดับจังหวัดควรบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนา กิจกรรมของภาครัฐ และชุมชนที่ให้ความเข้มแข็งตามไปด้วย โดยให้หน่วยอบรมประชาชน (อ.ป.ต.) เป็นร่มใหญ่ของการพัฒนาเชิงพื้นที่

๒. การพัฒนากิจกรรมของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จากกิจกรรมของหมู่บ้านต้นแบบที่ดำเนินการมาแต่เดิม เช่น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านคุณธรรม หมู่บ้านช่อสะอาด เป็นต้น ดังนั้น คณะกรรมการในระดับจังหวัดและหมู่บ้าน ควรมุ่งเน้น การนำหลักพุทธธรรมและวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธไปสร้างเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๓. คณะสงฆ์และคณะกรรมการขับเคลื่อนในระดับจังหวัด ควรลงมีการลงพื้นที่ร่วมกับหมู่บ้านต้นแบบเพื่อพัฒนากิจกรรมร่วมกัน และควรพิจารณาจากหมู่บ้านมีความต้องการและมีจุดเด่นในด้านใด เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมวิถีพุทธให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนหมู่บ้าน

๔. ควรมีการเชื่อมโยงหมู่บ้านต้นแบบและองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อพัฒนาให้เป็นองค์กรสุจริตด้วยหลักศีล ๕ และเสริมสร้างให้เป็นองค์กรที่รับผิดชอบต่อสังคม

๕. ควรมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งพระสงฆ์ ประชาชน เยาวชน อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้และแนวปฏิบัติตามหลักศีล ๕

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษา

๑. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในมิติ กระบวนการและผลลัพธ์ของการดำเนินการตามตัวชี้วัดทางสังคม เช่น จำนวนคดีอาชญากรรม คดีความเกี่ยวกับยาเสพติด และคดีจากความขัดแย้งอื่น เป็นต้น

๒. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ กับโครงการของภาครัฐในระดับหมู่บ้านในมิติของ งบประมาณ กระบวนการขับเคลื่อน และกิจกรรมการพัฒนา

๓. ควรมีการศึกษาการพัฒนาเชิงเครือข่ายและการบูรณาการของโครงการในระดับหมู่บ้านว่าส่งผลต่อการบูรณาการกับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างไร

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”. ยุทธศาสตร์โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
ประจำปี ๒๕๖๑-๒๕๖๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
วัดปทุมคงคา, ๒๕๖๒.
- _____ คู่มือโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
(หมู่บ้านรักษาศีล ๕). คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ. กรุงเทพมหานคร :
โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕, ๒๕๕๗.
- _____ รายงานผลการดำเนินการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ปี ๒๕๖๒.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วัดปทุมคงคา, ๒๕๖๒.
- _____ รายงานผลการดำเนินการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ปี ๒๕๖๓.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วัดปทุมคงคา, ๒๕๖๓.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วัฒนธรรมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- ชัยวัฒน์ เจริญสินโอฬาร, **Development Discourse วาทกรรมการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์วิภาช, ๒๕๔๙.
- ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์. **ความสัมพันธ์ของมุสลิม ทางประวัติศาสตร์ และวรรณคดีไทย** :
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๕.
- เดือน ดำดี. **ศาสนศาสตร์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.
- ทอมสัน คอยสวัสดิ์, “การจะเป็นผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาที่ยั่งยืน”,ใน **โลกสีเขียว**.ฉบับที่ ๒
พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๖.
- ธีระพงษ์ มีไธสง. **มิติทางศาสนาและปรัชญาของโลก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,
๒๕๕๘.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา. **มนุษย์กับศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๓.
- พิน ดอกบัว **ศาสนาเปรียบเทียบ** พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๕๔.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- _____ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,
กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์. พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด ,๒๕๔๕.
- _____ **การพัฒนาตนที่ยั่งยืน**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๓๙.

- _____ . **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **จาริกบุญ จาริกธรรม**, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๘.
- _____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕.
- พระพุทโธษาจารย์. **วิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐ กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- พระเทพคุณาภรณ์. **อานิสงส์การรักษาศิล**. กรุงเทพมหานคร : วัดเทวราชกุญชร, ๒๕๖๐.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอุ่น). **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร
โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๘
- _____ . **ศีล ๕ คุณค่าชีวิตและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และคณะ. **การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างและการใช้ตัวชี้วัด
ความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาของประเทศภูฏานและประเทศไทย**. รายการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- พระมงคล จุกวโร (วิชาชัย). **การศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคลากร
และสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์**.
วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑
ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘.
- พระปลัดกิตติ ยุตติธโร. **การประยุกต์ใช้ศีล ๕ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์
บุรีรัมย์**. รายงานการประชุมระดับนานาชาติ THE NATIONAL AND INTERNATIONAL
CONFERENCE ON BUDDHISM, ARTS & CULTURE, วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ๒๕๖๐.
- พุทธทาสภิกขุ. **คู่มือมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, ๒๕๕๙.
- _____ . **คริสต์ธรรม และพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ. ๒๕๔๙.
- พวงเพชร ทองหมื่นไวย. **ศีลในฐานะเป็นพื้นฐานของมนุษย์**. ธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒
ประจำเดือน กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๕๙
- ภัทรพร สิริกาญจน และคณะ. **ความรู้พื้นฐานทางศาสนา** , พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.
- เรก กุลสิริสวัสดิ์. **ความสัมพันธ์ของมุสลิม ทางประวัติศาสตร์ และวรรณคดีไทย**.
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน. ๒๕๔๕.
- วัชร ปลายนาทร. **ชุมชนบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา : กรณีศึกษาชุมชนเมืองของสังคมไทยในสมัยกรุง
รัตนโกสินทร์ตอนต้น**. กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบัน
ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๔.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีล-เบญจธรรมเล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๙,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ .**นวกวาท.** พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สมเด็จพระพุทธปาจาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) **ธรรมบทเทศนา.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สมภาร พรหมทา. **ศาสนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต.** กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. ๒๕๔๙.

สมชัย อนุমানราชชน. **อัล อิสลาม :** กรุงเทพมหานคร : บริษัททูอัสจำกัด, ๒๕๕๐.

สมาคมนักเรียนอาหรับ. **ประเทศไทยความหมายอัลกุรอานเป็นภาษาไทย.** กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๙.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย.** รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

เสรี พงศ์พิศ และคณะ. **คนในทรรศนะของพุทธศาสนา อิสลาม และคริสต์ศาสนา,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๔, หน้า ๑๕๓

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. **การศึกษาองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี,** ๒๕๕๐.

เสถียร พันธรังสี. **ศาสนาเปรียบเทียบ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๒.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. **กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยมุสลิม,** กรุงเทพฯ : กองทุนสง่ารัฐจิระอัมพร. ๒๕๓๑, หน้า ๓๕
ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. **สุนทรียธรรม หลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมโลกเดียวกันอย่างสันติสุข คริสต์ พุทธ ยูดาห์ อิสลาม ฮินดู.** กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ : ๒๕๕๐.

ศิริพงษ์ ทองมีมา. **“พระเจ้า”ของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษาเปรียบเทียบทัศนะของนักวิชาการชาวพุทธและชาวคริสต์ไทยและพุทธศาสนิกชนกับคริสต์ศาสนิกชนไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐.

อัษฎา ชัยนาม, **แผนปฏิบัติการ ๒๑ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), ๒๕๓๗.

เอนลี เอช.บาร์เนท . **คริสเตียนจริยธรรม, แปลโดย ทอด ประทีปเสน.** กรุงเทพมหานคร: อุทธานการพิมพ์, ๒๕๒๓.

เออร์ซูลาร์ โลเวนธอล. **คู่มือพระคัมภีร์ฉบับสมบูรณ์.** แปลโดย วาสนา อยู่กิม, Oxford England Lion Publishing, ๑๙๙๑.

ภาษาอังกฤษ

Buddhadasa Bhikkhu. **Christianity moral code and Buddhist moral code.** Bangkok : Sukkhapabjai Group, 2007.

Direk Kulsiriswat. **Historical Relationship of Muslim and Thai Literature.** Bangkok : MatichonPublishing House, 2002.

- Ken Wilber. **Sex, Ecology, Spirituality: The Spirit of Evolution, Second Edition Revised**, Boston: Shambhala, 2000, pp. 44-45.
- Luthfi Assyaukanie. **Islamic Liberalism in Indonesia : Its Origins and Network. Voice of Islam in Southeast Asia**. Nakhonsi Thammarat : Thailand. 2007.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. **Religious Tolerancree**. Bangkok : Thailand. 2014.
- Michael Redclift, Sustainable Development : Economic and the Environment. In M.Redclift and C. Sage (eds.), **Strategies for Sustainable Development : Local Agenda for theSouthern Hemisphere**, U.K : John Wiley & Sons Ltd., 1994.
- P.A. Payutto. **Peace through Freedom and Happiness**. Bangkok : Watyannaves. Thailand. 2014.
- Pattaraporn Sirikarn et al.. **Religious Fundamental**. Bangkok : Thammasat University Press, 2004.
- Preecha Changkwanyuen and Sompan Promtha. **Human and Religions**. Bangkok : Chulalongkorn University. 2001.
- Sida Sornsri et al.. **Southeast Asia: Politics, Economy, and Diplomacy after Economic Crisis**. Bangkok: Faculty of Political Science, Thammasat University. 2010.
- Tashmai Thong-Urai. **ASEAN COMMUNITY from Surakiart Sathirathai's perspective**. Bangkok : Chulalongkorn University, 2014.
- Teerapong Meethaisong. **Religious Dimension and Global Philosophy**. Bangkok: Odeon Store Publishing House, 2006.

เว็บไซต์

- <https://84000.org/>
- <https://www.watnyanaves.net/home>
- <https://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>
- <https://www.sdgmovement.com/aboutsdgs/>
- <http://www.thaicrs.com/๒๐๑๕/๐๑/sdgs.html>
- <http://www.tsdf.or.th/th/seminar-event/๑๐๒๖๘>
- <http://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>. สหประชาชาติในไทย, “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [๕ ก.พ. ๒๕๖๓].
- <http://www.kalyanamitra.org/u-ni-boon/mar๔๘/p๕๗/c๕๗.htm> วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒.
- <http://.matichon.co.th/readnews>.
- <http://www.thai poet.net/>. สันน ชูสกุล. ใน **แนวคิดสิทธิชุมชน**. เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๓.
- <http://www.deepsouthwatch.org/node/๓๐๗๗>. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. เข้าถึงเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.



ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถาม เรื่อง

“พฤติกรรมการรักษาศีล 5 และการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา”

โดย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรักษาศีล 5 การดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการขึ้นภายใต้ “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์ไทย” ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย

✓ ลงใน ที่กำหนดตามความคิดเห็นของท่าน ซึ่งการให้ข้อมูลไม่ส่งผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

1. เพศ

ชาย หญิง ชาย/หญิงข้ามเพศ

2. อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี 21-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี 60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช./ปวส.

ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี อื่นๆ

4. การทำงาน/อาชีพ

ราชการ ธุรกิจเอกชน เกษตรกร ภาคบริการ

รับจ้าง พนักงานอบต./เทศบาล นักเรียน/นักศึกษา อื่น

ๆ.....

5. รายได้/เดือน

ต่ำกว่า 10,000 บาท 10,001-20,000 บาท 20,001-30,000 บาท

มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป

6. รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาที่ผ่านมา (ตอบได้หลายข้อ)

การทำบุญใส่บาตร ตามโอกาสสมควร

การอ่านหนังสือ หรือเรียนรู้ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์

การเข้าร่วมกิจกรรม ประเพณีทางพระพุทธศาสนาตามความเหมาะสม

การไหว้พระ สวดมนต์เป็นประจำ

การเจริญสมาธิในช่วงเวลาที่เหมาะสม

อื่นๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 การรับรู้ และพฤติกรรมการรักษาศีล 5 ของท่านในช่วงที่ผ่านมา

1. ท่านเคยได้ทราบข่าวเกี่ยวกับ “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่คณะสงฆ์ดำเนินการ หรือไม่

เคยรับทราบ

ไม่เคย

2. กรณีที่เคยได้รับทราบข่าวโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ท่านได้รับรู้จากสื่อใดหรือจากใคร

คณะสงฆ์แจ้งให้ทราบและเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรม

สื่อวิทยุ-โทรทัศน์

สื่อ Social Media เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์

สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ

อื่น ๆ ระบุ.....

3. ท่านได้มีการสมาทานหรือตั้งใจรักษาศีล 5 หรือศีลอื่น ๆ เช่น ศีล 8 มากน้อยเพียงใด

ตั้งใจรักษาศีล 5 ในทุกวัน สัปดาห์ละ 2-3 วัน

ทุกวันพระ

ทุกวันพระใหญ่ (วันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา-ออกพรรษา)

ไม่ได้คิดหรือให้ความสนใจในเรื่องนี้เท่าที่ควร

อื่น ๆ ระบุ.....

4. ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา ท่านตั้งใจรักษาศีลในข้อใดมากที่สุด

ตั้งใจไม่เบียดเบียนทำร้ายหรือฆ่าชีวิตผู้อื่น (ศีลข้อ 1)

ตั้งใจไม่ลักขโมยหรือฉ้อโกงเบียดบังเอาทรัพย์สินของผู้อื่น (ศีลข้อ 2)

ตั้งใจเคารพไม่ล่วงละเมิดทางเพศกับผู้มีใช้ภริยาของตนเอง (ศีลข้อ 3)

ตั้งใจถือสัจจะเป็นเรื่องสำคัญในการดำเนินชีวิต (ศีลข้อ 4)

ตั้งใจงด ละเว้น การดื่มสุรา และยาเสพติด (ศีลข้อ 5)

5. คุณค่าของการตั้งใจรักษาศีล 5 ที่ท่านได้รับ คือ ข้อใด (ตอบได้หลายข้อ)

มีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม

มีสติปัญญามั่นคงมากขึ้น

มีทรัพย์สินสมบัติมั่นคงและมีครอบครัวให้อบอุ่น

ได้มีจิตสำนึกที่ดีงามและเกื้อกูลต่อสังคม

อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 3 การปฏิบัติตามหลักศีล 5 และเบญจธรรม 5

ในส่วนนี้กล่าวถึงการปฏิบัติตนของท่านในการรักษาศีล 5 และเบญจธรรม 5 เพื่อการพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ขอให้ท่านโปรดทำเครื่องหมายถูก ✓ ลงในช่องว่างที่กำหนด

5 หมายถึง มีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	การปฏิบัติตนตามหลักศีล 5	ระดับปฏิบัติการ/ความเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ท่านไม่มีความคิดที่จะฆ่า-ทำร้ายผู้อื่น แม้จะโกรธและเกลียดต่อผู้นั้น					
2	ท่านไม่พยายามลงมือเบียดเบียน ฆ่า หรือทำร้ายกันและกัน					
3	ท่านไม่มีจิตคิดจะลักขโมยทรัพย์สินของคนอื่น					
4	ท่านไม่เคยถือเอาของคนอื่นมาเป็นของตนโดยพลการ					
5	ท่านไม่กระทำการขโมยใจเพื่อให้มีเพศสัมพันธ์					
6	ท่านรับผิดชอบต่อการกระทำทางเพศของตนเอง					
7	ท่านไม่มีจิตคิดโกหก หลอกหลวงด้วยวาจา พูดให้คนอื่นเสียหาย					
8	ท่านไม่สร้างความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท แยกแยะด้วยการใช้คำพูด					
9	ท่านความตั้งใจที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรา ยาเสพติด					
10	ท่านมีความตั้งใจสำรวมระวังในการดื่มสุราและเสพยาเสพติด					
การปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม 5						
11	ท่านมีความรักปรารถนาดีต่อผู้อื่นและสรรพสัตว์					
12	ท่านมีความมุ่งมั่นอดทนและมีเหตุผลในการแก้ปัญหาต่างๆ					
13	ท่านไม่แสวงหาทรัพย์โดยผิดกฎหมายและศีลธรรม					
14	ท่านประกอบอาชีพสุจริต ไม่ฉ้อโกง					
15	ท่านให้เกียรติ ยกย่องความเป็นมนุษย์และสตรีเพศ					
16	ท่านมีความรัก ความพอใจต่อครอบครัวและบุคคลรอบข้าง					
17	ท่านมีความตั้งใจที่จะรักษาคำสัตย์					
18	ท่านรักษาคำพูด มีความจริงใจที่จะพูดคำจริง คำที่เป็นประโยชน์					
19	ท่านพยายามปฏิเสธเพื่อจะดื่มหรือเสพยาเสพติด					
20	ท่านมุ่งมั่นพัฒนาสติปัญญาของตนเองในช่วงเวลาที่เหมาะสม					

ตอนที่ 4 การพัฒนากิจกรรมและข้อเสนอแนะ

1. ท่านคิดว่า กิจกรรมข้อใดเป็นการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของคนในสังคม (ตอบได้หลายข้อ)

- กิจกรรมทางศาสนา เช่น ไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม
- กิจกรรมและการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
- กิจกรรมสร้างความรัก-ความสัมพันธ์ในครอบครัว
- กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม
- กิจกรรมทางกีฬาและนันทนาการ เช่น วิ่ง ปั่นจักรยาน
- กิจกรรมดนตรี ศิลปะและการสร้างสรรค์
- กิจกรรมทางสังคม เช่น การให้คนในชุมชนช่วยดูแลตักเตือนกันและกัน
- อื่น ๆ ระบุ.....

2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลในสังคม (ตอบได้หลายข้อ)

- ให้ความรู้เกี่ยวกับศีลและหลักการทางพระพุทธศาสนา
- ร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและมีคุณธรรม
- ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะและการสร้างสรรค์
- ให้ความสำคัญเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างเสริมคุณธรรม/จริยธรรม
- พัฒนาบุคคลให้มีจิตสำนึกต่อสังคม/รับผิดชอบต่อสังคม
- อื่น ๆ ระบุ.....

3. ข้อเสนอแนะ อื่นๆ

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

ขอบคุณครับ

แบบสัมภาษณ์ เรื่อง
“พฤติกรรมกรรมการรักษาศีล 5 และการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา”
โดย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการรักษาศีล 5 การดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการขึ้นภายใต้ “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์ไทย” ขอให้ท่านได้ให้ความสนใจคิดเห็นตามความเป็นจริง ซึ่งการให้ข้อมูลไม่ส่งผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ.....อายุ.....
 ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 แนวคำถามการสัมภาษณ์

1. ที่ผ่านมาวัดและชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการรักษาศีล 5 อย่างไร
2. คนในชุมชน เด็ก เยาวชน มีพฤติกรรมรักษาศีล 5 หรือไม่ อย่างไร
3. ท่านมีวิธีการส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมให้ทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนาตามหลักพระพุทธศาสนา อย่างไร
4. ท่านพัฒนากิจกรรมหรือมีโครงการอย่างไร ในการพัฒนาคุณธรรม/จริยธรรมของคนในชุมชนของท่าน
5. ภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เข้ามาช่วยในการส่งเสริมการรักษาศีลและวิถีวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร
6. องค์กร/ชุมชนของท่านได้มีเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธหรือไม่ อย่างไร
7. ท่านคิดว่า รูปแบบและกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม/จริยธรรมในชุมชนของท่าน ควรเป็นอย่างไร
8. จงให้ “หลักธรรม” หรือ “แนวทาง” ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมยุคปัจจุบัน
9. ปัญหา อุปสรรคในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินการตามวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ

แนวคำถามการสนทนากลุ่ม เรื่อง
“พฤติกรรมการรักษาศีล 5 และการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา”
โดย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรักษาศีล 5 การดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการขึ้นภายใต้ “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์ไทย” ขอให้ท่านได้ให้ความสนใจคิดเห็นตามความเป็นจริง ซึ่งการให้ข้อมูลไม่ส่งผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล/การสนทนากลุ่ม

ชื่อ.....อายุ.....ตำแหน่ง.....
 วันที่สนทนากลุ่ม.....จำนวน.....รูป/คน สถานที่.....
 ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ตอนที่ 2 แนวคำถามการสัมภาษณ์

1. ที่ผ่านมาวัดและชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการรักษาศีล 5 อย่างไร
2. คนในชุมชน เด็ก เยาวชน มีพฤติกรรมรักษาศีล 5 หรือไม่ อย่างไร
3. ท่านมีวิธีการส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมให้ทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนาตามหลักพระพุทธศาสนา อย่างไร
4. ท่านพัฒนากิจกรรมหรือมีโครงการอย่างไร ในการพัฒนาคุณธรรม/จริยธรรมของคนในชุมชนของท่าน
5. ภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เข้ามาช่วยในการส่งเสริมการรักษาศีลและวิถีวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร
6. องค์กร/ชุมชนของท่านได้มีเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธหรือไม่ อย่างไร
7. ท่านคิดว่า รูปแบบและกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม/จริยธรรมในชุมชนของท่าน ควรเป็นอย่างไร
8. จงให้ “หลักธรรม” หรือ “แนวทาง” ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมยุคปัจจุบัน
9. ปัญหา อุปสรรคในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินการตามวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ
10. อื่นๆ(ตามการสนทนากลุ่ม)

แบบสัมภาษณ์สำหรับคณะสงฆ์ เรื่อง
“การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ”
โดย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรักษาศีล 5 การดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการขึ้นภายใต้ “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์ไทย” ขอให้ท่านได้ให้ความสนใจคิดเห็นตามความเป็นจริง ซึ่งการให้ข้อมูลไม่ส่งผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ.....อายุ.....
 ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 แนวคำถามการสัมภาษณ์

1. ที่ผ่านมาคณะสงฆ์และภาคีที่เกี่ยวข้องมีการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างไร
2. ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีแนวปฏิบัติอย่างไร
3. คณะสงฆ์ได้มีพัฒนากิจกรรมหรือมีโครงการอย่างไร ในการดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕
5. การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีแนวทางอย่างไร
6. กระบวนการขับเคลื่อนและการสนับสนุนการดำเนินการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของคณะสงฆ์และประชาชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถดำเนินการได้อย่างไร
7. ผลสัมฤทธิ์ของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีผลสัมฤทธิ์อย่างไร ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ
8. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ภาคผนวก ข
ภาพกิจกรรมการวิจัย



















ภาคผนวก ค
เอกสารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕



รายนามคณะกรรมการขับเคลื่อน
โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
"หมู่บ้านรักษาศีล ๕" (ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี) ส่วนกลาง

พระเดชพระคุณพระพรหมเสนาบดี
กรรมการมหาเถรสมาคม รก.เจ้าคณะภาค ๗ วัดปทุมคงคา
ที่ปรึกษา

๑. พระเทพศาสนาภิบาล	วัดไร่ขิง พระอารามหลวง	ประธานกรรมการ
๒. พระเทพปัญญาภรณ์	วัดตากฟ้า จ.นครสวรรค์	รองประธานกรรมการ
๓. พระเทพปัญญาโมลี	วัดประชุมโยธี จ.พิจิตร	กรรมการ
๔. พระราชวิไลภรณ์	วัดหนองหอย จ.ราชบุรี	กรรมการ
๕. พระราชรัตนาลงกรณ์	วัดโพธิ์ชัย จ.หนองคาย	กรรมการ
๖. พระศรีกิตติเมธี	วัดเทพนิมิตร จ.ฉะเชิงเทรา	กรรมการ
๗. พระสุธีรัตนบัณฑิต	วัดสุทธิวาราม	กรรมการ
๘. พระศรีสมโพธิ	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๙. พระมงคลพัฒน์ภรณ์	วัดหลักสี่ราษฎร์สโมสร จ.สมุทรสาคร	กรรมการ
๑๐. รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	ที่ได้รับมอบหมาย	กรรมการ
๑๑. ผู้ตรวจราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	ที่ได้รับมอบหมาย	กรรมการ
๑๒. เลขาธิการกรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ		กรรมการ
๑๓. ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ		กรรมการ
๑๔. ผู้อำนวยการกลุ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ		กรรมการ
๑๑ นายดำรงศักดิ์ เกตุแก้ว นักวิชาการศาสนาชำนาญการ		กรรมการ
๑๒. ผู้อำนวยการกองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา		กรรมการและเลขานุการ
๑๓. นักวิชาการศาสนาชำนาญการ กองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับมอบหมาย		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ



ที่ มท ๐๓๓๐.๔/ว ๓๕๐๒๖

กรมการปกครอง
ถนนรัชฎาภิบาล กทม. ๑๐๒๐๐

๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง การขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
“หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางการบริการวิชาการสู่สังคมและการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๒. สำเนามังสีสารทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๐๒๖/ว ๑๘๘๘ ลงวันที่ ๑๗/ธันวาคม ๒๕๖๒ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกรมการปกครองได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางการบริการวิชาการสู่สังคมและการวิจัย ร่วมกับ ๗ หน่วยงาน ประกอบด้วย โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ประจำปีหนือ คณะสงฆ์ภาค ๖ คณะสงฆ์ภาค ๗ กรมควบคุมโรค คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อพัฒนาส่งเสริมการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์ ด้วยการสร้างเครือข่ายการลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพบนพื้นฐาน “บวร” โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพัฒนาสังคม ซึ่งบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฯ มีกำหนดระยะเวลา ๒ ปี นับตั้งแต่วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๒ ถึง วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๔

กรมการปกครองพิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการฯ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าว เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดผลสัมฤทธิ์ จึงขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งนายอำเภอทุกอำเภอ ดำเนินการ ดังนี้

๑. บูรณาการและสนับสนุนการทำงานร่วมกับคณะสงฆ์ กรมควบคุมโรค คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนกลุ่มองค์กรเครือข่ายในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฯ รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. และกรอบแนวทางการขับเคลื่อนโครงการฯ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๒.

๒. ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” และบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฯ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ


(นายอรรถกร จงจิระ)

อธิบดีกรมการปกครอง

สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น
ส่วนการเมืองและการเลือกตั้ง

โทร. ๐-๒๖๒๙-๘๓๐๖-๑๔ ต่อ ๒๐๗



บันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางการบริการวิชาการสู่สังคมและการวิจัย

ระหว่าง

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

“หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

คณะสงฆ์ภาค ๖ คณะสงฆ์ภาค ๗

กรมการปกครอง กรมควบคุมโรค

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทำที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

วันจันทร์ ที่ ๑๖ เดือน ธันวาคม ปี พ.ศ. ๒๕๖๒

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” คณะสงฆ์ภาค ๖ คณะสงฆ์ภาค ๗ กรมการปกครอง กรมควบคุมโรค คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งต่อไปในบันทึกข้อตกลงนี้จะเรียกว่า “หน่วยงานทั้งแปด” ได้ตระหนักถึงบทบาทและคุณูปการของการพัฒนาการบริหารวิชาการสู่สังคมและการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา การที่จะได้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการระดมทรัพยากร ทั้งเครื่องมือ อุปกรณ์ บุคลากร และความรู้ ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาเครือข่ายการลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค จึงได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางการบริการวิชาการสู่สังคมและการวิจัย

ภายใต้เจตนารมณ์ที่สอดคล้องกันดังกล่าว หน่วยงานทั้งแปดได้พิจารณาและตกลงความร่วมมือทางการบริการ โดยมีข้อตกลงร่วมกันในหลักการดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ขอบเขตทางวิชาการที่หน่วยงานทั้งแปดตกลงร่วมมือ

๑) การพัฒนาองค์ความรู้และกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายการลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพบนพื้นฐาน "บวร" และการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒) การส่งเสริมให้บุคลากรของแต่ละหน่วยงานและนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการพัฒนาและสร้างเครือข่าย "บวร" ต้นแบบเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ

๓) การส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการนำองค์ความรู้การพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาและการยกระดับสุขภาวะองค์กรรวมเพื่อการบริหารวิชาการสู่สังคม

ข้อ ๒ หน่วยงานทั้งแปดตกลงให้มีการกำหนดระยะเวลาของความร่วมมือและผู้ประสานงานในหน่วยงานทั้งแปด ดังนี้

๑) ให้ข้อตกลงความร่วมมือตาม ข้อ ๑ มีกำหนดระยะเวลา ๒ ปี นับตั้งแต่วันที่ลงนามทำข้อตกลงนี้เป็นต้นไป

๒) ให้มีผู้ประสานงานของหน่วยงานทั้งแปด ดังนี้

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
"หมู่บ้านรักษาศีล ๕"

โดย รองประธานกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ "หมู่บ้านรักษาศีล ๕" ประจำหนือ
คณะสงฆ์ภาค ๒

โดย เจ้าคณะภาค ๒

คณะสงฆ์ภาค ๗

โดย เจ้าคณะภาค ๗

กรรมการปกครอง

โดย รองอธิบดีกรมการปกครอง

กรมควบคุมโรค

โดย ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการ ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ กรมควบคุมโรค

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โดย รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

โดย รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โดย ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อ ๓ หน่วยงานทั้งแปดจะร่วมมือกันในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ หรือตามที่หน่วยงานทั้งแปดพิจารณาเห็นสมควรหรือเห็นชอบร่วมกัน

ข้อ ๔ บันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ เป็นข้อตกลงความร่วมมือทั่วไป ในการดำเนินการขั้นตอนไปหน่วยงานทั้งแปด และ/หรือ ผู้ประสานงานจะร่วมมือกันกำหนดรายละเอียดเฉพาะเรื่องภายใต้ขอบเขตแห่งบันทึกข้อตกลงนี้ และสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของหน่วยงานทั้งแปด

ข้อ ๕ หน่วยงานทั้งแปดอาจพิจารณาและตกลงให้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขเพิ่มเติมบันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ เพื่อให้เหมาะสมก็ได้ โดยการจัดทำเป็นบันทึกแนบท้ายบันทึกข้อตกลงนี้

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ทำขึ้นเป็นแปดฉบับ มีข้อความเป็นอย่างเดียวกัน หน่วยงานทั้งแปดได้อ่านและเข้าใจข้อความตลอดโดยละเอียดแล้ว เห็นว่าถูกต้องตามวัตถุประสงค์ จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญและเก็บไว้หน่วยงานละฉบับ



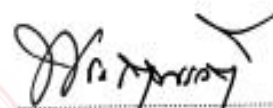
(พระเทพรัตนนายก)

รองประธานกรรมการขับเคลื่อน
โครงการฯ "หมู่บ้านวิทยาศาสตร์ ๕"
ประจำหนเหนือ



(พระพรหมเสนาบดี)

กรรมการบริหารสมาคม
และเจ้าคณะภาค ๗



(พระเทพเวที รศ.ดร.)

เจ้าคณะภาค ๖



(นายสมหวัง พ่วงบางโพ)

รองอธิบดีกรมการปกครอง
ปฏิบัติราชการแทน อธิบดีกรมการปกครอง



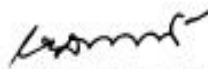
(นายแพทย์ชยนิทร์ สีทธิบุษย์)

ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการ
ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ
ปฏิบัติราชการแทน อธิบดีกรมควบคุมโรค



(นายจิรวิญญู นิยมธรรม)

รองผู้อำนวยการ ปฏิบัติราชการแทน
ผู้อำนวยการสำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ



(รศ.ผจงศักดิ์ หนองสง)

รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา ปฏิบัติหน้าที่แทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



(พระสุวีรวัฒน์บัณฑิต รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ มท ๐๒๐๑.๒/ว ๑๗๙๙



กระทรวงมหาดไทย
ถนนรัชฎางค์ กทม. ๑๐๒๐๐

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”
เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

อ้างถึง หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๐๑.๒/ว ๑๖๘๗ ลงวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๗

ซึ่งส่งมาด้วย สำเนาหนังสือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ พศ ๐๐๐๑๖/๕๐๓๗ ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗

ตามที่กระทรวงมหาดไทยได้แจ้งขอความร่วมมือจังหวัดสกลนครแทรกกิจกรรม/โครงการของกระทรวงวัฒนธรรม ในการดำเนินงานการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติโดยใช้วิถีทางศาสนา ผ่านกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลอาสาฬหบูชา และเข้าพรรษา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ และการดำเนินงานการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ โดยใช้วิถีทางศาสนาผ่านโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โบดำวิสมเด็จพรหมหารัจฉิมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ตามความเหมาะสม นั้น

ยี่ง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ขอความร่วมมือกระทรวงมหาดไทยขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ และเพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ความสามัคคีและประโยชน์สุขของประชาชนในชาติ

กระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้ว เนื่องจาก การขับเคลื่อนตามโครงการดังกล่าว เป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาอันจะนำไปสู่ความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ จึงขอความร่วมมือจังหวัดพิจารณาพร้อมขับเคลื่อนและสนับสนุนโครงการดังกล่าว ทั้งนี้ สามารถดาวน์โหลดรายละเอียด ได้ทางเว็บไซต์ กองกลาง สป. ที่ www.gad.moi.go.th หัวข้องานประจำ/หนังสือแจ้งเวียนคำสั่ง มท.๑๙๙๙ สป.

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นายแก่นเพชร ช่างรังอี)

รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

สำนักงานปลัดกระทรวง
กองกลาง
โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๘๒๓

ที่ มท ๐๒๐๑.๒/ว ๖๒๕๗



กระทรวงมหาดไทย
ถนนชัยภูงาคี กทม. ๑๐๒๐๐

๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๗

เรื่อง การดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยของสถานศึกษาโดยใช้อนุวิธีทางศาสนาผ่านกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลอาสาฬหบูชาและเข้าพรรษา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ และการดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยของสถานศึกษาโดยใช้อนุวิธีทางศาสนาผ่านโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในคำวิสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

ด้วยกระทรวงวัฒนธรรมได้ขอความร่วมมือกระทรวงมหาดไทยจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลอาสาฬหบูชาและเข้าพรรษา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ในระหว่างวันที่ ๓ - ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๗ เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน เป็น "สังคมคุณธรรม" อย่างสมดุลและยั่งยืน และประชาชนสัมพันธ์เชิญชวนให้ข้าราชการในสังกัดเข้าร่วมขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในคำวิสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปเกิดระหนักถึงคุณค่าของการรักษาศีล ๕ และตั้งใจรักษาศีล ๕ เพื่อความสงบสุข ร่มเย็นแก่ตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ อันจะนำมาสู่ความปลอดภัยของทุกคนในชาติ

กระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้ว เนื่องจากกรขับเคลื่อนตามโครงการ/กิจกรรมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาอันจะนำไปสู่ความรัก ความสามัคคี ปองครองของชนในชาติ จึงขอความร่วมมือจังหวัดสอดแทรกโครงการ/กิจกรรมดังกล่าวควบคู่ความเหมาะสมต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายวิทูรัช อารวมพงศ์)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

สำนักงานปลัดกระทรวง
กองกลาง
โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๘๒๓

๑๙ มิ.ย. ๒๕๖๗



ที่ ทศ ๐๐๐๒/๕๐๗๗

กระทรวงมหาดไทย
เลขาธิการสำนักงานปลัดกระทรวง
วันที่ 18 มิ.ย. 2567
2974
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
อำเภอพุทธมณฑล

ฐ

๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๗

จังหวัดสุพรรณบุรี
กรมการปกครอง
29576
เลขที่
หมู่บ้านรักชาติ ๕
วันที่ 18 มิ.ย. ๒๕๖๗
เวลา 12.22

เรื่อง โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. มติมหาเถรสมาคม
- ๒. โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ฯ

จำนวน ๑ ชุด
จำนวน ๑ ชุด
สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย
เลขที่ ๒๙๕๗๖
วันที่ 18 มิ.ย. ๒๕๖๗
เวลา 14.30

ตามนโยบายองค์คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ได้ให้แนวทางใน
ตัวการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันในเรื่องการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และใช้ประชาชน
มีความรักความสามัคคีกัน และมหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักชาติ ๕" ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับ
ทุกภาคส่วนในจังหวัดขับเคลื่อนโครงการฯ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ความสามัคคี
และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑ และ ๒ นั้น

เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลให้เกิดการสร้าง
ความปรองดองสมานฉันท์และความสุขของประชาชนในชาติต่อไป สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านโปรดให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการ ดังนี้

- ๑. ร่วมเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักชาติ ๕"
- ๒. แจ้งจังหวัดได้ร่วมขับเคลื่อนโครงการ
- ๓. สนับสนุน ส่งเสริม และให้ข้อเสนอแนะการขับเคลื่อนโครงการตามที่เห็นสมควร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณา ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ส่วนกิจการมวลชน
เลขที่ ๒๙๕๗๖
วันที่ 18 มิ.ย. ๒๕๖๗
เวลา 16.00

(นายพนรัตน์ เบญจวัฒนานันท์)
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

กองพุทธศาสนศึกษา
โทร. ๐ ๒๕๔๓ ๘๖๕๖๓
โทรสาร ๐ ๒๕๔๓ ๘๖๕๘๗

ประวัตินักวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

- ๑.ชื่อ** พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร. (สุทิตย์ อากาศโร) (อบอุ้น)
- ๒.หน่วยงาน** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
- ๓.วุฒิการศึกษา** เปรียญธรรม ๗ ประโยค (๒๕๓๔)
รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) (๒๕๓๕)
พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต (พช.ม) (๒๕๔๑)
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) (๒๕๔๙)
- ๔.ตำแหน่ง** อาจารย์ประจำสาขาการพัฒนาศักยภาพ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๕.ผลงานวิจัย**
- ๒๕๕๕ การวิจัยเรื่อง “เรื่อง “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” (ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย) แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- ๒๕๕๕ การวิจัยเรื่อง เรื่อง “การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ๒๕๕๖ การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาของประเทศภูฏานและประเทศไทย” (หัวหน้าโครงการวิจัย) แหล่งทุน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)
- ๒๕๕๖ การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาโดยมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในสังคมไทย” (ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย) แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- ๒๕๕๗ การวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของประชาคมอาเซียน : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามแนวศาสนา” (หัวหน้าโครงการวิจัย) แหล่งทุน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
- ๒๕๕๗ การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักคำสอนและแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ คริสต์ และอิสลามในประเทศไทย” แหล่งทุน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒๕๕๘ การวิจัยเรื่อง “Eco-town : การพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศวิทยาพระพุทธศาสนาของวัดในกรุงเทพมหานคร” แหล่งทุน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒๕๕๙ การวิจัยเรื่อง “โครงการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา” (ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย) แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๒๕๕๙ การวิจัยเรื่อง “จริยศาสตร์การพัฒนา : หลักการและแนวปฏิบัติทางจริยศาสตร์เพื่อความโปร่งใสและการพัฒนาที่ยั่งยืนของประชาคมอาเซียน” (หัวหน้าโครงการวิจัย) แหล่งทุน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

๒๕๕๙ การวิจัยเรื่อง “จริยศาสตร์การพัฒนา : หลักการและแนวปฏิบัติทางจริยศาสตร์เพื่อความโปร่งใสและการพัฒนาที่ยั่งยืนของประชาคมอาเซียน” (หัวหน้าโครงการวิจัย) แหล่งทุน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕๕๙ เรื่อง “อัตลักษณ์ทางศาสนา : รูปแบบการสื่อความหมายเพื่อสร้างสันติภาพของประชาคมอาเซียน” (หัวหน้าโครงการวิจัย) แหล่งทุน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕๖๐ การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (สรพ.) ระยะที่ ๓” แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๒๕๖๐ การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างองค์ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อการตายดีตามแนวพระพุทธศาสนา” (หัวหน้าโครงการ) แหล่งทุน สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

๒๕๖๐ การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคโนโลยีเครื่องจับยึดและพลิกคัมภีร์ใบลานอัตโนมัติสำหรับการถ่ายภาพดิจิทัลเพื่ออนุรักษ์คัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนา” แหล่งทุน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕๖๑ การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครื่องกำเนิดพลาสมาเพื่อใช้ปรับปรุงผิววัสดุโลหะผสมไทเทเนียมสำหรับประยุกต์ใช้งานทางชีวภาพ” ทุน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕๖๒ การวิจัยเรื่อง “โครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในสังคมไทย” แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๒๕๖๓ การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา” แหล่งทุน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕๖๓ การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรเชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธ” แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๖. การเผยแพร่ผลงานวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ

๒๕๕๗ บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุขตามแนว พระพุทธศาสนาของประเทศภูฏานและประเทศไทย” ได้รับรางวัลการนำเสนอแบบบรรยายดีมากในงาน HERP Congress ครั้งที่ ๒ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร

๒๕๕๘ บทความวิจัยเรื่อง “An Analytical study of the Process of Creating and Using Buddhist Happiness Indicator in Bhutan and Thailand” -นำเสนอในงาน International Symposium on Social Sciences and Management ๒๐๑๕, Tokyo Japan และได้รับการตีพิมพ์ลงใน Journal Humanities & Social Sciences Reviews (eISSN ๒๓๙๕-๖๕๑๘) Vol. ๓ (๓), May ๒๐๑๕ ของสถาบัน GIAP India

๒๕๕๘ บทความวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา” Varidian E-Journal Vol ๘ No ๑ (๒๐๑๕): ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๘) มหาวิทยาลัยศิลปากร

๒๕๕๘ บทความวิจัยเรื่อง “The creating and developing Buddhist happiness indicators according to the Buddha’s principle of teaching” พิมพ์ลงในวารสาร JIBS-ISSN : ๑๙๐๖-๖๒๔๔ Vol.๖ No.๑ ๒๐๑๕ pp.๑-๑๗)

๒๕๕๘ บทความวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของประชาคมอาเซียน : แนวคิดและวิถีปฏิบัติ” ได้รับรางวัลการนำเสนอแบบบรรยายดีมากในงาน HERP Congress ครั้งที่ ๓ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช (๙-๑๑ มีนาคม ๒๕๕๘)

๒๕๕๙ บทความวิจัยเรื่อง “Concepts and Practices for the Coexistence of ASEAN Community : An Analytical from Religious Conflict” The ๓rd Chongsheng International Buddhist Forum (๒๘-๒๙ October ๒๐๑๕) Dali China.

๒๕๕๙ บทความวิจัยเรื่อง “The Integrating Principles and Practices to Promote Coexistence of Buddhist, Christianity. And Islamic Communities in Thailand” Present at International Conference on Social Science and Management Osaka Japan (May ๑๐-๑๒ ๒๐๑๖)

๒๕๖๐ บทความวิจัยเรื่อง “Eco-Town : The Development a System of Environmental Management on Buddhist Ecology Approach of Temples in Bangkok” Present at The ๑๐th International Conference on Business, Economics, Social Science and Humanities (๒๙-๓๐ November ๒๐๑๖ Manila Philippine.

๒๕๖๐ บทความวิชาการเรื่อง “Process of Buddhist Psychology for Encouraging Self-Sufficient Lifestyles in Community Towards Sustainable Happiness” The ๗th International Conference on Religion and Spirituality in Society (๑๗-๑๘ April ๒๐๑๗) Imperial College London UK

๒๕๖๐ บทความวิชาการเรื่อง “Buddhism and Social Development : Concept and Process in Globalization Age” The International Buddhist Conference “Teaching Buddhism in Metropolitan Cities : Urban Buddhism and Its Propagating Pattern” (๑๑-๑๒ December ๒๐๑๗) Shanghai China.

๒๕๖๑ บทความวิชาการเรื่อง “การพัฒนาเทคโนโลยีเครื่องจับยึดและพลิกคัมภีร์ใบลานอัตโนมัติสำหรับการถ่ายภาพดิจิทัลเพื่ออนุรักษ์คัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนา” (ผู้เสนอร่วม) เสนอการประชุมวิชาการช่างงานวิศวกรรมอุตสาหกรรม ประจำปี ๒๕๖๑ (IE NETWORK CONFERENCE ๒๐๑๘) (วันที่ ๒๓-๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑) ณ จังหวัดอุบลราชธานี

๒๕๖๒ บทความวิจัย เรื่อง “องค์ประกอบ รูปแบบ และกระบวนการสร้างเครือข่ายการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๖๒)

นักวิจัย

๑. ชื่อ พระเทพศาสนานภิบาล (แย้ม อินทร์กรุงเก่า)
๒. หน่วยงาน วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๓. วุฒิการศึกษา เปรียญธรรม ๓ ประโยค (๒๕๑๓)
 พธ.บ. (พระพุทธศาสนา)
 พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ)
๔. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ (ส่วนกลาง)

๕. ประสบการณ์ในการวิจัย

๒๕๖๒ การวิจัยเรื่อง “โครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในสังคมไทย” แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)

นักวิจัย

๑. ชื่อ ดร.พระมหาเกรียงศักดิ์ วิเศษชัย
๒. หน่วยงาน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
๓. คุณวุฒิ เปรียญธรรม ๖ ประโยค, ปริญญาตรี บริหารรัฐกิจ, ปริญญาโท พัฒนศึกษา, ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขา รัฐประศาสนศาสตร์

๔. ประสบการณ์ในการวิจัย

๒๕๕๗ การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดลำปาง” ทุนวิจัย: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕๕๘ การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม” ทุนวิจัย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

๒๕๕๘ การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย” ทุนวิจัย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

๒๕๕๙ การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเชิงพุทธบูรณาการของ ชุมชนบ้านท่าลาด หมู่ที่ ๙ ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร”

๒๕๖๐ การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมและการปฏิบัติต่อศาสนาในประเทศไทยและสิงคโปร์” ทุนวิจัย: ทูนางบประมาณแผ่นดินประจำปี ๒๕๖๐

๒๕๖๑ การวิจัยเรื่อง “วัดในพื้นที่ป่า: ปัญหาและการแก้ไขด้วยหลักจารีตทางพระพุทธศาสนา” ทุนวิจัย: ทูนางบประมาณแผ่นดินประจำปี ๒๕๖๑

๒๕๖๒ การวิจัยเรื่อง “The City of Arts: การสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใน

สังคมไทย” ทฤษฎีวิจัย: ทฤษฎีงบประมาณแผ่นดินประจำปี ๒๕๖๒

๕. การเผยแพร่ผลงานวิจัย/บทความในระดับชาติและนานาชาติ

๒๕๖๓ ผลงานวิชาการเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมและการปฏิบัติต่อศาสนาในประเทศไทยและสิงคโปร์” วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร TCI ฐาน๑ ที่ ๘ ฉบับที่ ๖ (๒๐๒๐): พฤศจิกายน - ธันวาคม หน้า ๒๐๖๘-๒๐๘๑

๒๕๖๓ ผลงานวิชาการเรื่อง “วัดในพื้นที่ป่า: ปัญหาและแนวทางแก้ไขด้วยหลักจารีตทางพระพุทธศาสนา” บทความในการประชุมวิชาการ (Conference paper)

www.mcucon.com/๒๐๒๐ หน้า ๒๒๔-๒๓๐



นักวิจัย

- ๑.ชื่อ: ดร.พระมหาเกรียงศักดิ์ วิถีชัย
- ๒.หน่วยงาน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
- ๓.คุณวุฒิ: เปรียญธรรม ๖ ประโยค, ปริญญาตรี บริหารรัฐกิจ, ปริญญาโท พัฒนศึกษา, ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขา รัฐประศาสนศาสตร์

๔.ประสบการณ์ในการวิจัย**โครงการที่เสร็จสิ้น**

ปี	ชื่อโครงการ	บทบาทในโครงการ
๒๕๕๗	การพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดลำปาง ทุนวิจัย: ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี ๒๕๕๗ (สำหรับโครงการที่เข้าใหม่) แหล่งทุน: เงินงบประมาณแผ่นดิน	หัวหน้าโครงการ
๒๕๕๙	รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม”	ผู้ร่วมวิจัย
	รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย	ผู้ร่วมวิจัย
	รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเชิงพุทธบูรณาการของ ชุมชนบ้านท่าลาด หมู่ที่ ๙ ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร	ผู้ร่วมวิจัย
๒๕๖๐	รูปแบบการส่งเสริมและการปฏิบัติต่อศาสนาในประเทศไทยและสิงคโปร์ ทุนวิจัย: ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี ๒๕๖๐ แหล่งทุน : เงินงบประมาณแผ่นดิน	หัวหน้าโครงการ
๒๕๖๑	วัดในพื้นที่ป่า: ปัญหาและการแก้ไขด้วยหลักจารีตทางพระพุทธศาสนา ทุนวิจัย: ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี ๒๕๖๑ (งบบูรณาการวิจัยและนวัตกรรม) แหล่งทุน: เงินงบประมาณแผ่นดิน	หัวหน้าโครงการ
๒๕๖๒	The City of Arts: การสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทย ทุนวิจัย: ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี ๒๕๖๒ (งบบูรณาการวิจัยและนวัตกรรม) แหล่งทุน : เงินงบประมาณแผ่นดิน	หัวหน้าโครงการ ย่อย
ปี	ชื่อโครงการ	ตำแหน่ง
๒๕๖๔	แท็กซีคุณธรรม: เครือข่ายและการจัดการในการยกระดับความมีจิตให้บริการที่ดีของผู้ขับแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร แหล่งทุน: กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (กสว.)	หัวหน้าโครงการ

	ทุนวิจัย: งบประมาณด้าน ววน. Full Proposal ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔	
๒๕๖๔	SFCC-๐๑ อาวุโสฟรีแลนซ์: การเสริมสร้างระบบและกลไกการลดความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ ด้วยกระบวนการส่งเสริมอาชีพอิสระของผู้สูงอายุ ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แหล่งทุน : กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (กสว.) ทุนวิจัย : งบประมาณด้าน ววน. งานวิจัยเชิงพื้นที่โดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ พ.ศ.๒๕๖๔	หัวหน้าโครงการ

๕.การเผยแพร่ผลงานวิจัย/บทความในระดับชาติและนานาชาติ

ประเภท	การเผยแพร่	ชื่อผลงาน	แหล่งข้อมูล	วันที่ตีพิมพ์/ เผยแพร่	ฉบับที่/เล่มที่	หน้าที่ตีพิมพ์
ผลงานตีพิมพ์ในวารสาร (Journal) ที่มีการควบคุมคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review)	วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร	รูปแบบการส่งเสริมและการปฏิบัติต่อศาสนาในประเทศไทย และสิงคโปร์	TCl ฐาน๑	๑ ธ.ค.๖๓	ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๖ (๒๐๒๐): พฤศจิกายน - ธันวาคม	๒๐๖๘-๒๐๘๑
บทความในการประชุมวิชาการ (Conference paper)	the ๑st International Conference multidisciplinary and current deucational research (ICMCER-๒๐๒๐)		IFERP	๙ ส.ค.๖๓		๓๙๔-๓๙๙

บทความในการประชุมวิชาการ (Conference paper)	ประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๑๑ " New Normal: การวิจัยเพื่อสังคมใหม่ในยุคออนไลน์"	วัดในพื้นที่ป่า: ปัญหาและแนวทางการแก้ไขด้วยหลักจารีตทางพระพุทธศาสนา	www.mc ucon.co m/๒๐๒๐	๖ ก.ค.๖๓		๒๒๔-๒๓๐
---	---	---	-----------------------------	----------	--	---------

